

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
DEĞERLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE DEĞERLER EĞİTİMİ: EKONOMİ
ODAKLI ETKİNLİKLER BAĞLAMINDA BİR EYLEM
ARAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEYMA CAN KORKMAZ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. SEVGİ COŞKUN KESKİN

ARALIK 2018

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
DEĞERLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE DEĞERLER EĞİTİMİ: EKONOMİ
ODAKLI ETKİNLİKLER BAĞLAMINDA BİR EYLEM
ARAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEYMA CAN KORKMAZ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. SEVGİ COŞKUN KESKİN

ARALIK 2018

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Şeyma CAN KORKMAZ

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

'Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi: Ekonomi Odaklı Etkinlikler Bağlamında Bir Eylem Araştırması ' başlıklı bu yüksek lisans tezi, Değerler Eğitimi Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan: Danışman Doç. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN (İmza)

Üye: Doç. Dr. Yusuf KESKİN (İmza)

Üye: Doç. Dr. Emine Özlem YİĞİT (İmza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

06/12/2018

(İmza)

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında ekonomiye dayalı etkinliklerin uygulandığı bu çalışmada ekonomiye dair değer ve kavramların okul öncesi dönemdeki önemi ve gerekliliği üzerinde durulmuştur. Okul öncesi eğitimi alanında çalışan tüm eğitimci ve araştırmacılara faydalı olması temennisiyle yola çıkılan bu çalışmanın başından sonuna kadar her aşamasında beni destekleyen, tecrübesi ve bilgi birikimiyle bu süreçte her zaman yardımcı olan, bitmeyen sabrı, anlayışı ve çalışma azmiyle örnek olan çok değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bakış açısıyla çalışmaya yön verdiği için minnettar olduğumu ve kendisiyle çalışmanın bir ayrıcalık olduğunu belirtmek isterim.

Tez aşamam boyunca yanımda olup, destek olan çok değerli eşim Mahmut KORKMAZ ve canım babam Faruk CAN'a çok teşekkür ederim. Ayrıca tezimi yazdığım süreçte dünyaya gelen canım oğlum Ali Hamza'ya; stresli dönemlerimde sabrettiği, güzel gülüşüyle beni motive ettiği, geceleri uykusuz bırakmayıp bana yardım ettiği için teşekkürlerimi sunarım.

Ve en son olarak; her zaman yanımda olan, desteğini ve sevgisini hiçbir zaman eksik etmeyen, her şeyin en güzelini hak eden, hayattaki en büyük şansım, canım annem Rukiye CAN'a sonsuz sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Şeyma CAN KORKMAZ

ARALIK, 2018

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE DEĞERLER EĞİTİMİ: EKONOMİ ODAKLI ETKİNLİKLER BAĞLAMINDA BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

Can Korkmaz, Şeyma

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Değerler
Eğitimi Bilim Dalı,

Danışman: Doç. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN

Aralık, 2018, xvii +228 sayfa

Araştırmanın amacı; aktif öğrenmenin en hızlı olduğu okul öncesi dönemdeki çocuklara ekonomiye ait değer ve kavramlar hakkında farkındalık kazandırmak ve onların bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır. Bu bağlamda okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında ekonomi odaklı uygulamaların nasıl ve hangi etkinliklerle yapılabileceği ile bu etkinlikler sonucunda çocukların hangi kavramları kullanabilecekleri, hangi değer ve becerileri sergileyebilecekleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla ekonomik değerler eğitimi kapsamında belirlenen 4 tema ve bu temalar bağlamında çocukların hatırlaması hedeflenen 27 etkinlik uygulanmıştır.

Araştırma 2015-2016 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılında, İstanbul ilinde yer alan bir okul öncesi eğitim kurumunda, 5 ve 6 karma yaş grubundaki 18 çocuk ile gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması kullanarak toplanan veriler; gözlem, görüşme ve doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Çalışmada kullanılan etkinlikler Okul Öncesi Eğitim Programı'nda (Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2013) yer alan kazanımlar bağlamında hazırlanmıştır. Bu veriler; nitel içerik çözümlemesi, betimsel analiz ve yorumsal analiz kullanılarak yorumlanmıştır.

Elde edilen verilerin analizi ile ekonomik değerler eğitimi boyunca okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımlar doğrultusunda hazırlanan etkinliklerden faydalanılabileceği, çocukların değerler eğitimi kapsamında ekonomi odaklı etkinlikler bağlamında belirlenen temalar kapsamında tanıtılan değer ve kavramları

hatırladıkları ve uygulanan etkinlikler boyunca temel birçok beceriyi sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitimi, Değerler Eğitimi, Ekonomi Eğitimi.

ABSTRACT

VALUES EDUCATION IN PRESCHOOL PERIOD: AN ACTION RESEARCH IN THE CONTEXT OF ECONOMY ORIENTED ACTIVITIES

Can Korkmaz, Seyma

Master Thesis, Department of Turkish and Social Sciences Education, Field of Values Education

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN

December, 2018, xvi+228 pages

The aim of the study is to raise children's awareness about the values and concepts of the economy and provide information in early childhood in which active learning is fast. In this context, it has been tried to determine how and with which activities the economically oriented practices can be made within the scope of values education and as a result of these activities, what concepts children can use and which values and skills they can exhibit. For this purpose, 4 themes determined within the scope of economic values education and 27 activities aimed to be remembered in the context of these themes were applied.

The study was conducted with 18 children of at the age of 5 to 6 in a preschool education center founded in the province of İstanbul during the spring term of 2015-2016 academic year.

The data collected by using action research in qualitative research designs, were obtained through observation, interview and document review. The activities used in the study were prepared within the context of the purposes and acquisitions found in the Early Childhood Curriculum (Republic Of Turkey Ministry Of National Education, 2013). These data were interpreted by using qualitative content analysis, descriptive analysis and interpretive analysis.

In the analysis of the data obtained, it has been concluded that the activities prepared in line with the achievements in the pre-school education program during the economic values education can be utilized, and the children remembered the values

and concepts in the context of the themes determined in the context of economic values education and exhibited many basic skills during the applied activities.

Key Words: Preschool Education, Values Education, Economics Education.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
RESİMLER LİSTESİ.....	xiii
DİYALOGlar LİSTESİ.....	xv
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2.Araştırmanın Amacı	6
1.3.Araştırmanın Önemi	7
1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları	8
1.5.Tanımlar	8
BÖLÜM II: ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ	
LİTERATÜR.....	8
2.1.Okul Öncesi Dönem ve Gelişim Süreçleri	9
2.2.Okul Öncesi Dönem ve Değerler Eğitimi	16
2.3.Okul Öncesi Dönem ve Ekonomi Eğitimi.....	21
2.4.İlgili Araştırmalar	25
BÖLÜM III: YÖNTEM.....	31
3.1.Araştırma Modeli	31
3.2.Çalışma Grubu.....	32
3.3.Verilerin Toplanması.....	33
3.3.1.Gözlem.....	33
3.3.2.Görüşme.....	34
3.3.3.Doküman İncelemesi	35
3.4.Araştırma Süreci.....	35
3.5.Verilerin Analizi.....	44
3.5.1.Verilerin İşlenmesi.....	45
3.5.2.Nitel Analiz Teknikleri	46
3.6.Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar	48
3.6.1.Araştırmacının Ön Yargıları ve İnançları	49

3.6.2.Araştırma Süreciyle İlgili Olarak Araştırmacının Kendisine Yönelik Eleştirileri.....	49
--	----

BÖLÜM IV: BULGULAR 51

4.1.OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE DEĞERLER EĞİTİMİ KAPSAMINDA EKONOMİ ODAKLI ETKİNLİKLER BAĞLAMINDA BAZI DEĞER VE KAVRAMLARA NASIL VE HANGİ ETKİNLİKLERLE YER VERİLEBİLECEĞİNE DAİR BULGULAR.....	51
4.1.1.Para Teması Bağlamında Yer Alan Etkinliklere Dair Bulgular	52
4.1.1.1. <i>Para</i> Kitap Sunumu –Hikâye Anlatımı Etkinliği-	52
4.1.1.2. <i>Para Nedir? ve Bedava mı?</i> –Bütünleştirilmiş Etkinlik	56
4.1.1.3.Para Çeşitleri -Oyun Etkinliği-.....	62
4.1.1.4. <i>Paramı Nasıl Harcarım?</i> -Soru Cevap Etkinliği-	66
4.1.1.5.Para ve Çanta Yapımı -Sanat Etkinliği-	70
4.1.1.6. <i>Paramla Neler Yapabilirim?</i> –Soru Cevap Etkinliği-.....	74
4.1.1.7. <i>Paramı Nasıl Biriktiririm</i> -Soru Cevap Etkinliği-	81
4.1.1.8.Kumbara Şarkısı -Müzik ve Ritim Etkinliği-	87
4.1.1.9.Somali'deki Çocuklar – Bütünleştirilmiş Etkinlik-	89
4.1.2.Para Temasına Dair Etkinliklerin Bütüncül Olarak Değerlendirmesi	92
4.1.2.1.Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramlar	93
4.1.2.2.Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerler	94
4.1.2.3.Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Beceriler.....	95
4.1.3.İhtiyaç ve Alışveriş Teması Bağlamında Yer Alan Etkinliklere Dair Bulgular	96
4.1.3.1.“İhtiyacım Olan Hangisi?” ve “Sağlıklı ve Sağlıksız Besinler” - Bütünleştirilmiş Etkinlik-	97
4.1.3.2.Kitap Fuarı -Drama Etkinliği-.....	101
4.1.4.İhtiyaç ve Alışveriş Temasına Dair Etkinliklerin Bütüncül Olarak Değerlendirmesi.....	105
4.1.4.1.İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramlar	105
4.1.4.2.İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerler	106
4.1.4.3.İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Beceriler	107

4.1.5.Meslekler Teması Bağlamında Yer Alan Etkinliklere Dair Bulgular.....	108
4.1.5.1.Meslekler – Bütünleştirilmiş Etkinlik-.....	108
4.1.6.Meslekler Temasına Dair Etkinliklerin Bütüncül Olarak Değerlendirmesi ...	115
4.1.6.1.Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramlar	115
4.1.6.2.Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerler	116
4.1.6.3.Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Beceriler	117
4.1.7.Tasarruf Teması Bağlamında Yer Alan Etkinliklere Dair Bulgular	118
4.1.7.1.Pepee Tasarrufu Öğreniyor –Bütünleştirilmiş Etkinlik-	118
4.1.7.2.Su Kirliliği ve Tasarrufuna Dair Etkinlikler	124
4.1.7.2.1.Suyun Değeri –Bütünleştirilmiş Etkinlik	124
4.1.7.2.2.Denizler ve Denizlerdeki Canlılar –Bütünleştirilmiş Etkinlik-	133
4.1.7.2.3.Dünyamız ve Su Kirliliği –Bütünleştirilmiş Etkinlik.....	137
4.1.7.2.4.Su Damlları –Bütünleştirilmiş Etkinlik-.....	142
4.1.7.3.Hava Kirliliğine Dair Etkinlikler	146
4.1.7.3.1.Hava Hakkında Deneyleyler -Fen Etkinliği-.....	147
4.1.7.3.2.Hava Kirliliği –Bütünleştirilmiş Etkinlik-.....	152
4.1.7.4.Çevre Kirliliği ve Geri Dönüşüme Dair Etkinlikler.....	163
4.1.7.4.1.Hasta Dünya –Bütünleştirilmiş Etkinlik-	164
4.1.7.4.2.Geri Dönüşüm Etkinlikleri–Bütünleştirilmiş Etkinlik-	169
4.1.7.4.3.Çöpler ve Geri Dönüşüm –Bütünleştirilmiş Etkinlik-.....	175
4.1.7.4.4.Geri Dönüşüm Hakkında Neler Öğrendik? –Bütünleştirilmiş Etkinlik-.....	179
4.1.7.4.5.Geri Dönüşüm ve Çevre –Bütünleştirilmiş Etkinlik-.....	182
4.1.7.4.Enerji Tasarrufuna Dair Etkinlikler	184
4.1.7.4.1.Elektrikli Eşyalar ve Enerji Tasarrufu –Bütünleştirilmiş Etkinlik-...	185
4.1.7.4.2.Enerji Kahramanları –Bütünleştirilmiş Etkinlik-	191
4.1.8.Tasarruf Temasına Dair Etkinliklerin Bütüncül Olarak Değerlendirmesi.....	194
4.1.8.1.Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramlar	194
4.1.8.2.Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerler	196

4.1.8.3.Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Beceriler	197
BÖLÜM V: SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	199
5.1.SONUÇ	199
5.2.TARTIŞMA.....	201
5.2.1.Okul Öncesi Dönemde Ekonomik Değerler Eğitime Dair Düşünceler	201
5.2.2.Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Kapsamında Ekonomi Odaklı Etkinlikler Bağlamında Bazı Değer ve Kavramlara Nasıl ve Hangi Etkinliklerle Yer Verilebileceğine Dair Düşünceler.....	204
5.2.3.Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Kapsamında Ekonomi Odaklı Etkinliklerde Çocukların Hangi Becerileri Sergileyebileceklerine Dair Düşünceler	209
5.3.ÖNERİLER	211
5.3.1.Milli Eğitim Bakanlığı'na Öneriler.....	211
5.3.2.Yüksek Öğretim Kurulu ve Eğitim Alanında Çalışan Akademisyenlere Öneriler	212
5.4.GELECEK ÇALIŞMALARA DOĞRU.....	212
KAYNAKÇA	213

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Veri Toplamak Amacıyla Uygulanan Etkinlikler.....	36
Tablo 2: Etkinliklerde Kullanılan Yöntem ve Tekniklerin Dağılımı	38
Tablo 3: Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramların Etkinliklerle İlişkisi	93
Tablo 4: Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerlerin Etkinliklerle İlişkisi.....	94
Tablo 5: Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Becerilerin Etkinliklerle İlişkisi.....	95
Tablo 6: İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramların Etkinliklerle İlişkisi	105
Tablo 7: İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerlerin Etkinliklerle İlişkisi	106
Tablo 8: İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Becerilerin Etkinliklerle İlişkisi	107
Tablo 9: Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramların Etkinliklerle İlişkisi.....	116
Tablo 10: Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerlerin Etkinliklerle İlişkisi	116
Tablo 11: Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Becerilerin Etkinliklerle İlişkisi	117
Tablo 12: Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramların Etkinliklerle İlişkisi.....	195
Tablo 13: Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerlerin Etkinliklerle İlişkisi	196
Tablo 14: Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Becerilerin Etkinliklerle İlişkisi.....	197

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Para biriktirme	57
Resim 2: Para biriktirme	58
Resim 3: Para Çeşitleri.....	63
Resim 4: Alışveriş Yapılan Yerler	67
Resim 5: Banka Kartı	69
Resim 6: Banka Kartı	69
Resim 7: Çocukların Yaptığı Çantalardan Örnekler	72
Resim 8: Çocukların Yaptığı Çantalar dan Örnekler 2	72
Resim 9: Paramla Neler Yapabilirim	75
Resim 10: Paramla Neler Yapabilirim 2	76
Resim 11: Alışveriş Listesi	77
Resim 12: Birikim 1	77
Resim 13: Birikim 2	78
Resim 14: Açgözlü Olma / Cömert Olma	79
Resim 15: Birikim Yapmak	82
Resim 16: Para Biriktirmeye Nasıl Başlarız?.....	84
Resim 17: Kumbaramı Nereye Saklarım?.....	85
Resim 18: Kitap Fuarı Drama Etkinliği 1 / 2	105
Resim 19: Otobüs Şoförü	110
Resim 20: Çiftçi	111
Resim 21: KE'nin Resmi	113
Resim 22: EAY'nin Resmi	113
Resim 23: KB'nin Resmi	113
Resim 24: KA'nın Resmi	114
Resim 25: EY'nin Resmi	114
Resim 26: EYY'nin Resmi	114
Resim27: KE'nin resmi.....	131
Resim 28: KA'nın resmi	131
Resim 29: EA'nın resmi.....	132
Resim 30: KAP'ın resmi	132
Resim 31: Kz'nin resmi	132
Resim 32: Çocukların Su Kirliliği Hakkında Getirdikleri Resimler 1	141

Resim 33: Çocukların Su Kirliliği Hakkında Getirdikleri Resimler 2.....	141
Resim 34: Su Kirliliği Resim Anlatma	142
Resim 35: Suyun Değeri	144
Resim 36: Su Damlacıkları Sanat Etkinliği	145
Resim 37: Hava Kirliliği Dramatizasyonu - Geçiş Etkinliği	152
Resim 38: Havayı Kirleten Sebepler.....	154
Resim 39: Hava Kirliliğinin Etkileri.....	155
Resim 40: Mutlu & Mutsuz Dünya Sanat Etkinliğinde Kullanılan Görseller	160
Resim 41: KE'nin Resmi	160
Resim 42: EAY'nin Resmi	160
Resim 43: EY'nin Resmi	161
Resim 44: EA'nın Resmi	161
Resim 45: KA'nın Resmi.....	161
Resim 46: KAP'ın Resmi.....	162
Resim 47: KZ'nin Resmi	162
Resim 48: EF'nin Resmi	162
Resim 49: KB'nin Resmi	163
Resim 50: Hasta ve Kirli Dünya Görseli.....	165
Resim 51: Çöp Kutuları ve Geri Dönüşüm İşareti.....	170
Resim 52: EA'nın Resmi	172
Resim 53: EAY'nin Resmi	172
Resim 54: EB'nin Resmi.....	173
Resim 55: KA'nın Resmi.....	173
Resim 56: KB'nin Resmi	173
Resim 57: KE'nin Resmi	173
Resim 58: KAP'ın Resmi.....	174
Resim 59: KC'nin Resmi	174
Resim 60: KZ'nin Resmi	174
Resim 61: Çalışma Sayfaları 1-2	178
Resim 62: Tırtıl Sanat Etkinliği Çalışma Süreci / Tırtıl Sanat Etkinliği Örnekleri	181
Resim 63: Enerji Tacı Örnekleri	194

DİYALOGLAR LİSTESİ

Diyalog 1: Para Adlı Hikâyeye Dair -1	52
Diyalog 2: Para Adlı Hikâyeye Dair -2.....	53
Diyalog 3: Paranın Ne İşe Yaradığına Dair	55
Diyalog 4: Para Kazanmaya Dair.....	56
Diyalog 5: “Para Biriktirme”ye Dair	57
Diyalog 6: “Para Saklama”ya Dair	58
Diyalog 7: “Parayı Taşıma”ya Dair	59
Diyalog 8: Para Bizi Mutlu Eder mi?.....	59
Diyalog 9: Bedava mı Değil mi? -Oyun Etkinliği-	60
Diyalog 10: Bedava mıdır? -Oyun Etkinliği-	61
Diyalog 11: Para Çeşitlerine Dair	63
Diyalog 12: Kâğıt Paraları Eşleştirme -Oyun Etkinliği-	64
Diyalog 13: Madeni paraları eşleştirme -Oyun etkinliği-	65
Diyalog 14: Paramla Neler Yapabilirim –Soru Cevap Etkinliği-	66
Diyalog 15: Alışverişimizi Nereden Yaparız? –Soru Cevap Etkinliği-	67
Diyalog 16: Paramla Neler Alırım? –Soru Cevap Etkinliği-	68
Diyalog 17: Banka Kartı ve Banka -Soru Cevap Etkinliği-	69
Diyalog 18: Çanta ve Cüzdan Kullanımına Dair	71
Diyalog 19: Paranın Üzerindekilere Dair.....	72
Diyalog 20: Paramla Neler Yapabilirim-1	74
Diyalog 21: Paramla Neler Yapabilirim 2: İstek ve İhtiyaçlar	74
Diyalog 22: Paramla Neler Yapabilirim-3: Alışveriş Listesi.....	77
Diyalog 23: Paramla Neler Yapabilirim-4: Birikim 1.....	77
Diyalog 24: Paramla Neler Yapabilirim-5: Birikim 2.....	78
Diyalog 25: Paramla Neler Yapabilirim-6:	79
Cömert Olma/Açgözlü Olma/Paylaşma	79
Diyalog 26: Cömert ve Açgözlü Olma	82
Diyalog 27: Paramı Nasıl Biriktiririm-Soru Cevap Etkinliği-	82
Diyalog 28: Para Biriktirmek Ne Demek?	84
Diyalog 29: Kumbaramı Nereye Saklarım?	85
Diyalog 30: Büyükler Para Biriktirir mi?.....	85
Diyalog 31: Kumbara.....	87

Diyalog 32: Kumbara Şarkısı.....	88
Diyalog 33: Tutumlu Olmak ve Para Biriktirmek.....	90
Diyalog 34: Paramı Biriktirince Ne Yaparım?.....	90
Diyalog 35: Somali'deki Çocuklarla İlgili Videoya Dair	91
Diyalog 36: İhtiyacım Olan Hangisi?-Soru Cevap Etkinliği-	97
Diyalog 37: Sağlıklı Olan Hangisi? –Soru Cevap Etkinliği-	98
Diyalog 38: Oyun Etkinliği: Sağlıklı ve Sağlıksız Besinler Oyunu.....	100
Diyalog 39: Kitap Fuarı Draması-1.....	101
Diyalog 40: Kitap Fuarı Draması-2.....	103
Diyalog 41: Kimler Para Kazanır? -Soru Cevap Etkinliği-	108
Diyalog 42: Nasıl Para Kazanılır? -Soru Cevap Etkinliği-	109
Diyalog 43: Bil Bakalım Hangi Meslek? -Bilmece Etkinliği-	110
Diyalog 44: Tasarruflu Olmak Kavramına Dair	119
Diyalog 45: Pepee Tasarrufu Öğreniyor	119
Diyalog 46: Tasarrufu Öğren Şarkısı'na Dair	122
Diyalog 47: Suyun Önemi, Hayatımızdaki Yeri, Kirli/Temiz Su.....	125
Diyalog 48: Su Olmazsa!	127
Diyalog 49: Geleceğimiz Boşa Akmasın Çizgi Filmine Dair	129
Diyalog 50: Hatırlatma ve Geçiş Etkinliği.....	134
Diyalog 51: Balık Yapımı Esnasında.....	135
Diyalog 52: Kirli / Temiz Deniz Müzikli Dans Etkinliği Sonrası	136
Diyalog 53: Dünyamıza Dair Söyleşi 1	137
Diyalog 54: Dünyamıza Dair Söyleşi 2	139
Diyalog 55: Su ve Deniz Kirliliği	140
Diyalog 57: Suyun Değeri 2.....	144
Diyalog 58: Su Damlası Su Damlası Mutlu Musun Mutsuz Musun?.....	145
Diyalog 59: Hava Hakkında Söyleşi	147
Diyalog 60: Nefes Alan Mumlar Deneyi	147
Diyalog 61: Hava Kirlenirse Ne Olur?.....	148
Diyalog 62: Hava Kirliliği Ne Demektir?	149
Diyalog 63: Hava Neden Kirlenir?	149
Diyalog 64: Havayı Kirletmemek İçin Ne Yapmak Gerekir?.....	150
Diyalog 65: Havamız Kirli mi? / Deney Öncesi	151
Diyalog 66: Havamız Kirli mi? / Deney Sonrası	151

Diyalog 67: Hava Kirliliği Dramatizasyonuna Dair	153
Diyalog 68: Havayı Kirleten Sebepler	154
Diyalog 69: Hava Kirliliğinin Etkileri	155
Diyalog 70: Havayı Kirletmemek İçin Yapılması Gerekenler.....	156
Diyalog 71: Havayı Kirletmemek İçin Yapılması Gerekenler.....	165
Diyalog 72: Geri Dönüşüm	167
Diyalog 73: Geri Dönüşüm Kutuları.....	169
Diyalog 74: Çöp Kutuları.....	170
Diyalog 75: Çöp Yığımı Hikâyesi.....	175
Diyalog 76: Geri Dönüşüm; Azalt, Tekrar Kullan, Geri Dönüştür.....	177
Diyalog 77: Geri Dönüşüm Değerlendirme	179
Diyalog 78: Geri Dönüşüm ve Çevre Soru-Cevap.....	182
Diyalog 79: Elektrikli Eşyalar.....	185
Diyalog 80: Elektrik Faturası ve Enerji Tasarrufu.....	186
Diyalog 81: Selin Enerji Tasarrufu Yapıyor	188
Diyalog 82: Selin Enerji Tasarrufu Yapıyor Hikâyenin Sonu	190
Diyalog 83: Enerji Tasarrufu Kitap Sunumu	191

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Araştırma konusuyla ilgili problem durumunun ortaya konulduğu ilk bölümde araştırmanın amacına, önemine ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. İkinci bölümde konuyla ilgili kuramsal açıklamalara ve diğer araştırmalara; üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi ve sürecine değinilmiştir. Dördüncü bölümde planlanan etkinlikler doğrultusunda elde edilen bulgular ele alınmıştır. Beşinci ve son bölümde ise araştırmanın ulaştığı sonuçlar ortaya konulmuş ve sonuçlar diğer araştırmalarla karşılaştırılarak araştırma boyunca odaklanılan problemlere çözüm önerileri getirilmiştir.

1.1.PROBLEM DURUMU

Bireylerde istendik davranış değişiklikleri oluşturmanın en etkili yolu eğitimidir. Eğitim ise doğumdan ölüme kadar devam eden bir süreç olup bireylerin zihinsel gelişimiyle doğrudan ilişkilidir. Bireylerin zihinsel gelişiminin en hızlı olduğu dönem okul öncesi dönem yılları olarak adlandırılan (0-6) yaş dönemi arasındır. Bu dönem bazı kaynaklara göre (0-8) yaş aralığını kapsamaktadır. Yapılan birçok araştırma 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişimin %50'sinin 4 yaşına, %30'unun 4 yaşından 8 yaşına kadar tamamlandığını gösterirken; 18 yaşına kadar olan akademik başarının %33'ünün 0-6 yaşına kadar alınan eğitimle doğru orantılı olduğuna dikkat çekmektedir (Poyraz ve Dere, 2003, s.17).

Birçok ülkede çeşitli uygulamalar olan; anasınıfı, kreş, okul öncesi eğitim, erken çocukluk eğitimi gibi isimler alan (Kleyn ve Shaughnessy, 2012) ve yaşamın ilk 6

yılına kapsayan eğitim ülkemizde okul öncesi eğitim olarak adlandırılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın tanımına göre okul öncesi eğitim; “doğumdan zorunlu eğitim yaşına kadar olan sürede, çocukların gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları ve yetenekleri göz önüne alınarak fiziksel, duygusal, dil, sosyal ve zihinsel yönden gelişimlerinin zengin çevre uyarıcılarıyla desteklendiği, yaratıcı yönlerinin ortaya çıkarıldığı, ebeveyn ve eğitimcilerin etkin olduğu sistemli eğitim sürecidir” (MEB, 2016, s4). Kişiliğin şekil aldığı bu dönemde verilen okul öncesi eğitimi çocukları fiziksel, sosyal, duygusal ve bilişsel olarak en sağlıklı bir şekilde hayata hazırlamayı ve onlara hayat boyu gerekecek temel bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırmayı hedeflemektedir (Kandır, 2001).

Ünal'a (2000) göre, “Çocuk, dünyaya gerekli tüm bilgi ve becerilerle gelmez. Zihinsel, bedensel, duygusal, sosyal gelişme ve olgunlaşma sürecinde, çocuğa yeni deneyimler edineceği öğrenme olanakları sağlamak, çocuğun gelecekteki başarısı için önemlidir”. Yetişkin bireylerin kişilik yapısının, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarının şekillendiği ilk çocukluk yıllarında yapılan okul öncesi eğitim çocuk için aynı zamanda sosyalleşmenin de ilk basamağı niteliğindedir. Çocuk sosyal yaşamın gerektirdiği kurallarla ve temel bilgilerle, aileden sonra, ilk olarak burada tanışır (Çetinkaya, 2006). Bireylerin geleceğini şekillendiren, tesadüflere bırakılmayacak kadar önemli olan bu dönemi bilimsel ve sistematik olarak şekillendirmek ve tüm çocuklara eşit şartlar sağlamak amacıyla ülkemizde okul öncesi eğitim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Zira, tüm ebeveynler okul öncesi dönemde büyüme ve gelişme konusunda bilgili değildir; tüm ebeveynler oyunun ve erken uyarmanın öneminin farkında değildir ve tüm ebeveynler gelişimsel bir gecikme, odyolojik veya konuşma bozukluğu, dil problemi, ince veya kaba motor becerilerde problem olup olmadığını anlama becerilerine sahip değildir (Kleyn ve Shaughnessy, 2012, s.2). Bu yüzden okul öncesi eğitim kurumları çocuklara fırsat eşitliği sağlamaktadır.

Ülkemizdeki okul öncesi eğitim Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olmak üzere iki dönem olarak sınıflandırılabilir. Cumhuriyet öncesi dönemde *Sıbyan Mektepleri*, *Islahhaneler* ve *Darüleytam-ı Osmani* isimli kurumlar okul öncesi dönemde eğitim görevini üstlenmişlerdir. Cumhuriyet'in ilan edildiği tarihte ise, ülkede 38 ilde yaklaşık olarak 80 anaokulunda toplam 5880 öğrenci ve 136 öğretmen bulunmaktadır. 1927'de anaokullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla bir okul daha

açılmıştır. Ancak bu okul da birkaç yıllık eğitim-öğretimden sonra Cumhuriyet öncesi dönemde açılan öğretmen okulu gibi kapatılmıştır. 1992 yılına gelindiğinde ise okul öncesi eğitim adına en önemli adımlardan birisi atılmış ve 3797 sayılı yasa ile “Okul Öncesi Eğitim Genel Müdürlüğü” kurulmuştur (Saklan, 2011). Tüm bu adımları takiben okul öncesi eğitimi şekillendirmek adına çeşitli yıllarda eğitim şuraları toplanmıştır. Bu şuralar içerisinde okul öncesi eğitime günümüzdeki şeklini veren kararlar 2006 yılındaki 17. Milli Eğitim Şurasında alınmıştır (Güven ve Efe-Azkeskin, 2010). Son olarak ise okul öncesi eğitim programımız 2012-2013 yılında Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında yeniden güncellenmiştir. Program bilişsel, psiko-motor, sosyal duygusal gelişim ve özbakım becerilerinin geliştirilmesine odaklanmaktadır (MEB, 2013).

Okul öncesi eğitim diğer birçok gelişmiş ülke için de büyük önem arz etmektedir. Plato, Comenius, Oberlin, Owen, Pestalozzi, Frobel gibi isimlerin öncülük ettiği okul öncesi eğitimin kökeni uzun yıllar öncesine dayanmakla birlikte, 1900’lü yıllardan sonra dünya genelinde yaygınlaşması başlamıştır (Morgan, 2011). Günümüzde Avrupa Birliği ülkelerinin çoğunda bu eğitim kademesindeki okullaşma oranı çok yüksektir. Hatta bazı Avrupa ülkelerinde bu dönemdeki okullaşma oranı %100’leri göstermektedir (Koçyiğit, 2007). Çocukların hayatını şekillendiren okul öncesi eğitimin ülkeden ülkeye değişen özel amaçları bulunmakla birlikte evrensel amaçları sayılabilecek ortak amaçları da bulunmaktadır. Bu amaçlar Mialaret (1977) tarafından üç ana başlık altında sınıflandırılmıştır.

1.Toplumsal Amaçlar:

- Çalışan kadınlara destek sağlamak
- Her çocuğa eğitim vererek bireysel gelişimlerine katkı sağlamak
- Çocuklara sosyal bir ortam sunarak onların sosyal iletişim becerilerini geliştirmek

2.Eğitici Amaçlar:

- Çocuklara duyu eğitimi vermek
- Çocukların çevreye olan duyarlılığı arttırmak

3.Gelişimsel Amaçlar:

- Çocuğun doğal gelişimine saygı duyarak, temel becerilerinin gelişmesini desteklemek (Akt. Oktay, 1990).

Ancak tüm bu ortak amaçların yanı sıra ülkelerin okul öncesi eğitim uygulamaları incelendiğinde farklı olarak bazı ülkelerin programlarında ekonomi eğitimi ile ilgili uygulamalara yer verdikleri görülmektedir. Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (1998) ve Ulusal Ekonomi Eğitimi Konseyi'ne (1997) göre, çocukların yaşadıkları dünyayı daha iyi anlayabilmesi, tüketici, üretici ve oy veren gibi yetişkin rollerine hazırlanabilmesi için ekonomi ile ilgili kavramları anlamaları gerekmektedir. Çünkü ekonomi bilgisiyle donatılmış çocuklar bugünün ve yarının küreselleşmiş ekonomisinde işlevsel roller üstlenebilirler. Ekonomiye dayalı bir sistemde yaşayan üreticiler, tüketiciler ve vatandaşlar olarak, bireyin ekonomi bilgisiyle donatılması; bireyi iyi bir şekilde geliştirirken, hayatını daha iyi ve verimli hale getirecek yetkin kararlar vermesini kolaylaştırır (Hurlbut, 1981). Bu sebeplerden dolayı, yine Ulusal Ekonomi Eğitimi Konseyi'nin (2002) kararlarına göre, çocukların donanımlı vatandaşlar olabilmesi için ekonomi konusunda gerekli temel bilgileri 12 yaşına gelinceye kadar edinmeleri önem taşımaktadır (Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015).

Eğitim araştırmacısı olan Piaget'e göre duyu motor dönemde (0-2 yaş) çocuklar paraların şekli ve boyutlarını gözlemleyerek para ile ilgilenirler. Ayrıca alışveriş ve tüketim hakkında gözlem yaparlar. İşlem öncesi dönemdeki (3-7 yaş) çocuklar ise ekonomiyle ilgili "ortak ve gözlemleyebildikleri bilgilere" sahiptirler. Çünkü çocuklar yaşantıları boyunca ekonomik kavramlarla her gün karşılaşmaktadırlar. Örneğin, alışveriş ortamında bulunan bir çocuk gözlem yaparak diğer kişilerin satın alma, satma davranışları hakkında temel bilgileri edinir. Ayrıca çocuklar gözlemci olmanın yanı sıra tüketici olarak da ekonomik kavramların içinde bulunmaktadırlar. Aile yaşantıları içinde çocuklar istek ve talepleri doğrultusunda yetişkinlerin verdikleri tepkiler yoluyla ekonomik kavramları doğrudan öğrenmeye başlarlar. Ek olarak, bu dönemde çocuklar satın alma eylemi için paranın önemini ve yetişkinlerin çalıştığının bilincindedirler (Bayhan, Yükselen ve Kaysılı, 2007; Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015).

Erken yaşlarda ekonomi eğitimi üzerine önemli çalışmaları olan Kourilsky (1977) de ekonomi eğitiminin okul öncesi dönemde başlayabileceğini öne sürmektedir. Ekonomi eğitiminin sadece lise ve yükseköğrenim gibi ilerleyen yaşlarda verilmesi

gerektiğini savunan birçok eğitimcinin aksine Kourilsky'nin yaptığı çalışma küçük çocukların kıtlığı, arz-talebi, fırsat maliyetini ve diğer ekonomik kavramları tanımlayıp anlayabildiğini göstermektedir. Ayrıca çocuklar bu kavramları günlük yaşantıları ile ilişkilendirerek gerçek durumlara uygulayabilirler.

Okul öncesi dönemde yapılacak ekonomi eğitimi boyunca öğretilebilecek kavramlar ise şu şekilde sınıflandırılabilir (Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015):

- Üretim ve Tüketim; Üretici/Tüketici/Müşteri, Tüketici Hizmetleri, Ürünlerin Dağıtımı (alışveriş, para, kredi kartı, banka, vb)
- Karar Verme; İstek ve ihtiyaçlar ayrımı
- Meslekler ve Kariyer
- Kıtlık; Kaynakların doğru kullanımı (tasarruf etme, israf etmeme, tutumlu olma)

Kavram öğretimi yapılırken dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta ise, kavram eğitimi boyunca konuyla ilgili değerlerin çocuklara kazandırılmasıdır. Değerler, neyin iyi neyin kötü olduğu hakkındaki yargılarımızdır. Daha ayrıntılı olarak ele alındığında ise, “davranışlarımıza yol gösteren, rehberlik eden inançlar, eylem ve davranışlarımızın yerindeliğini, etkililiğini, güzelliğini, ahlakiliğini belirlemeye hizmet eden ilke ve standartlardır” (Hökelekli ve Gündüz, 2007). Okul öncesi dönem aynı zamanda değer kazanımlarının başladığı ilk zaman dilimidir (Balat ve Dağal, 2011). Bu zaman diliminde yapılacak ekonomi eğitimi ise; tutumlu olma, israf etmeme, tasarruf etme, kanaatkâr olma, açgözlü olmama, cömert olma gibi değerlerle doğrudan; çalışkan olma, çevreye duyarlı olma, hayvansever olma, kıskanç olmama, paylaşma, sabırlı olma, sağlıklı olmaya önem verme, sorumluluk, temiz olma, yardımsever olma gibi değerlerle dolaylı olarak bağlantılıdır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun ikinci maddesinde; Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları arasında yer alan: “Türk Milletinin bütün fertlerini; ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak” ifadesi bireylerin; bilgi, beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesi, iş görme alışkanlığı kazandırarak yaşama hazırlanması ve bireylere bir meslek için

gerekli işgücü niteliklerini kazandırma gibi eğitimin ekonomiyle ilgili amaç ve hedefleri vardır (Toy, 2012).

Ancak Okul Öncesi Eğitim'in genel amaçları ve ilkeleri incelendiğinde ekonomi eğitimine dair herhangi bir vurgu görülmemektedir. Bununla birlikte ülkemizde yapılan ekonomi eğitiminin, yükseköğrenim düzeyi hariç, çoğunlukla ilkokul ve ortaokul düzeyinde sosyal bilgiler dersi ile ilişkilendirilerek yapıldığı, okul öncesi eğitimde ise yer verilmediği söylenebilir. Lise düzeyinde eğitim kapsamında ise Ekonomi seçmeli bir ders olarak sunulmakla birlikte, bu dersin en çok seçilen dersler arasında yer almadığı tespit edilmiştir (Yıldırım, 2016).

Uygulamada olan bu durumun aksine, ülkemizde okul öncesi eğitimde ekonomi eğitimiyle ilgili eksiklikler olmasından yola çıkılmış ve okul öncesi dönemde sıkça kullanılan etkinlikler kullanılarak bir örnek oluşturmak amacıyla bu çalışma hazırlanmıştır. Bu bağlamda araştırmada *“Okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında ekonomi odaklı uygulamalar nasıl ve hangi etkinliklerle yapılabilir? Bu etkinliklerde çocuklar hangi kavramları kullanırlar, hangi değerleri ve becerileri sergilerler?”* sorularına cevap aranmış ve bu doğrultuda araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıklarına aşağıda yer verilmiştir.

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı; aktif öğrenmenin en hızlı olduğu okul öncesi dönemdeki çocuklara ekonomiye ait değer ve kavramlar hakkında farkındalık kazandırmak ve onların bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır. Bu bağlamda okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında ekonomi odaklı uygulamaların nasıl ve hangi etkinliklerle yapılabileceği tespit edilmeye çalışılmış ve aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

➤Okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında uygulanan ekonomi odaklı etkinlikler bağlamında, çocuklar hangi kavramları kullanırlar?

➤Okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında uygulanan ekonomi odaklı etkinlikler bağlamında, çocuklar hangi değerleri sergilerler?

➤Okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında uygulanan ekonomi odaklı etkinlikler bağlamında, çocuklar hangi becerileri sergilerler?

1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kişilik gelişiminin, büyümenin ve öğrenmenin en hızlı olduğu Okul öncesi dönemdeki yaşantılar bireyin gelecekteki yaşamını şekillendirmektedir. Bu dönemde edinilen bilgi ve beceriler kalıcı olmakla birlikte ileriki öğrenmeler için zemin oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle okul öncesi dönemde yapılacak ekonomi eğitimi, çocuklara bazı ekonomik kavram, değer ve becerileri kazandırarak onları yarının dünyasına hazırlayacak ve onların toplumda söz sahibi bireyler olmalarını sağlayacaktır. Ancak ülkemizdeki okul öncesi eğitim programı incelendiğinde ekonomik değer ve kavramlar eğitimine dair yeterince vurgu olmadığı ve bu konunun program uygulayıcılarının inisiyatifine bırakıldığı görülmüştür. Bu bağlamda bu araştırmada ekonomik değerler eğitimi kapsamında bazı değer, kavram ve becerilerin önceden planlanmış etkinlikler yoluyla çocuklara kazandırılması üzerinde durulmuştur. Araştırmanın bu özelliği onu diğerlerinden ayırarak özgün bir hale getirmektedir. Bu açıdan araştırma;

- Çocukların güncel bazı ekonomik meseleleri yerel ve küresel bağlamda anlamalarına zemin oluşturması,
- Çocukların sınırlı kaynakları kullanma becerilerini geliştirmesi,
- Çocukların yaşadıkları dünya hakkında bilinç oluşturması,
- Çocukların ilerleyen yıllardaki kariyer planlamaları adına meslekler hakkında farkındalık sağlaması,
- Okul öncesi eğitim uygulamalarında eksik olan ekonomi alanı ile ilgili program planlayıcı ve uygulayıcılarına örnek teşkil etmesi bakımından önemlidir.

1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- 1.Okul öncesi dönemde ekonomi eğitimi bağlamında *para, ihtiyaç ve alışveriş, meslekler, tasarruf* temalarına ilişkin hazırlanan etkinliklerle,
- 2.İstanbul ili Sancaktepe ilçesinde orta sosyo-ekonomik düzeyde bir ilköğretim okulunun anasınıfına devam eden 5 ve 6 karma yaş grubundaki 18 çocuk (9 kız, 9 erkek) ile,
- 3.2015-2016 eğitim öğretim bahar yarıyılı içerisinde; 24.02.16 - 25.05.16 tarihleriyle,
- 4.Öğrencilerin uygulanan etkinliklere katılımıyla,
- 5.Yapılandırılmamış gözlem ve görüşme tekniklerinin uygulanmasıyla sınırlandırılmıştır.

1.5.Tanımlar

Değerler Eğitimi: Değerlerin açık bir şekilde öğretilmesi, değer kazandırma etkinliğidir ve öğrencilerin değer yargılarını ve tutumlarını etkileyen her şeyi içerir (Hökelekli ve Gündüz, 2007; Ülavere ve Veisson, 2015). Değerler eğitimi, bireylerin hayatta anlam bulmasını kolaylaştırarak, iyi yaşamasını sağlayan en önemli yollardan birisidir (Freakley, Tilt MacSporran ve Burgh, 2008).

Ekonomi Eğitimi: Ekonomiyi daha iyi anlayan, ekonomik konularda karar vermede ve uygulamada daha başarılı ve iyi birer vatandaş olan bireyler ve daha iyi düzeyde yüksek öğretime öğrenciler yetiştirmeyi hedefleyen eğitimidir (Süntar-Akhan, 2010). Bir başka tanımla ekonomi eğitimi, öğrencileri temel ekonomi konuları hakkında düşündürerek, onların kişisel ve sosyal kararlar vermelerini kolaylaştıran eğitimidir (Schug, 1985). Staubs (2007) ise, ekonomi eğitimini öğrencileri ekonomik okuryazarlık hedefine ulaştıran bir yol olarak tanımlamıştır.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ LİTERATÜR

Araştırmanın kuramsal çerçevesi üç ana başlıkta toplanmıştır. Aşağıda yer verilen bu başlıklardan ilki Okul öncesi dönem ve gelişim süreçleri, ikincisi okul öncesi dönemde değerler eğitimi ve üçüncüsü ise okul öncesi dönem ve ekonomi eğitimi hakkında açıklamalara yer vermektedir.

2.1.OKUL ÖNCESİ DÖNEM VE GELİŞİM SÜREÇLERİ

Gelişim; anne karnında başlayıp hayat boyu devam eden, değişikliklere ve yeniliklere açık, keskin sınırları olmayan, çok yönlü ve dinamik bir süreçtir (Ninivaggi, 2013). Gelişimin bir parçası olan değişim her zaman ve farklı seviyelerde gerçekleşebilir ve bazen olumlu bazen de olumsuz olabilir. Bu nedenle, çocuklar için gelişimsel bir değişimden söz edebilmek için, olgunlaşma seviyesinde ilerleme olması gerekmektedir (Harris, 2008). Ünver gelişimi, “insanın beden yapısı, duygusal, sosyal ve zihinsel özellikleri bakımından düzenli bir biçimde büyümesi, değişmesi ve istenilen görevleri yapabilecek bir duruma gelmesi” olarak tanımlamıştır (Ulusoy, 2016). Çocuk gelişimi konusunda önemli çalışmaları olan ve bu çalışmalarını yaşamın ilk yılları olan okul öncesi dönemde yoğunlaştıran Vygotsky’ye göre ise gelişim, krizler ve devrimlerin birbirini takip ettiği etkin bir süreç olup, birbirinden farklı nitelikleri olan seri evrelerden oluşmaktadır (Peker, 1998).

Gelişimin en hızlı olduğu ve çevrenin gelişimi en çok etkilediği zaman dilimi ise yaşamın ilk altı (bazı kaynaklara göre ilk sekiz) yılıdır. Okul öncesi olarak

adlandırılan bu dönem boyunca beyin gelişimi ve öğrenme birbirleriyle doğru orantılıdır. Bu bağlamda, gerçekleşen her etkileşim bireyin gelişimi için hayati önem taşımaktadır (Gören-Niron, 2010). Yaşamın en hızlı değişiminin ve gelişiminin olduğu okul öncesi dönemde çocuklar basit hayati becerilerden başlayarak karmaşık ve ileri seviyedeki hayati becerilere doğru “sistemik bir gelişim” gösterirler. Bu gelişim, seri bir öğrenme sürecine dayalıdır (Tuğrul, 2002).

Katz, okul öncesi dönem boyunca gelişimi ve öğrenmeyi desteklemek için bilinmesi gereken temel ilkeleri şu şekilde özetlemiştir;

- Çocukların neyi nasıl öğreneceği yaşlarına ve yaşadıkları deneyimlere göre değişiklik gösterir.
- Okul öncesi dönemdeki eğitimin genel amacı, çocukların yaşantılarını daha iyi, daha dolu, daha derin ve daha doğru anlamalarını sağlamaktır.
- Çocukların sosyal gelişimi, etrafındaki yetişkinlerin desteği ve onlarla kurdukları ilişkilerle doğru orantılı olarak değişim göstermektedir.
- Çocukların öğrenmesi ve yapması gerekenlere karar verilirken, gelişimlerine uzun vadede katkı sağlayan şeyler temel alınmalıdır.
- Okul öncesi dönemde, akademik ve entelektüel hedefleri ayırt etmek ve aradaki dengeyi sağlamak çok önemlidir.
- Bu dönemde yetişkin merkezli akademik eğitimin çok erken ve çok yoğun olarak yapılması çocukların ileriki öğrenmelerini olumsuz etkilemektedir. Ancak bunun yanında okul öncesi dönemdeki çocuk merkezli öğrenmeler ise kalıcı etkilere sahiptir.
- Okul öncesi dönemde gelişim ve öğrenmeyi en çok destekleyen şeylerden birisi de çocukların yaşadığı etkileşimli deneyimlerdir.
- Okul öncesi dönemde planlanan, zamana yayılmış proje bazlı öğrenmeler, çocuklara uzun süre bir konu üzerinde çalışma fırsatları sunarak, onların gelişim ve öğrenmelerini desteklemektedir.
- Çocukların deneyimlemesine ve keşfetmesine izin veren yeni öğrenmeler çocuklar için zevkli ve eğlencelidir (Galbraith, Ozgun ve Yasar., 2014).

Çok yönlü ve karmaşık bir süreç olan gelişim sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için tüm yönlerinin ayrıntılı olarak bilinmesi gerekmektedir. Bu yüzden gelişim kendi içinde benzer özellikler taşıyan ve birbirleriyle etkileşim halinde bulunan bazı

alanlar ve dönemler olarak sınıflandırılmıştır (Senemoğlu, 2018). Aşağıda ise okul öncesi dönemde yer alan gelişim alanlarının bazılarının özelliklerine kısaca değinilmiştir.

Fiziksel Gelişim: Bireyin hayatını devam ettirmek için ihtiyaç duyduğu tüm işlevler ve davranışlar bedende oluşmaktadır. Fiziksel gelişim (bedensel gelişim) doğum öncesi dönemde başlayarak ölüme kadar devam etmektedir. Bu gelişim alanı, bedende oluşan değişimlerle ilgili olup; tüm organların, kemiklerin ve sistemlerin büyümesi ve olgunlaşmasını içerir (Deniz, 2017). Fiziksel gelişim özellikleri en gözlenebilir ve ölçülebilir gelişim alanıdır (Ulusoy, 2016).

“Fiziksel gelişim ile davranışlar arasında sıkı bir bağlantı vardır. Bireyin fiziksel gelişiminde görülen bozukluklar, dengesizlikler ya da gerilemeler, davranışları da etkisi altına alır. Bu nedenle kişinin işlevlerini yapamadığı görülür. Fiziksel gelişimin tanınması bireyin eğitimi için temel koşuldur. Bireyin gelişimini bir bütün olarak kavrayabilmek için fizyolojik gelişimi de bilmek gerekir. Çünkü fiziksel gelişim çocuğun davranışlarını hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkiler” (Deniz, 2017). Benzer bir şekilde, Piaget de fiziksel gelişim ile bilişsel gelişim arasında göz ardı edilemeyecek kadar güçlü bir etkileşim olduğunu savunmaktadır. Zira çocuklar hareket ederek öğrenirler ve motor becerilerinde gecikme görülen çocukların, bilişsel gelişimlerinde de gecikme olmaktadır (Kleyn ve Shaughnessy, 2012, s.189).

Fiziksel gelişimin evrensel bazı özellikleri bulunmaktadır. 0-6 yaş dönemindeki bütün çocuklar dünyanın her yerinde benzer fiziksel gelişim hızına ve şekline sahiptir (Trawick-Smith, 2017). 0-6 yaş dönemi bedensel gelişimin en hızlı olduğu zaman dilimi (Ulusoy, 2016) olmasına rağmen bu dönem de sahip oldukları özellikler bakımından bebeklik dönemi (0-2 yaş) ve okul öncesi dönem (2-6 yaş) fiziksel gelişim olarak sınıflandırılmıştır (Senemoğlu, 2018).

Okul öncesi dönem olarak sınıflandırılan 2-6 yaş döneminde fiziksel gelişim bebeklik dönemine göre gözle görülür bir şekilde yavaştır. Bu dönemde benzer özellikler oldukça fazla olmasına rağmen kız ve erkek çocuklar arasında da bazı gelişimsel farklılıklar görülebilmektedir. Örneğin; bu dönemde erkek çocuklar kız çocuklara oranla daha uzun ya da ağır olabilirken, kız çocukları ince motor becerilerinin gelişimi açısından erkek çocuklardan biraz daha ileri düzeyde olabilirler (Erden ve Akman, 2018). Öğretmenler ya da çocuklarla ilgilenenler bu dönemdeki

çocukların fiziksel özelliklerini bilerek eğitim ortamlarında gerekli değişiklikleri yapmalıdırlar (Trawick-Smith, 2017).

Bilişsel Gelişim: Okul öncesi eğitimin temel hedeflerinden birisi çocukları ileri düzeyde öğrenmelere ve hayata hazırlamak, düşünme becerilerini geliştirmek ve kendi potansiyellerini gerçekleştirmelerine fırsat vermektir. Bu bağlamda atılabilecek en etkili adımlardan birisi ise, bilişsel gelişimin en hızlı ve en yoğun olduğu okul öncesi dönem boyunca çocukların bilişsel becerilerini destekleyecek ortam sağlamaktır (İnal-Kızıltepe, Can-Yaşar ve Uyanık, 2017). Çok yönlü bir alan olan bilişsel gelişimi kısaca açıklamak oldukça zor olsa da genel bir ifadeyle “düşünme ve kavrama sisteminde ortaya çıkan değişimler” şeklinde tanımlanabilir. Bilişsel gelişim, öğrencilerin neyi ne zaman ve nasıl öğrenecekleri hakkında ipuçları vererek, öğretmenlerin etkili eğitim ortamları hazırlamalarına yardımcı olmaktadır (Erden ve Akman, 2018). Köksal-Akyol’ a göre, “Bilişsel gelişim dönemlerinin özellikleri bilinirse çocuklara gelişim düzeylerinin altında ya da üstünde eğitim verilmez. Gelişim düzeyinin altında olan bir eğitim çocuklar için sıkıcı olurken, gelişim düzeyinin üzerinde bir eğitim programının uygulanması da çocuğa hiçbir yarar sağlamaz ve çocuğun stres yaşamasına neden olur.” (Ulusoy, 2016).

Bilişsel gelişim doğumdan ölüme kadar olan zihinsel faaliyetleri içermektedir. Bu süreçte, birey dünyayı ve çevreyi daha karmaşık ve etkili bir şekilde anlama yolları geliştirmektedir. Bu konuda Piaget, Bruner ve Vygotsky’nin önemli çalışmaları bulunmaktadır (Senemoğlu, 2018).

Piaget çalışmaları sonucunda, okul öncesi dönemdeki çocukların düşüncesinin algı ve eylemler üzerine kurulu olduğunu söylemektedir. Bu durum, çocukların aktif katılımının yüksek olduğu, onlara zengin duyuşsal deneyimler ve çok sayıda etkinlik sunan, oyun materyallerinin etkili bir şekilde kullanıldığı çocuk merkezli bir eğitim ortamı gerektirmektedir. Piaget’ye göre, çocuklar bu şekilde dünyaya dair algılarını geliştirebilirler. (Trawick-Smith, 2017). Vygotsky ise çalışmalarında toplum, kültür ve dil etkileşimi üzerinde durmaktadır. Ona göre, çocukların bilişsel gelişiminde çevredekilerin ve sosyal dünyanın önemi çok fazladır. Piaget gibi aktif ve keşfederek öğrenmeyi savunsa da, bilişsel gelişimi desteklemek için yetişkinlerin öğrenmeye rehberlik ederek, planlanmış etkinlikler yoluyla çocuğu sistemli bir şekilde basitten karmaşığa doğru yönlendirmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bu yüzden çocuklar

eğitim ortamlarında çalışırken çok fazla bağımsız olmamalıdır (Deniz, 2017). Bruner'in ise bilişsel gelişimi Piaget'ye benzer bir şekilde incelediği görülmektedir. Her ikisi de dünyaya dair bilginin kodlanması, işlenmesi, depolanması ve sıralanması üzerinde durmuşlardır (Senemoğlu, 2018).

Öğretmenlerin eğitim ortamını uygun bir şekilde hazırlayabilmesi için bilişsel gelişim özelliklerini biliyor olması büyük önem taşımaktadır. Ancak bilişsel gelişim ile biyolojik olgunlaşma arasında önemli bir bağ olmasına rağmen bilişsel gelişim tamamıyla biyolojik olgunlaşmaya bağlı değildir. Aynı yaş grubundaki çocuklar farklı bilişsel gelişim düzeyinde olabilir ve bilişsel açıdan farklı özellikler gösterebilirler. Bu yüzden öğretmenler bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak eğitim faaliyetlerini yürütmelidirler (Erden ve Akman, 2018).

Ahlak Gelişimi: Ahlaki gelişim ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmaların çok geniş bir kapsama yayıldığı ve filozofların, din adamlarının, psikologların, toplum bilimcilerin ve eğitimcilerin bu konuda çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Ahlak kavramının çok çeşitli ve kapsamlı tanımları olmakla birlikte Deniz (2017), "Ahlak, bir bireyin doğru ve yanlış, iyi ve kötü, uygun olan ve uygun olmayan davranışlar hakkında sahip olduğu genel lt ve değerlerdir." şeklinde bir tanım yapmıştır. Belirli bir bölgedeki belirli bir toplumda kabul gören ve hayranlık uyandıran eylemlerin bireysel ve kuramsal olarak düzenlenmiş haline ise "*ahlak kuralları*" adı verilmektedir. Ahlak kuralları, bireylerin davranış özelliklerinin belirlenmesinde çok önemli bir rol oynar ve kişiliğin ortak konumunu belirler (Akbar, Khanam, Aslam, Fatima ve Muhammad, 2017).

Ahlak gelişiminin başlangıcı hakkında da çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşlerin çeşitliliği "felsefi yaklaşımlar, dünya görüşü ya da insan anlayışı" gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Buna göre, Trautner (1991) ahlaki gelişime dair üç farklı yaklaşım olduğunu belirtmiştir;

- Doğuştan Gnahkarlık; ocuğun doğuştan getirdiği bazı özelliklerin ahlaka uygun olmadığını ve çocukların bu özelliklerden arındırılması gerektiğini savunmaktadır.
- Tabula Rasa (Boş Levha); ocuğun doğuğunda hiçbir ahlaki değere sahip olmadığını, iyi ve kötüyü büyümekle birlikte sosyal çevreden öğrendiğini iddia etmektedir.

- Doğuştan Masumiyet; Çocuğun ahlaki değerlere doğuştan yatkın olduğunu ve iyiyi öğrenmeye daha hazır ve istekli bulunduğunu öne sürmektedir (Akt:Çitfçi, 2003).

Çocukluk döneminde ahlak gelişimini inceleyen iki önemli araştırmacı olan Piaget ve Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramları doğuştan masumiyet yaklaşımına çok yakındır. Onlara göre ahlaki gelişim aynı zamanda bilişsel gelişim, sosyal-duygusal gelişim ve kişilik gelişimi ile de doğrudan bağlantılıdır (Uyanık-Balat, 2012). Piaget'nin teorisine göre okul öncesi dönemdeki çocuklar davranışlarının fiziksel sonuçları ile ilgilenirler. Kurallar bu dönemdeki çocuklar için çok önemlidir ve yetişkinler tarafından konulan kuralları uygularken sorgulama yapmazlar (Turan, 2010). Ona göre ahlak gelişimi ben-merkezci tip ahlaki yargı aşamasından adalet, işbirliği ve diğerlerinin de bakış açısını ve gereksinimlerini dikkate almayı gerektiren daha karmaşık bir aşamaya doğru ilerler (Deniz, 2017).

Kohlberg ise Piaget'nin çalışmalarını tekrar incelemiş ve bu çalışmaları yeniden inşa ederek kendi kuramını geliştirmiştir. Tıpkı Piaget gibi ahlak gelişiminin basamakları olduğunu iddia etmektedir (Senemoğlu, 2018). Ancak Kohlberg'in kuramı farklı olarak, günlük yaşamdaki ahlaki yargılamalar, ikilemler ve değer çatışmalarının olduğu felsefi temeller üzerine kurulmuştur (Çitfçi, 2003).

Bireylerin ahlaki gelişimlerinde üst seviyelere ulaşabilmeleri yaşantılarının nitelikleri ile doğrudan ilişkilidir. Yapılan araştırmalar eğitim ortamındaki düzenlemelerin öğrencilerin ahlak gelişimini hızlandırmada büyük etkisi olduğunu göstermektedir. Zira, öğrenciler yaşamlarının önemli bir bölümünü okullarda geçirirler ve okul kültürü onların ahlaki gelişimini inanılmaz bir şekilde etkiler. Çocuklar okulda hem kendi kararlarını verip uygulamayı hem de öğretmenler ya da yöneticiler tarafından konulan kurallara uymayı öğrenirler (Akbar, vd., 2017). Bu yüzden tıpkı diğer gelişim alanlarında olduğu gibi eğitimle ilgilenen kişilerin ahlak gelişiminin özelliklerini bilmesi ve bu gelişimi desteklemek için çeşitli düzenlemeler yapmaları büyük önem taşımaktadır (Erden ve Akman, 2018; Senemoğlu, 2018).

Kişilik Gelişimi: Aytar-Güngör kişilik gelişimi ile ilgili olarak, “Bireyin düzenli ve mutlu bir yaşam sürdürebilmesi ve toplum içinde bir yer kazanabilmesi, sağlıklı bir kişilik gelişimi ile olanaklıdır. Kişiliğin ne olduğu, nasıl geliştiği binlerce yıldan beri insanların ilgisini çeken bir konu olmuştur.” ifadesinde bulunmuştur (Ulusoy, 2016).

Kişilik; bireyi tek ve biricik kılan, doğuştan gelen ve hayat boyu edinilen özelliklerin bütünüdür. Bu özelliğinden dolayı hem nispeten değişmeyen bir yapıya hem de biyolojik ve çevresel etkiler, yaşam deneyimleri, sosyal roller ve yaş gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle değişen ve gelişen bir yapıya sahiptir (Özdemir, Güzel-Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012; Geukes, Zalk ve Back, 2018). Diğer gelişim alanlarında olduğu gibi kişilik gelişimi de gelişimin tüm yönlerinden etkilenen kapsamlı bir süreçtir. Kişilik gelişimini açıklamak için birçok araştırmacı çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmaların en büyük ortak noktası ise okul öncesi dönem yıllarının (0-6 yaş) kişilik gelişimindeki önemidir (Özdemir, vd., 2012). Kişilik gelişimi ile ilgili geliştirilen kuramlar arasında en sık karşılaşılanlar Freud ve Erikson'un geliştirdikleri kuramlardır. Freud kuramını (psikoseksüel kuram) psikoanalitik temellere dayandırırken, Erikson (psikososyal kuram) biyolojik temellere dayandırmıştır. Her ikisi de kişilik gelişimini dönemlere ayırarak açıklamaya çalışmışlardır (Çiftçioğlu, Polat ve Eren, 2016).

Freud'un psikoseksüel kuramı okul öncesi yıllara ve bireyin temel ihtiyaçlarına odaklanmaktadır. Freud kişilik gelişimini; oral, anal, fallik, gizil ve genital dönem olarak beş farklı dönemle incelemiştir. Bu kurama göre, çocuğun sağlıklı bir kişilik gelişimi olması için, her bir dönemdeki temel gereksinimlerin zamanında ve doğru bir şekilde (fazla doyum ya da aşırı engelleme olmadan) karşılanması gerekmektedir. Aksi takdirde çocuk, yaşadığı döneme saplantı geliştirecek ve bir sonraki gelişim dönemine geçmekte zorluk yaşayacaktır. Bu yüzden okul öncesi dönemde (0-6 yaş), çocukların nitelikli bir ebeveyn ve öğretmen ilişkisine sahip olması, ihtiyaçlarını karşılamalarına ve gelişim basamaklarını sağlıklı bir şekilde geçmelerine imkan sağlayacaktır (Senemoğlu, 2018; Özdemir, vd., 2012).

Erikson ise sosyal çevre ve doğuştan sahip olunan biyolojik temelli özelliklerin merkezde olduğu psikososyal kuramı geliştirmiştir. Kişilik gelişiminde biyolojik olarak hiyerarşik bir şekilde birbirini takip eden sekiz gelişim dönemi olduğunu söyleyen Erikson; ebeveynler, öğretmenler, arkadaşlar gibi sosyal çevrede yer alan kimselerin etkisinin büyük olduğunu vurgulamıştır. Bu kurama göre, her bir gelişim dönemi farklı bir çatışma ya da karmaşadan ibarettir. Birey bu karmaşaların içinden çıktığında bir dönemeçten geçmiş olur ve bu durum benliğin güçlenmesini sağlar (Erden ve Akman, 2018). Okul öncesi dönemdeki çocukların çevrelerindeki yetişkinlere olan bağımlılıkları azalmaya başlamıştır. Çocuklar bu dönemde yemek

yeme, giyinme-soyunma, temizlik, öz bakım gibi kendi eylemlerinin kontrolünü elinde tutmak için girişimlerde bulunurlar. Çocukların bağımsızlık, özerklik, girişimcilik gibi özellikleri kazanabileceği bu kritik dönemde ebeveyn ve öğretmenlerin tutumu oldukça önemlidir. Aşırı koruyucu ya da baskıcı olmaktan kaçınılmalı, çocukların çevresini ve kendisini keşfetmesine izin verilmeli, çocuklar uygun bir şekilde desteklenmelidir (Çiftçiöglü, Polat ve Eren, 2016; Erden ve Akman, 2018).

2.2.OKUL ÖNCESİ DÖNEM VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik ve devamını sağlamak için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve yararını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke ya da inançlara denir (Kızılcılık ve Erjem, 1996). TDK (2007) ise değer kavramını “bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” olarak tanımlamıştır. Değerler, yaşamımızı, yaşam tarzımızı ve bakış açımızı şekillendiren en önemli unsurlar arasındadır (Kırbaş, 2017).

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerinden birisi değerler sistemidir. Çocuklar doğdukları andan itibaren yaşam içerisinde nasıl davranacaklarını, nasıl hareket etmeleri gerektiğini çeşitli yöntemlerle öğrenmeye başlarlar. Bu yöntemler kimi zaman model alma, kimi zaman ise deneme-yanılma yöntemi olabilir. Çocukların bu süreçte öğrendiklerinin toplum tarafından kabul edilebilir olması ise onlar için büyük önem taşımaktadır, aksi takdirde çocuk kendisini dışlanmış, sosyal olarak başarısız ve mutsuz hissedebilir. Bu açıdan değerler eğitiminin çocuklara mutlu olma fırsatı sunduğu söylenebilir (Yuvacı, 2013; Şafak, vd., 2015). Değerler insanların davranışlarını ve tutumlarını yönlendirir ve bu yüzden değerleri evrensel bir kavram olarak anlamak ve değerlerin farklı insanlar tarafından nasıl anlaşıldığını anlamak önemlidir (Ülavere ve Veisson, 2015). Genel olarak değerler sistemi, “çatışmaları çözmekte ve karar verme üzerinde etkili olmaktadır”. Değerler, çok yönlü standartlardır. “İnsanın kendi ben’ini diğerlerine tanımasına, karşılaştırma

yapmasına" olanak sağlamaktadır. Ayrıca "değerler insanın ihtiyaçlarını ifade etmesinin de bir yolunu oluşturmaktadır" (Çalışkur ve Aslan, 2013).

Diğer birçok bilgiler gibi, çocukların değerlere ilişkin bilgilerinin ilk olarak temellendiği zaman ise okul öncesi dönemdir. Değerlere dair bilgi edinimi hayat boyu devam etse de okul öncesi dönem değerler eğitimi için kritik bir önem taşımaktadır. Yaşanılan çevre, kültürel özellikler, eğitim ve deneyimler bu süreci bireyselleştirmektedir (Uyanık-Balat ve Balaban-Dağal, 2011). Sutrop'a göre, çocukluk dönemi, değerlerin büyük ölçüde kazanıldığı zaman dilimidir. Ailede başlayan değer eğitiminin aile dışında sağlıklı olarak devam edebilmesi için okul öncesi eğitim kurumlarının rolü çok büyüktür (Akt.Ülavere ve Veisson, 2015). Brannon(2008), okul öncesi dönemden itibaren değerler eğitimi alan çocukların ileriki yaşamlarında mutlu, sosyal ve kendileriyle barışık bireyler olduklarını ifade etmiştir (Akt.Cengiz ve Duran, 2017).

Kısaca değerlerin kazandırılması süreci (Hökelekli ve Gündüz, 2007) olarak tanımlanan değerler eğitimi, eğitim içeriği ve ahlaki çevre aracılığıyla eğitimde yer alan değer aktarımını güçlendirmeyi amaçlayan bir eğitim biçimidir (Veugelers, 2000). Edwards (1996) değerler eğitiminin amaçlarını şöyle sıralamıştır;

- Bireyi mutlu hale getirmek
- İyi vatandaş yetiştirmek
- Değerleri davranış haline getirmek
- Bireyin doğru ve yanlış; haklıyı ve haksızı; iyi ve kötüyü; hoşça gideni ve gitmeyeniyi; ahlaki olanı ve olmayanı ayırt etmesine yardımcı olmak
- Milli değerleri benimsetmek
- Öğrencilerin farklı inançlara ve yaşam biçimlerine saygı duyması; insan haklarına karşı duyarlı olmasını sağlamak
- Çatışma durumlarında öğrencileri şiddet dışı çözümlere yönleltmek
- Akademik bilgi ve gerçek hayatta rehberlik edecek ahlaki değerlerle donatılmış öğrencileri yetiştirme, eğitimde kaliteyi ve mükemmelliği sağlamak (Akt.Ergün, 2013).

Temel değerlerin gelişimi ilk olarak ailede başlamasına rağmen toplumsal bütünlüğün korunması adına önemi büyük olan değerler eğitiminin diğer ayağı

eğitim kurumları ve eğitimcilerdir. Ailede başlayan değer eğitimi sũreci bu bağlamda çift yœnlũ bir sũreçtir. Çocuklar ailelerinde œđrendiklerini okula taşırken, okulda œđrendiklerini ailelerine taşırlar. Okulda œđretilen değerler aile desteği ile pekiştirilmelidir (Gœkçek, 2007; Yaka, Yalçın ve Denizli, 2014). Bu konuya dair Özli-Özdemir (2012), “Değer eğitiminde, dikkat edilmesi gereken œnemli noktalardan biri de çocuğun okulda kazandığı değerler ile ailesinde elde ettiği değerler arasında çatışma olmaması ve verilen eğitimin başarılı olması için değer eğitimine aileyi katmak gerektiğidir.” ifadesini kullanmıştır. Bu noktada, okulda ve evde yapılacak olan konu ile ilgili etkinlikler devreye girecektir (Yuvacı, 2013).

Őlkemizde eğitimcilerin değerler eğitimine yœnelik uygulamalarda bulunmasına rağmen okul œncesi eğitim programı çerçevesinde değerler eğitimi başlığı altında ayrıca bir program bulunmamaktadır. Fakat bu konunun son yıllarda giderek œnem kazandığı gœrũlmektedir. Bunun yanı sıra dũnya ũzerinde bazı ũlkelerin ise değerleri œđretmek için, anasınıfından itibaren zorunlu olarak değerler eğitimi programlarına yer verdikleri gœrũlmektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gibi ũlkelerde geliştirilen bazı programlar ile evrensel değerlere odaklanılmış ve çocukların ileriki yaşantıları boyunca ihtiyaç duyacakları temel değerleri ve ahlaki ilkeleri œđrenmeleri hedeflenmiştir (Yaka, Yalçın ve Denizli, 2014). Değerler eğitimi için yurtdışında geliştirilen programlardan bazıları şunlardır; *Bireysel Gelişim İçin Ahlaki Değerler Rehberi(AEGIS)*, *ocuk Gelişimi Projesi*, *Kişilik Eğitim Mũfredatı(Character Education Institute)*, *Toplumsal Özen(Community of Caring)*, *Gerekli Zorunlu Proje(Project Essential)*, *ocuklar İçin Etik Mũfredatı*, *Hyde School*, *Giraffe(Zũrafa) Programı*, *Karakter Dersleri(Jafferson Center For Character Education)*, *City Montessori School*, *Lions-Quest Programı*, *Yaşayan Değerler Eğitimi Programı (Living Values Education Program)*. Tũm bu programların gœze çarpan en belirgin ortak noktası ise hepsinin değerler eğitimine erken yaşlardan itibaren başlamış olmasıdır (Gœkçek, 2007).

Kaliteli bir okul œncesi eğitim programı akademik becerilere ek olarak toplumsal değerlerin kazandırılmasına yœnelik uygulamalara da yer vermelidir. Aileler ve okul œncesi eğitimcileri çocukların değerleri gœzlemleyebilecekleri ve œđrenebilecekleri ilk modellerdir. Bu yũzden eğitimcilerin ve ailelerin değerleri benimsemiş ve iyi uygulayabilen kişiler olmaları bũyœk œnem taşımaktadır (Uyanık-Balat ve Balaban-Dağal, 2011). Okul œncesi eğitim çocukları “nitelikli bireyler” olarak yetiştirmeyi

hedeflemektedir. Toplumun kalitesini, o toplumda yaşayan bireylerin kalite düzeyi belirlemektedir. Ancak günümüzde eğitim-öğretim daha çok “öğretim”e odaklanmışken “eğitim”e gereken önem verilmemektedir. Benzer durumun okul öncesi dönemdeki çocuklar için de geçerli olması, çocukların toplumda hedefsiz, duyarsız ve sorumluluklarını yerine getirmeyen bireyler olmasına sebep olacaktır. Bu bağlamda ilk görev ailelere düşüyor gibi görünse de, eğitimciler de değer kazanımlarında büyük rol oynamaktadır (Kartaltepe, 2014).

Okullarda yapılan değerler eğitiminde en önemli görev öğretmenlerindir. Çünkü öğretmenler yalnızca varlıklarıyla bile öğrenciler için bir model ve rehber konumundadırlar ve davranışlarıyla öğrencileri etkilemektedirler. Bu durum öğretmenlerin sorumluluklarını daha da arttırmaktadır (Özmen, Er ve Gürgil, 2012). Değerler çocuklar için öğrenilmesi gereken bilgiler değil hayatın içinden olgulardır. Bu bağlamda, değer eğitimine dahil olan eğitimcilerin de hayatın içinden olması, bu bilince göre hareket etmesi ve diğer eğitimcilere göre daha fazla “motive olması” ve “motive etmesi” gerekmektedir (Yuvacı, 2013). Çocukların değer yargılarını ve tutumlarını etkileyen tüm olguları içeren değerler eğitimi hemen hemen her şeyde kendisini gösterir. Bu durum değerler eğitiminin örtük müfredat yoluyla yapılabileceğine işaret etmektedir. Örneğin, uyulması gereken kurallar, sosyal ilişkiler, çevre ve uygulanan her etkinlik okulda yapılan değerler eğitiminin bir parçasıdır (Ülavere ve Veisson, 2015).

Bu dönemde yapılacak değerler eğitimi etkinliklerinde, çocukların olayların sonucunda neler olduğunu görmelerine olanak verilmelidir. Bunun için zaman zaman hikâyeler anlatılabileceği gibi drama yoluyla çocukların kararları kendilerinin vermesine olanak tanınarak sonucu yaşamaları sağlanabilir. Aynı zamanda çocuklarla bu konuları tartışmak ve onları yönlendirerek doğru olanı seçmelerini sağlamak da önemlidir (Özli-Özdemir, 2012). Değer öğretimi için çeşitli yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bu yaklaşımlara açıklamalarıyla birlikte kısaca değinilmiştir.

- *Değer Açıklama:* Yaşam becerileri eğitimi olarak da adlandırılan bu yaklaşımda öğrencilerin kendi yaşam değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardımcı olmak esastır. Bu bağlamda, öğrencilere yol gösterilerek kendi değer sistemlerini kurmaları sağlanmaya çalışılır (Özmen, Er ve Gürgil, 2012).

- *Ahlaki Muhakeme:* Öğrencilerin düşünme becerilerini yoğun bir şekilde kullandıkları bu yaklaşımda onlara ahlaki ikilemlerin bulunduğu kısa öyküler sunulmaktadır. Böylece çocukların ahlaki muhakeme yoluyla farklı konular üzerinde düşünmesi sağlanarak bir üst düzeye çıkmasına yardımcı olmaya çalışılır (Yuvacı, 2013).
- *Değer Analizi:* Amerikan Sosyal Bilgiler Kurulu tarafından geliştirilen bu yaklaşımda sekiz aşama bulunmaktadır. Bu aşamalara aşağıda yer verilmiştir.
 1. *Değer sorununu belirleme.*
 2. *Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma.*
 3. *Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama.*
 4. *Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme.*
 5. *Olası çözüm yollarını belirleme.*
 6. *Çözüm yollarının her birinin olası doğrularını belirleme ve değerlendirme.*
 7. *Seçenekler arasından birini seçme.*
 8. *Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma* (Tahiroğlu, Yıldırım ve Çetin, 2010).
- *Telkin Etme:* Bu yaklaşımda, çocuklara ahlaki değerlerin doğrudan öğretimi hedeflenmektedir. Doğrular ve yanlışlar açık bir şekilde çocukların önüne serilmektedir. Eğitimciler çocuklara ahlaki değerleri doğrudan öğretmeye, onlara iyi insan davranışları kazandırmaya çalışırlar. Telkin etme yoluyla değer eğitiminde, hedef değerler çocuğa sabit bir şekilde devamlı olarak tekrarlanır (Ergün, 2013).
- *Model Olma:* Bu yaklaşımda eğitimcinin öncelikle davranışlarıyla değerleri yaşatması ve çocuklara örnek olarak onları yönlendirmesi esastır. Ayrıca benimsenen ortak değerleri taşıyan tarihten ya da günümüze ait erdemli örneklerin öğrencilere tanıtılması ve sevdirmesi yoluyla değer eğitimi yapılmaya çalışılmaktadır (Özmen, Er ve Gürgil, 2012).

Tüm bunlara ek olarak Balat ve Dağal (2011), değerler eğitimi çalışmalarında eğitimcilere yardımcı olabilecek bazı öneriler getirmişlerdir;

- Ahlaki bir model, ahlaki danışman ve rehber olma
- Dikkatli bir sınıf topluluğu oluşturma
- Ahlaki disiplin

- Demokratik bir sınıf
- Programda değerleri öğretilme
- İşbirlikçi öğrenme
- İş-uğraşı başarısı
- Etik Yansıma
- Sorunları çözmeyi öğretilme (s.25-26).

Sonuç olarak, çocukların erken yaşlardan itibaren değerler eğitimiine açık oldukları görülmektedir. Dünyada da örneklerine sık sık rastlanan okul öncesi dönemde değer eğitimi konusu topluma kaliteli bireyler yetiştirmek adına büyük önem arz etmektedir.

2.3.OKUL ÖNCESİ DÖNEM VE EKONOMİ EĞİTİMİ

Birçok ülke ve topluluk değerler eğitiminin önemi konusunda ortak bir fikirdedir. Bu yüzden değerler eğitimi uygulamalarının yaygınlaştırılması ve bu uygulamaların eğitim programlarında yer alması gün geçtikçe artan bir ilgiyle gündeme gelmektedir. Ancak bu uygulamalarda hangi temel değerlerin öğretiliceği konusunda farklı görüş ve anlayışlar mevcuttur (Özli-Özdemir, 2012, s.20).

Değerler hakkında yapılan araştırmaları kolaylaştırmak ve daha etkili hale getirmek amacıyla çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu sınıflandırmalar arasında Spranger'in sınıflandırması dikkat çekmektedir. Bu sınıflandırmaya göre değerler, *estetik*, *teorik(bilimsel)*, *ekonomik*, *siyasi*, *sosyal* ve *dini* olmak üzere altı temel gruba ayrılmıştır. Okullarda yapılan değerler eğitimi uygulamalarında ise genellikle kişisel, sosyal, dini, ahlaki ve demokratik değerlere yer verilmekte olup, estetik, akademik ve ekonomik değerler arka planda kalmaktadır. Bu durum değerler eğitimiini olumsuz etkilemektedir. Çünkü değer grupları arasında güçlü bağlar bulunmaktadır ve her bir değer bir diğerini desteklemektedir (Yazıcı, 2006). Bu yüzden değerler eğitimi uygulamalarında ekonomik değer ve kavramlar eğitimiine de yer verilmesi büyük önem taşımaktadır.

Ekonomi en temel tanımıyla; bir ülkede, bölgede ya da bir bütün olarak dünyada mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım, değişim, yeniden üretim ve tüketimin gerçekleştiği sistemdir (TDK, 2001) ve insanların isteklerini tatmin etmek için tüketiciler, işçiler ve vatandaşlar olarak yaptıkları seçimlerle ilgilidir (Staubs, 2007). Ek olarak ekonomi, “üreten, kazanan, harcayan, vergi ödeyen, yiyecek ve kalacak yer ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çalışan insanların etkinlikleri” ile ilgilenmektedir (Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015, s.278). Günlük hayatta ise ekonomi kavramı, insanları doyuma ulaştıracak ihtiyaç duydukları kaynakları dikkatli ve akıllıca kullanma, tutumlu davranma anlamına gelmektedir (Toy, 2012).

Ekonomi eğitimi ise Staubs (2007) tarafından, “etkili ve katılımcı vatandaşlar olmak için gerekli olan düşünme becerilerinin ve önemli ekonomi bilgilerinin öğretimi” olarak tanımlanmıştır. Bu eğitimin nedeni, çoğu öğrencinin büyüdüğünde bir iş insanı, şirket çalışanı, tüketici, mevduat sahibi, borçlu, sosyal sigorta primi ödeyen veya oy veren vatandaşlar ve vergi mükellefi bireyler olacak olmasıdır. Zira, toplumdaki bireyler yeterli ekonomik bilgi, değer ve beceriye sahip değillerse; sanayilemiş, küreselleşmiş ve teknolojik olarak gelişmiş bir toplumda sorumluluklarını üstlenemezler (Asano ve Yamaoka, 2015).

Her disiplin alanı direkt ya da dolaylı olarak pek çok değer ve beceri ile ilgilidir (Coşkun-Keskin ve Can, 2016). Ekonomi eğitimi de çocuklara kavram öğretimi yaparak birçok beceri ve değer kazandırmayı hedeflemektedir. Ekonomiye dair mevcut eğitimin genelde öğrencilere “ekonomistler gibi düşünmeyi” öğretmek üzerine yoğunlaşmış olmasına (Wunder, Kemp ve England, 2009) ve birçok eğitimci tarafından yalnızca üniversite düzeyindeki öğrencilerin öğrenmesi gerektiği düşünülmesine rağmen (Kourilsky, 1987), ekonomi ile ilgili kavramların, beceri ve değerlerin anlaşılması, çocukların içinde buldukları zaman diliminde kariyer gelişimi ve ekonomik konulardaki başarıları için elzem niteliktedir. Öğrencilere öğretilen birçok önemli değer okullarda verilir. Ekonomi ile ilgili değerler de iyi bir vatandaş olmanın en önemli gereklerindedir. Ayrıca çocuklar ekonomik kavramları ve işlevlerini iyi öğrenirlerse, ileride tüketici, üretici ve yatırımcı rolleri içinde verimli ekonomik kararları daha kolay alabilen etkili birer vatandaş olabilirler (Süntar-Akhan, 2010). Bir başka deyişle, eğer küçük çocuklar ekonomi ile ilgili temel kavramlarla erkenden karşılaşılırsa, ileriki yaşantılarında bu kavramları daha

iyi anlayabilir ve uygulayabilirler (Kourilsky, 1993). Genel olarak ise, ekonomi eğitiminin temel amacı, bireyi toplumsal yaşama hazırlamaktır (Toy, 2012).

Ekonomi eğitiminin eğitim kademelerinde nasıl yapılandırılacağı hakkında farklı görüşler ortaya atılmaktadır. Bir görüşe göre, küçük yaştaki çocukların ekonomiye dair konuları öğrenmek için yetersiz oldukları ve ekonomik konuları zor ve karmaşık bulacakları savunulurken, diğer bir görüşe göre ise küçük yaşta ekonomi eğitimi alan çocukların daha iyi birer tüketici, üretici ve seçmenler olacakları iddia edilmektedir (Yıldırım, 2016). Kourilsky gibi bazı araştırmacıların çalışmaları ve güncel eğilim ise, uygun eğitim olanakları sağlandığında ekonomi eğitiminin okul öncesi dönemden itibaren yapılabileceğini destekler niteliktedir (Kourilsky, 1977; Yıldırım, 2016).

Araştırmaların çoğu ekonomi eğitiminin küçük yaşlardan itibaren başlamasının önemini gösterse de unutulmaması gereken önemli bir nokta daha bulunmaktadır. Ekonomi eğitiminin içeriği ve nasıl yapılacağı ilgili eğitim kademesine göre değişmelidir. Öğretilecek kavramlar müfredatla bağdaştırılarak, çocukların somut tecrübelerine dayandırılmalıdır. Çocuklar bu kavramlarla ilgili şeyleri deneyimleyerek ve uygulayarak sürece katılmalıdırlar (Yıldırım, 2016; Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015). Kourilsky (1977) bu sürecin deneyimleme, bilgilendirme ve pekiştirme basamaklarından oluştuğunu vurgulamıştır.

Ekonomi bilgisiyle ilk olarak karşılaşan her çocuk, basit somut eylemlerle başlayıp karmaşık işlemlere giden gelişim aşamalarından geçmektedir. Dangizer'e göre ekonomi anlayışının gelişmesinde dört aşama bulunmaktadır. Bu aşamalardan ilkinde, çocuk ekonomik düşünce kategorilerinden yoksundur. İkincisinde, çocuğun gerçeklik anlayışı, ahlaki veya kişisel tercihlerle açıklanmış belirli eylemlere dayanmaktadır. Üçüncü olarak, çocuk karşılıklılık ile karakterize bazı ekonomik ilişkileri kavramsallaştırabilir; ve dördüncü olarak, çocuk ekonomik ilişkiler sistemini kavramsallaştırabilir (Akt.Hawthorne, Rodgers ve Wheeler, 2003). Schug ve Birkey (1985) ise bazı yeni çalışmaların çocukların ekonomik akıl yürütmelerinin bilişsel gelişim teorisine benzer bir şekilde geliştiğine dair kanıtlar bulunduğunu ifade etmiştir.

Çalışmalar küçük çocukların günlük yaşantılarında ekonomik kavramlar ve sorunlarla sık sık karşılaştıklarını ve karar vermek zorunda kaldıklarını bu yüzden de

okula başlamadan önce bazı temel ekonomik kavramları zaten bildiklerini göstermektedir. Örneğin, istedikleri bir oyuncak için yeterli paralarının olmaması ya da sahip oldukları parayı harcarken seçim yapmak zorunda kalmaları, çeşitli davranışlarında tasarruf yapmaları gerektiği uyarılarıyla karşılaşmaları vb. gibi (Hawthorne, Rodgers ve Wheeler, 2003; Yıldırım, 2016). Ekonomik kavramlar açısından incelendiğinde, çocuklar iş, çalışma koşulları, para, enflasyon, satın alma gücü ve tüketim konularını kendi zihinsel yaşlarına göre öğrenen küçük yaştaki kişiler olarak tanımlanabilirler (Bayhan, vd., 2007). Bu bağlamda, çocuklar için yapılacak ekonomi eğitiminin önceliği günlük ekonomik konuların anlaşılması üzerine olmalıdır. Çocuklar ekonomik kararların günlük yaşamı nasıl etkilediğini öğrenerek, ekonominin üretici, tüketici ve vatandaş olarak insanların yaşamı üzerindeki etkilerini daha kolay anlayabilirler (Süntar-Akhan, 2010). Ekonomi eğitimi aynı zamanda çok yönlü bir içeriğe sahiptir ve diğer birçok alanla ilgili olabilir. Örneğin; yer şekilleri hakkında yapılan bir etkinlikte doğal kaynaklar hakkında konuşulup, çocuklara bu kaynakların tasarruflu kullanılmasına dair bilgi verilebilir (Littrell, 1999). Kourilsky (1993) de okul öncesi dönem çocuklarıyla yaptığı çalışmasında, sosyal bilgiler, matematik, dil sanatları, görsel sanatlar ve sahne sanatlarını disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirerek çocuklara ekonomiyi öğretmeyi hedeflemiştir.

Ülkemizde yapılan ekonomi eğitimi hayat bilgisi, sosyal bilgiler, Türkçe ve fen ve teknoloji dersleri kapsamında olup ilköğretim düzeyinde başlamaktadır. İlköğretimin öğrencilere kazandırmayı amaçladığı ekonomiyle ilgili eğitsel niteliklere yönelik kazanımlar ise; ekonomi ile ilgili temel kavram ve bilgileri bilme, tutum ve tasarruf bilincine sahip olma, meslekleri ve işlevlerini tanıma, girişimci olma, öncül üretim becerilerini kazanma, bilgiyi üretime dönüştürebilme, kaynakları yerinde ve gereğince kullanabilme ile birlikte tüketim bilincine sahip olma kazanımları olarak sıralanabilir (Toy, 2012).

Öte yandan ülkemizde okul öncesi eğitim programlarında ekonomi eğitimine yer verilmesi de, okul öncesi dönem için uygun olan temel ekonomi kavramları kıtlık, karar verme ve üretim, dağıtım ve tüketim işlevleri, meslek ve kariyer seçimi ile mesleklerin rolleri şeklinde sınıflandırılabilir. Bu kavramlar çocuklara, tesadüfi ve planlanmış tecrübeler yoluyla öğretilir (Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015). Benzer bir şekilde Kourilsky (1977) de 5-6 yaşındaki okul öncesi çocuklarıyla

yaptığı çalışması ile kıtlık ve karar verme; fırsat maliyeti ve maliyet-fayda analizi; üretim, uzmanlık ve dağılım; tüketim ve tasarruf; arz-talep, iş organizasyonu ve iş ortaklığı; para ve takas kavramlarının öğretilebileceğini söylemektedir. Bu bağlamda, Berti ve Bombi (1988), okul öncesi dönemdeki çocukların parayı tanıdıklarını, farklı para çeşitlerinin değerlerini ayırt edebildiklerini, satın alma işleminin farkında olduklarını ve iş ve meslek kavramlarını öğrenebileceklerini ileri sürmüşlerdir (Akt.Hawthorne, Rodgers ve Wheeler, 2003).

Ekonomi kavramlarının anaokulundan itibaren okul çocuklarının öğrenip öğrenmeyeceğine dair yapılan çalışmalar, aşağıdaki görüşleri destekler nitelikte kanıtlar sunmaktadır.

- Uygun yöntem ve materyaller kullandığı müddetçe anaokulundan başlayarak tüm seviyedeki çocuklar ekonomi öğrenebilir.
- Farklı akademik yetenek seviyesindeki çocuklar ekonomi kavramlarını öğrenebilirler.
- Farklı sosyoekonomik düzeydeki çocuklar ekonomi kavramlarını öğrenebilirler.
- Bazıları daha iyi sonuçlar üretse de, çocuklar birçok eğitim yöntemi yoluyla (örneğin, didaktik/materyal temelli yaklaşımlar ve araştırma/tecrübe merkezli yaklaşımlar gibi) ekonomik kavramları öğrenebilir (Kourilsky, 1987).

Bu bağlamda, araştırma boyunca okul öncesi dönemdeki çocukların ekonomiye ait kavram, beceri ve değerlere yönelik bilgilerini geliştirmek için MEB Okul Öncesi Eğitim Programı'nda yer alan kazanımlar doğrultusunda çeşitli etkinlikler planlanmış ve uygulanmıştır. Bu etkinlikler ile ilgili bulgulara bir sonraki bölümde yer verilmiştir.

2.4.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Okul öncesinde ekonomi eğitimi denildiğinde Marilyn Kourilsky'nin (1977) anaokulu çocuklarının ekonomi kavramlarını kazanmalarına ilişkin çalışması ilk ve en sık karşılaşılan çalışmalardan birisidir. Konuya dair birçok çalışmaya başlangıç

noktası niteliğinde olan bu araştırmada ekonomi eğitiminin okul öncesi dönemde yapılabileceği fikriyle yola çıkılmıştır. Kourilsky bir dönem boyunca her gün 30 dakika süren uygulamaların olduğu bir program geliştirmiştir. Deneyimleme, bilgilendirme ve pekiştirme basamaklarından oluşan bu programın sonunda Kourilsky 5-6 yaşındaki okul öncesi çocuklarına kıtlık ve karar verme; fırsat maliyeti ve maliyet-fayda analizi; üretim, uzmanlık ve dağılım; tüketim ve tasarruf; arz-talep, iş organizasyonu ve iş ortaklığı; para ve takas kavramlarının öğretilabileceği bulgusuna ulaşmıştır.

Schug ve Birkey (1985) çocukların ekonomik düşüncelerinin gelişimi üzerine bir araştırma yürütmüşlerdir. 4-5, 6-7 ve 8-9 yaş çocuklarıyla karşılıklı görüşülerek yürütölen çalışmada küçük çocukların ekonomik problemler ve konular hakkındaki düşünme şekillerine odaklanılmış ve ekonomik nedenselliğin gelişimi incelenmiştir. Bu bağlamda çocuklarla kıtlık, seçim, fırsat maliyeti ve parasal değer gibi ekonomik kavramlar hakkında sorular ve varsayımsal sorunlar sunan yapılandırılmış görüşme protokolü kullanılarak görüşölmüştür. Konu hakkında daha önceden yapılan çalışmaları genişletme amacı taşıyan bu araştırma sonucunda ise, çocukların ekonomik akıl yürütmelerinin doğasının bilişsel gelişmişlik teorisini desteklediği, çocukların ekonomik akıl yürütmelerinin kişisel deneyimlerle değerittiği ve orta derecelerin ekonomik eğitimi vurgulamak için uygun bir seviye olduğu tespit edilmiştir.

Hawthorne, Rodgers ve Wheeler'in (2003) alışmasında ekonomi konusu ilköğretim öğrencileri üzerinden incelenmesine rağmen çalışmanın bulguları ve sonuçları okul öncesi dönemde ekonomi eğitimi hakkında da ipuçları vermektedir. İlkokul öğrencilerinin ekonomi okuryazarlığı konusuna odaklanılan çalışmada öğrencilerin hangi sınıfta ekonomi okuryazarlığı kazanabileceği ve öğrencilerin ekonomik kavramları nasıl anladıkları üzerinde durulmuştur. Ayrıca ekonomik kavramların öğretimi için mevcut stratejiler ve çocuk edebiyatının ekonomi ile ilgili olan içeriği de incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda ise eğer ekonomiyle ilgili kitaplar okunursa çocukların okula gitmeden önce bile ekonomi okuryazarlığı kazanmaya başladıkları ve çocuk edebiyatı ürünlerinin temel ekonomi kavramlarını çocuklara kazandırmadaki etkisinin önemi tespit edilmiştir.

Ülkemizde ise ekonomi eğitimine dair yapılmış akademik çalışmalar geçmiş yıllarda sınırlı sayıda olmasına rağmen son yıllarda bu konuya verilen önem artmıştır. Ancak bu artışa rağmen ekonomi eğitimine okul öncesi dönemde yer veren herhangi bir akademik çalışma bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde ise, ekonomi eğitiminin birçok kez tüketici eğitimi ile ilişkilendirildiği ve konuya dair çalışmaların çoğunlukla sosyal bilgiler, iş eğitimi, ev ekonomisi gibi dersler kapsamında ortaöğretim¹ düzeyinde yapıldığı fark edilmiştir.

8. sınıf öğrencileri ile çalışan Sert (2002), araştırmasında öğrencilerin tüketici davranışları üzerine odaklanmıştır. Araştırmanın katılımcı grubunu Ankara'nın farklı sosyo-ekonomik bölgelerinde yaşayan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma boyunca anket tekniği ve plânlanmış ve betimsel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Sert araştırmasının sonucunda okullarda tüketici eğitime dair ayrı bir ders olmadığını ve tüketici eğitimi ile ilgili konuların farklı derslerin bazı ünitelerinde dağınık bir şekilde verildiğini, eğitsel kol aktivitelerinin ise öğrencilerin dikkatini çekecek seviyede olmadığını ve tüketici eğitime gereken önemin verilmediğini ortaya çıkarmıştır.

Ekonomi eğitimini tüketici eğitimi ile ilişkilendiren bir başka araştırmacı olan Odabaş (2003) 11 ila 15 yaşları arasındaki 120 öğrenci ile çalıştığı araştırmasında tüketici olarak öğrencilerin tüketim faaliyetlerinde çevre bilinci düzeylerini belirlemeyi ve bununla ilgili bir eğitim modeli uygulamayı hedeflemiştir. Çalışmasının sonucunda ise, böyle bir eğitimin olumlu etkilerini ortaya çıkarmıştır.

Ersoy (2005) doktora tezinde 6. 7. ve 8. sınıflarda okuyan çocuklarla çalışmıştır. Geliştirdiği “Tüketici Eğitimi Modülü” nü farklı sosyoekonomik düzeydeki okullarda 1 ay boyunca uygulayan Ersoy'un araştırması örgün eğitim kurumları tarafından tüketici eğitimi verilmesinin gerekliliğini açığa çıkarmıştır. Ayrıca araştırmacı tarafından “Tüketici Eğitimi Bilgi Testi” ve “Tüketici Eğitimi Tutum Ölçeği” de geliştirilmiş ve çocuk ve ergenlere tüketicilik bilincinin öğretilbileceği sonucuna ulaşılmıştır.

¹ 2012-2013 eğitim öğretim yılından önce 5-6-7 ve 8. sınıflara yönelik yapılan araştırma ve tezlerde bu eğitim kademesi “ilköğretim” olarak adlandırılmıştır. Ancak 2012-2013 yılı itibarıyla 4+4+4 eğitim sistemine geçilmesiyle birlikte bu sınıflar “ortaokul” olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda araştırmamızda güncel durum dikkate alınmış ve ilgili araştırmalar ve tezlerde ilköğretim ifadesi geçen yerlerde ortaokul ifadesi kullanılmıştır.

1997 ve 2004 yılları Sosyal Bilgiler ders kitaplarını karşılaştıran Ertürk (2006) araştırmasında ekonomi konularının içerik analizini yapmıştır. Ertürk'ün araştırma sonuçları incelendiğinde ise, önceki yıllara göre son yıllarda ülkemizde ekonomi kavramlarına ders kitaplarında daha çok yer verildiği ve ekonomi eğitimine verilen önemin arttığı görülmektedir.

Öktem'in (2006) yüksek lisans tezinde 2004-2005 öğretim yılında değişen sosyal bilgiler programını incelemiş ve 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin programda yer alan kavramları anlama ve kazanma düzeylerini araştırmıştır. Bu bağlamda Öktem'in odaklandığı alt problemlerden birisi ise, "İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda öğretilmesi öngörülen ekonomi ile ilgili kavramların (ihtiyaç, bütçe, üretim, para) bilgi basamağındaki kalıcılık düzeyi nedir?" olmuştur. Süreç boyunca katılımcı öğrencilerden "üretim", "hizmet", "mal", "eşya", "gereksinim", "bütçe", "para" gibi ekonomi ile ilgili kavramları tanımları ve tanımlarla kavramları eşleştirmeleri istenmiştir. Araştırmanın sonucunda ise, araştırmaya katılan öğrencilerin, ekonomi ile ilgili sorulan kavramların hiçbirinde, tam öğrenme alt sınırı olan % 70 ve üzerine çıkmadıkları tespit edilmiştir. Bu durum ülkemizdeki ekonomi eğitiminin yetersizliğini gösteren bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Pınarcı (2007) da benzer bir şekilde ortaokul öğrencileri ile çalışmıştır. Ekonomi eğitimini tüketici eğitimi kapsamında inceleyen Pınarcı araştırmasında 6. sınıf öğrencileri ile çalışarak, öğrencilere farklı yöntemlerle verilen tüketici eğitiminin etkililiğini saptamayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, okullarda verilen eğitimin öğrencilerin doğru tüketim bilgi ve alışkanlıklarını ne derece etkilediğini görmek için deneysel desenli bir araştırma yürütmüştür. Araştırma, tüketici eğitiminin çocuklara doğru bilgi ve davranışlar kazandırmada etkisini göstermesi ve bu bilgi ve davranışların kazandırılması için gerekli olan eğitim materyal ve programının geliştirilmesine yol gösterecek niteliklere sahiptir.

Bayhan, Yükselen ve Kaysılı (2007) çocukların ekonomi kavramları hakkında algılarını incelemeyi hedeflemişlerdir. Yapılan çalışmada katılımcılar 6, 8 ve 10 yaş grubundaki 240 çocuktan oluşmaktadır. Çocukların ekonomi kavramları hakkındaki algılarını incelemek için veri toplama yolu olarak ise hikâyeler kullanılmıştır. Uygulayıcı her hikâye ile ilgili uygun resimleri kullanarak hikâyeleri çocuklara

anlatmıştır. Ardından çocuklara sorular sorularak değerlendirme yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları ise ekonomi kavramlarını algılamada yaşlara göre farklı basamaklar bulunduğunu ve yaş ile ekonomik bilgi arasında doğru orantılı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Akyüz (2009) de Pınarcı gibi tüketim kavramına odaklanmış ve yüksek lisans tezinde ekonomi konusunu tüketim davranışları ve tüketicilik bilinç düzeyi üzerinden incelemiştir. Araştırma boyunca 6. 7. ve 8. sınıf öğrencileri ile çalışılmış ve öğrencilerin satın alma davranışları araştırılarak tüketicilik bilinç düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, Akyüz'ün çalışması yarının bilinçli tüketicilerini yetiştirmek üzere gerekli tedbirlerin alınmasına yardımcı olması açısından önem taşımaktadır.

Ortaöğretim düzeyinde ekonomi eğitimi ile ilgili yapılan en kapsamlı araştırmalardan birisi olarak Akhan'ın (2010) doktora çalışması göze çarpmaktadır. Bu çalışma ile Akhan sosyal bilgiler dersi kapsamında 7. sınıf öğrencileri ile çalışmış ve onların ekonomi okuryazarlık düzeylerini geliştirmeyi amaçlayan bir program hazırlamış ve bu programı 6 hafta boyunca uygulamıştır. Araştırma ekonomi eğitiminin okullarda nasıl yapılacağına dair örnekler sunması ve bu konuda yapılan ilk çalışmalardan birisi olması açısından büyük önem taşımaktadır.

Ekonomi eğitimini ortaöğretim düzeyinde inceleyen bir diğer çalışma Toy'a (2012) aittir. Toy araştırması ile ortaöğretimin öğrencilere kazandırmayı hedeflediği ekonomiyle ilgili eğitsel nitelikleri ve ortaöğretimin bu nitelikleri öğrencilere hangi düzeyde kazandırdığını öğrenci görüşlerine başvurarak belirlemeye çalışmıştır. 66.122 sekizinci sınıf öğrencisiyle çalışılan araştırma sonucunda, ortaöğretimin üretken olma, tüketim bilincine sahip olma, tutumlu olma, meslekleri ve temel ekonomi kavramlarını tanıma gibi bazı değer ve becerileri öğrencilere yeterli düzeyde kazandırırken girişimci olma niteliğini orta düzeyde kazandırdığı fark edilmiştir. Ayrıca, araştırmanın göze çarpan ilginç sonuçlarından birisi olarak cinsiyet değişkeninin öğrencilerin meslekleri ve temel ekonomi kavramlarını tanıma, tüketim bilincine sahip olma, tutumlu olma ve üretken olma niteliklerine dair görüşlerini etkilediği görülmektedir.

Ekonomi eğitimi konusunda yapılmış en güncel çalışmalar arasında Yıldırım'ın (2016) doktora tezi bulunmaktadır. Bu çalışma ile ekonomi konusu vatandaşlık

yeterlikleri çerçevesinde ele alınmış ve ortaokul ekonomi okuryazarlığı standartlarının belirlenmesi ve öğretim programlarındaki yerinin incelenmesine odaklanılmıştır. Araştırma tarama yöntemiyle yürütülüp veri toplama sürecinde Delphi ve doküman incelemesi teknikleri kullanılmıştır. Katılımcı grubu ise toplam 116 ekonomi ve sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanı ile sosyal bilgileri öğretmenlerinden oluşmaktadır. Yıldırım'ın çalışması ekonomi okuryazarlığı ve eğitimiyle ilgili genel görüşleri, ekonomi okuryazarı vatandaş yeterliklerini, ortaokul ekonomi öğretimi standartlarını ve bu standartlara ulaşılmasında ilk ve ortaokul programlarının mevcut rolünü belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları ise, Türkiye'de ekonomi öğretiminin farklı düzeylerdeki paydaşlarının ekonomi okuryazarlığının anlamı ve yapısına ilişkin yaklaşımlarını somut bir içerikle ortaya koymuş, ortaokul kademesi sonuna kadar gerçekleşen eğitime bu konuda bir rol biçmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama yöntemleri, veri toplama süreci ve araştırmanın bulgulanması ve yorumlanmasında dikkate alınan değerlendirme esasları üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda araştırmanın yöntemi hakkında bilgi verilerek araştırma süreci özetlenmeye çalışılmıştır.

3.1.ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma doğası gereği nitel araştırma yöntemi ile modellendirilmiştir. Nitel araştırma; birçok akademik disiplinde kullanılmakla birlikte özellikle sosyal bilimler alanında sıkça kullanılan, insan davranışlarını ve bu davranışların sebeplerini detaylı ve derin bir şekilde inceleyip anlamayı hedefleyen bir araştırma yöntemidir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013). Nitel araştırmacı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerini kullanarak, algıları ve olayları doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya koymaya çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Nitel araştırmacılar zamanlarının önemli bir kısmını doğal ortamlarda (alanlarda) geçirirler ve katılımcılarla yakın temas halindedirler (Merriam, 2013). Bu araştırmada ise 5 ve 6 yaş grubu okul öncesi dönem çocukların oluşturduğu karma bir sınıf ortamından veri toplanmıştır. Bilindiği üzere, bu yaş grubunda bulunan çocuklar okuma yazma bilmemektedirler. Ayrıca araştırılacak olan ekonomik değer ve kavramlar eğitimi konusu çocukların doğal tepkilerine dayanmaktadır. Bu durumlar, araştırma boyunca çocukların doğal ortamında yapılan gözlemler,

görüşmeler ve öğrenci çizimleri ile veri toplanması gerekliliğini doğurmuştur. Araştırmacı, geliştirdiği etkinlikleri uygulamak ve gözlemek için araştırma sürecinde ilgili sınıfta bulunmuştur. Yukarıdaki bu nedenlerden dolayı, araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olan eylem (aksiyon) araştırması ile desenlendirilmiştir.

Eylem araştırması, mevcut bulunan veya uygulama sürecinde ortaya çıkan sorunların anlaşılıp çözülmesine odaklanan, araştırmacının sürecin birebir içinde ve veriye yakın olduğu, araştırma ve uygulamayı birleştiren, süreç odaklı esnek bir araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Eylem ve değerlendirmenin birbirini takip ettiği bu yaklaşımda, araştırmaya katılan bireyler ise araştırmada birer denek olarak değil sürece dahil olan doğal katılımcı ve katkı sağlayıcı olarak yer almaktadırlar (Berg ve Lune, 2015). Araştırmacının aktif olarak sürece dahil olduğu ve katılımcıyla yoğun bir etkileşim halinde olduğu eylem araştırması, bu araştırma için de büyük önem arz etmektedir.

3.2.ÇALIŞMA GRUBU

Nitel araştırma desenlerinden olan eylem araştırmasında örneklem seçimi genellikle tesadüfi değildir (Merriam, 2013). Katılımcı gözlemci olmanın önem arz ettiği eylem araştırması deseniyle yapılan bu çalışmada, araştırmacı okul öncesi eğitim kurumuna ait bir sınıfta yaklaşık 3 ay boyunca sınıf içi etkinlikler yoluyla gözlem yapmıştır. Bu durum araştırmacı için, rahatlıkla gözlem yapabileceği, kolay ulaşabileceği, izin alırken sorun yaşamayacağı bir çalışma ortamı gerektirmiştir. Bu gereklilikten dolayı araştırmada *kolay ulaşılabilir durum örneklemesine* başvurulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmanın yapıldığı örneklem, araştırmacının aynı zamanda sınıf öğretmenliğini yaptığı, çocukları ve ailelerini sene başından beri yakından tanıdığı, okulun ve sınıfın işleyişine hâkim olduğu, 5 ve 6 karma yaş grubu çocukların devam ettiği bir okul öncesi eğitim sınıfıdır. Bu durum araştırmacıya ise özgür bir ortam sağlamıştır. Araştırmaya 18 çocuk katılmış olup, katılımcıların 9'u kız 9'u erkek çocuklardan oluşmaktadır. Katılımcı çocukların özelliklerine (Ek1) de yer verilmiştir. Öğrencilerin ailelerinden araştırma için sözlü olarak izin alınmıştır.

3.3.VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın doğasına en uygun olacak şekilde; araştırma boyunca, katılımcı gözlem, görüşme ve doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu veri toplama yöntemleri aşağıda açıklanmıştır.

3.3.1.Gözlem

Nitel araştırma sürecinde sıkça kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri olan gözlem, okul öncesi öğrencileri ile yapılan bu çalışmada da büyük bir öneme sahiptir. Çocukların bu dönemdeki gelişimsel özellikleri dikkate alındığında gözlem yoluyla veri toplama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Araştırmacı gözlem yoluyla doğrudan elde ettiği verileri kullanarak, her tür sosyal veya kurumsal ortamdaki davranışa ilişkin derinlemesine, kapsamlı ve detaylı açıklama ve tanımlamalar yapabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bir diğer ifadeyle gözlem, “insanların doğal ortamlarında gözlenerek orada gerçekleşen olaylar hakkında fikir sahibi olmak için yapılan bir araştırma tekniğidir” (Güler, Halıcioğlu ve Taşgın, 2013). Araştırma boyunca araştırmacı aynı zamanda hem gözlemci hem de uygulayıcı konumundadır. Araştırmacı tam zamanlı olarak “öğretmen” olduğu bir sınıftan veri toplamıştır. Bu durum Yıldırım ve Şimşek’in (2016) değindiği “*uygulayıcının aynı zamanda araştırmacı olduğu*” yaklaşıma örnek gösterilebilir. Araştırmacı bir yandan öğretmenlik görevine devam etmiş bir yandan da planlanan etkinlikler boyunca *katılımcı gözlemci* olarak veri toplamıştır. Bilindiği üzere *katılımcı gözlem*; araştırmacının belirlenen grup ile doğrudan ilişki halinde olduğu, bilgi toplama ve analiz süreçlerinin sarmal bir şekilde birbirini takip ettiği, çift taraflı etkileşimin gözlem boyunca devam ettiği bir süreç olup, araştırmacıya yaşanan deneyimleri birinci elden gözleme ve inceleme imkânı sunmaktadır (Saban ve Ersoy, 2017).

Bu çalışmada, Şubat ve Mayıs ayları arasında 25 farklı gün boyunca yapılan etkinlikler doğrultusunda katılımcı gözlem yoluyla veri elde etmek amacıyla video kamera kayıtları kullanılmıştır. Yapılan kamera kayıtları sonucunda, yaklaşık 16 saat süren görüntü kayıtlarından veri toplanmıştır.

3.3.2.Görüşme

Görüşme; istenilen her türlü bilgiye ulaşabilmek için kullanılan en temel veri toplama yöntemlerinden birisi olup soru sormaya ve gözlemlenemeyen tutumlar, yorumlar, düşünceler, zihinsel algılar ve davranışları tespit etmeye dayanmaktadır. DeMarris'e göre, "görüşmeci ve katılımcının birlikte yer aldığı, araştırma yapılan alana yönelik hazırlanan sorulara odaklanarak birlikte konuşma süreci"dir (Akt. Merriam, 2013). Görüşme yöntemi araştırmacıların kolaylıkla kullanabileceği bir teknik olarak görünmesine rağmen, birçok değişkenin aynı anda birbirini takip edebildiği oldukça karmaşık bir eylemdir. Görüşmecinin katılımcıdan aldığı sözlü ve sözsüz dönütleri çok dikkatli dinlemesi ve gözlemlemesi gerekmektedir (Glesne, 2012). Görüşme esnekliğe sahip bir veri toplama yöntemidir, ancak önceden planlanmış ciddi bir amaca dayanmalıdır. Görüşmeci ve katılımcının yoğun bir etkileşim halinde olduğu bu süreçte; katılımcının sorulan sorulara rahat, dürüst ve doğru bir şekilde tepkide bulunmasını ve deneyimlerini anlatmasını kolaylaştıran bir işbirliği içinde olmasını sağlaması, görüşmecinin en temel görevlerinden birisidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmacının doğrudan gözlem yaptığı ve katılımcılarla etkileşimin yüksek olduğu alan araştırmalarında kullanılan sohbet tarzı görüşme, araştırmacıya esneklik sunar. Bu tür görüşmelerde sorulan sorular önceden planlanmaz, ortamın doğal akışına uygun bir şekilde sorulur ve görüşülen birey kendisiyle görüşme yapıldığının farkına varmayabilir. Bu bağlamda, yapılan görüşmenin kesin hatları yoktur ve nasıl sonuçlanacağı önceden tahmin edilemez. Sorular görüşme boyunca anlık gelişir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada, çocukların etkinliklerden yaptıkları çıkarımları ve etkinlikleri algılama şekillerini tespit etmek amacıyla etkinliklerin sonunda çocuklarla sohbet tarzı görüşmeler yapılmıştır.

Bu araştırma boyunca görüşme yönteminden iki aşamalı olarak faydalanılmıştır: ilk olarak etkinliklerin başlangıcında ön bilgileri sınamak amacıyla ön görüşme şeklinde, ikinci olarak tüm etkinliklerin bitiminde değerlendirme amacıyla yapılmıştır. Ön görüşme olarak uygulanan ilk görüşmeler; etkinliklerin başında sınıfça yapılmış (odak gruplu görüşme), değerlendirme görüşmeleri ise tüm etkinliklerin bitiminde öğrencilerle tek tek görüşülerek (yarı yapılandırılmış görüşme) yapılmıştır. Bu bağlamda; etkinlikler içinde 16 saat süren genel görüşme ve değerlendirme görüşmelerinde 4 saat süren görüşme kayıtları elde edilmiştir.

3.3.3.Doküman İncelemesi

Doküman incelemesi, katılımcıların sözel olmayan davranış ve tutumları hakkında bilgi içeren ve yazılı belgelerin incelenmesine dayanan bu yöntem nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama tekniklerinden birisidir. Görüşme ve gözlemler esnasında araştırmacının varlığı katılımcıları etkileyebilecekken, doküman incelemesi araştırmacıya daha nesnel bilgi kaynağı sunmaktadır. Bu bağlamda, gözlem ve görüşmeye ek olarak yapılan doküman incelemeleri araştırmanın geçerliliğini önemli ölçüde arttırmakta ve araştırma boyunca toplanan verileri çeşitlendirmektedir. Dokümanlar, toplumsal kayıtlar, bireysel yazılar, popüler kültür dokümanları, görsel ve fiziki materyallerle, sanat eserlerinden oluşabilir (Merriam, 2013). Doküman incelemesi ise, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilmesi sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Bu noktadan hareketle, araştırma boyunca yapılan etkinliklerden elde edilen öğrenci resimleri ve resimlerin anlatılmasına dayalı dokümanlar doküman incelemesi ile analiz edilmiştir. Bu amaçla 200'den fazla öğrenci dokümanı veri olarak elde edilmiştir.

3.4.ARAŞTIRMA SÜRECİ

Araştırma süreci; etkinlik hazırlama, literatüre ulaşma, veri toplama, veri işleme ve verilerin yorumlanması aşamalarından oluşmaktadır.

Hangi konunun araştırılacağı, araştırmaya danışmanlık yapan öğretim üyesi ve araştırmacı tarafından belirlendikten sonra konu ile ilgili yurtiçi ve yurtdışında yapılan yayınlar taranmıştır. Konu hakkında yurtiçi yapılan çalışmaların az olması, araştırmacıyı literatür oluşturmada yurtdışı kaynaklara yöneltmiştir. Söz konusu araştırma araştırmacının aynı zamanda öğretmenliğini yaptığı bir sınıfta uygulandığından, araştırmacının çocukları ve ailelerini tanıyabilmesi ve etkinliklerin seviyeye uygun hazırlanabilmesi için 2015-2016 eğitim öğretim yılının başında yaklaşık 2 ay boyunca gözlem yapılmıştır. Yapılan gözlemler ve geçen süre sonunda, öğretilmesi hedeflenen ekonomik değer ve kavramlar uzman görüşü doğrultusunda

seçilmiş ve etkinliklerin hazırlanması ve düzenlenmesi aşamasına geçilmiştir. Tablo 1’de de yer verilen etkinlik planları 2015-2016 eğitim öğretim yılı bahar yarısında uygulanmıştır.

Bu bağlamda, araştırma yapılacak grubun velileri ile konu hakkında bilgilendirme toplantıları yapılmış ve hepsinden sözlü izinler alınmıştır. Ayrıca, okul yönetimi ile sürekli iletişim halinde bulunulmuş ve çalışma hakkında düzenli olarak bilgi verilerek destekleri sağlanmıştır.

2015-2016 bahar dönemi itibariyle veri toplama sürecine başlanılmıştır. Şubat ayından Mayıs ayına kadar her hafta en az bir, en fazla üç gün boyunca etkinlikler uygulanmıştır. Bu etkinliklere Tablo 1’de yer verilmiştir. Etkinliklerin yapılma hızı, sınıfın programına ve öğrencilerin tepki ve katılımlarına göre ayarlanmıştır. Etkinliklerin uygulanma süreci boyunca araştırmaya danışmanlık yapan öğretim üyesinden düzenli olarak destek alınmıştır.

Tablo 1. Veri Toplamak Amacıyla Uygulanan Etkinlikler

Tema	Etkinlik Adı	Uygulama Tarihi	Uygulama Süresi
Para	Para Kitap Sunumu / Hikâye Anlatımı Etkinliği	24.02.16	30 dakika
	“Para Nedir?” ve “Bedava mı?” / Bütünleştirilmiş Etkinlik	25.02.16	45 dakika
	Para Çeşitleri / Oyun Etkinliği	26.02.16	30 dakika
	Paramı Nasıl Harcarım? / Soru Cevap Etkinliği	04.03.16	30 dakika
	Para ve Çanta Yapımı / Sanat Etkinliği	25.03.16	60 dakika
	Paramla Neler Yapabilirim? / Soru Cevap Etkinliği	31.03.16	30 dakika
	Paramı Nasıl Biriktiririm? / Soru Cevap Etkinliği	01.04.16	60 dakika
	Kumbara Şarkısı / Müzik ve Ritim Etkinliği	06.04.16	30 dakika
	Somali’deki Çocuklar / Bütünleştirilmiş Etkinlik	12.04.16	30 dakika
muay aç ve Alışv eriş	“İhtiyacım Olan Hangisi?” ve “Sağlıklı ve Sağlıksız Besinler” / Bütünleştirilmiş Etkinlik	09.03.16	60 dakika

	Kitap Fuarı / Drama Etkinliği	31.03.16	30 dakika	
Meslekler	Meslekler / Bütünleştirilmiş Etkinlik	11.03.16	60 dakika	
	Pepée Tasarrufu Öğreniyor / Bütünleştirilmiş Etkinlik	13.04.16	30 dakika	
	Suyun Değeri / Bütünleştirilmiş Etkinlik	14.04.16	50 dakika	
	Su Kirliliği ve Tasarrufuna Dair Etkinlikler	Denizler ve Denizlerdeki Canlılar / Bütünleştirilmiş Etkinlik	15.04.16	40 dakika
		Dünyamız ve Su Kirliliği / Bütünleştirilmiş Etkinlik	21.04.16	40 dakika
		Su Damlaları / Bütünleştirilmiş Etkinlik	22.04.16	50 dakika
	Hava Kirliliğine Dair Etkinlikler	Hava Hakkında Deneyler / Fen Etkinliği	26.04.16	20 dakika
		Hava Kirliliği / Bütünleştirilmiş Etkinlik	29.04.16	60 dakika
Tasarruf		Hasta Dünya / Bütünleştirilmiş Etkinlik	05.05.16	30 dakika
		Geri Dönüşüm Etkinlikleri / Bütünleştirilmiş Etkinlik	06.05.16	40 dakika
	Çevre Kirliliği ve Geri Dönüşüme Dair Etkinlikler	Çöpler ve Geri Dönüşüm / Bütünleştirilmiş Etkinlik	11.05.16	40 dakika
		Geri Dönüşüm Hakkında Neler Öğrendik / Bütünleştirilmiş Etkinlik	16.05.16	30 dakika
		Geri Dönüşüm ve Çevre / Bütünleştirilmiş Etkinlik	23.05.16	30 dakika
	Enerji Tasarrufuna Dair Etkinlikler	Elektrikli Eşyalar ve Enerji Tasarrufu / Bütünleştirilmiş Etkinlik	24.05.16	20 dakika
		Enerji Kahramanları / Bütünleştirilmiş Etkinlik	25.05.16	30 dakika

Bu bağlamda; araştırma boyunca 4 ana tema bağlamında 27 etkinlik uygulanmıştır. Seçilen temalar; para, ihtiyaç ve alışveriş, meslekler, tasarruf olmak üzere sınıflandırılmış olup, yapılan etkinlikler ile ilgili elde edilen veriler araştırmaya katılan her bir çocuk ayrı ayrı incelenmiştir. Bunun için tüm etkinliklerin sonunda değerlendirme etkinlikleri uygulanmıştır ve çocuklarla özel görüşmeler yapılmıştır. Aşağıdaki tablo ise, bahsedilen bu 4 tema çerçevesinde yapılan uygulamaların dağılımını göstermektedir. Devamında ise, etkinliklerin açıklamalarına yer verilmiştir.

Tablo 2. Etkinliklerde Kullanılan Yöntem ve Tekniklerin Dağılımı

Etkinliğin Teması	Hikâye Anlatımı	Soru cevap	Oyun	Sanat	Müzik ve Ritim	Film İzleme	Drama	Resim Yapma ve Anlatma	Fen	Afiş	Hazırlama Çalışma Kağıdı	Toplam
Para	1	4	2	2	1	2						12
İhtiyaç ve Alışveriş		1	1				1					3
Meslekler		1						1				2
Tasarruf	7	3		4	1	4	3	3	2	1	1	29
Genel Toplam	8	9	3	6	2	6	4	4	2	1	1	46

Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerin Uygulama Süreçleri

Para teması kapsamında yapılan 12 uygulama ile hikâye anlatımı, soru cevap, oyun, sanat, müzik ve ritim ve film izleme etkinliklerine yer verilmiştir. Bu etkinlikler ile *kanaatkâr olma, paylaşma, yardımlaşma, tutumlu olma, israf etmeme, cömert olma, açgözlü olmama ve sabırlı olma* değerleri üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda öncelikli olarak, çocukların para hakkındaki ön bilgilerinin tespit edilmesi amacıyla “*Para*” isimli kitabın sayfalarından oluşan slaytlar hazırlanmış ve bu slaytlar kullanılarak parayla ilk kez karşılaşan hayvanları konu edinen hikâye çocuklara anlatılmıştır. Sonraki uygulamada ise “*Para Nedir*” (Llewellyn ve Gordon, 2013) kitabından hazırlanan hikâye kartları ile çocuklarla etkileşimli bir soru cevap etkinliği düzenlenmiştir. Bu etkinlik ile *para kazanma, para biriktirme, parayı*

saklama/koruma, parayı taşıma, para bizi mutlu eder mi ve bedava kavram ve ifadeleri üzerinde durulmuştur. Ardından *bedava* kavramı hakkında “Bedava mı Değil mi” oyunu oynanmıştır. Bilmece sormaya benzeyen bu oyunda, çocuklara çeşitli örnekler sunularak, bedava olup olmadıkları sorulmuş ve ipuçları verilerek çocuklardan cevaplar alınmıştır. “Bedava mı Değil mi” oyunundan sonra para çeşitlerini merkeze alan paralarla eşleştirme oyunu oynanmıştır. Bu oyun ile hem çocukların *paranın çeşitleri ve özellikleri* hakkındaki önbilgileri tespit edilmeye çalışılmış hem de çocuklara konu hakkında bilgi verilmiştir. Çocuklar oyun boyunca, sınıfın çeşitli yerlerine dağıtılmış kağıt ve madeni para örneklerinden oluşan kartları müzik eşliğinde bulmuş ve her bir para kartını tahtada kendine ait olan diğer eşinin yanına yapıştırmıştır. Oyun etkinliğini, “*Paramı Nasıl Harcarım*” (Llewellyn ve Gordon, 2013) isimli kitabın sayfalarından oluşan hikâye kartlarının kullanıldığı soru cevap etkinliği takip etmiştir. *Alışveriş, banka, banka kartı, para ile alınabilecekler/yapılabilecekler* gibi kavram ve ifadelere yer veren bu etkinlikten sonra ise çocukların kendi para ve çantalarını yaptıkları sanat etkinliği uygulanmıştır. Çocuklar kesme, katlama, boyama, yapıştırma gibi küçük kas kullanımı gerektiren işlemleri yaparak para ve çantalar hazırlamışlardır. Akabinde, “*Paramla Neler Yapabilirim*” (Llewellyn ve Gordon, 2013) isimli kitabın sayfalarından oluşan hikâye kartları kullanılarak etkileşimli bir soru cevap etkinliği daha düzenlenmiştir. Bu etkinlik ile para ile yapılabilecek şeyler örneklendirilmiş (*alışveriş yapmak, ihtiyaçlarımızı karşılamak, tatile gitmek, başkalarıyla paylaşmak, yardım için kullanmak, biriktirmek*) ve *alışveriş listesi* kavramı ve *cömert olma, açgözlü olma* değerlerine yer verilmiştir. Birikim kavramına odaklanılan soru cevap etkinliğinde ise, “*Paramı Nasıl Biriktiririm*” (Llewellyn ve Gordon, 2013) isimli kitabın sayfalarından hazırlanan hikâye kartları kullanılmıştır. Çocuklarla etkileşimli bir şekilde devam eden bu etkinlikte *kumbara, birikim* ve *banka* kavramlarına da değinilmiştir. Çocukların birikim yapma kavramı hakkında öğrendiklerini pekiştirmeleri amacıyla, bir sonraki uygulamada *Kumbara Şarkısı* (URL1) basit bir ritim çalışması ile çocuklara öğretilmiştir. Etkinlikte her bir çocuk, önceden temin edilmiş plastik kap ve tahta kaşıkları şarkıya ritim tutmak için kullanmış ve şarkı hep birlikte söylenmiştir. Çocukların etkinliğe büyük bir ilgiyle katıldıkları gözlemlenmiştir. Para teması kapsamında son olarak ise, Somali’deki aç ve fakir insanların konu edinildiği bir videoyu izleme ve o insanlar için kumbara tasarlama etkinliği uygulanmıştır. İzlenen video çocukları oldukça etkilemiş ve onların isteği

doğrultusunda yeniden izlenilmiştir. Video sonunda, çocukların hissettikleri hakkında söyleşi yapılmış ve onlarla birlikte sınıfta ortak kumbaralar oluşturmaya ve o kumbaralarda fakir ve aç çocuklar için para biriktirmeye karar verilmiştir. Çocuklar grup çalışması yaparak kendi kumbaralarını tasarlamışlar ve dönem sonuna kadar kendi gruplarına ait kumbaralarda Somali'deki çocuklar için para biriktirmişlerdir.

İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerin Uygulama Süreçleri

İhtiyaç ve alışveriş etkinlikleri kapsamında 2 ayrı günde uygulamalar yapılmıştır. Bu kapsamda yapılan uygulamalar ile çocukların istek ve ihtiyaç ayrımı hakkında önbilgileri tespit edilmiş, *sağlıklı olmaya önem verme* ve *israf etmeme* değerleri üzerine odaklanılmış ve çocukların temsili bir alışveriş ortamını deneyimlemeleri sağlanmıştır. Uygulamalardan biri bütünleştirilmiş soru cevap ve oyun etkinliğinden oluşmakta iken diğeri drama etkinliğini içermektedir. İlk olarak, ihtiyaçlar ve sağlıklı-sağlıksız besinler hakkında çeşitli resimlerin bulunduğu soru cevap etkinliği uygulanmıştır. Bu etkinlik ile *sağlıklı olmaya önem verme*, *parayı doğru harcama*, *istek ve ihtiyaçlarını ayırt etme* kavramlarına odaklanılmış olup, soru cevap etkinliğinin bitiminde sağlıklı-sağlıksız besinler oyunu oynanmıştır. Bu oyunda çocuklar, içerisine sağlıklı ve sağlıksız besinlerin resimlerinin yapııştırıldığı ve yerde kapalı bir şekilde duran plastik tabakların etrafında müzik eşliğinde dans etmişlerdir. Bir süre sonra müzik durdurulmuş ve her bir çocuk rasgele bir tabak almıştır. Tabagında sağlıksız besinler olan çocuklar oyundan çıkmışlardır. Oyun bu şekilde tekrarlanarak devam etmiş ve sağlıklı ve sağlıksız besinler hakkında sohbet edildikten sonra sonlandırılmıştır. İhtiyaç ve alışveriş teması kapsamında son olarak ise bir drama etkinliği uygulanmıştır. Bu etkinlikte sınıfta temsili bir kitap fuarı ortamı oluşturulmuş ve çocuklar para etkinlikleri kapsamında hazırladıkları çanta ve paraları kullanarak temsili kitap alışverişi yapmışlardır. Alışveriş sonunda, çocuklarla hissettikleri ve yaptıkları alışveriş tercihleri hakkında sohbet edilmiştir ve çocukların etkinliğe ilgilerinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerin Uygulama Süreçleri

Meslekler teması kapsamında 1 gün boyunca uygulama yapılmıştır. Bu uygulama bütünleştirilmiş soru cevap ve resim yapma ve anlatma etkinliğinden oluşmakta olup yapılan etkinlikler ile çocukların *para kazanmak*, *çalışmak* ve *çeşitli meslekler* hakkındaki önbilgileri tespit edilmiş ve onlara bilgi verilmiştir. Yapılan etkinliklere

başlamadan önce çocukların *para kazanmak, paranın nasıl kazanıldığı ve kimlerin para kazandığı* hakkındaki bilgileri yoklanmış ve onlarla kısa bir söyleşi yapılmıştır. Söyleşinin ardından, meslekler hakkındaki bilmece etkinliğine geçilmiş ve çocuklar bilmece cevabını bildiklerinde, araştırmacı tarafından hazırlanan slayttan o mesleği temsil eden resimler incelenerek meslekler hakkında sohbet edilmiştir. Bilmece etkinliğini takiben, çocuklar hayallerindeki mesleği düşünmüşler ve onları resmetmişlerdir. Resim yapma sürecinin sonunda ise, çocuklar resimlerini ve hayallerindeki mesleği tek tek anlatarak kısa bir sunum yapmışlardır.

Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerin Uygulama Süreçleri

Tablo 2’de de görüldüğü üzere, araştırma boyunca yapılan etkinlikler tasarruf teması üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda 14 farklı gün boyunca, 29 uygulama yapılmıştır. Bu uygulamalar arasında bütünleştirilmiş etkinlikler de bulunmakta olup; süreç boyunca okul öncesi dönemde sıkça kullanılan hikâye anlatımı, soru cevap, sanat, müzik ve ritim, film izleme, drama, resim yapma ve anlatma, fen, afiş hazırlama ve çalışma kağıdı etkinlikleri uygulanmıştır. Etkinlikler *kıtlık ve karar verme* kavramı çerçevesinde planlanmış ve yapılan uygulamalar ile çocukların önbilgileri tespit edilmiş, onlara bilgi verilmiş ve *tasarruf etme, israf etmeme, çevreye duyarlı olma* değerlerine odaklanılmıştır. Ayrıca, tasarruf kapsamında yapılan etkinlikler; *su kirliliği ve tasarrufuna dair, hava kirliliğine dair, çevre kirliliği ve geri dönüşüme dair, enerji tasarrufuna dair* etkinlikler olmak üzere kendi içinde tasnif edilmiştir [Bkz. Ek2].

Tasarruf teması kapsamında ilk olarak, *tasarruf* kavramına genel bir giriş niteliğinde olan bütünleştirilmiş çizgi film izleme ve müzik etkinliği uygulanmıştır. Bu etkinlikte çocukların *tasarruf* hakkındaki önbilgileri tespit edildikten sonra, *Pepee Tasarruf Etmeyi Öğreniyor* (URL2) isimli çizgi film izlenmiştir. Ardından *tasarruf* hakkında çocuklara genel bilgiler verilmiş ve bu kavram üzerinden söyleşiler yapılmıştır. Son olarak ise, çocuklara çizgi filmde geçen *Tasarrufu Öğren Şarkısı* öğretilmiştir.

Su kirliliği ve tasarrufuna dair etkinliklerden ilki hikâye anlatımı, çizgi film izleme, fen ve sanat etkinliklerini bir araya getiren bir bütünleştirilmiş etkinlik olarak uygulanmıştır. *Doğayı Koru–Suyun Değeri* (Çev.Oğur) isimli kitabın *su olmazsa ve kirlenirse olabilecekler* hakkındaki ilk sayfalarından oluşan hikâye anlatımıyla

başlayan uygulamalar *Geleceğimiz Boşa Akmasın* (URL3) isimli çizgi film izleme etkinliği ile devam etmiştir. Ardından ise, sınıfa getirilen bir kap içindeki temiz su, suda yaşayan canlılar, su kirliliği ve sonuçları hakkında konuşmalar ve deneyimlemeler yapıldıktan sonra çocuklar etkinlik masalarına geçmiş ve iki bölüme ayrılmış kâğıtlara mutlu ve mutsuz balık resimleri yapmışlardır. Resimler bittikten sonra çocuklar resimlerini anlatmışlardır. Bir başka gün uygulanan bütünleştirilmiş etkinlikte ise çocuklar öncelikle balık boyama ve süsleme etkinliği ile kendilerine balık kolyeleri hazırlamışlardır. Kolyeler hazırlandıktan sonra onları boyunlarına takmışlar ve sınıfta *kirli-temiz deniz draması* için hazırlanan alana geçmişlerdir. Çocuklar bu drama boyunca birer balık olmuşlar ve yönergeler doğrultusunda sürece devam etmişlerdir. Drama etkinliği sonunda, çocukların süreç boyunca hissettikleri hakkında konuşulmuştur. Etkinlikler bütünleştirilmiş fen ve afiş hazırlama etkinliği ile devam etmiştir. İlk olarak *Google Earth* isimli programdan dünya haritası çocuklarla birlikte incelenmiştir. Dünyanın görünümü, suların kapladığı alan, ülkemizin yeri, şehrimizin ve semtimizin konumu incelenmiş ve su kirliliği üzerine söyleşiler yapılmıştır. Bu etkinlik ile çocuklara dünyanın şekli ve özellikleri hakkında bilgi verilerek onların *çevre duyarlılığı* hakkında farkındalıkları artırılmaya çalışılmıştır. Fen etkinliğini afiş hazırlama etkinliği takip etmiştir. Çocukların evde ebeveynleriyle birlikte buldukları (her bir çocuk su kirliliği ve tasarrufu hakkında 3 resim getirmiştir), resimler incelenmiştir. Çocuklar getirdikleri resimleri kullanarak arkadaşlarına kısa sunumlar yapmışlardır. Sonrasında bu resimler kullanılarak çocuklarla birlikte *su kirliliği ve tasarrufuna* dair bir afiş hazırlanmış ve sınıfta sergilenmiştir. Su kirliliği ve tasarrufuna dair uygulamaların sonuncusu ise; hikâye anlatımı, sanat ve drama etkinliğinden oluşan bütünleştirilmiş etkinlikten oluşmaktadır.

Hava kirliliğine dair etkinlikler fen, hikâye anlatımı ve resim yapma ve anlatma etkinliklerinden oluşmaktadır. Hava kirliliği konusuna giriş yapmak, çocukların önbilgilerini tespit etmek ve dikkatlerini çekmek amacıyla öncelikli olarak *nefes alan mumlar* ve *havamız kirli mi deneyleri* yapılmıştır. Çocukların bu deneyler boyunca oldukça ilgili ve aktif oldukları gözlemlenmiştir. Yapılan deneyleri takiben bütünleştirilmiş hikâye anlatımı ve sanat etkinliği yapılmıştır. Uygulamalara ilk olarak araştırmacının yardımcı öğretmeni ve bir çocuktan yardım alarak hazırladığı küçük bir drama ile başlanmıştır. Bu küçük drama ile çocukların konuya olan ilgileri

arttırılmıştır. Dramanın ardından, “*Hava Kirliliği*” (Üstünel, t.y.) isimli kitaptan hazırlanan slaytlar yardımıyla hikâye anlatımı gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlik ile çocukların *hava kirliliğinin sebepleri, sonuçları ve hava kirliliğine engel olmak için alınması gereken önlemler* hakkındaki önbilgileri tespit edilmiş ve bu kavramlar hakkında onlara bilgi verilmiştir. Hikâye anlatımından sonra ise kirli-temiz dünya resim yapma ve anlatma etkinliğine geçilmiştir. Çocuklar yapıştırma ve boya kalemlerini kullanma gibi küçük kas becerilerini kullanarak kirli ve temiz bir dünyada olabileceklerle ilgili temsili resimler yapmışlardır. Çocuklar resimlerini tamamladıktan sonra çalışmalarını anlatmışlardır.

Çevre kirliliği ve geri dönüşüme dair etkinlikler kapsamında 5 farklı gün boyunca uygulanan bütünleştirilmiş etkinlikler; hikâye anlatımı, çizgi film izleme, drama, resim yapma ve anlatma, çalışma kağıdı, soru cevap ve sanat etkinliklerini içermektedir. İlk olarak, çocukların önbilgilerini tespit etmek amacıyla “*Hasta Dünya*” isimli hikâye anlatılmış ve ardından “*Geri dönüşüm ne demek?*” sorusu ve söyleşilerini takiben “*Çöpler Geri Dönüşüm*”, (URL4) “*Obur Fil*” (URL5) ve “*Çöp Kamyonları*” (URL6) isimli çizgi filmler izlenmiş, bu çizgi filmler hakkında kısa sohbetler edilmiştir. Geri dönüşüm ile ilgili etkinlikler kapsamında bir sonraki gün uygulanan bütünleştirilmiş etkinliğe ise, “*Çevki ve Arkadaşlarıyla Geri Dönüşüm Eğitim Film*” (URL7) isimli çizgi film izleme etkinliği ile başlanmıştır. Ardından çocuklara *geri dönüşüm işareti* gösterilmiş ve incelemeleri istenmiştir. Çocuklar incelemelerini bitirdikten ve işaret hakkında sohbet edildikten sonra “*Geri Dönüşüm Dansı*”na başlanmıştır. Çocuklar araştırmacının geri dönüşüm hakkında verdiği komutlar doğrultusunda müzik eşliğinde dans ederek duygu ve düşüncelerini yansıtmışlardır. Etkinlik boyunca çocukların oldukça yaratıcı söylemlerde buldukları ve özgün figürler sergiledikleri gözlemlenmiştir. Dansın bitimiyle çocuklar etkinlik masalarına geçmişler ve içinde geri dönüşüm simgesi bulunan resimler yapmışlardır. Çocuklar çalışmalarını tamamladıktan sonra resimlerini anlatmışlardır. Çevre kirliliği ve geri dönüşüme dair uygulamaların üçüncü gününde, hikâye anlatımı ve çalışma kağıdından oluşan bütünleştirilmiş etkinlik uygulanmıştır. Bu uygulamalar ile *çevre kirliliği ve geri dönüşüm* konularına odaklanılmıştır. “*Çöp Yığımı*” (Üstünel, t.y.) isimli hikâye anlatımı ile çocukların önbilgileri tespit edilmiş ve onlara bilgi verilmiştir. Hikâye anlatımı ve hikâye hakkında yapılan sohbetler sonlandırıldıktan sonra çocukların geri dönüşüm hakkında şimdiye kadar

öğrendiklerini *pekiştirme* ve *değerlendirme* niteliğinde olan çalışma kağıtları tamamlanmıştır. Bu etkinlikleri *değerlendirme* niteliğindeki bir başka etkinlik olan bütünleştirilmiş soru cevap ve sanat etkinliği takip etmiştir. Öncelikle, çocuklara bir yumurta kutusu gösterilmiş ve bu kutuyla neler yapılabileceği hakkında çocuklarla soru-cevap etkinliği uygulanmıştır. Ardından yumurta kutusu kullanılarak tırtıl yapma sanat etkinliğine geçiş yapılmıştır. Böylece konu hakkında yapılan etkinliklerin çocuklar üzerindeki etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çevre kirliliği ve geri dönüşüme dair etkinliklerin sonuncusu olarak, soru cevap ve çizgi film izleme etkinliğinden oluşan bütünleştirilmiş etkinlik uygulanmıştır. *Çevre kirliliği ve geri dönüşüm* ilişkisinin incelendiği bu etkinlerde, öncelikle geri dönüşüm ve çevre soru cevap etkinliği uygulanmış ardından “*Doğayı Sen Korur Musun*” (URL) isimli müzikli animasyon izlenmiştir ve hakkında sohbet edilmiştir.

Enerji tasarrufuna dair etkinlikler; iki farklı gün boyunca yapılan bütünleştirilmiş etkinliklerden oluşmaktadır. Bütünleştirilmiş etkinliklerden ilki, elektrikli eşyalar ve enerji tasarrufu soru cevap etkinliği ve “*Selin Tasarrufu Öğreniyor*” isimli hikâye anlatımını içermektedir. Etkinlik boyunca çeşitli görsellerden yararlanılmış ve yer yer konu hakkında basit bilmeceler sorulmuştur. Ardından ise, hikâye kartları kullanılarak Selin isimli küçük bir kızın enerji tasarrufu hakkındaki hikâyesi çocuklara anlatılmıştır. Bu uygulamalar ile çocukların *enerji tasarrufu* hakkındaki önbilgileri tespit edilmiştir. Enerji tasarrufu hakkındaki diğer bütünleştirilmiş etkinlikte ise “*Enerji Tasarrufu*” (Üstünel, t.y.) isimli kitaptan hazırlanan hikâye anlatımı etkinliği ve çocukların kesme, yapıştırma ve boyama gibi küçük kas becerilerini kullanarak enerji tacı yaptıkları sanat etkinliği uygulanmıştır. Bu etkinlikler ile *enerji tasarrufunun nasıl yapılacağı* konusuna odaklanılmış, çocuklara bilgi verilmiş ve son olarak çocukların *enerji tasarrufu* hakkında bilgileri pekiştirilmiştir.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Analiz bir şeyi bileşenlerine ayırmak anlamına gelmekte olup, nitel araştırmalarda verilerin analizi araştırmacının verileri kategorilere ayırarak bulguları anlaşılır hale

getirmesi sürecidir (Johnson, 2015). Bu başlık altında, verilerin işlenmesi, nitel analiz teknikleri ve araştırma süreci konularına yer verilmiştir.

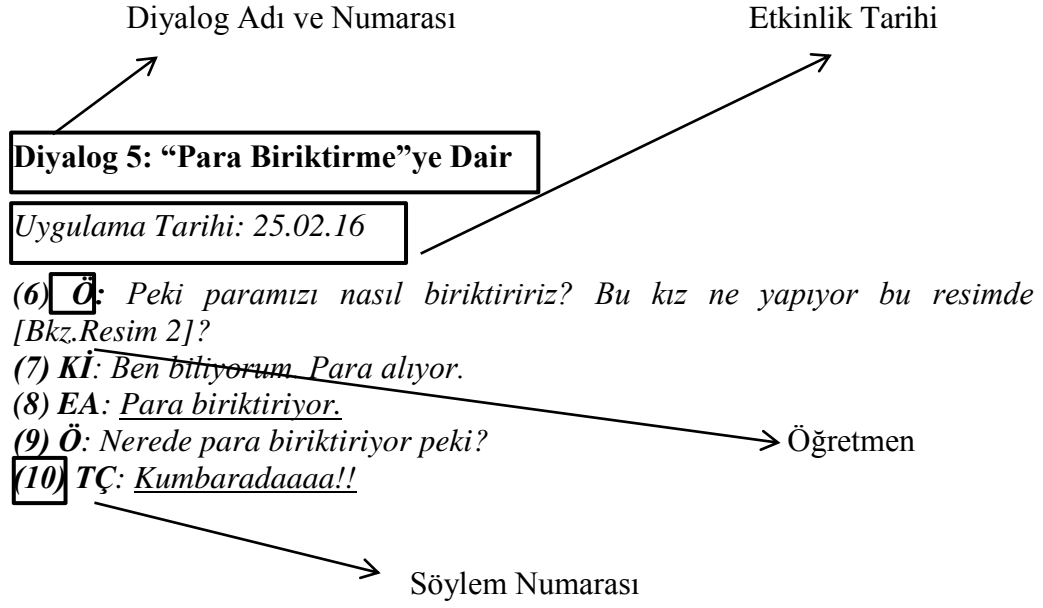
3.5.1.Verilerin İşlenmesi

Gözlem, görüşme ve dokümanlar aracılığıyla toplanan ham verilerin analize uygun hale getirildiği süreçtir. Araştırma boyunca çeşitli yöntemlerle toplanan verilerin, özelliklerine göre çeşitli teknikler kullanılarak yorumlanmaya açık hale getirilmesi gerekmektedir. Örneğin; gözlem yoluyla elde edilen veriler izlenerek, görüşme yoluyla elde edilenler ise orijinaliği kaybolmadan dinlenerek yazıya geçirilir. Dokümanlar yoluyla toplanan veriler ise incelenerek araştırma ile ilgili olanlar sınıflandırmaya uygun hale getirilir.

Bu araştırmada, uygulanan etkinlikler yoluyla elde edilen veriler kamera ile kayıt altına alınmış ve alınan kayıtlar yazıya dökülmüştür. Tüm süreç boyunca kayıt altına alınan gözlemler, görüşmeler ve öğrencilerin ilgili etkinliklerde yaptıkları resimler ve bu resimlerden elde edilen anlatılar yazıya aktarılmış ve sınıflandırılmıştır.

Yazıya Dökme

Nitel araştırmalarda verileri analiz etmenin ilk basamağıdır. Araştırmacıya verileri düzenleme fırsatı vermesinin yanı sıra araştırmacı ve veri arasında yakın bir ilişki kurulmasını sağlar. Böylece veri analizinin gittikçe derinleşmesine ve yorumlamanın kolaylaşmasına, güçlenmesine imkan sağlar (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013). Yukarıda da değinildiği üzere, araştırma boyunca alınan kayıtlar yazıya geçirilmiştir. Kayıtların yazıya aktarımı sırasında çeşitli kısaltmalar kullanılmıştır. Aşağıda bu diyaloglarda bulunan kısaltmalara dair bir örnek yer almaktadır.

Kamera kayıtlarının yazıya aktarılmış şeklinde de görüldüğü üzere tüm konuşmalar konuşma ağızıyla yazıya aktarılmıştır. Konuşmalar yazıya aktarılırken öğretmen ve öğrenciler için çeşitli kodlamalar yapılmıştır. Kodlamalarda çocukların isimlerinin baş harfleri kullanılmıştır. Örnekleme yer alan aynı isme sahip çocuklar için ise isim ve soy isimlerinin baş harfleri ile kodlama yapılmıştır. Ayrıca çocukların cinsiyetlerini ifade edebilmek için ise isimlerinin baş harflerinin önüne K ve E harfleri getirilmiştir. Yukarıdaki diyalogda ise, etik sorunlara yol açmamak amacıyla sembolik isimler kullanılmıştır. Örneğin; Kİ: Kız İrem, EA: Erkek Ali, olarak kodlanmıştır. Burada kullanılan isimler temsili olarak kullanılmış olup, araştırmaya katılan çocuklara ait değildir. Kodlamalarda kullanılan Ö, araştırmayı yürüten öğretmeni temsil etmektedir. Ayrıca bazı diyaloglarda, çocukların aynı anda aynı cevabı vermesi dolayısıyla TÇ: Tüm Çocuklar kodlamasına yer verilmiştir. Daha önceden de ifade edildiği gibi, araştırmaya katılan çocuklarla ilgili özelliklere Ek1’de yer verilmiştir.

3.5.2.Nitel Analiz Teknikleri

Nitel veri analizi tekrarlanan dinamik bir süreç olup, bütün veriler toplandığında analiz bitmiş olmaz. Aksine, veriler elde edildikten sonra ve çalışmanın devam ettiği süre boyunca daha yoğun bir hale gelir. Kısaca verilerin düzenlenmesi anlamına gelen bu yoğun süreç içerisinde farklı analiz teknikleri kullanılabilir (Merriam,

2013). Bu araştırmada da, yorumlama yapmak için nitel içerik özümlemesi, betimsel analiz ve yorumsal analiz tekniklerinden faydalanılmıştır.

Nitel İçerik özümlemesi

Nitel içerik özümlemesi, söylemlerin görünen, kolayca fark edilen ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine, onların gizil ve üstü örtülü içeriğini ortaya çıkarmayı ve bir yorum getirmeyi hedefler (Bilgin, 2006). Genel anlamda, çeşitli yazılı dokümanlar, fotoğraflar, videolar ve ses kayıtları gibi görsel ve sözel dokümanlardan elde edilen metinlerin, içindeki anlamların keşfedilmesi için metodik, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenmesi ve yorumlanması sürecidir (Berg ve Lune, 2015). Bu çalışmada içerik çözümleme aşamasında özetleme yöntemine başvurulmuştur. Mayring'e (2000) göre, "özetlemeyle materyal belirli noktalara indirgenir ve çekirdek içeriğe ulaşılmaya çalışılır. Özetlemeden, kategori oluşturmak için faydalanılır".

Betimsel Analiz

Elde edilen verilerin daha önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlendiği ve yorumlandığı bu analiz türünde veriler görüşme ve gözlem süreçleri boyunca kullanılan sorular ve boyutlar doğrultusunda sunulabilir. Bu analiz yaklaşımında, doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bunun nedeni ise görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmaktır. Betimsel analizin amacı, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunmaktır. Bu yüzden elde edilen veriler, öncelikle sistematik ve açık bir şekilde betimlenir ve ardından bu betimlemeler açıklanır, yorumlanır ve neden-sonuç ilişkileri irdelenerek bir takım sonuçlara ulaşılır. Ayrıca araştırmacı yorumlamalar yaparken, ortaya çıkan temaları ilişkilendirebilir, anlamlandırabilir ve ileriye dönük tahminlerde bulunabilir (Yıldırım ve şimşek, 2016, s.139-140).

Yorumsal Analiz

Hermeneutik yaklaşım olarak da adlandırılan yorumsal analiz, araştırmacının metinleri anlama, açıklama ve yorumlamasına yardımcı olmakta ve çeşitli yöntemlerle elde edilmiş verilerin analiz edilmesi ve anlamlı bütünler haline getirilmesini sağlamaktadır (Ulusoy, 2009, s53). Tirnovalı, hermeneutik yaklaşımı "anlama sanatı" olarak adlandırırken, araştırmacıları katılımcıların sesi olarak görmektedir (Akt. Kırtel, 2012, s20).

Bu araştırma, okuma yazma bilmeyen okul öncesi dönemdeki çocuklarla yapıldığı için, doğal ortamda kaydedilen ses ve görüntüler, resimler ve anlatılar yoluyla elde edilen veriler yorumsal analize tabi tutulmuştur. Ayrıca araştırma öncesinde, etkinliklerin hazırlanma, uygulanma ve sonuç aşamalarında ve verilerin yorumlanmasında konuyla ilgili uzman görüşlerine başvurulmuş, gerekli düzenlemeler yapılmıştır ve araştırmanın güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır.

3.6.ARAŞTIRMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR

Araştırma sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bunlardan ilki araştırmanın konusu hakkında karşılaşılan zorluktur. Araştırma konusunun Türkiye’de çok az çalışılmış olması, çalışılanların ise kapsamlı olmaması okul öncesi dönemde ekonomi eğitimi hakkında dönüt verecek uzman ve kaynağa ulaşma sorununu beraberinde getirmiştir. Etkinliklerin hazırlanma sürecinde dönüt verecek uzmanların ve model alınacak örneklerin azlığı, ulaşılan okul öncesi eğitimcilerinin çoğunun bu dönemde yapılacak ekonomi eğitiminin gerekli ve mümkün olmadığına dair tutumları ve yerli kaynakların yetersizliği etkinlikleri düzenlemeyi zorlaştırmış ve sürecin planlanandan daha uzun sürmesine sebep olmuştur. Etkinlik hazırlama sürecinin iki ayda sonlandırılması planlanırken bu süreç yaklaşık altı aylık bir zamana yayılmıştır.

Ancak araştırmanın konusuyla ilgili bu zorluklara rağmen çalışmaya devam edilmiştir; çünkü ülkemizde oldukça az sayıda çalışılsa da yurtdışında ekonomik değer ve kavramlar eğitimi okul öncesi dönemde başlamakta, konu hakkında çalışmalar ve araştırmalar yapılmakta, müfredatlarında yer almaktadır. Hazırlanan etkinlikleri inceleme konusunda ise araştırmayı yönlendiren danışman ve öğretim üyesinin görüştüğü uzmanların desteği alınmıştır.

Araştırma boyunca karşılaşılan bir diğer zorluk ise veri toplama sürecinde ortaya çıkmıştır. Etkinliklerin uygulandığı eğitim öğretim yılının ikinci dönemi boyunca denk gelen 23 Nisan çalışmaları etkinliklerin ve hazırlık sürecinin çakışmasına neden olmuş ve bu durum zaman sıkıntısına yol açmıştır.

Veri toplama sürecinden sonra ise veri işleme sürecindeki zorluk ile karşı karşıya kalınmıştır. Etkinlikler boyunca kayıt altına alınan kamera görüntülerinin sayı ve süresinin fazla uzun olması ve bu kayıtların yazıya aktarılması araştırma sürecinin önemli bir zaman dilimini oluşturarak veri işleme sürecini yavaşlatmıştır. Ayrıca araştırmanın nitel yolla yapılması veri analizi boyunca da sürenin verimli kullanılmasını zorlaştırmıştır. Süreç boyunca toplanan tüm dokümanların incelenmesinden elde edilen bulgular, kamera kayıtlarından elde edilen bulgular ve öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulguların sentezlenmesi ve yorumlanması uzun süreli, yorucu ve zorlu olmuştur.

3.6.1.Araştırmacının Ön Yargıları ve İnançları

Araştırma konusunun ve yönteminin belirlenmesinden itibaren araştırmacının bazı önyargıları olmuştur. İlk olarak, araştırma konusu araştırmacıyı oldukça heyecanlandırmasına rağmen konunun ülkemizde fazla çalışılmamış bir konu olması ve etkinlikler hazırlanırken dönüt alınacak uzman ve kaynak azlığı araştırmacıyı olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak etkinliklerin uygulama süreciyle birlikte çocukların tutum ve tepkileri ve uygulama boyunca tez danışmanının desteği araştırmacının bu konudaki önyargılarını ortadan kaldırmıştır.

Araştırmacı bir diğer önyargısını da yine tez danışmanının desteği ile ortadan kaldırmıştır. Nitel araştırma yapma konusunda endişeleri olan araştırmacı okul öncesi dönemde nitel araştırmanın önemi ve gerekliliğini danışmanı ve yaptığı okumalar sonucunda fark etmiştir.

3.6.2.Araştırma Süreciyle İlgili Olarak Araştırmacının Kendisine Yönelik Eleştirileri

Araştırmacının araştırma süreci boyunca kendisine yönelik bazı eleştirileri olmuştur. Bu eleştiriler aşağıda sıralanmıştır.

- Etkinliklerin uygulanma sürecinde araştırmacının bazı anlarda çocuklara cevabı “*evet*” ya da “*hayır*” olan sorular sorarak çocukların cevaplarını kısıtladığı fark edilmiştir. Bu durum veri kaybına sebep olmuştur.

- Etkinlikler boyunca araştırmacının zaman zaman kullandığı yönlendirici soruların çocukları düşünmekten uzaklaştırarak veri kaybına neden olduğu gözlemlenmiştir.
- Araştırmacının veri toplama süreci boyunca hikâye anlatımı etkinliklerinde kullanılan bazı resimleri gereğinden fazla açıklayarak çocukların akıl yürütme ve görsel okuma yapma becerilerini kullanmalarına yeterince fırsat vermediği tespit edilmiştir.
- Uygulanan bazı soru cevap etkinliklerinin gereğinden fazla öğretmen merkezli olduğu ve araştırmacının bu tür etkinliklerde yaptığı uzun açıklamaların veri toplanmasını zorlaştırdığı fark edilmiştir.
- Araştırma boyunca zaman zaman aileler ile iletişime geçilse de ailelerin yeteri kadar sürece dahil edilmediği fark edilmiştir. Sınıfta yapılan uygulamalar sonrasında aileler ile daha fazla iletişime geçilmesi ve çocukların yapılan etkinliklere dair okul dışında sarf ettikleri cümlelerin kayda geçirilmesi araştırmanın değerlendirme sürecinin daha kapsamlı olmasını sağlayabilirdi.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde ekonomik değerler ve kavramların okul öncesi dönemde çocuklara kazandırılmasıyla ilgili yapılan etkinliklerle elde edilen bulgulara ve bu bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir.

4.1.OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE DEĞERLER EĞİTİMİ KAPSAMINDA EKONOMİ ODAKLI ETKİNLİKLER BAĞLAMINDA BAZI DEĞER VE KAVRAMLARA NASIL VE HANGİ ETKİNLİKLERLE YER VERİLEBİLECEĞİNE DAİR BULGULAR

Bu başlık altındaki bulgular, araştırmanın (*Okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında ekonomi odaklı uygulamalar nasıl ve hangi etkinliklerle yapılabilir? Bu etkinliklerde çocuklar hangi kavramları kullanırlar, hangi değer ve becerileri sergilerler?*) sorularından hareketle ele alınmıştır. Okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında yer verilebilecek ekonomiye dair bazı değer ve kavramlar; para, ihtiyaç ve alışveriş, meslekler, tasarruf temalarıyla çerçeveselendirilerek değerlendirilmiştir. Araştırmanın doğası gereği bulgular etkinlik bağlamında sunulmuştur. Aşağıda ekonomi temaları olan para, ihtiyaç ve alışveriş, meslekler, tasarruf bağlamında etkinlikler şunlardır:

- *Para teması kapsamında;* paranın işlevi ve özellikleri, para çeşitleri, parayı kullanma, harcama ve birikim yapmaya dair etkinlikler,

- *İhtiyaç ve Alışveriş teması kapsamında;* istek ve ihtiyaçlar ayırımına ve alışverişe dair etkinlikler,
- *Meslekler teması kapsamında;* çeşitli mesleklere dair etkinlikler,
- *Tasarruf teması kapsamında;* su kirliliği ve tasarrufu, hava kirliliği, çevre kirliliği ve geri dönüşüm ile enerji tasarrufuna dair hazırlanan etkinlikler.

Aşağıda belirtilen her bir tema, ayrı ayrı analiz edilerek, elde edilen bulgular sunulmuştur.

4.1.1.Para Teması Bağlamında Yer Alan Etkinliklere Dair Bulgular

Para etkinlikleri kapsamında, 9 farklı gün boyunca toplam 12 uygulama yapılmıştır. Bu uygulamalar para, paranın özellikleri ve yapısı, paranın işlevi ve kullanım amaçları, para çeşitleri, birikim yapma, para kazanma, paranın değerli oluşuna dair olup; okul öncesi dönemde kullanılan hikâye anlatımı etkinlikleri, soru cevap etkinlikleri, oyun etkinlikleri, sanat etkinlikleri, müzik ve ritim etkinlikleri ve film izleme etkinlikleri bağlamında ele alınmıştır. Ayrıca etkinlikler boyunca *tutumlu olma* değerine odaklanılmıştır.

4.1.1.1.Para Kitap Sunumu –Hikâye Anlatımı Etkinliği-

Hikâye anlatma etkinliği bağlamında *Para* (Çınaroğlu, 2009) isimli kitaptaki hikâye öğrencilerle etkileşimli olarak okunmuş ve öğrencilerin önbilgileri tespit edilmiştir. Konuyla ilgili diyalog aşağıda sunulmuştur.

Diyalog 1: Para Adlı Hikâyeye Dair -1

Uygulama Tarihi: 24.02.16

- (1) **Ö:** *Tarla faresi parayı evirmiş çevirmiş, çevirmiş, ağzına sokmuş.*
- (2) **EA :** *[Tarla faresinin parayı ağzına sokması] İuyyyy, iğrenç.*
- (3) **Ö:** *“O elindeki şeyin tadı nasıl? Ekşi mi, tatlı mı, tuzlu mu, acı mı?” diye sormuş kirpi.*
- (4) **EB:** *Paranın tadı yok ki öğretmenim.*
- (5) **Ö:** *Hmmm. Elimdeki şeyin dışı sert, daha olgunlaşmamış. Biraz daha olgunlaşması gerekiyor. Sanırım biraz saklarsam olgunlaşıp yumuşayacak ve çok lezzetli bir yemek olacak.*
- (6) **EA:** *Para olgunlaşmaz ki!*
- (7) **Ö:** *Kirpi de parayı eline almış. Aynı farenin yaptıklarını yapmış. Elinde tutup evirip çevirmiş. Ama bir türlü ne olduğunu anlayamamış.*
- (8) **EB:** *O bir para!!!*
- (9) **Ö:** *Kirpi paranın ne olduğunu anlayamayınca onu dişlemiş, ısırmağa başlamış.*

- (10) **EE:** Dişleri mi kırılmış öğretmenim?
 (11) **Ö:** *Sincap, “Nasıl yani? Elindeki şey ceviz gibi bir şey mi?” demiş kirpiye. Kirpi de “Evet. Fıstık gibi, ceviz gibi kabuğu çok sert” demiş sincabın dikkatini çekebilmek için.*
 (12) **EA:** O para paraaa! Anlamıyorlar hiç!
 (13) **Ö:** *Veeee kirpi sincaba elindeki parayı vermiş. Fıstıkları da alıp gitmiş. Bu alışveriş gerçekleşikten sonra.....*
 (14) **Ö:** *... Kaplumbağa parayı koklamaya başlamış. Paranın kokusu var mıdır çocuklar?*
 (15) **TÇ:** *Hayuuuuurrrr! Yokuuuuurrrr!*

Yukarıdaki diyalogda araştırmacı öğretmen hikâyeyi okurken EB, s4:“*Paranın tadı yok ki öğretmenim.*” ve s8:“*O bir para!!!*” şeklindeki söylemlerde bulunmuştur. Bu durum EB’nin paranın yenilmeyecek bir şey olduğunun farkında olduğunun göstergesidir. Ayrıca EA, EB gibi paranın olgunlaşmayacağını da söylem 6’da vurgulamıştır. Hikâyedeki hayvanların paranın ne olduğunu keşfetmeye çalışken yaptıkları diyalogda, sabırsızlanan öğrenciler, sık sık onun bir para olduğunu yüksek sesle [Bkz..s8, s12] vurgulamışlardır.

Ayrıca EE’nin s10: “Dişleri mi kırılmış öğretmenim?” söylemi neden sonuç ilişkisi kurduğunu göstermektedir. Hikâyenin ilerleyen kısımlarında ise çocukların bu ve buna benzer pek çok beceri sergiledikleri tespit edilmiştir. Aşağıdaki diyalog çocukların sergiledikleri becerileri gösteren örnekler içermektedir.

Diyalog 2: Para Adlı Hikâyeye Dair -2

Uygulama Tarihi: 24.02.16

- (1) **Ö:** *Para yuvarlanmış yuvarlanmış kaplumbağanın önünde duruvermiş.*
 (2) **KZ:** Bunun hiç dişi yok ki! Nasıl ısracak?
 ...
 (3) **Ö:** *Kaplumbağa çocukları görünce otların arkasına saklanmış. Çocuklardan biri paranın yanına gelmiş. Çocuklar o çocuk paranın yanına gelince sizce ne yapacak?*
 (4) **EB:** Alacak.
 (5) **EÖ:** Parayı alacak.
 (6) **KA:** Parayı alacak.
 (7) **EE:** Parayı cebine koyacak.
 (8) **EAY:** Alacak.
 (9) **Ö:** *Hmmm. Peki sizce çocuk parayı görünce sevinir mi sevinmez mi?*
 (10) **KA, EB, EAY, EÖ:** Sevinir.
 (11) **KB:** Sevinmez.
 (12) **Ö:** *Peki çocuk parayı görünce neden sevinir ki?*
 (13) **EB:** Bir şey almak için sevinir.
 (14) **KA:** Çocuk parayı almak istiyor çünkü bir şey alacak. Paranın çok önemli bir şey olduğunu düşünüyor olabilir.
 (15) **Ö:** *Hmmm. Çocuk paranın çok önemli bir şey olduğunu düşündüğü için alacak yani?*
 (16) **KA:** Hayır! Çocuk alacağı şeyin çok önemli bir şey olduğunu düşünebilir ve bu yüzden parayı alacak.
 (17) **Ö:** *EA sence çocuk ne yapacak parayı görünce?*
 (18) **EA:** Bence o da bir şey almak istiyordur ama belki de o da bilmiyordur. Babasına sormak istemiyordur.
 ...

- (19) **KZ:** Hayır! Çocuk paranın ne olduğunu biliyor.
(20) **Kİ:** Çocuk bir şey almak için babasına söylemiş. Sonra da parayı almış kaçmış.
(21) **Ö:** Peki KC sence çocuk ne yapacak parayı görünce?
(22) **KC:** Çocuk parayı görünce bakkala gitcek, bir şeyler alıcak. Yiyecek evde.
(23) **Ö:** Peki para hayvanların işine yarar mı?
(24) **TÇ:** Hayyyyuuurrrrr!
(25) **Ö:** Parayı kimler kullanır?
(26) **TÇ:** İnsanlaaaaaarr!
(27) **Ö:** Bir yerden bir yere gitmek için de para gerekir mi?
(28) **KA – KZ:** Eveeeeeettttt!

Yukarıdaki diyalogda çocuklardan KA s16: “Hayır! Çocuk alacağı şeyin çok önemli bir şey olduğunu düşünebilir ve bu yüzden parayı alacak.” ve KC’nin s22: “Çocuk parayı görünce bakkala gitcek, bir şeyler alıcak. Yiyecek evde.” şeklindeki söylemlerinden, çocukların paranın satın alma işlevinin farkında oldukları söylenebilir. Ayrıca, öğretmenin s23: “Peki para hayvanların işine yarar mı?”, s25: “Parayı kimler kullanır?” ve s27: “Bir yerden bir yere gitmek için de para gerekir mi?” sorularından sonra çocukların verdikleri s24: “Hayyyyuuurrrrr!”, s26: “İnsanlaaaaaarr!” ve s28: “Eveeeeeettttt!” bu cevaplar, onların paranın kullanılış amacı hakkında da fikir sahibi olduklarını göstermektedir.

Ek olarak çocuklar, öğretmenin s9: “...Peki sizce çocuk parayı görünce sevinir mi sevinmez mi?” sorusuna KA, EB, EAY, EÖ s10: “Sevinir.” diye cevap vermişlerdir. Bu cevaptan yola çıkılarak, çocukların paranın değerli bir şey olduğu bilgisine sahip oldukları söylenebilir.

Öte yandan, KZ’nin araştırmacı öğretmenin hikâyeyi okuması esnasında; s2: “Bunun hiç dişi yok ki! Nasıl ısıracak?” söyleminde bulunması, onun akıl yürütme becerisini harekete geçirdiğini göstermektedir. Zira KZ, kaplumbağanın dişlerinin olmaması bilgisinden yola çıkarak onun herhangi bir şeyi ısıramayacağı sonucuna ulaşmıştır.

Ayrıca araştırmacı öğretmen, s3: “... Çocuklar o çocuk paranın yanına gelince sizce ne yapacak?”, s9: “...Peki sizce çocuk parayı görünce sevinir mi sevinmez mi?” ve s13: “Çocuk parayı görünce neden sevinir ki?” gibi ifadelerle öğrencilerin hikâyeye dair tahminlerde bulunmalarını istemiştir. Öğrenciler s4-8’lerde görüldüğü üzere geleceğe yönelik tahminler yapmış ve tahminde bulunma becerilerini kullanmışlardır.

Aşağıdaki diyaloglar *Para* adlı hikâye etkinliği içinde geçmektedir ve paranın ne işe yaradığı konusunu merkeze almışlardır.

Diyalog 3: Paranın Ne İşe Yaradığına Dair

Uygulama Tarihi: 24.02.16

- (1) **Ö:** Para ne işe yarar çocuklar?
(2) **KB:** Bakkala gitmek için, bir şeyler almak için.
(3) **EE:** Bilmiyorum ki! Yiyecek almak için.
(4) **KC:** Marketten bir şeyler alabiliriz.
(5) **EÖ:** Araba almak için.
(6) **EA:** Yiyecek almaya.
(7) **KA:** Okula giden bir çocuğun okul eşyalarını almak için, yiyecek almak için, bir şeyler almak için.
(8) **EB:** Yiyecek, içecek almaya.
(9) **Kİ:** Yiyecek almaya. Çocuk aldığı yiyeceği okulda yemek saatinde yer. Süt falan alır. Cüzdana da koyar.
(10) **EYY:** Kumbarasına koyar, altın alabilir.
(11) **EY:** Meyve almak için.
(12) **EBY:** İncir almak için.
(13) **EK:** Yemek almak için.
(14) **KB:** Bi de para işe gitmemiz için lazım olur.
(15) **Ö:** Hmmm. Bahar ilginç bir şey söyledi. Çocuklar işe gitmemiz için mi para lazım olur, işe gittiğimiz için mi para kazanırız?
(16) **KA – EB:** İşe gidersek para kazanırız.
...
(17) **Ö:** Paranın ne işe yaradığını söylemek isteyen başka kimse var mı çocuklar?
(18) **EA:** Para suluk almaya yarar.
(19) **KA:** Para her şey almak için işe yarar.
(20) **KZ:** Güzel güzel oyuncaklar almak için.
(21) **EF:** Mmmm şeyyy. Ekmek almak için.
(22) **KE:** Para aslında köyde daha çok işe yarar. Çünkü köyde daha çok kişi olduğu için daha çok kişiden de para alabilirsin köyde. Daha çok kişi olduğu için burda. Ben köyde yaşlıların filan elini öpüyorum onlar bana para veriyorlar.

Diyalogda görüldüğü üzere çocuklar parayı; yiyecek, içecek, araba, incir vb. almak için kullandıklarını söylemişlerdir. Bu cevaplardan çocukların paranın satın alma işleminde kullanıldığının bilgisine sahip oldukları fark edilmiştir [Bkz. s2, s3, s4, s5, s6, s7, s8, s11, s12]. Ayrıca, KA'nın s7: "Okula giden bir çocuğun okul eşyalarını almak için, yiyecek almak için, bir şeyler almak için." şeklindeki söyleminde ise paranın kendi özel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik işlevinden bahsettiği ve bunu günlük hayatıyla ilişkilendirdiği görülmektedir.

Aynı zamanda Kİ'nin s9: "Yiyecek almaya. Çocuk aldığı yiyeceği okulda yemek saatinde yer. Süt falan alır. Cüzdana da koyar." ve EYY'nin s10: "Kumbarasına koyar, altın alabilir." şeklindeki söylemleri; çocukların paranın birikim için kullanıldığının farkında olduklarının da göstergesidir. EYY'nin birikim kavramını günlük yaşamıyla ilişkilendirdiği söylenebilir. Çünkü annesi, EYY'nin düzenli olarak para biriktirdiğini ve biriken paraları babasıyla birlikte bankaya altın hesabına yatırdıklarını belirtmiştir.

2, 3, 4 ve 5 numaralı söylemlerde görüldüğü üzere çocukların paranın ne işe yaradığına dair verdikleri cevaplar, paranın *satın alma işlevi üzerine* odaklanmıştır. Ayrıca, çocuklar paranın *birikim* olarak kullanılmasından bahsetmişlerdir [Bkz.s9-10]. Öte yandan aynı diyalogda yer alan KE'nin s6: "... köyde yaşlıların filan elini öpüyorum, onlar bana para veriyorlar." şeklindeki cevabı paranın *hediye* edilebilen bir şey olduğunu fark ettiğinin de göstergesidir.

Yapılan bu etkinlik sonucunda çocukların para kavramına aşina oldukları anlaşılmıştır. Çocukların paranın yapısı, paranın işlevi, paranın kullanım amaçları, paranın birikim için kullanılması hakkında önbilgiye sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca çocuklar etkinlik boyunca; akıl yürütme, tahminde bulunma, günlük hayatıyla ilişkilendirme, neden-sonuç ilişkisi kurma ve çıkarım yapma becerilerini kullanmışlardır.

4.1.1.2.Para Nedir? ve Bedava mı? –Bütünleştirilmiş Etkinlik

Yapılan bütünleştirilmiş etkinlik "*Para Nedir?*" isimli soru cevap etkinliği ve "*Bedava mı?*" isimli oyun etkinliklerinin bütünleştirilmesiyle oluşmuştur. Paranın işlevi, özellikleri, kullanım amaçları ve birikim yapma hakkında bilgi veren ve konuyla ilgili resimlerden oluşan *Para Nedir* (Llewellyn ve Gordon, 2013) isimli kitap hikâye kartlarına dönüştürülmüş ve etkileşimli bir şekilde soru cevap etkinliği uygulanmıştır. Etkinlikler boyunca, *para kazanma, para biriktirme, parayı saklama/koruma, parayı taşıma, para bizi mutlu eder mi* ve *bedava* kavramları ve ifadeleri üzerinde durulmuştur. Ardından *bedava* kavramı üzerinde durulmuş ve bu kavram hakkında oyun oynanmıştır. Aşağıdaki diyalog, *para kazanmaya dair* olup çocukların konuyla ilgili önbilgilerini tespit etmek için gerçekleştirilmiştir.

Diyalog 4: Para Kazanmaya Dair

Uygulama Tarihi: 25.02.16

- (1) **Ö:** Çocuklar kimler para kazanır?
- (2) **KE:** İş yapanlar.
- (3) **Ö:** Pekii anneniz babanız para kazanır mı?
- (4) **KE:** Anneler kazanmaz babalar kazanır.
- (7) **Ö:** Anneler de işe gitse para kazanır mı sence?
- (8) **KEU:** Evet.
- (9) **Ö:** Çocuklar para kazanır mı?
- (10) **Tüm Çocuklar:** Hayuuuuurrr
- (11) **Ö:** Peki çocukların parası olur mu?
- (12) **Bazı çocuklar:** Olmazzzz.

- (13) **Diğer çocuklar:** Oluuuuuurrrr.
 (14) **KA:** Benim bir sürü param var öğretmenimmm.
 (15) **KE:** Benim de param var
 (16) **Ö:** Çocuklar para kazanır mı peki KZ?
 (17) **KZ:** Hayır.
 (18) **Ö:** Çocukların parası olur mu?
 (19) **KZ:** Hayır. Benim param hiç yok.
 (20) **EE:** Öğretmenim annem fakir.
 (21) **EB:** Benim param var.
 (22) **Ö:** KB paranı nereden aldın? Kendin mi kazandın yoksa birileri mi verdi sana para?
 (23) **KB:** Ben bizim evlerden bulup bulup kumbaraya atıyorum.
 (24) **EY:** Ben de paraları dolaptan buluyorum.
 (25) **Kİ:** Bana para vermiyorlar.
 (26) **KA:** Bana babam para veriyor.
 (27) **Ö:** KA baban niye sana para veriyor?
 (28) **KA:** Bana bi şeyler almak için.
 (29) **Ö:** Peki neden annen sana para vermiyor sence?
 (30) **KA:** Çünkü az parası var. Annem çalışmıyor, babam çalışıyor.
 (31) **KB:** Öğretmenim benim de paramı annem veriyor. Bi de iki tane kumbaramız var büyük olana atıyoruz. Bi de paramızı biriktirince annem oyuncak alacak.

 (32) **EE:** Dedem de bana para veriyor sonra da kumbaraya koyuyoruz.
 (33) **EYY:** Bana babam işten para kazanıyor sonra ben alıyorum kumbarama koyuyorum.

Diyalog 4 incelendiğinde, çocukların (KA, KE, EE ve EYY) paranın çalışarak kazanılacağına farkında oldukları görülmektedir. Örneğin; KA s30: “*Çünkü az parası var. Annem çalışmıyor, babam çalışıyor.*” şeklindeki söylemiyle, para kazanmak için çalışmak gerektiğini ifade etmiştir.

Öte yandan KE s4: “*Anneler kazanmaz, babalar kazanır.*” ve EE’nin s20: “*Öğretmenim annem fakir.*” söylemlerinde, çocukların annelerinin çalışmamasından çıkarım yaparak onların parasının olmadığını, para kazanmadığını ifade ettikleri ve çalışmak ile para kazanmak arasında neden sonuç ilişkisi kurdukları görülmektedir. Ayrıca EYY, s33: “*Bana babam işten para kazanıyor sonra ben alıyorum kumbarama koyuyorum.*” söyleminde paranın işte çalışarak kazanıldığını ve biriktirildiğini vurgulamıştır. Aşağıdaki diyalogda çocuklara parayı biriktirme ve parayı saklama hakkında sorular sorulmuş, önbilgileri tespit edilmiştir.

Diyalog 5: “Para Biriktirme”ye Dair

Uygulama Tarihi: 25.02.16

Resim 1: Para biriktirme

- (1) **Ö:** Bu kartta [Bkz.Resim 1] ise kız bu vitrindeki kırmızı bisikleti görmüş, çok beğenmiş.
 (2) **EE:** Ama parası yok ki.
 (3) **Ö:** Evet. Bu kızın bisikleti alacak kadar parası yokmuş. Sizce ne yapması gerek bu kızın bisikleti alabilmesi için?
 (4) **KB:** Para biriktirmesi için.
 (5) **KA:** Para biriktirmesi gerek, bi yerlerden bulması lazım.

- (6) **Ö:** Peki paramızı nasıl biriktiririz? Bu kız ne yapıyor bu resimde? [Bkz.Resim 1]
 (7) **Kİ:** Ben biliyorum. Para alıyor.
 (8) **EA:** Para biriktiriyor.
 (9) **Ö:** Nerede para biriktiriyor peki?
 (10) **TÇ:** Kumbaradaaaa!!

Resim 2: Para biriktirme

Yukarıdaki diyalogda çocuklara s3: “...Bu kızın bisikleti alacak kadar parası yokmuş. Sizce ne yapması gerek bu kızın bisikleti alabilmesi için?” sorusu sorularak çocuklara *parasızlık durumu* şeklinde bir problem cümlesi sunulmuş ve onlardan çözüm bulmaları istenmiştir. Çocuklardan KB s5: “Para biriktirmesi için.” ve KA s6: “Para biriktirmesi gerek, bi yerlerden bulması lazım.” söylemlerinde bulunmuşlar ve problem çözme becerilerini kullanarak problemi çözmek için para biriktirmek gerektiğini söylemişlerdir. Ayrıca çocuklar s10 da paranın kumbarada biriktirildiğini de ifade etmişlerdir. Bu durum çocukların para biriktirme hakkında fikir sahibi olduklarını göstermektedir. Aşağıdaki diyalogda ise, çocukların *paranın saklanması*na dair görüşleri merkeze alınmıştır.

Diyalog 6: “Para Saklama”ya Dair

Uygulama Tarihi: 25.02.16

- (1) **Ö:** Peki kumbaramızı nerede saklamalıyız?
 (2) **EYY:** Odamızda.
 (3) **KA:** dolaplarda.
 (4) **Ö:** Odamızda, dolaplarda ya da güvenli bir yerde saklamalıyız.
 (5) **KC:** Mesela üst dolabımıza, alt dolabımıza saklarız. Kuru boyalarımızı saklarız.
 (6) **Ö:** EE paralarımızı niye saklamalıyız sence?
 (7) **EE:** Kimse almasın diye.
 (8) **KAP:** Çünkü hırsızlar almasın diye parayı saklarız. Çekmeceye ya da dolaba saklamalıyız.
 (9) **Ö:** Hmmm. Peki neden?
 (10) **Tüm Çocuklar :** ?????

Yukarıdaki diyalogda görülmektedir ki, çocuklar paranın değerli olduğunun ve onun saklanması gerektiğinin farkındadırlar. Öğretmenin sorduğu, s6: “Paralarımızı niye saklamalıyız?” sorusuna EE s7: “Kimse almasın diye.” ve KAP’ın s8: “Çünkü

hırsızlar almasın diye parayı saklarız. Çekmeceye ya da dolaba saklamalıyız.” verdiği cevaplar onların paranın korunması gerektiğini bildiklerini göstermektedir. Aşağıdaki diyalogda ise çocukların, paranın dışarıda muhafaza edilmesi hakkında görüşleri bulunmaktadır.

Diyalog 7: “Parayı Taşıma”ya Dair

Uygulama Tarihi: 25.02.16

- (1) **Ö:** *Diyelim ki paramızı biriktirdik ve biraz paramız oldu. Paramızı yanımıza alıp, dışarıya çıkıp bir şeyler almak istiyoruz. Bu sırada dışarıya çıktığımızda paramız yanımızdayken onu nereye koymalıyız?*
- (2) **EE:** *Dolaba, çekmeceye.*
- (3) **KZ:** *Eve koymalıyız.*
- (4) **Diğer Çocuklar:** *???!!!!*
- (5) **Ö:** *... Dışarıya çıktığımızda paramızı yanımızda taşıyorsak eğer onu cüzdana koymalıyız.*
- (6) **KA:** *Çantaya da olur.*
- (7) **KZ:** *Kumbara da olur öğretmenim.*

Çocukların öğretmenin sorduğu soruya [Bkz.s1] verdiği cevaplar incelendiğinde, çocukların paranın dışarıda güvenli bir şekilde dışarıda taşınması ve korunması hakkında bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Yalnızca KA, s6: “Çantaya da olur.” diyerek, paranın dışarıda çanta veya cüzdan kullanılarak muhafaza edildiğini bildiğini göstermiştir. Aşağıdaki diyalogda “Para insanları mutlu eder mi?” sorusu hakkında çocukların cevapları yer almaktadır.

Diyalog 8: Para Bizi Mutlu Eder mi?

Uygulama Tarihi: 25.02.16

- (1) **Ö:** *Çocuklarr peki para bizi mutlu eder mi?*
- (2) **Tüm Çocuklar:** *Eveeeett.*
- (3) **Ö:** *Hmmm. Peki para olmazsa mutlu olabilir miyiz?*
- (4) **Tüm Çocuklar:** *Hayuuurrr*
- (5) **EEA:** *Iuuuh*
- (6) **KA:** *Paramız olmazsa bir çok şeyi alamayız. Karnımız aç olduğunda yemek alamayız, aç kalırız.*
- (7) **EE:** *Yemek bulamayız sonra aç gibi kalırız.*
- (8) **EB:** *Çünkü aç kalırız.*
- (9) **KAP:** *Aç kalırız.*
- (10) **Ö:** *Para olmadan yapabileceğimiz şeyler var mı?*
- (11) **Çocuklardan Bazıları:** *Yoooookk!*
- (12) **EE:** *Evet!*
- (13) **KA:** *Var.*
- (14) **Ö:** *Paramız olmasa da, bedavadan yapabileceğiniz şeyler var mı yani?*
- (15) **Kİ:** *Param olsaydı bedava alırdım.*
- (16) **Diğer Çocuklar:** *?????!!!!*
- (17) **Ö:** *Evet çocuklar para bizim için çok önemlidir. Bu doğru. Para olmazsa yiyeceklerimizi alamayız, kendi ihtiyaçlarımızı karşılayamayız. Amaaa bizi asıl mutlu eden şey nedir çocuklarım söyleyeyim mi? Mesela babamızla güzel bir oyun oynamaktır. Babanızla oyun oynamak için paraya ihtiyacımız var mı?*
- (18) **TÇ:** *Yokk!*
- (19) **Ö:** *Pekkii hikâye dinlemek için paraya ihtiyacımız var mı?*
- (20) **TÇ:** *Yokkk!!*
- (21) **EE:** *Hayyuurr! Kitap almak için ihtiyacımız var!*

- ...
- (22) **Ö:** *Annenize sarılmak için paraya ihtiyacınız var mı?*
- (23) **TÇ:** *Yokkk!!*
- (24) **Ö:** *Peki dışarıda güneşli bir havada arkadaşlarınızla mutlu bir şekilde oyun oynamak için paraya ihtiyacınız var mı?*
- (25) **TÇ:** *Yokkk!!*
-
- (26) **EB:** *Para olmazsa bi şey alamayız.*
- (27) **KZ:** *Parayla oyuncaklar alabiliriz.*
- (28) **EA:** *Öğretmenim para olmazsa bi de yemek alamayız, ölürüz.*

Yukarıdaki diyalog incelendiği zaman; çocukların, s1: “Peki para bizi mutlu eder mi?” sorusuna verdikleri cevaplardan, onların parayı bir mutluluk sebebi olarak kabul ettikleri görülmektedir. KA’nın s6: “Paramız olmazsa birçok şeyi alamayız. Karnımız aç olduğunda yemek alamayız, aç kalırız.” söylemi, çocuğun para ve ihtiyaçları arasında neden sonuç ilişkisi kurduğunu göstermektedir. EE, EB, KAP ve EA’nın da KA’nın çıkarımına benzer bir neden sonuç ilişkisi kurdukları görülmektedir [Bkz.s7: “Yemek bulamayız sonra aç gibi kalırız.”, s8: “Çünkü aç kalırız.” ve s9: “Aç kalırız.” s28: “Öğretmenim para olmazsa bi de yemek alamayız, ölürüz.”].

Ayrıca çocukların *bedava* kavramını bilmedikleri fark edilmiştir. Örneğin; öğretmenin s14: “Paranız olmasa da, bedavadan yapabileceğiniz şeyler var mı yani?” sorusuna, KI’nin s15: “Param olsaydı bedavadan alırdım.” diye cevap vermesi, onun *bedavayı* alınacak bir şey olarak gördüğünü ve *bedavanın* anlamını bilmediğini göstermektedir.

Genel olarak bu diyalogdan, çocukların parayı mutlu olmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için bir gereklilik olarak gördükleri ve *bedava* kavramını bilmedikleri anlaşılmaktadır. Bu etkinliğin ardından “Bedava mı değil mi?” oyun etkinliği oynanmış ve *bedava* kavramı hakkında çocuklara bilgi verilmiştir.

Diyalog 9: Bedava mı Değil mi? -Oyun Etkinliği-

Uygulama Tarihi: 25.02.16

- (1) **Ö:** *Çocuklar size bir soru. Bedava ne demek?*
- (2) **EM:** *Bedava dondurma demek.*
- (3) **KAP:** *Bedava cips demek.*
- (4) **KA:** *Şey, bedava bişey alınca onun yerine parasız verilen şeylere denilir.*
- (5) **Ö:** *Hımmm, KA biraz yaklaştı.*
- (6) **EY:** *Bedava şeker almak.*
- (7) **EA:** *Bedava parasız şeyler almak.*
- (8) **KE:** *Yazdırmak benzer biraz öğretmenim.*
- (9) **EYY:** *Evde ihtiyacımız olan şeyleri almak için.*
- (10) **EY:** *Öğretmenim paramız yoksa yazdırabiliriz.*

Yukarıdaki diyalogda çocukların *bedava* kavramı ile ilgili soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde, KA'nın s4: “Şey, *bedava* bişey alınca onun yerine parasız verilen şeylere denilir.” cevabı onun *bedava* kavramını bildiğini göstermektedir. Buna karşın EM'nin s2: “*Bedava* dondurma demek.” ve KAP'ın s3: “*Bedava* cips demek.” söylemleri dikkate alındığında onların *bedava* kavramını bilmedikleri söylenebilir. Öte yandan bu şekilde bir söylemin sebebi; dondurma ve cips paketlerinden çıkan “*Bedava kazandınız.*” şeklindeki promosyonlar olabilir². Aynı zamanda KE'nin s8: “*Yazdırmak benzer biraz öğretmenim.*” ve EY'nin s10: “*Öğretmenim paramız yoksa yazdırabiliriz.*” söylemleri incelendiğinde ise çocukların *bedava* kavramını *borçlanma* kavramı ile karıştırdıkları da görülmektedir.

Aşağıdaki diyalogda ise “*Bedava mıdır?*” oyununa devam edilmiştir. Bu oyunda önce *bedava* kavramı örneklerle açıklanmış ve ardından çocuklarla *bedava* olan ve olmayan şeyler üzerine konuşulmuştur.

Diyalog 10: Bedava mıdır? -Oyun Etkinliği-

Uygulama Tarihi: 25.02.16

- (1) **Ö:** *Peki bir de ben söyleyeyim size. Bedava demek, para vermeden alabildiğimiz, kullanabildiğimiz şeyler demek. Bedava olan bir şey için hiç paraya gerek yoktur. Para vermeden alabildiğimiz, yapabildiğimiz şeylere bedava denir. Mesela soruyorum “Bedava mı, bedava değil mi?” diye soracağım çocuklar. Güneş bedava mıdır bedava değil midir?*
- (2) **Çocuklardan Bazıları :** *Değiiill!!*
- (3) **Ö:** *Bedava değil mi güneş?*
- (4) **KE:** *Bedavaaa*
- (5) **Diğer Çocuklar:** *Değiiiiiilll!*
- (6) **Ö:** *Hmmm, güneşin ışıklarını almak, kullanmak için para veriyor musunuz?*
- (7) **TÇ:** *Hayyyyuurrr!!*
- (8) **Ö:** *O zaman güneşşş?*
- (9) **TÇ:** *Bedavaaaa!!*
- (10) **Ö:** *Pekiii hava (öğretmen havayı içine çeker) bedava mı değil mi?*
- (11) **TÇ:** *Bedavaaaa!!*
- (12) **Ö:** *Dondurma bedava mı değil mi?*
- (13) **TÇ:** *Bedavaaa!!*
- (14) **KE & EÖ:** *Değil, değiiiiiilll!*
- (15) **Ö:** *Hayır çocuklar dondurma bedava değil. Dondurma alabilmek için gidip markete para vermeniz gerekir. Pekiiiiii oyuncak bedava mı değil mi?*
- (16) **EB:** *Bedavaa!*
- (17) **TÇ:** *Hayyyyuurrr!! Değil!*
- (18) **Ö:** *Değildir. Oyuncak alabilmek için de gidip para vermeniz gerekir. Çiçekler bedava mı?*
- (19) **TÇ:** *Bedavaaaa!! Eeveett!!*
- (20) **Ö:** *Meselaa her gün bana çiçek toplayıp getiriyorsunuz ya onlara para veriyor musunuz?*
- (21) **TÇ:** *Hayuurrr!!*
- (22) **Ö:** *Çiçekler, çimenler bizim için bedavadan yaratılmış. Rüzgâr bedava mı?*
- (23) **TÇ:** *Bedavaaaa!!*
- (24) **Ö:** *Yağmur bedava mı?*
- (25) **TÇ:** *Bedavaaa!!*
- (26) **Ö:** *Üstümüze aldığımız kıyafetler bedava mı?*

² Araştırmacı, zaman zaman cips ve dondurma alan çocuklarda bu durumu gözlemlemiştir.

(27 TÇ: Bedavaaa!!

(28) EÖ & KA & KE: Hayurr! Değillll!!

Yukarıdaki diyalogda çocuklara ilk olarak güneşin bedava olup olmadığı sorulmuş ve KE dışındaki çocuklardan güneşin bedava olmadığı cevabı alınmıştır [Bkz.s2-5]. Bunun ardından öğretmen çocukların akıl yürütme becerilerini harekete geçirmek için s6: “Hmmm, güneşin ışıklarını almak, kullanmak için para veriyor musunuz?” sorusunu yöneltmiştir. Çocuklar öğretmenin bu sorusundan sonra doğru cevap vermişlerdir. [Bkz.s9] Oyunun sonuna doğru çocukların söylemlerinde bedava kavramını pekiştirdikleri görülmektedir.

Yapılan etkinlik sonucunda, çocukların para kazanma, para biriktirme, parayı saklama/koruma hakkında önbilgiye sahipken, parayı dışarıda taşıma ve koruma kavramı hakkında fikir sahibi olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, çocukların parayı mutlu olmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için bir gereklilik olarak gördükleri ve bedava kavramının anlamını bilmedikleri anlaşılırken; etkinlik boyunca çıkarım yapma, neden-sonuç ilişkisi kurma ve problem çözme becerilerini kullandıkları gözlemlenmiştir. Tüm bunların yanı sıra, yapılan etkinliklerde *para kazanma* kavramı ile *çalışkan olma*; *para biriktirme* kavramı ile *tutumlu olma*, *sabırlı olma*; *paranın değeri* kavramı ile *kanaatkâr olma* değerleri örtük bir şekilde vurgulanmıştır.

4.1.1.3.Para Çeşitleri -Oyun Etkinliği-

Gün boyunca yapılan etkinlikler ile *para çeşitleri* üzerine odaklanılmıştır. İlk olarak, bir önceki etkinlikte de kullanılan *Para Nedir* (Llewellyn ve Gordon, 2013) isimli kitabın *para çeşitleri* hakkındaki sayfası hikâye kartı haline getirilerek çocuklara gösterilmiş ve kısa bir söyleşi gerçekleştirilmiştir. Ardından para çeşitlerini merkeze alan paralarla eşleştirme oyunu oynanmıştır. Yapılan bu etkinlikler boyunca çocukların *paranın çeşitleri* ve *özellikleri* hakkındaki önbilgileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Aşağıdaki diyalog *paranın çeşitleri* hakkında olup, çocukların konuyla ilgili önbilgilerini tespit etmek için gerçekleştirilmiştir.

Diyalog 11: Para Çeşitlerine Dair

Uygulama Tarihi: 26.02.16

- (1) **Ö:** Pekiii çocuklarr bu resimde neler var sizce?
- (2) **EE:** Eski eşyalar.
- (3) **KE:** Resimler var.
- (4) **Ö:** Ne resimleri?
- (5) **KE:** Paraa.
- (6) **Ö:** Eveeett, para resimleriii. Pekiii kaç çeşit para vardır çocuklar? Biliyor musunuz?
- (7) **EE:** Bu kadar para (beş parmağını gösterir)
- (8) **Çocuklar:** ????
- (9) **Ö:** Hmmm peki öyleyse. Bu paraya ne denir çocuklar (öğretmen kağıt para gösterir)?
- (10) **Tüm Çocuklar:** Kağıt paraaa.
- (11) **Ö:** Pekii bunlara (öğretmen madeni para gösterir)?
- (12) **Çocuklardan Bazıları:** Demir paraaa.
- (13) **Diğer Çocuklar:** Bozuk paraaaa.

Resim 3: Para Çeşitleri

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde, araştırmacı öğretmenin söylem 6'da sorduğu "Kaç çeşit para vardır?" sorusuna çocuklardan yalnızca EE beş parmağını göstererek, s7: "Bu kadar para!" cevabını vermiş, sınıftaki diğer çocuklar ise cevap vermemişlerdir. Diyalogun devamında ise öğretmen önce kağıt para göstererek, s9: "...Bu paraya ne denir çocuklar?" ve madeni (bozuk) parayı göstererek, s11: "Pekkiii bunlara?" sorularını yöneltmiş ve çocuklardan doğru cevaplar almıştır [Bkz.s10, s12 ve s13]. Bu durumda ise çocukların para çeşitlerini madeni (bozuk) para ve kâğıt para olarak ayırt edebildikleri ve para çeşitlerini öğrenmeye hazır buldukları anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki diyalogun ardından, para çeşitleri konusunun merkeze alındığı "paralarla eşleştirme oyunu" oynanmıştır. Bu etkinlik okul öncesi eğitim programında bilişsel kazanımlar arasında yer alan "Nesne ya da varlıkları özelliklerine göre eşleştirir" şeklindeki kazanım (MEB, 2013:21) bağlamında gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlikte; öğretmen tarafından her bir paradan (5 kuruş, 10 kuruş, 25 kuruş, 50 kuruş, 1 lira, 5 lira, 10 lira, 50 lira, 100 lira, 200 lira) iki takım olacak şekilde para kartları hazırlanmıştır. Bu kartların bir takımı tahtanın bir yanına madeni paralar, diğer yanına kâğıt paralar olmak üzere değeri az olandan çok olana doğru yapıştırılmıştır. Diğer takımı ise çocuklar sınıfa gelmeden önce sınıfın çeşitli yerlerine dağınık bir şekilde yapıştırılmıştır. Çocuklar sınıfa geldiklerinde öncelikle önceki günlerde para ile ilgili yapılan etkinlikler hakkında konuşulmuş ardından sırasıyla tüm madeni ve kâğıt paralar çocuklara tanıtılmış, paraların değerleri hakkında çocuklara bilgi

verilmiştir. Çocuklar daha sonra sınıfın çeşitli yerlerine dağınık yerleştirilmiş paraları müzik eşliğinde bulmuşlar ve tahta üzerinde paraları eşleştirerek bir diğer eşinin yanına yapıştırmışlardır. Etkinlik boyunca çocukların aktif katılımının yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Aşağıdaki diyalog çocuklar sınıf içerisine dağılmış kâğıt paraları bulduklarında, eşleştirme aşamasında gerçekleştirilmiştir.

Diyalog 12: Kâğıt Paraları Eşleştirme -Oyun Etkinliği-
Uygulama Tarihi: 26.02.16

- (1) **Ö:** Çocuklar bu kaç liraydı hatırlıyor musunuz? (200 lira gösterilir)
(2) **KZ:** 10 liraaaa!
(3) **KEÖ:** 20 liraaa!
(4) **Ö:** Peki çocuklar tahtaya bakın elimdeki para hangisiyle benziyor?
(5) **TÇ:** En üstteki!
(6) **Ö:** Eveeet! Şimdii bu 200 lirayı diğer 200 liranın yanına yapıştıralım. 200 lira en çok olan paradır. Pekii bu kaç liraydı çocuklar (5 lira gösterilir)
(7) **TÇ:** 5 liraaaa!
(8) **Ö:** Eveett. Üstünde yazıyor zaten değil mi! Hadi onu da diğer 5 liranın yanına yapıştıralım.
(9) **KZ:** O en aşıaağıda.
(10) **Ö:** En aşağıda yani en az olan para 5 lira.
(11) **KZ:** Ama en en en en azı sıfır.
(12) **Ö:** Sıfır demek hiç yok demektir zaten.
Çocuklar şuna bakın bir dee (10 lira gösterilir).
(13) **TÇ:** 10 liraaa!
(14) **Ö:** Aferinn! Üzerinde 10 diye yazıyor. Bunu da diğer 10 liranın yanına yapıştıralım. Peki 10 lira kimden daha sonra geliyor? Kimden daha büyük, daha fazla?
(15) **KZ:** 5
(16) **Ö:** 5 liradan daha fazla. 10 lirayı 5 liranın üzerine yapıştırdukk. Pekii bu kaç liraa? (20 lira gösterilir)
(17) **TÇ:** 20
(18) **Ö:** 20 lira kimden daha büyüktür peki?
(19) **TÇ:** 10
(20) **Ö:** 20 lirayı da 10 liranın üstüne yapıştıraluum. Bu kaç lira sizce? (50 lira gösterilir)
(21) **Bazı Çocuklar:** 0
(22) **Diğer Çocuklar:** 5
(23) **Ö:** 5 var bir de yanında 0 var. O zaman bu 50 liradır çocuklarım. 50 lira kimden daha büyüktür?
(24) **TÇ:** Şuuu (parmakla 20 lirayı gösterirler).
(25) **Ö:** Bu kaçtı? (Öğretmen 20 lirayı gösterir.)
(26) **KA&EA&KEÖ:** 20 lira
(27) **Ö:** 50 lira 20 liradan daha büyüktür o yüzden bunu 20 liranın üstüne yapıştıralım. Gelelim en son paramıza. Bu kaçtı? (100 lira gösterilir.)
(28) **EÖ:** 100 (Vurgulu ve kalın bir sesle bağırır.)
(29) **Diğer Çocuklar:** 100
(30) **Ö:** Eveeeett! 100 liraaa! 100 lira kimden daha büyüktür?
(31) **TÇ:** Ordaaann (Parmakla 50 liranın üstündeki yeri gösterirler.)
(32) **EB:** Ama en büyüğü de en üstteki.
(33) **Ö:** Evet. En büyüğü 200 liradır. Eğer 200 liranız olursa istediğiniz bir sürü şeyi alabilirsiniz.
Hadi bir daha sayalım çocuklar (hep birlikte paralara dokunularak sayılır).
5 lira, 10 lira, 20 lira, 50 lira, 100 lira, 200 lira.

Diyalog 12’de görüldüğü üzere; çocuklar öğretmenin “Bu kaç paradır?” söyleminden sonra, matematik becerilerini de kullanarak paranın değerini bulmaya

çalışmışlardır. Çocukların, paraların üzerinde yazan rakamların paranın değerini gösterdiğinin farkında oldukları görülmektedir [Bkz.s7, s13, s17,s21, s22,s26 ve s28]. Çocuklar bu etkinlik boyunca sıralama, eşleştirme ve akıl yürütme becerilerini kullanmışlardır. EB'nin s32: “*Ama en büyüğü de en üstteki.*” söylemi onun sıralama ve akıl yürütme becerilerini kullandığına örnek gösterilebilir. Aşağıdaki diyalog bu etkinliğin devamında gerçekleşmiş olup madeni paraların eşleştirilme sürecine yer vermektedir.

Diyalog 13: Madeni paraları eşleştirme -Oyun etkinliği-

Uygulama Tarihi: 26.02.16

- (1) **Ö:** ...Çocuklar en küçüğü kaçtı bozuk paraların (Öğretmen en aşağıdaki 1 kuruşu gösterir)?
- (2) **TÇ:** 1
- (3) **Ö:** Eveett çocuklar 1 kuruşu 1 kuruşun yanına yapıştıralım. Peki bu? (5 kuruş gösterilir.)
- (4) **TÇ:** 5 kuruş
- (5) **Ö:** (5 kuruş 5 kuruşun yanına yapıştırıldıktan sonra) 5 kuruştan sonra hangisi geliyor çocuklar bir fikriniz var mı?
- (6) **TÇ:** Oooooonn! (10)
- (7) **Ö:** 10 kuruştan sonra?
- (8) **TÇ:** ???
- (9) **Ö:** 25 kuruş. 25 kuruşu da 25 kuruşun yanına yapıştıralım. Peki 25 kuruştan sonra?
- (10) **KA:** 50
- (11) **Ö:** Evet. 50 kuruşu da yerine yapıştıralım. Ve en son olarak daaaa?
- (12) **TÇ:** 1 liraaaaaa!!
- (13) **Ö:** En büyük 1 lira, en küçük 1 kuruş. Hadi birlikte sayalım (bozuk paraları).
1 kuruş, 5 kuruş, 10 kuruş, 25 kuruş, 50 kuruş, 1 liraaaa!
En büyük olan hangisiymiş çocuklar?
- (14) **TÇ:** 1 liraaaaaa!
- (15) **Ö:** En küçük olan hangisiymiş peki?
- (16) **TÇ:** 1 kuruuuşş! (Elleriyle dokunarak gösterirler.)
- (17) **Ö:** Pekii 25 kuruş mu daha büyüktür 5 kuruş mu?
- (18) **TÇ:** 25 kuruuuşş!
- (19) **Ö:** 5 kuruş mu daha büyüktür 50 kuruş mu?
- (20) **EB:** 50
- (21) **Ö:** 1 lira mı daha büyüktür 50 kuruş mu?
- (22) **EC:** 1 liraa!

Diyalog 13 incelendiğinde çocukların; kâğıt paralarda olduğu gibi madeni paraların üzerinde yazan rakamların paranın değerini gösterdiğini bildikleri söylenebilir. Ayrıca çocukların, diyalog 12'de olduğu gibi, bozuk paraları eşleştirirken de sıralama ve eşleştirme becerilerini kullandığı görülmektedir. Öğretmenin s5: “*5 kuruştan sonra hangisi geliyor çocuklar bir fikriniz var mı?*” sorusunun ardından çocukların s6: “*Oooooonn!*” cevabı sıralama becerilerini kullandıklarına, her paranın tahtada bulunan eşinin yanına yapıştırılması ise eşleştirme becerilerini kullandıklarına örnek gösterilebilir.

Para çeşitleri hakkındaki etkinlik genel olarak değerlendirildiğinde; çocukların para çeşitlerini madeni (bozuk) para ve kâğıt para olarak ayırt edebildikleri ve para çeşitlerini öğrenmeye hazır buldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca çocukların; sıralama yapma, eşleştirme yapma ve akıl yürütme becerilerini kullandıkları görülmektedir.

4.1.1.4.Paramı Nasıl Harcarım? -Soru Cevap Etkinliği-

Senin Paran serisinin kitaplarından biri olan *Paramı Nasıl Harcarım* (Llewellyn ve Gordon, 2013) kitabı hikâye kartlarına dönüştürülmüş ve etkileşimli bir şekilde soru cevap etkinliği uygulanmıştır. Kitapta çeşitli resimler kullanılarak, *alışveriş, banka, banka kartı, para ile alınabilecekler/yapılabilecekler* gibi kavram ve ifadeler yer verilmiştir. Ayrıca yapılan etkinlikler ile para harcamanın çeşitli yollarından bahsedilerek *yardımlaşma, paylaşma ve israf etmeme* değerleri örtük bir şekilde vurgulanmıştır. Aşağıdaki diyalogda para harcamanın çeşitli yolları hakkında yapılan söyleşi bulunmaktadır.

Diyalog 14: Paramla Neler Yapabilirim –Soru Cevap Etkinliği-

Uygulama Tarihi: 04.03.16

- (1) **Ö:** Çocuklar para harcamak için daha eğlenceli ve farklı yollar da vardır. Yani para harcamanın tek yolu alışveriş yapmak değildir. Mesela, başkalarına yardım edebilir miyiz paramızla?
- (2) **TÇ:** Evvveet!
- (3) **Ö:** İhtiyacı olan başka insanlara para vermek bizi de mutlu eder, ihtiyacı olan o insanı da mutlu eder. Bazı insanların ne yazık ki hiç parası yok. Kendisine yiyecek alamıyor, kıyafet alamıyor, sıcak bir evde yaşamıyor. O yüzden insanların parası olduğu zaman parasını başka insanlarla paylaşabilir. İnsanlara yardım etmek için de kullanabiliriz paramızı.
- (4) **KE:** Ama son paramız olsaaa?
- (5) **Ö:** Son paramız olursa da eğer ihtiyacımız yoksa yine paylaşabiliriz.
- (6) **EB:** Öğretmenim sen biliyo musun ben mesela abimle bi oyuncuğu paylaştım, ben mesela abime paylaşmak güzeldir diyorum ama o kötüdür diyo. Ama ben hala diyorum o kötüdür diyo.
- (7) **Ö:**Peki, insan mesela bir lunaparka gidip oradaki eğlenceli şeylere binmek için de parasını harcayabilir mi?
- (8) **EB:** Mesela çarpışan araba.
- (9) **Ö:** Mesela sinemaya gitmek için de para ödeyebiliriz.
- (10) **EB:** Öğretmenim mesela taksiye binmek için.
- (11) **EÖ:** Minibüse binmek için.
- (12) **Ö:** Veee çocuklar eğer paranızı israf etmemeye çalışırsanız, gerekli ve güzel şeylere harcarsanız her zaman mutlu olursunuz. Ama düşünmeden harcarsanız bu sefer de paranızı israf etmiş olursunuz, mutsuz olursunuz. İhtiyacınızı belirleyerek, ne almak istediğinizi düşünerek para harcamanız gerekir.
- (13) **EB:** Ben olsam bi dondurma alırdım.
- (14) **KZ:** Benim bi kumbaram var onun içinde çok param var biliyo musun öğretmenim. İçinde bi tane kağıt para da var. 1 Nisan var ya onun için saklıyorum. Biz bayram yapıcaz ya.
- (15) **KE:** Ben de 23 Nisanda kıyafet için saklıyorum.

Diyalog 14’de görüldüğü üzere, paranın çeşitli şekillerde kullanılabilirdiğinden bahsedilmektedir. Öncelikle öğretmenin s1: “Mesela, başkalarına yardım edebilir miyiz paramızla?” söyleminden sonra çocukların tümü “Evet!” cevabını vermişlerdir. Ancak diyalogun devamında, çocukların bu konu hakkında fazla yorum yapmadıkları gözlemlenmiştir. Bu durumdan yola çıkarak, paranın paylaşılabirliği hakkında çocukların yetersiz önbilgiye sahip oldukları söylenebilir. Bunun yanı sıra öğretmenin s7: “Peki, insan mesela bir lunaparka gidip oradaki eğlenceli şeylere binmek için de parasını harçayabilir mi?” sorusunun ardından ise, EB s8: “Mesela çarpışan araba.” ve s13: “Ben olsam bi dondurma alırdım.” söylemlerinde bulunmuştur. Bu söylemler EB’nin, paranın ihtiyaçlar dışında eğlenmek için de kullanılabilirdiğinin farkında olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Ayrıca, KZ s14: “Benim bi kumbaram var, onun içinde çok param var biliyo musun öğretmenim. İçinde bi tane kağıt para da var. 1 Nisan var ya onun için saklıyorum. Biz bayram yapıcayız ya.” ve KE’nin s15: “Ben de 23 Nisanda kıyafet için saklıyorum.” söylemlerinden çocukların paranın birikim için kullandığını da farkında oldukları görülmektedir. Aşağıdaki diyalogda alışveriş yapmak için nerelere gidildiğine dair konuşmalar bulunmaktadır.

Diyalog 15: Alışverişimizi Nereden Yapartız? –Soru Cevap Etkinliği-

Uygulama Tarihi: 04.03.16

Resim 4: Alışveriş Yapılan Yerler

- (1) **Ö:** Çocuklar, bakın bakalım bu ilk resimde neler var [Bkz.Resim 4]?
- (2) **KZ:** Öğretmenim böyle kadınlar adamlar yemek almak için pazara gitmişler.
- (3) **Ö:** Evet KZ burada alışverişe çıkmışlar. Alışveriş yapmak için nerelere gideriz peki?
- (4) **TÇ:** Pazaraaaa!
- (5) **Ö:** Pazara gideriz. Başkaaaa?
- (6) **KA:** Markete.

- (7) **EE:** Bakkala.
(8) **KZ:** Bakkala.
(9) **KC:** Bim'e gideriz.
(10) **EAY:** Papoğlu'na.
(11) **KE:** Bi de Hakmar'a.
(12) **Kİ:** Ekmek almak için bakkala gideriz. Para lazım.
(13) **EA:** UCZ'ye.
(14) **EB:** A101'e.
(15) **Ö:** Peki alışveriş yapmak için Avm'ye gider misiniz?
(16) **Bazı Çocuklar:** Eeeeeett!
(17) **Diğer Çocuklar:** Hayuuurrrr!
(18) **Ö:** Ben giderim bazen.
(19) **KA:** Ben hiç gitmedim.

Yukarıdaki diyalogda, çocuklar alışverişin nereden yapıldığı ile ilgili görüşlerini bildirmişlerdir. Öğretmenin s3: "...Alışveriş yapmak için nerelere gideriz peki?" söyleminden sonra çocuklar pazar(s4), market(s6), bakkal (s7-8) kavramlarından bahsetmişlerdir. Ayrıca çocuklardan bazılarının, sorunun cevabını daha da özelleştirerek bazı market isimlerinden bahsettikleri ve günlük hayatlarından örnekler verdikleri görülmektedir [Bkz.Bim (s9), Papoğlu (s10), Hakmar (s11), UCZ (s13), A101 (s14)]. Bu söylemler aynı zamanda alışveriş yapmanın çocukların hayatının bir parçası olduğunu da gösterir niteliktedir. Diğer yandan, çocukların AVM'leri ise alışveriş yapılan yerler arasında göstermedikleri fark edilmiştir. Ancak öğretmenin s(15): "Peki alışveriş yapmak için AVM'ye gider misiniz?" söyleminden sonra bazı çocuklar gittiklerini (s16), bazı çocuklar ise gitmediklerini (s17) ifade etmişlerdir. Bunun çeşitli sebepleri olabileceği gibi temel sebebinin AVM'lerin, alışverişin yanı sıra çocuklara hitap eden diğer taraflarının (oyun ve eğlence gibi) daha fazla olması olabileceği düşünülmektedir. Çocukların, pazarları, marketleri ve bakkalları alışverişe gidilen yerler olarak gördükleri ancak AVM'leri alışveriş merkezi olarak değil oyun ve eğlence merkezi olarak gördükleri söylenebilir. Aşağıdaki diyalogda çocukların para ile satın alınabilecek şeyler hakkındaki görüşleri merkeze alınmıştır.

Diyalog 16: Paramla Neler Alırım? –Soru Cevap Etkinliği-

Uygulama Tarihi: 04.03.16

- (1) **Ö:** Peki alışverişte neler alabiliriz kendimize?
(2) **EB:** Yiyecek. İçecek.
(3) **EA:** Ekmek. Çikolata.
(4) **Ö:** Kıyafet alabilir miyiz kendimize?
(5) **TÇ:** Eeeeeet!
(6) **Ö:** Ya da eve lazım olan ev eşyaları alabilir miyiz?
(7) **TÇ:** Eeeeeet!
(8) **EA:** Koltuk alabiliriz.
(9) **EE:** Suluk alabiliriz.
(10) **KZ:** Kitap alabiliriz.

- (11) **KAP & EA:** Oyuncak alabiliriz.
(12) **KE:** Öğretmenim bi de çantayla sepet.

Diyalog 16 incelendiğinde, çocukların alışverişte para ile birçok şeyi satın alabileceklerinin farkında oldukları görülmektedir. Çocuklar alışverişte alınabileceklere örnekler verirken çok çeşitli şeylere değinmişlerdir; yiyecek, içecek (s2), ekmek, çikolata (s3), koltuk (s8), suluk (s9), kitap (s10), oyuncak (s11), çanta ve sepet (s12). Bu örneklerin aynı zamanda, çocukların günlük yaşamlarında sık sık kullandıkları şeyler olduğu da fark edilmektedir.

Etkinliğin sonunda ise, *banka kartı* ve *banka* hakkındaki resimler gösterilerek, çocukların konu hakkındaki önbilgileri kısaca tespit edilmeye çalışılmıştır. Aşağıdaki diyalog bu söyleşiye yer vermektedir.

Diyalog 17: Banka Kartı ve Banka -Soru Cevap Etkinliği-

Uygulama Tarihi: 04.03.16

Resim 5: Banka Kartı

Resim 6: Banka Kartı

- (1) **Ö:** Alışveriş yaparken para yerine başka ne kullanabiliriz?
(2) **Kİ:** Fatura!aa!
(3) **Ö:** Anneleriniz babalarınız alışveriş yaparken para yerine başka şeyler de kullanıyorlar mı?
(4) **TÇ:** Evvvvveeeett!
(5) **KA:** Hayır.
(6) **Ö:** Peki nedir o kullandıkları şeyler?
(7) **TÇ:** ???!!
(8) **Ö:** Yetişkinler alışveriş yaparken bazen kredi kartı veya banka kartı kullanabilirler. İşte bunlar gibi (çeşitli bankaların kartları gösterilir).
(9) **KA:** Öğretmenim annemle babam hiç onlardan kullanmıyor ki! Ben ilk defa görüyorum.
(10) **KZ:** Öğretmenim ödeme kartı!
(11) **Kİ:** Kredi Kartı!
...
(12) **Ö:** Arkadaki çocuk neden adama bakıyor olabilir?
(13) **KA:** Galiba hiç kart görmemiş öğretmenim.
(14) **Ö:** Evet haklısın, o da galiba hiç kart görmemiş KA. Bu karttaki adam iseee, yemek yemek için bir restorana gitmiş, yemeğini yemiş ve garson da ona hesabı getirmiş. Yani, adamın yediği yemelerin kaç para tuttuğunu söylemiş. Adam da ceplerine bakmış, ceplerinde yeterli

para olmadığını fark edince bankada parası olduğunu hatırlamış ve bu yüzden banka kartını kullanmaya karar vermiş.

(15) KA: Öğretmenim adam parayı bankaya nasıl koymuş?

(16) Ö: Bankaya gidip para koymak gerekiyor KA.

(17) KA: Heeee.

(18) Ö: Hiç bankaya gittiniz mi çocuklar?

(19) TÇ: Hayyyuuurrr!!

(20) KES & EÖ & EYY & KE: Ben gittim.

(21) Ö: EÖ bankada ne gördün?

(22) EÖ: ...!!

(23) KE: Böyle bilgisayar gibi bişey vardı, düğmeler filan vardı. Bi de öğretmenim bankaya gitmiştim, camın üzerinde eşşek filan vardı, hayvanlar vardı.

(24) Ö: Bankayı kocaman bir kumbara olarak hayal edebilirsiniz. Nasıl sizin kumbaralarınız var, annelerinizin ve babalarımızın da kumbarası bankalardır.

Diyalog 17’de görülmektedir ki, çocuklardan KZ ve Kİ banka kartlarına aşina olmakla birlikte [Bkz.s10: “Öğretmenim ödeme kartı!”, s11: “Kredi kartı!”], KZ ve Kİ dışındaki çocuklar banka kartları hakkında fikir sahibi olduklarına dair herhangi bir söylemde bulunmamışlardır. Ayrıca KA ise, s9: “Öğretmenim annemle babam hiç onlardan kullanmıyor ki! Ben ilk defa görüyorum.” söylemiyle ilk defa banka kartı gördüğünü ifade etmiştir. Diyaloğun devamında ise, çocukların çoğunun bankaya hiç gitmediğini söyledikleri görülmektedir [Bkz.s19]. Bankaya gittiğini söyleyen çocuklar arasından yalnızca KE s23: “Böyle bilgisayar gibi bişey vardı, düğmeler filan vardı. Bi de öğretmenim bankaya gitmiştim, camın üzerinde eşşek filan vardı, hayvanlar vardı.” söyleminde bulunarak banka hakkında yorum yapabilmıştır. Tüm bu söylemlerden yola çıkılarak, banka kartlarının ve bankaların çocukların günlük hayatlarında sıkça karşlarına çıkmadığı ve bu nedenle çocukların önbilgilerinin yetersiz olduğu yorumu yapılabilir.

Gün boyunca yapılan etkinlikler değerlendirildiğinde; çocukların paranın eğlence ve birikim gibi çeşitli amaçlar için de kullanılabileceğinin farkında oldukları, günlük hayatlarıyla ilişkilendirmeler yaptıkları, görsel okuma becerilerini kullandıkları ve alışverişin hayatlarının bir parçası olduğu görülürken, banka ve banka kartları hakkında yeterli önbilgiye sahip olmadıkları görülmüştür.

4.1.1.5.Para ve Çanta Yapımı -Sanat Etkinliği-

Yapılan etkinlikler boyunca *kağıt paranın özellikleri, para çeşitleri, parayı taşıma/saklama/koruma, çanta ve cüzdanın işlevi* kavramlarına odaklanılmıştır. Etkinliklerin ilk aşamasında ise, çocukların ön bilgilerini tespit etmek için çocuklara

bazı sorular yöneltilmiştir. Bu sorular ve sorulan sorulara verilen cevaplar aşağıdaki diyalogda yer almaktadır.

Diyalog 18: Çanta ve Cüzdan Kullanımına Dair

Uygulama Tarihi: 25.03.16

(10) **Ö:** Çocuklar bu gün sizinle sanat etkinliğinde değişik bir şey yapacağız. (Öğretmen daha önceden hazırladığı fon kartonundan yapılmış küçük çantayı çocuklara gösterir.)

(2) **KA:** Çantaa!

(3) **Ö:** Evet çanta. Çanta ne işe yarar?

(4) **EAY:** İçine bir şey koymak için.

(5) **EB:** Mesela para.

(6) **EA:** İçine değerli şeylerimizi koyabiliriz.

(7) **KA:** Anahtar filan koyarız.

(8) **EM:** Telefon koymak için.

(9) **EY:** Oyuncaklar koymak için.

(10) **Ö:** Hepsi doğru ama EA bir şey söyledi. EA dedi ki, çantanın içine değerli şeylerimizi koyarız. Peki neden değerli şeylerimizi çantaya koyarız?

(11) **KEU:** Çünkü bi yere gitmek için.

(12) **EM:** Sultanbeyli'ne falan giderken.

(13) **KE:** Yani bişey oraya götürürsen, bişey kullanırsan kaybolmasın diye çantaya koyarız.

(14) **Ö:** Evvvettt! Harika! Eğer bir yerden bir yere gidiyorsaak götürmek istediğimiz şeyler kaybolmasın diye çantanın içine koyarız. Elimde gördüğünüz küçük bir çanta. Peki parayı nereye koyarız?

(15) **TÇ:** Çantanın içine!

(16) **KA:** Cüzdan!

...

(17) **Ö:** ... İnsanlar paralarının çalınmasını veya kaybolmasını istemediği için dışarı çıkarken paralarını cüzdanına veya çantasına koyar.

(18) **KA:** Ama anneler babalar lazım olunca çocuklarındaki paraları alabilirler. Nasıl olsa onlar verdiler.

...

(19) **EAY:** Beğenmediğimiz şeyi, sevmediğimiz şeyi boşuna alırsak paralarımızı boşuna harcamış oluruz.

Diyalog 18 incelendiğinde, çocukların cüzdan ve çantanın işlevi hakkında fikir sahibi oldukları görülmektedir. Öğretmenin “Çanta ne işe yarar?” söyleminden sonra, EAY s4: “İçine bir şey koymak için.”, EA s6: “İçine değerli şeylerimizi koyabiliriz.” ve KE'nin s13: “Yani bişey oraya götürürsen, bişey kullanırsan kaybolmasın diye çantaya koyarız.” söylemleri bu bulguya kanıt olarak gösterilebilir.

Bunun yanın sıra, yukarıdaki diyalogda, EAY'nin önceki *Paramı Nasıl Harcarım* isimli etkinlikte geçen bazı diyalogları hatırladığı görülmektedir. EAY'nin s19: “Beğenmediğimiz şeyi, sevmediğimiz şeyi boşuna alırsak paralarımızı boşuna harcamış oluruz.” söylemi, bu etkinliğin etkisini göstermektedir.

Etkinliğin ikinci aşamasında, tüm *para çeşitleri* çocuklara gösterilerek yeniden hatırlatılmış, hakkında konuşulmuş ve çocuklara gerekli malzemeler verilerek, onlardan kendi para ve çantalarını yapmaları istenmiştir. Çocuklar öncelikle renkli kartonları kullanarak öğretmen eşliğinde katlama yöntemi ile çantalarını hazırlamış

ve ardından renkli pullar ve kâğıtlarla istedikleri gibi süslemişlerdir. Bu etkinlik ile çocukların okul öncesi eğitim programında yer alan “*Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar.*”(MEB, 2013:33) kazanımını gerçekleştirdikleri söylenebilir. Ayrıca, çocukların bu etkinlikten oldukça keyif aldıkları gözlemlenmiştir.

Resim 7: Çocukların Yaptığı Çantalar dan Örnekler

Resim 8: Çocukların Yaptığı Çantalar dan Örnekler 2

Çocuklar çantalarını tamamladıktan sonra, çocukların her birine tüm para örneklerinin bulunduğu boyama sayfaları verilmiştir. Çocuklardan bunları boyamaları ve kesmeleri istenmiş ve onlara bu paraları başka bir oyunda kendi paraları olarak kullanacakları söylenmiştir. Çocuklar kendi paralarını hazırlarken, aşağıdaki diyalogdaki söyleşi gerçekleşmiştir.

Diyalog 19: Paranın Üzerindekilere Dair

Uygulama Tarihi: 25.03.16

(1) **Ö:** Paranın üzerinde neler var çocuklar?

(2) **EY:** Atatüüürrkk!

...

(3) **KE:** Öğretmenim sana bir şey söyleyebilir miyim? Paraların üzerinde neden Atatürk'ün resmi var?

(4) **KA:** Ben de onu sormuştum.

(5) **Ö:** Hmm neden olabilir acaba?

(6) **KAP:** Atatürk yaratmış.

(7) **EY:** Atatürk yaratmadı, Allah yarattı.

(8) **EE:** Öldü yaa.

...

(9) **KB:** Öğretmenimm Atatürk öldüğü için paranın üstünde olabilir.

(10) **Ö:** Bizim ülkemizin kurucusu Atatürk olduğu için paralarımızın üstünde Atatürk'ün resmi vardır.

(11) **EE:** Öğretmenim ben kağıt para gördüm üzerinde Atatürk'ün resmi vardı.

(12) **KE:** Ben bunları bakkala götürcem bakkala gerçek para diyipte bişeyler alcam.

(13) **Ö:** Hmmm çocuklar KE bir şey dedi. "Ben bu paraları götürcem bakkala. Bakkalı bu paralarla kandırıcım." KE sence bakkal bu paraların sahte olup olmadığını anlayabilir mi?

(14) **KE:** Anlayamaz.

(15) **Ö:** Neden?

(16) **KE:** Çünkü bu para ya.

(17) **Ö:** Para amaa gerçek paradan farklı. Gerçek parada ne olur? Şu an bu paralarda ne yok?

(18) **EE:** Kâğıt para mı demir para mı? Demir para olsa olur.

(19) **Ö:** Şimdi ben size göstereyim.

(20) **KA:** Öğretmenim renkleri farklı.

(21) **Ö:** Gerçek paranın iki tarafında da resim olur. Siz mesela Atatürk'ün olduğu tarafı boyuyorsunuz. Ama gerçek para iki taraflıdır sizdekiler şu an tek taraflı.

(22) **KA:** Ben biliyorum.

Yukarıdaki diyalog paranın üstündeki semboller üzerine yapılmıştır. Öğretmenin etkinlik için kullandığı para örneğine (gerçek olmayan) odaklanan çocuklar, sahte para ve gerçek para kavramlarına dair söylemlerde bulunmuşlardır. Etkinliğin, çocukları kağıt paranın özellikleri hakkında düşünme becerilerini kullanmaya teşvik ettiği söylenebilir. KE s3: "Öğretmenim sana bir şey söyleyebilir miyim? Paraların üzerinde neden Atatürk'ün resmi var?", KA s4: "Ben de onu sormuştum.", KAP s6: "Atatürk yaratmış.", EY s7: "Atatürk yaratmadı, Allah yarattı.", EE s8: "Öldü yaa.", KB s9: "Öğretmenimm Atatürk öldüğü için paranın üstünde olabilir." ve EE'nin s11: "Öğretmenim ben kâğıt para gördüm üzerinde Atatürk'ün resmi vardı." söylemleri bu duruma kanıt niteliğindedir. Ek olarak, KE'nin sahte paraları gerçek sanması [Bkz. s12] üzerine sahte ve gerçek para kavramı üzerinde de konuşulmuştur. Öte yandan KA'nın s20'de iki parayı renklerinden dolayı birbirinden ayırması, onun nesnelere karşılaştırma becerisini sergilediğinin göstergesidir.

Yapılan etkinlik değerlendirildiğinde; çocukların cüzdan ve çantanın işlevi hakkında fikir sahibi oldukları ve kağıt paranın özellikleri hakkında farkındalık kazandıkları fark edilmiştir. Ek olarak, etkinliğin çocukları küçük kas becerilerini, karşılaştırma ve akıl yürütme becerilerini kullanmaya yönlendirdiği görülmektedir.

4.1.1.6.Paramla Neler Yapabilirim? –Soru Cevap Etkinliği-

Paramla Neler Yapabilirim (Llewellyn ve Gordon, 2013) isimli kitabın sayfalarından oluşan hikâye kartları kullanılarak bir soru cevap etkinliği düzenlenmiştir. Kitap para ile yapılabilecek şeyleri örneklendirmekte (*alışveriş yapmak, ihtiyaçlarımızı karşılamak, tatile gitmek, başkalarıyla paylaşmak, yardım için kullanmak, biriktirmek*) ve *alışveriş listesi* kavramı ve *cömert olma, açgözlü olma, israf etmeme, tutumlu olma, paylaşma* değerlerine yer vermektedir. Aşağıdaki diyalogda çocukların konuyla ilgili söylemleri yer almaktadır.

Diyalog 20: Paramla Neler Yapabilirim-1

Uygulama Tarihi: 31.03.16

(1)Ö: *Alışveriş yapmadan önce dikkat etmemiz gereken bir şey vardı. Neydi o?*

(2)KEU: *Paraaaa!*

(3)Ö: *Para ama bir şey satın almadan önce başka bir şeye daha dikkat etmemiz gerekiyordu. Hatta EAY söylemişti.*

(4)KA: *şey mesela ilk önce ne almamız gerektiğine karar vermemiz lazım.*

(5)Ö: *Evvet! Harikaa! Önceee neye ihtiyacımız olduğuna ve ne almamız gerektiğine karar vermemiz gerekiyor. Bu gün bir kitap alışverişi yapacağız. Daha şimdiden düşünmeye başlayın nasıl bir kitaba ihtiyacınız var, nasıl bir kitap istiyorsunuz. Okuma kitabı mu, hikâye kitabı mu, etkinlik kitabı mu yoksaa boyama kitabı mu..*

(6)KC: *Hikâyeee.*

(7)KEU: *Böyle yaptığımız zaman boşu boşuna paramızı harcamayız.*

(8)Ö: *Evvet, eğer iyi düşünüp ihtiyacınız olan sevdiğiniz ve beğendiğiniz bir şeyi alırsanız paranızı boşuna harcamamış olursunuz.*

Diyalog 20’de, öğretmenin s1: “*Alışveriş yapmadan önce dikkat etmemiz gereken bir şey vardı. Neydi o?*” sorusunun ardından KA’nın s4: “*şey mesela ilk önce ne almamız gerektiğine karar vermemiz lazım.*” şeklindeki cevabı onun istek ve ihtiyaçlarını ayırt edebilme, karar verebilme becerilerini sergilediğinin göstergesi niteliğindedir. Ayrıca KEU, s7: “*Böyle yaptığımız zaman boşu boşuna paramızı harcamayız*” söylemi ile istek ve ihtiyaçlar ayırt edildiğinde ortaya çıkan sonucu vurgulamış ve dolaylı olarak *israf etmeme* değerinden bahsetmiştir. Aynı zamanda, tüm bu söylemler konu hakkında uygulanan etkinliklerin etkilerini gösterir niteliktedir. Aşağıdaki diyalog bir önceki diyalogun devamı niteliğindedir ve çocuklara parayla neler yapabilecekleri hakkında sorular sorulmuş, *istek ve ihtiyaçlar* ayırımına dikkat çekilmiştir.

Diyalog 21: Paramla Neler Yapabilirim 2: İstek ve İhtiyaçlar

Uygulama Tarihi: 31.03.16

(1)Ö: *... Biraz paranız olunca ne yaparsınız?*

(2)EE: *Kitaaap.*

(3)Ö: *Diyeelim babanız size biraz para verdi, o parayla ne yaparsınız?*

- (4)EE: Çikolata aldığımızda boşuna boşuna harcarız.
 (5)KA: Öğretmenim şey biraz param olduğunda ben zararlı şeylerin yerine sağlıklı şeyler alırım.
 (6)EB: Araba alırım.
 (7)Ö: Oyuncak araba mı?
 (8)EB: Hayır büyüünce.
 (9)EA: Biraz param olunca ben kumbarama atarım.
 (10)Ö: Ben biraz param olunca ne yaparım biliyor musunuz çocuklar?
 (11)KE: Ne yaparsın?
 (12)Ö: O anda neye ihtiyacım varsa onu alırım. Mesela karnım açsa ve o sırada yemek yemek istiyorsam...
 (13)EE: Meyve alırsın.

...
 Bu resimdeki çocuğun da biraz parası varmış. Vee bir şeker dükkanının önünden geçiyoooo. Diğer tarafta da iki tane çocuk var. Çocuklardan birisi diyor ki, “Yaşsaassunn! 2 liramız var. Hadi gel gidip harcayalım.” Ve dükkana girip paralarını harcamaya başlıyorlar. Herkes parasını değişik şekillerde harcayabilir. Mesela bu resimde tekerlekli sandalyede oturan çocuk “ Bir tane çikolata alabilir miyim lütfen?”, diğer çocuk daaa “ Ben de bir lolipop istiyorum, ben de kendime bir lolipop alabilir miyim lütfen?” diyor. İkisi de farklı şeyler almışlar. Herkes parasını istediği gibi harcayabilir.

Resim 9: Paramla Neler Yapabilirim

Bazı kişilerin ise harcayacak daha çok parası vardır. Zengin insanlardır ve bu insanlar nerdeyse istedikleri her şeyi alabilirler. Amaaaa bu aldıkları bazen de gereksiz şeyler olabilir. Mesela bu insanların çok parası varmış çocuklar. Peki insan çok zenginse ve çok parası varsa istediği her şeyi almalı mıdır?

(15)KA & EB & KZ: Hayyurr!

(16)KE: Paralarını çok harcamasınlar çünkü paralarını bitirirler çok harcarsa fakirleşebilirler.

(17)KA: Şey şimdii çok parası olan insanlar gereksiz olan şeyler almamalılar çünkü paraları bitebilir. Gerekli olan şeyleri almalılar. Yani bu herkes için geçerli.

(18)KE: Bir sürü oyuncak almışlar. (resme bakarak)

(19)EB: İyi dee koca insanlar oyuncuğu ne yapacaklar?

Resim 10: Paramla Neler Yapabilirim 2

Diyalog 21 incelendiğinde, daha önceki günlerde uygulanan *İhtiyacım Olan Hangisi* ve *Sağlıklı ve Sağlıksız Besinler* etkinliklerinin olumlu etkileri görülmektedir. EE'nin s4: "Çikolata aldığımızda boşuna boşuna harcarız.", KA'nın s5: "Öğretmenim şey biraz param olduğunda ben zararlı şeylerin yerine sağlıklı şeyler alırım.", KE'nin "Paralarını çok harcamasınlar çünkü paralarını bitirirler çok harcarsa fakirleşebilirler." ve yine KA'nın s17: "Şey şimdii çok parası olan insanlar gereksiz olan şeyler almamalılar çünkü paraları bitebilir. Gerekli olan şeyleri almalılar. Yani bu herkes için geçerli." söylemlerinden çocukların istek ve ihtiyaçları ayırt edebildikleri anlaşılmaktadır. EB ise resme baktıktan sonra sorgulama becerilerini kullanarak s20: "İyi dee koca insanlar oyuncağı ne yapacaklar?" söyleminde bulunmuş ve dolaylı yünden o insanların oyuncağına ihtiyacı olmadığını vurgulamış, istek ve ihtiyaçlar ayırımına dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra, EA s9: "Biraz param olunca ben kumbarama atarım" söylemi ile daha önceki etkinliklerde değinilen para biriktirme eyleminden bahsetmiştir.

Aşağıdaki diyalogda, çocukların alışveriş listesi hakkındaki ön bilgileri yoklanmıştır. Ardından *Paramla Neler Yapabilirim* isimli kitabın ilgili sayfasındaki resim kullanılarak *alışveriş listesi* hakkında kısa bir bilgi verilmiştir.

Diyalog 22: Paramla Neler Yapabilirim-3: Alışveriş Listesi

Uygulama Tarihi: 31.03.16

Resim 11: Alışveriş Listesi

(1)Ö: ... Peki siz anneleriniz veya babalarınızın alışverişe çıkmadan önce liste yaptığını gördünüz mü hiç?

(2)KE: Baazen.

(3)KA & EB: Eevveet.

(4)Ö: Peki alışveriş listesi ne işe yarar?

(5)EE: Yiyecek almak için.

(6)KE: Yiyeceği unutmamak için.

(7)KA: İlk önce ne istediğimize karar vermek için. Onu da bi yere yazmalıyız yoksa unutturuz.

(8)KB: Bazen şey olabiliyor mesela istediğimiz şeyi almazsak paramızı boşa harcamış olabiliriz.

(9)KE: Şey aldığımız, yeni aldığımız yararlı şeyleri, yararsız şeyleri de bitirmememiz lazım, israf etmememiz lazım.

(10)Ö: İşte bu kız da alışverişe gitmeden önce bir alışveriş listesi yapmış çünkü kızın çok fazla parası yokmuş ve parasını dikkatli bir şekilde sadece gerekli olan şeylere harcaması gerekiyormuş.

(11)EB: Meselaa su için, yemek için.

(12)KE: Güzel kullanması lazım.

Diyalog 22 incelendiğinde, çocukların alışveriş listesi ve işlevi hakkında önbilgileri olduğu görülmektedir. Çocuklardan KE'nin s6: "Yiyeceği unutmamak için." ve KA'nın s7: "İlk önce ne istediğimize karar vermek için. Onu da bi yere yazmalıyız yoksa unutturuz." söylemleri bu bulguyu desteklemektedir. Ayrıca, KB'nin s8: "Bazen şey olabiliyor mesela istediğimiz şeyi almazsak paramızı boşa harcamış olabiliriz." söylemi onun alışveriş listesi ile israf etmeme arasındaki bağın farkında olduğunu göstermektedir.

Aşağıdaki diyaloglar, diğer resimli kartlar hakkında yorumları içermektedir. Bu yorumlar *istek ve ihtiyaçlar* ve *birikim yapmak* arasındaki ilişkiye dair çocukların söylemlerinden oluşmaktadır.

Diyalog 23: Paramla Neler Yapabilirim-4: Birikim 1

Uygulama Tarihi: 31.03.16

Resim 12: Birikim 1

(1)Ö: ... Resimdeki bu kız gitmiş alışverişini yapmış, bütün ihtiyaçlarını almış, ihtiyaç duyduğu başka bir şey kalmamış ama yine de parası kalmış. O parayı ne yapabilir?

(2)KB: Meselaa kumbaraya atabilir.

(3)Ö: Eevveett kumbaraya atabilir. Mesela...?

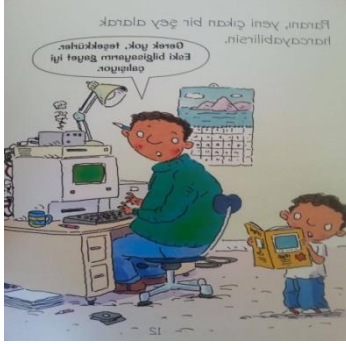
(4)KE: O paraları bankadan çekip biriktirirse daha çok parası olur bi de daha çok daha büyük şeyler alabilir...

(5)KB: Mesela kendine küpe aldın yaa. Küpe alınca da paramızı fazla harcıyoruz yaa o zaman paramızın 1 milyonu kaldı onu da harcamamak için kumbaraya atabiliriz.

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde; çocukların *birikim* kavramı hakkında bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Öğretmenin s1: “Şimdi bu kız gitmiş alışverişini yapmış, bütün ihtiyaçlarını almış, ihtiyaç duyduğu başka bir şey kalmamış ama yine de parası kalmış. O parayı ne yapabilir?” söyleminden sonra KB’nin s2: “Mesela kumbaraya atabilir.”, KE’nin s4: “O paraları bankadan çekip biriktirirse daha çok parası olur bi de daha çok daha büyük şeyler alabilir.” ve KB’nin s5: “Mesela kendine küpe aldın yaa. Küpe alınca da paramızı fazla harcıyoruz yaa o zaman paramızın 1 milyonu kaldı onu da harcamamak için kumbaraya atabiliriz.” söylemleri bunun göstergesidir. Aşağıdaki diyalog, birikim konulu diyalogun devamı niteliğindedir.

Diyalog 24: Paramla Neler Yapabilirim-5: Birikim 2

Uygulama Tarihi: 31.03.16

Resim 13: Birikim 2

(1)Ö: Ayrıca biriktirdiğiniz paralarla yeni çıkan bazı şeyleri de alabilirsiniz. Bu resimdeki çocuk ise adama “Hey paramla yeni bir bilgisayar almak ister misin? Yeni bir bilgisayar çıkmış” diyor. Adam da “ Hayır benim zaten bir bilgisayarım var. Eski bilgisayarım gayet iyi çalışıyor. Yeni bir bilgisayara ihtiyacım yok. O yüzden paramla yeni bir bilgisayar almama gerek yok. Eski bilgisayarım şu an benim işimi görüyor zaten.” diyor.

...

(2)KE: Öğretmenim bişey diyebilir miyim? Aslında bilgisayar filan varsa bilgisayar alabilirsin. Çünkü o çok eskimişse, çalışmıyorsa alabilirsin.

(3)Ö: Evet eğer bilgisayarın çok eskidiyse ve artık çalışmıyorsa yeni bir bilgisayar alabilirsin. Ama bilgisayarın çalışıyorsa o zaman yapman gereken şeyleri halledebiliyorsa o zaman yeni bir bilgisayar almak boşuna harcamak olur. Örneğin, bir sürü kıyafetiniz var ve kıyafetleriniz eski değil, sizin ihtiyaçlarınızı karşılıyorlar. Yeni bir kıyafet almaya gerek var mı?

(4)EB & KA & KE & KEU: Hayuurr

(5)KE: Fakirler hiç bişeyleri yapamıyor ama.

(6)KA: Ama bazı şeyleri fakirler de yapabilir. Her şey para ile olmaz çünkü.

(7)KE: Fakirlerin de parası vardır ama az vardır.

(8)KC: Şimdi benim eskidenden bi tişörtüm böyle yırtıldı. Annem bana eskiden aldı ama yine de başka bişey aldık. Ama anneme ben söylemiştim ama annem her şeyi alıyo bana. Ayakkabı için, alt için, üst için.

(9)Ö: Tabi ki alsın KC ama sadece ihtiyacın olduğu zamanlarda alsın. Hatta ihtiyacın yoksa bunu annene sen de söyleyebilirsin. Mesela...

(10)KC: Ama ama benim sadece alt şeyim vaar. Benim çok yok. O yüzden ben anneme al diyorum. Benim çok yok ya ben o yüzden anneme al diyorum.

(11)Ö: Hmm çok yok. ne kadar mesela kıyafetin var?

(12)KC: Böyleee azıcık azıcık azıcık. Ama çok olsaydı iyi olurdu. Elbise, taaaç..

(13)KE: Öğretmeniim ama elbisen yırtıldıysa dikebilirsin.

Diyalog 24 incelendiğinde, ilk olarak KE’nin s2: “Öğretmenim bişey diyebilir miyim? Aslında bilgisayar filan varsa bilgisayar alabilirsin. Çünkü o çok eskimişse, çalışmıyorsa alabilirsin.” söylemi göze çarpmaktadır. KE bu söyleminde “eskimişse, çalışmıyorsa” ifadelerini kullanarak satın alma eylemini gerekçelendirmiştir.

Diyaloğun devamında ise, yine KE akıl yürütme becerilerini kullanarak s7: “Fakirlerin de parası vardır ama az vardır.” söyleminde bulunmuştur. Tüm bunların yanı sıra, annesiyle birlikte sık sık kıyafet alışverişi yaptığı öğrenilen KC’nin s10: “Ama ama benim sadece alt şeyim vaar. Benim çok yok. O yüzden ben anneme al diyorum. Benim çok yok ya ben o yüzden anneme al diyorum.” söylemi ise çocukların israfa yatkın yetiştirildiğinin göstergesi olabilir. KC’nin söyleminde “çok yok” ifadesini kullanmasından, onun *yeterli olan* ile *çok olan* arasındaki ayrımı yapamadığı anlaşılmaktadır. Son olarak ise, KE, KC’nin aksine s13: “Öğretmeniiim ama elbisen yırtıldıysa dikebilirsin.” söylemi ile israf etmeme kavramını örneklendirmiştir.

Aşağıdaki diyalogda, resimli kartlar [Bkz.Resim 14] çocuklara gösterilmiş, *cömert olma* ve *açgözlü olma* hakkında bilgi verilmiş ve bu kavramlar ve *paylaşma* hakkında sohbet edilmiştir.

Resim 14: Açgözlü Olma / Cömert Olma

Diyalog 25: Paramla Neler Yapabilirim-6: Cömert Olma/Açgözlü Olma/Paylaşma

Uygulama Tarihi: 31.03.16

(1)Ö: Bu resimdeki kız da [Bkz.Resim 14] arkadaşıyla birlikte sinemaya gitmiş ve sonra bütün parasıyla kendisine yiyemeyeceği kadar kocaman bir mısır almış. Mısırcı kadın da diyor ki, “Hmmm ne kadar da açgözlü bir çocuk. Bütün parasıyla kendisine mısır aldı ama arkadaşıyla hiç paylaşmadı.”

Hemen yan tarafta ise başka bir çocuk vaaar [Bkz.Resim 14]. Bu çocuk da arkadaşıyla birlikte gitmiş ve çocuk kendisine bir yemek alırken arkadaşına da bir şeyler almış. Onunla parasını paylaşmış. Bu sefer buradaki adam da diyor ki “Hmmm ne kadar da cömert bir çocuk. Afferin ona parasını arkadaşıyla paylaştı.” Ve çocuğun arkadaşı da onaa teşekkür ediyor.

(2)KC: Mesela benim arkadaşım vaar. Ben ona mısır veriyorummm. Meselaaa... Rüyamda ben zaten arkadaşına böyle mısır veriyomuşum, cips veriyomuşum, her şey veriyomuşum. Böyle elbiseler, güzel kıyafetler veriyomuşum.

(3)Ö: Cömert olmak ne demekmiş yaani?

(4)KA: Hmmm böyle bişeyi, mesela parayı eğer fazla ihtiyacın yoksa yanında da birisi duruyorsa mesela yemeği canın çekiyorsa onu ona da almak.

...

(5)Ö: Cömert olmak paramızı, sahip olduğumuz güzel şeyleri ihtiyacı olan başka biriyle paylaşmak demek yani. Peki açgözlü olmak ne demek çocuklar?

(6)KB: Çok kötü bişey.

(7)EA: Ben biliyorum. Birisinin elinde yemek var yemek istiyor. Onları alıyor yani yemek yiyor.

(8)KE: Açgözlülük demek, böyle işte hiç kimseye yedirmiyosun. Hepsini alıyosun sonra da yiyemiyosun.

...

(10)KE: Öğretmenim ben para vermek istiyorum da fakirlere falan çok istiyorum. Beni kaçıırırlar diye korkuyorum ama.

...

(11)KE: Şey bize bir kadın gelmişti böyle sağır birilerine yardım edin diye biz de yardım etmedik. Senin dediğin kadın. Sen dedin ya yardım kuruluşlarından diye onlardan geldi heralde olabilir mi?

Diyalog 25 incelendiğinde, çocukların cömert olma ve açgözlü olma kavramlarını kullanmasalar bile örneklerle açıklandığında anlamlarını söyleyebildikleri görülmektedir. Çocukların söylemlerinden, kullanılan resimlerin de bu kavramları açıklamada çocuklara yardımcı olduğu fark edilmiştir. Örneğin; KC s2: “Mesela benim arkadaşım vaar. Ben ona mısır veriyorum. Meselaaa... Rüyamda ben zaten arkadaşım böyle mısır veriyomuşum, cips veriyomuşum, her şey veriyomuşum. Böyle elbiseler, güzel kıyafetler veriyomuşum.” ve KA’nın s4: “Hmmm böyle bişeyi, mesela parayı eğer fazla ihtiyacın yoksa yanında da birisi duruyorsa mesela yemeği canın çekiyorsa onu ona da almak.” söylemleri, çocukların cömertliğin anlamını bildiklerini ve bunu açıklarken resimlerde [Bkz.Resim 14] kullanılan görsellerden esinlendiklerini göstermektedir. Ayrıca, benzer bir durum açgözlü olma kavramında da görülmektedir. Öncelikle, öğretmenin s5: “...Peki açgözlü olmak ne demek çocuklar?” sorusundan sonra KB’nin s6: “Çok kötü bişey.” söylemi onun bu kavramı açıklayamasa da açgözlülüğün olumsuz bir davranış olduğunu bildiğini göstermektedir. Ek olarak, EA s7: “Ben biliyorum. Birisinin elinde yemek var yemek istiyor. Onları alıyor yani yemek yiyor” ve KE’nin s8: “Açgözlülük demek, böyle işte hiç kimseye yedirmiyosun. Hepsini alıyosun sonra da yiyemiyosun.” söylemlerinden de çocukların açgözlü olma kavramını bildikleri ve yine kavramı açıklarken gördükleri resimden [Bkz.Resim 14] etkilendikleri anlaşılmaktadır.

Tüm bunların yanı sıra, KE’nin diyalogun sonundaki s10: “Öğretmenim ben para vermek istiyorum da fakirlere falan çok istiyorum. Beni kaçıırırlar diye korkuyorum ama” ve s11: “Şey bize bir kadın gelmişti böyle sağır birilerine yardım edin diye biz de yardım etmedik. Senin dediğin kadın. Sen dedin ya yardım kuruluşlarından diye

onlardan geldi heralde olabilir mi” söylemleri onun *cömertlik, açgözlülük* ve *paylaşma* arasındaki bağın farkında olduğunu, diyalog boyunca konuşulanlarla kendi gündelik yaşantısı arasında bağlantı kurduğunu ve böylece sorgulama becerilerini kullandığını göstermektedir. Ayrıca KE'nin diyalogun sonundaki *s11: “Şey bize bir kadın gelmişti böyle sağır birilerine yardım edin diye biz de yardım etmedik. Senin dediğin kadın. Sen dedin ya yardım kuruluşlarından diye onlardan geldi heralde olabilir mi?”* söylemi KE'nin yardımlaşma ve dilencilik karıştırdığının göstergesi olabilir. Bu tür durumlarda, ailelerin yardım yaptıkları kişiler varsa sürece çocuklarını da dahil etmeleri çocukların bu tür yanılgılara düşmesine engel olarak, yardımlaşmanın gerçek boyutunu onlara gösterebilir.

Yapılan etkinlikler sonucunda; çocukların istek ve ihtiyaçları ayırt edebilme becerileri sergiledikleri ve akıl yürütme, görsel okuma yapma ve sorgulama becerilerini kullandıkları, günlük hayatlarından örnekler verdikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca, çocukların *alışveriş listesi, birikim, cömert olma, açgözlü olma* kavramları hakkında bilgi sahibi oldukları anlaşılmıştır. Ek olarak, etkinlikler boyunca *açgözlü olmama, cömert olma, israf etmeme, tutumlu olma, paylaşma, sağlıklı olmaya önem verme* değerleri etkin bir şekilde vurgulanmıştır.

4.1.1.7.Paramı Nasıl Biriktirim -Soru Cevap Etkinliği-

Paramı Nasıl Biriktirim (Llewellyn ve Gordon, 2013) isimli kitabın sayfalarından oluşan hikâye kartları hazırlanmış ve bu kartlar kullanılarak etkileşimli bir soru cevap etkinliği yapılmıştır. Kitap *para biriktirme* konusuna odaklanmış olup, *kumbara, birikim* ve *banka* kavramlarına yer vermektedir. Ayrıca, birikim kavramı üzerinden yapılan etkinlikler ile *tutumlu olma* ve para biriktirmenin sabır gerektirdiği vurgulanarak *sabırlı olma* değerleri örtük bir şekilde vurgulanmıştır. Etkinliğe başlamadan önce ise çocukların önbilgilerini harekete geçirmek için bir önceki etkinlikte geçen *cömertlik* ve *açgözlülük* kavramları ile ilgili kısaca sohbet edilmiştir. Aşağıdaki diyalogda, çocukların *cömertlik* ve *açgözlülük* kavramları hakkında hatırladıklarına dair olan söylemleri yer almaktadır.

Diyalog 26: Cömert ve Açgözlü Olma

Uygulama Tarihi: 01.04.16

- (1)Ö: Çocuklar dün yaptığımız etkinlikleri, okuduğumuz kitabı hatırlıyor musunuz? Açgözlü olmak ne demektir?
(2)EE: Her şeyi istemek demek.
(3)KE: Kötü.
(4)KAP: Her şeyi istemek demek.
(5)Ö: Cömert olmak ne demektir?
(6)EB: Her şeyi paylaşmak demek.
(7)EA: Birisi elimizde mesela bir şey var o çok ona veriyorsun öyle.[... elindeki çok olanı başkasına veriyorsun]

Diyalog 26’da, çocukların açgözlü olmak ve cömert olmak kavramlarının anlamlarını hatırladıkları görülmektedir. Çocuklar açgözlülüğü “her şeyi istemek” [Bkz.s2, s4], ve açgözlülüğün kötü bir davranış olduğunu (s3) belirtmişlerdir. Ayrıca cömert olmayı ise “her şeyi paylaşmak” [Bkz.s6, s7] olarak tanımlamışlardır. Bu söylemlerden yola çıkılarak, bir önceki etkinlikte kullanılan kitabın ve ilgili resimlerin bu kavramları anlatmada etkili ve ilgi çekici olduğu söylenebilir. Aşağıdaki hikâye kartı [Bkz.Resim 15] üzerine yapılan sohbet, diyalog 27’de bulunmaktadır.

Resim 15: Birikim Yapmak

Diyalog 27: Paramı Nasıl Biriktiririm-Soru Cevap Etkinliği-

Uygulama Tarihi: 01.04.16

- (1)Ö: Bu resimdeki çocuk, anne babasıyla birlikte yürürkeeeenn, birdenbire bir dükkân görüyor. Bu dükkânda ne var, sizce ne satılıyordur?
(2)TÇ: Oyuncaaakk!
(3)Ö: Evet bu bir oyuncak dükkânı.
(4)EA: Kaykay dükkânı.
(5)Ö: Çocuukkk kaykay dükkânının önünden geçerken vitrinde çok güzel bir kaykay görüyor. Ve babasına, “Babaaa, babaa bu kaykayı alalım mıu lütfeeenn?”
(6)EE: Ama pahalı.

- (7)Ö: *Ama çocuğun annesi ve babası çocuğa diyor ki, “Hayır oğlum, şu an onu alacak kadar paramız yok.”*
- (8)EE: *Bu kadar para mı? (iki eliyle 10 parmağını gösterir)*
- (9)Ö: *Peki eğer sizin çok istediğiniz, beğendiğiniz bir şey olsa ve o anda paranız olmasa, onu alamazsınız siz ne yaparsınız?*
- (10)KE: *Yazdırabiliriz.*
- (11)KA: *Paramızı kumbaramıza atıp biriktirebiliriz.*
- (12)KB: *Parasını sabah verebiliriz.*
- (13)Ö: *Ama sabah da parası yok.*
- (14)EA: *Olunca verebiliriz.*
- (15)EY: *Biriktirebilirsin.*
- (16)KES: *Evde geç olarken biriktirebilirsin hem de bişeyler alabilirsin.*
- (17)EA: *Babamızdan alabiliriz.*
- (18)KE: *O çocuklar açgözlülük yapmış ama yemek açgözlülüğü değil mesela. Her şeyi alcam diyo. Sonra da sevmiyor, kullanmıyor, eskiyince kullanmaz. Açgözlülük odur demi?*
- (19)KE: *Ama öbürü de eskiyecek, sonra beğenmeyecek öylece parasını harcamış olacak.*
- (20)KAP: *Öğretmenim hani o çocuk kaykay istemiş ya babası annesi bankadan yatırabilir.*

Diyalog 27 incelendiğinde; ekonomiyle ilgili olan veresiye (borçlanma) kavramının tanımını bilmeseler dahi anlamını bildikleri söylenebilir. KE s10: “*Yazdırabiliriz.*”, KB s12: “*Parasını sabah verebiliriz.*” ve EA’nın s14: “*Olunca verebiliriz.*” şeklindeki söylemleri bu durumun kanıtı niteliğindedir. Ayrıca kavram olarak “pahalı” ve “bankadan yatırabilir” söylemlerinin etkinlikler içinde daha önce geçmediği halde dile getirilmesi de çocukların gündelik hayatında bu kavramları ailelerinden veya çevrelerinden duyduğunun göstergesidir.

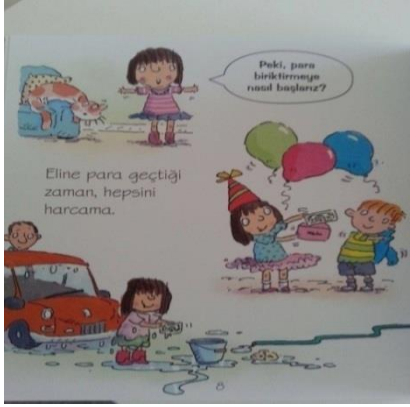
Öte yandan çocukların *birikim* kavramı hakkında fikir sahibi oldukları da diyalogdan anlaşılmaktadır. Öğretmenin s9: “*Peki eğer sizin çok istediğiniz, beğendiğiniz bir şey olsa ve o anda paranız olmasa, onu alamazsınız siz ne yaparsınız?*” sorusundan sonra, KA s11: “*Paramızı kumbaramıza atıp biriktirebiliriz.*”, EY s15: “*Biriktirebilirsin.*” ve KES’in s16: “*Evde geç olarken biriktirebilirsin hem de bişeyler alabilirsin.*” cevaplarını vermeleri, birikim hakkında yapılan önceki etkinliklerin bir sonucu olabilir.

Bunun yanı sıra daha önceden açgözlülük konusunu öğrenen KE’nin s18: “*O çocuklar açgözlülük yapmış ama yemek açgözlülüğü değil mesela. Her şeyi alcam diyo. Sonra da sevmiyor, kullanmıyor, eskiyince kullanmaz. Açgözlülük odur demi?*” şeklinde cevap vermesi dikkat çekicidir. Çünkü konuyla ilgili etkinlikte yemek merkeze alınarak açgözlülük kavramı işlenmiştir. Burada KE’nin yemek dışındaki farklı bir konuda açgözlülük kavramını transfer ederek kullanması, onun açgözlülük kavramını tüm yönleriyle kavradığının göstergesidir.

Bir diğerkarta geçildiğinde ise, çocuklara *para biriktirmek* ile ilgili görseller gösterilmeye devam edilmiştir. Çocukların *para biriktirmenin* anlamı hakkında önbilgilerini tespit etmek için kısa bir söyleşi yapılmıştır. Bu söyleşiye aşağıdaki diyalogda yer verilmiştir.

Diyalog 28: Para Biriktirmek Ne Demek?

Uygulama Tarihi: 01.04.16

Resim 16: Para Biriktirmeye Nasıl Başlarız?

- (1)Ö: ... Peki para biriktirmek ne demek çocuklar?
(2)KEU: *Güzel demeeekk.*
(3)KE: *Açgözlülük yapmazsın, üzülmezsın.*
(4)Ö: ... (diğerkartta geçilir) Bu kızın adı daa Şeker. Şeker para biriktirmeye karar vermiş çünkü onun da çok istediği bir şey var. Amaaa aklına bir soru gelmiş, "Para biriktirmeye nasıl başlarız?"
(5)EY: *Parayla.*
(6)KB: *Çocuklardan isteriz. Ondan sonra arabayı yıkayarak amca bize para verir.*
(7)EA: *Babamızdan para isteriz.*
(8)KES: *Annemizden para alırız.*
(9)KE: *Annemizin cüzdanından alabiliriz izin verirse eğer mesela.*
(10)KA: *Şey para biriktirmek elimizde bi para olunca onu kumbaraya atmak demek.*

Diyalog 28'de ilk olarak, çocuklara s1: "Para biriktirmek ne demek?" ve s4: "Para biriktirmeye nasıl başlarız?" soruları yöneltilmiştir. Çocuklardan KEU s2: "Güzel demek" ve KA s10: "Şey para biriktirmek elimizde bi para olunca onu kumbaraya atmak demek." cevaplarını vermişlerdir. Bu cevaplara yola çıkılarak KA'nın *para biriktirmenin* anlamını bildiği, KEU'nun ise sadece fikri olduğu söylenebilir. KE s3: "Açgözlülük yapmazsın, üzülmezsın.", EA s7: "Babamızdan para isteriz.", KES s8: "Annemizden para alırız.", KE s9: "Annemizin cüzdanından alabiliriz izin verirse eğer mesela." cevaplarını veren diğerkartların ise *para biriktirmenin* anlamını bilmedikleri görülmektedir. Ayrıca, s6: "Çocuklardan isteriz. Ondan sonra arabayı yıkayarak amca bize para verir." cevabını veren KB'nin ise öğretmenin gösterdiği resimden [Bkz.Resim 16] etkilendiği ve görsel okuma becerisi sergilediği görülmektedir.

Yapılan kısa söyleşi ile önbilgilerin tespit edilmesinin ardından; çocuklara *para biriktirme* hakkında resimli kartlar yardımıyla bilgi verilmiştir. Bilgi verme işleminden sonra *paranın saklanması* ve *korunması* hakkındaki bir diğerkart hikâye kartına geçilmiştir. Bu kart *banka* kavramına geçmeden önce bir giriş niteliğindedir. Aşağıdaki diyalog bu konuşmaları merkeze almıştır.

Diyalog 29: Kumbaramı Nereye Saklarım?

Uygulama Tarihi: 01.04.16

Resim 17: Kumbaramı Nereye Saklarım?

- (1)Ö: ...Kumbaralarımızı nerede saklamamız gerekir?
(2)KEU: Kumbaradaaa.
(3)KE: Mesela dolabımızda.
(4)KA: Ben dolapta saklıyorum.
(5)Ö: Evet dolapta olabilir. Yani güvenli bir yerde, kumbaramızın çalınmayacağı, kaybolmayacağı bir yerde saklamamız gerekir.
(6)KA: Böyyle kıyafetlerin olduğu bir dolap var onların arkasına saklıyorum.
(7)KE: Benim yatağımın çekmecesini oraya koycam ben.
(8)KB: Aynanın kenarına saklıcam ben.
(9)EB: Abimin de kumbarası var benim de. Aslında biz kumbarayı saklamıyoruz yüksek dolaba koyuyoruz. Ama çok yüksek değil. Sadece çocukların ulaşamayacağı bir yerde.
(10)Ö: ... Çocuklar aslında para biriktirmek çok kolay bir şey değildir.
(11)KE: Çünkü annenden alınca da annenin de parasını harcıyorsun.
...
(12)KE: Ama hiç sıkılmasın para biriktiren çünkü her gördüğünü alalım diye tutturmasın çünkü paraları artınca alacak zaten.

Diyalog 29 incelendiğinde, çocukların “Kumbaramızı nerede saklamalıyız?” sorusuna verdikleri cevaplarda resimden [Bkz.Resim 17] etkilendikleri anlaşılmaktadır. Örneğin; KE s3: “Mesela dolabımızda.”, KA s4: “Ben dolapta saklıyorum.”, s6: “Böyyle kıyafetlerin olduğu bir dolap var onların arkasına saklıyorum.” gibi. EB ise s9: “Abimin de kumbarası var benim de. Aslında biz kumbarayı saklamıyoruz yüksek dolaba koyuyoruz. Ama çok yüksek değil. Sadece çocukların ulaşamayacağı bir yerde.” söyleminde bulunmuş ve kendi hayatıyla ilişkilendirerek cevap vermiştir. EB’nin kumbaranın çocukların ulaşamayacağı bir yere konulmasıyla ilgili bu söyleminden, kumbarayı korumanın ve saklamanın önemini farkında olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca KE’nin ise 12: “Ama hiç sıkılmasın para biriktiren çünkü her gördüğünü alalım diye tutturmasın çünkü paraları artınca alacak zaten.” söylemiyle gündelik yaşantısından örnek verdiği ve sabırlı olma değerine atıfta bulunduğu görülmektedir.

Diyalog 29’un ardından diğer karta geçiş yapılarak, çocuklarla yetişkinlerin para biriktirmesi ve banka hakkında bir söyleşi yapılmıştır. Aşağıdaki diyalog bu konuşmaları içermektedir.

Diyalog 30: Büyükler Para Biriktirir mi?

Uygulama Tarihi: 01.04.16

- (1)Ö: Anne ve babaların da para biriktirmesi gerekir mi?
(2)KE & KEU: Hayyurrr.
(3)KA: Gerekiir.

- (4)Ö: KE neden anne ve babaların para biriktirmesi gerekmez?
(5)KE: Çünkü onlar bankadan, işten öyle yerlerden alıyorlar.
(6)KA: Biriktirse daha iyi olur.
(7)KE: Ama kumbara almazlar. Kumbara çocuklar için cüzdanda biriktirirler.
(8)Ö: Peki anne ve babalar paralarını nerede biriktirirler?
(9)KA: Bankada.
(10)Ö: Evet bankada biriktirirler. Anne ve babalar da para biriktirirler. Neden biliyor musunuz?
(11)EE: Çünkü kitap almak.
(12)TÇ: ??!!!
(13)Ö: Çok pahalı olan şeyleri alabilmek için. Mesela araba almak için çok para gerekir.
(14)KE: Mesela ev almak için.
(15)Ö: Evet anne ve babalar da kendi paralarını, kendi maaşlarını araba almak için, ev almak için veya buna benzer şeyler almak için biriktirirler.
(16)KA: Ev nasıl alınır ki?
(17)Ö: Mesela yaşadığı evi satın aldıktan sonra o ev için başkasına para ödemesine yani kira ödemesine gerek kalmaz.
(18)KA: Heee anladım. Mesela ev vaar o evi beğendiysen böyle para veriyorsun ondan sonra alıyor sun.
(19)KEU: Elbise de alabilirler.
(20)KE: Annelerimizle hatta bankaya gidip bozdurabiliriz de onları.

Yukarıdaki diyalogda çocuklara öncelikli olarak s1: “Anne ve babaların da para biriktirmesi gerekir mi?” sorusu yöneltilmiştir. Çocuklardan KE ve KEU bu soruya s2: “Hayyuurrrr!” cevabı vermişlerdir. Bu yanıtın gerekçesi olarak KE s5: “Çünkü onlar bankadan, işten öyle yerlerden alıyorlar.” demiştir. KE’nin bu söylemi, onun para kazanma ve bankadan alma, para biriktirme gibi kavramların birbiriyle olan ilişkisini tam olarak içselleştiremediğini göstermektedir. KE söylemlerinin devamı olarak s7: “Ama kumbara almazlar. Kumbara çocuklar için cüzdanda biriktirirler.” ifadesini kullanmıştır. KE’nin bu söylemlerine bakılarak, onun annesini ve babasını gözlemlediği ve bu gözlemlerini kullanarak öğretmenin sorusuna cevap verdiği görülmektedir. Ayrıca, KE’nin diyalogun sonundaki s20: “Annelerimizle hatta bankaya gidip bozdurabiliriz de onları.” söyleminde de günlük hayatındaki gözlemlerinin etkisi görülmektedir. Özellikle de *banka* ve *bozdurma* kavramlarını kullanması dikkat çekicidir. KE’nin bu söylemlerinden yola çıkılarak, çocuklara *ekonomik değer ve kavramların* aktarılması ve öğretilmesinde anne ve babanın etkisinin oldukça fazla olduğu söylenebilir.

Büyüklerin para biriktirmesi hakkındaki söyleşiden sonra öğretmen tarafından bir projeden edinilmiş karton kumbaralar çocuklara dağıtılmış, tanıtılmış ve bu kumbaralarda para biriktirebilecekleri söylenmiştir. İlgili diyalog aşağıda yer almaktadır.

Diyalog 31: Kumbara

Uygulama Tarihi: 01.04.16

- (1)Ö: Çocuklar geçen günkü “Kitap Fuarı” oyunumuzda bazılarının beğendiği kitaplar olmuştu ama o sırada parası yetmediği için alamamıştı, hatırlıyor musunuz? Mesela EA'nın beğendiği bir kitap vardı, ben de EA'ya parasının o kitabı almak için yetmediğini söylemişim. İşte bundan sonra kitap alırken böyle şeyler olmaması için ben bu gün sizlere kumbaralar vereceğim. Bu kumbaralarda kitap almak için para biriktirebilirsiniz.
- (2)EB: Aaa abimde de bu kumbaradan var biriktirince kitap alıcak.
- (3)Ö: Sizler de bu günden itibaren bu kumbaraların içinde kitap almak için paralarını biriktirmeye başlayabilirsiniz çocuklar.
- (4)KA: Öğretmenim ben aslında kumbarama para biriktiriyorum zaten.
- (5)KES: Öğretmenim zaten bende de kumbara vaarr.
- (6)KE: Paraları biriktire biriktire kumbaraya sığmazsa ne yaparız?
- (7)Ö: Hani az önce resimde görmüştük ya KE, eğer kumbaraya sığmazsa kumbarayı açarsınız ve içindeki paraları bankaya götürebilirsiniz veya daha büyük bir kumbara alabilirsiniz.
- (8)KE: Sonra gene biriktiririz ona o zaman.

Diyalog 31 incelendiğinde, çocukların günlük hayat gözlemlerinin ekonomik değerlerin aktarımında çok etkili olduğu bir kez daha anlaşılmaktadır. EB'nin s2: “Aaa abimde de bu kumbaradan var biriktirince kitap alıcak.” söylemi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra, KE'nin s6: “Paraları biriktire biriktire kumbaraya sığmazsa ne yaparız?” sorusunda akıl yürütme becerilerini kullandığı ve öğretmenin s7: “Hani az önce resimde görmüştük ya KE, eğer kumbaraya sığmazsa kumbarayı açarsınız ve içindeki paraları bankaya götürebilirsiniz veya daha büyük bir kumbara alabilirsiniz.” cevabından sonraki s8: “Sonra gene biriktiririz ona o zaman.” söyleminde problem çözme becerilerini kullandığı görülmektedir.

Yapılan etkinlikler incelendiğinde; para biriktirme gibi ekonomik kavramların aktarımında günlük hayat gözlemleri ve deneyimlerin çocuklar üzerinde çok etkili olduğu anlaşılmıştır. Ek olarak, çocukların etkinlikler boyunca görsel okuma becerilerini, akıl yürütme becerilerini ve problem çözme becerilerini kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca etkinlikler boyunca, açgözlü olmama, cömert olma, tutumlu olma, sabırlı olma gibi değerlerden etkin olarak bahsedildiği gözlemlenmiştir.

4.1.1.8.Kumbara Şarkısı -Müzik ve Ritim Etkinliği-

Etkinlik okul öncesi eğitim programında yer alan (MEB, 2013:33) “Müzik ve ritim eşliğinde hareket eder; nesnelere kullanarak ritim çalışması yapar.” kazanımı merkeze alınarak planlanmış olup, her bir çocuk önceden temin edilmiş plastik kap ve tahta kaşıkları şarkıya ritim tutmak için kullanmış ve şarkı hep birlikte söylenmiştir. Şarkıyla birlikte birikim kavramı ve tutumlu olma, israf etmeme

değerlerine odaklanılmıştır. Etkinliğe başlamadan önce çocuklara bu eşyalarla ne yapılacağı hakkında kısaca bilgi verilmiş ve kısa bir ritim ve nefes açma çalışmasının ardından etkinliğe geçilmiştir. Öncelikle, öğretmen *model olma tekniğini* kullanmış ve *Kumbara Şarkısı* 'nı plastik kap ve tahta kaşıkla ritim tutarak bir defa söylemiştir. Ardından çocuklardan onu taklit ederek, ritimli bir şekilde aşağıda belirtilen şarkıya eşlik etmelerini istemiştir. Çocukların etkinliğe ilgiyle katıldıkları gözlemlenmiştir.

KUMBARA

*Kumbaramızı açalım, kumbaramızı açalım
Paraları sayalım, paraları sayalım
Biz tutumlu çocuklarız, paramızı boşa harcamayız
Biz tutumlu çocuklarız, lay lili lay lay lom*

*Para her şey değildir, para her şey değildir
Sakın unutmayalım, sakın unutmayalım
Biz tutumlu çocuklarız, paramızı boşa harcamayız
Biz tutumlu çocuklarız, lay lili lay lay lom*

Şarkı 2 defa tekrarlandıktan sonra şarkı hakkında kısa bir söyleşi gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki diyalog bu söyleşiyi içermektedir.

Diyalog 32: Kumbara Şarkısı

Uygulama Tarihi: 06.04.16

- (1)Ö: Çocuklar tutumlu olmak ne demektir?
(2)KZ: Bilmiyorum.
(3)KEU: Güzel demek.
(4)Ö: Hmm öyleyse size bir ipucu vereyim. Şarkıda söylüyor ya, “Biz tutumlu çocuklarız paramızı boşa harcamayızzz”
(5)EA: Paramızı boşuna harcamamak.
(6)Ö: Evveett. Tutumlu olmak demek parayı boşuna harcamamak demek vee harcadığın paralardan arta kalan fazla paraları kumbaranda biriktirmek demek. Şarkıyı daha dikkatle dinlerseniz tutumlu olmanın ne demek olduğunu anlayacaksınız.
(7)KAP: Tutumlu olmak elektrikleri kapatmak bi de suyu boşa harcamamak.
(8)EY: Paramızı boş yere harcamamak.
(9)KA: Mesela suları ve elektrikleri kapatmak.
(10)Kİ: Elektrikleri kapatmak.
(11)EE: Suyu kapatmak.
(12)KAP: Suları kapatıcaz, boşuna harcamıcaz öğretmenim.
(13)KB: Mesela çok harçayınca, suları çok harçayınca fatura çok gelebilir.
(14)EE: Bi de çok para gelir.

Diyalog 32 incelendiğinde, *Kumbara Şarkısı* 'nın tutumluluk kavramının anlamını açıklama ve öğretmedeki etkisi görülmektedir. Öğretmenin çocuklara yönelttiği s1: “Çocuklar tutumlu olmak ne demektir?” sorusuna yalnızca KZ s2: “Bilmiyorum.” ve KEU s3: “Güzel demek.” diye cevaplar vermişlerdir. Diğer çocuklar ise sessiz

kalmayı tercih etmişlerdir. Ancak öğretmenin şarkıda geçen *s4*: “*Hmm öyleyse size bir ipucu vereyim. Şarkıda söylüyor ya, “Biz tutumlu çocuklar paramızı boşa harcamayızzz.”*” söyleminden sonra çocuklar *tutumlu olmak* hakkındaki fikirlerini daha açık ve net bir şekilde ifade edebilmişlerdir [Bkz. *s5, s7, s8, s9, s10, s11, s12, s13, s14*]. Ayrıca diyalogun sonunda KB’nin *s13*: “*Mesela çok harcadınca, suları çok harcadınca fatura çok gelebilir.*” söylemi, onun gündelik yaşantısındaki gözlemlerini aktardığını göstermektedir. Gerçekleştirilen bu kısa söyleşiden sonra şarkı, çocuklar sıkılıncaya kadar tekrar edilmiş ve etkinlik sonlandırılmıştır.

Etkinlik genel olarak incelendiğinde; okul öncesi dönemde yapılan müzik ve ritim etkinliklerinin değer ve kavram aktarımını kolaylaştırdığı gözlemlenmiştir. Etkinlik boyunca *tutumlu olma, israf etmeme* değerleri ve *birikim yapma* kavramı üzerinde durulmuş ve çocukların etkinliğin sonunda bu değer ve kavram hakkında daha fazla fikir sahibi oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca çocuklar bu etkinlik ile ritim tutma becerilerini de kullanmışlardır.

4.1.1.9.Somali’deki Çocuklar – Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Etkinlik video izleme ve sanat etkinliğinin bütünleştirilmesiyle planlanmış olup etkinliklere başlamadan önce, geçiş etkinliği olarak, bir önceki etkinlikte öğrenilen *Kumbara Şarkısı* söylenmiştir ve *tutumlu olmak* hakkında kısa bir söyleşi yapılmıştır. Ardından çocuklara Somali’de yaşayan aç ve fakir insanları konu edinen kısa bir video izletilmiştir. Bu video çocukların dikkatini çekmiş ve onları oldukça etkilemiştir. Video çocukların isteği üzerine ikinci defa izlenmiştir. Video izlendikten ve hakkında kısaca sohbet edildikten sonra çocuklarla birlikte sınıfta ortak kumbaralar oluşturmaya ve o kumbaralarda fakir ve aç çocuklar için para biriktirmeye karar verilmiştir. Bu karar verildikten sonra çocuklar iki gruba ayrılmışlardır. Her bir gruba boş bir cam kavanoz ve yapışkanlı etiketler verilmiştir. Çocuklar bu etiketleri kullanarak kendi gruplarına ait olan cam kavanozları süslemişlerdir. Süsleme işlemi bittikten sonra iki grup da kendi kumbarasını oluşturmuştur. Etkinliğin sonunda ise öğretmen kumbaraların her ikisine de ilk paraları atarak çocuklara öncülük etmiştir. Etkinlikler ile *yardımseverlik, paylaşma* ve *tutumlu olma, israf etmeme* değerleri üzerinde durulmuştur. Aşağıdaki diyalog,

etkinliğin başında gerçekleşen ve *Kumbara Şarkısı* tekrarlandıktan sonra yapılan *tutumluluk* ve *para biriktirmek* hakkındaki kısa söyleşiyi içermektedir.

Diyalog 33: Tutumlu Olmak ve Para Biriktirmek

Uygulama Tarihi: 12.04.16

- (1)**Ö:** (Şarkı bitince) *Tutumlu olmak ne demektir çocuklar?*
- (2)**EA:** *Paraları boşa harcamamak, bi de elektrikleri, suyu boşa harcamamak.*
- (3)**KAP:** *Tutumlu olmak şey demek. Suyu boşa harcamamak, elektrikleri boşa harcamamak.*
- (4)**KES:** *Suları, elektrikleri boşa harcamamak.*
- (5)**KA:** *Şey mesela, bize verilen görevin yapılması öğretmenim.*
- (6)**EA:** *Mesela birisi bize para verdiğinde onu kumbarada biriktirip, harcamamak.*
- (7)**KE:** *Yani bişey alınca onu israf etmemek.*
- (8)**Ö:** *Harikasınız çocuklar. ... Peki para biriktirmek ne demektir?*
- (9)**Kİ:** *Paramızı boşa harcamamak bi de muslukları kapatmamız lazım.*
- (10)**KEU:** *Birisi para verdiğinde kumbaramıza koymak.*
- (11)**KAP:** *Bi çocuk varmış markete gitmişler sonra da çocuk lazım olmayan bişey istemiş.*

Diyalog 33 incelendiğinde, şimdiye kadar yapılan etkinliklerin çocuklar üzerindeki etkileri görülmektedir. Çocuklar *tutumlu olmak* ve *para biriktirmek* kavramlarını hatırlamış ve pekiştirmişlerdir. Örneğin; öğretmenin s1: “*Tutumlu olmak ne demektir çocuklar?*” sorusundan sonra, EA s2: “*Paraları boşa harcamamak, bi de elektrikleri, suyu boşa harcamamak.*”, KAP s3: “*Tutumlu olmak şey demek. Suyu boşa harcamamak, elektrikleri boşa harcamamak*”, KES s4: “*Suları, elektrikleri boşa harcamamak.*”, EA s6: “*Mesela birisi bize para verdiğinde onu kumbarada biriktirip, harcamamak.*”, ve KE’nin s7: “*Yani bişey alınca onu israf etmemek.*” söylemlerine bakıldığında, çocukların *tutumlu olmanın* anlamının farkında oldukları görülmektedir. Ayrıca verilen cevaplar incelendiğinde, KAP ve KES’in söylemlerinde [Bkz. s3, s4] EA’nın s2: “*... bi de elektrikleri, suyu boşa harcamamak.*” söyleminden etkilendikleri fark edilirken, KE’nin s7: “*Yani bişey alınca onu israf etmemek.*” söyleminde ise ilk kez *israf* kavramından bahsettiği ve özgün bir cevap verdiği görülmektedir. Aşağıdaki diyalog, video izlemeye geçmeden önce yapılan son konuşmaya yer vermektedir ve biriktirilen paralar ile ne yapılacağı hakkındadır.

Diyalog 34: Paramı Biriktirince Ne Yaparım?

Uygulama Tarihi: 12.04.16

- (1)**Ö:** *Pekala çocuklar size son bir sorum var sonra da size bir video izleteceğim. Biriktirdiğimiz paralarla ne yapabiliriz?*
- (2)**EA:** *Mesela oyuncak alabiliriz.*
- (3)**KA:** *Biriktirdiğimiz paraları gerekli olan şeylere harcayabiliriz.*
- (4)**EM:** *Gerçek araba almak için.*
- (5)**EB:** *Vuuu para yetmez ona.*
- (6)**KES:** *Ekmek alabiliriz.*

(7)EA: Annemize ekmek alabiliriz.

Yukarıdaki diyalogda, s1: “...Biriktirdiğimiz paralarla ne yapabiliriz?” sorusuna çocukların farklı farklı cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu farklı cevaplar çocukların para ile yapılabilecek birçok farklı şey olduğunun farkında olduğunun göstergesidir. Ayrıca çocukların bu cevapları arasında, EM s4: “Gerçek araba almak için.” ve EB’nin s5: “Vuuuv para yetmez ona.” söylemleri dikkat çekicidir. EB’nin bu tepkisi *pahalı* ve *ucuz* kavramlarının farkında olduğunu gösterirken, EM’nin söyleminden ise onun bu kavramların farkında olmadığı anlaşılmaktadır.

Yapılan sohbetin ardından *Somali’de yaşayan aç ve fakir çocuklar ve insanlar* hakkındaki kısa belgesel filme geçilmiştir. Çocuklar bu kısa videoyu dikkatle ve sessizlik içinde seyretmişler ve bitince bir kez daha izlemek istemişlerdir. Video bittikten sonra aşağıdaki söyleşi gerçekleştirilmiştir.

Diyalog 35: Somali’deki Çocuklarla İlgili Videoya Dair

Uygulama Tarihi: 12.04.16

(1)EA: *Bi tane çocuk da çok küçük olmuş (videoda bulunan açlıktan küçücük kalmış bir çocuk kast ediliyor).*

(2)Ö: *Evet küçücük kalmış. Çocukların gözleri çukurlaşmış. Ve bazı çocuklar uyuyordu çünkü onlar yemek yiyemedikleri ve halsiz kaldıkları, hiç enerjileri kalmadığı için uyuyorlardı. Pekii bu çocuklara yardım etmek ister misiniz?*

(3)Tüm Çocuklar: *Eevveettttt!! (çocuklardan biri (EÖ) alkışlar)*

(Öğretmen bu sırada elindeki kapaklı cam kavanozu gösterir. Kavanozda herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.)

(4)Çocuklar: *Kumbaraaaa!!*

(5)Ö: *Evet bu bir kumbara. Bu gün hep birlikte kendi kumbaramızı yapalım çocuklar. 2 tane kumbara yapacağız.*

(6)KE: *Ben paralarımı artık Suriyeliler için biriktireceğim.*

(7)Ö: *Harika KE’cim, fakir çocuklar için biriktirebilirsin. Biz bu gün 2 kumbara yapacağız. Bir kumbara pembe masadakilerin, bir kumbara da sarı masadakilerin olacak. Pembe masadakilerin kapağı pembe, sarı masadakilerin kapağı da sarı olacak. Biriktirdiğiniz paraların bir kısmını gelip sınıftaki kumbaranıza her gün atabilirsiniz. Ben de bu kumbaraya her gün para atacağım. Anne ve babalarınıza da söyleyebilirsiniz. Sınıfımızda bu kumbaralarda para biriktirelim. Bakalım en çok sarı masa mı Somali’deki fakir çocuklara yardım edecek, pembe masa mı çok merak ediyorum?*

(8)KE: *Sadece iki tane mi öğretmenim?*

(9)KES: *Öğretmenim ben çocuklara çok üzüldüm. Aç oldukları için çok üzüldüm.*

...

(10)EB: *Biliyor musun ben korkunç şeyleri izlerken onlar gece rüyama giriyor rüyama girince de çok korkuyorum.*

...

(11)KE: *Şey, Suriyelilerin de bizim gibi evleri vardı ama sonra onlar vuruldular kaçmak zorunda kaldılar o yüzden buraya geldiler.*

Diyalog 35 incelendiğinde, çocukların izlenilen videodan oldukça etkilendikleri görülmektedir. EA s1: “*Bi tane çocuk da çok küçük olmuş.*” ve KES’in s9: “*Öğretmenim ben çocuklara çok üzüldüm. Aç oldukları için çok üzüldüm.*”

söylemleri bu duruma örnek gösterilebilir. Ayrıca EB'nin izlediği videonun korkutucu olduğunu vurgulayan s10: “*Biliyor musun ben korkunç şeyleri izlerken onlar gece rüyama giriyor rüyama girince de çok korkuyorum*” söylemi de onun videodan etkilendiğini ve günlük hayatıyla ilişkilendirdiğini göstermektedir. KE ise izlediklerinden sonra hayatındaki gözlemleriyle veya medyadan sık sık duymuş olabileceği *Suriye Savaşı* ile bağlantı kurmuş ve s11: “*Şey, Suriyelilerin de bizim gibi evleri vardı ama sonra onlar vuruldular kaçmak zorunda kaldılar o yüzden buraya geldiler.*” söylemiyle Somalilileri fakir durumda olan Suriyeliler ile ilişkilendirmiştir. Öte yandan, çocukların kumbara yapımında ve para biriktirme konusunda istekli olmaları, onların videodaki çocuklara yardım etmek istemelerinin göstergesi olarak yorumlanabilir.

İzlenen videonun ardından kumbaraların süslenmesi aşamasına geçilmiştir. Çocuklar ilgi ve istekle kumbaralarını süslemişlerdir. Kumbaralar tamamlandıktan sonra, çocukların görebilecekleri ve kolayca ulaşabilecekleri, kumbaralara kolayca para atabilecekleri bir yere konularak etkinlik sonlandırılmıştır. İlerleyen süreçte ise çocukların yapılan bu kumbaralarda para biriktirmede çok istekli oldukları gözlemlenmiştir

Yapılan etkinlikler genel olarak değerlendirildiğinde; şimdiye kadar yapılan etkinliklerin çocuklar üzerindeki etkileri görülmektedir. İzlenen videonun ve sınıfça para biriktirme sürecinin, çocukları empati yapma becerilerini kullanmaya sevk ederek, onların *tutumlu olma*, *yardımseverlik* ve *paylaşma* değerlerini pekiştirdiği söylenebilir. Ek olarak, çocukların etkinlik boyunca günlük hayatlarıyla ilişkilendirmeler yaptıkları da tespit edilmiştir.

4.1.2.Para Temasına Dair Etkinliklerin Bütüncül Olarak Değerlendirmesi

Bu başlık altında para kavramına dair etkinliklerin bütüncül olarak değerlendirilmesine yer verilmiştir. Bu bağlamda para ile ilgili süreçte etkin olarak kullanılan kavramlar, değerler ve beceriler tablolştırılarak sunulmuştur.

4.1.2.1. Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramlar

Para teması bağlamında süreçte etkin olarak kullanılan kavramlar tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramların Etkinliklerle İlişkisi

ETKİNLİKLER KAVRAMLAR	→ “Para” Kitap Sunumu	→ Para Nedir? ve Bedava mı?	→ Para Çeşitleri	→ Paramı Nasıl Harcarım?	→ Para ve Çanta Yapımı	→ Paramla Neler Yapabilirim?	→ Paramı Nasıl Biriktirim?	→ Kumbara Şarkısı	→ Somali'deki Çocuklar
Alışveriş / Alışveriş Listesi				★		★			
Banka / Banka Kartı				★			★		
Bedava		★							
Birikim	★	★		★		★	★	★	★
Borçlanma							★		
Çanta ve Cüzdan / Parayı Taşıma		★			★				
İstek ve İhtiyaçlar Ayrımı						★			
Para	★	★	★		★				
Para Çeşitleri	★		★		★				
Paranın Değerli Oluşu / Korunması / Saklanması	★	★			★		★		
Paranın İşlevi ve Kullanım Amaçları	★			★		★			★
Para Kazanma		★							
Para Mutlu Eder Mi?		★						★	
Paranın Yapısı ve Özellikleri	★		★						

★ : Etkin ★ : Çok Etkin

Para teması kapsamında yapılan etkinliklerde geçen ekonomiyle ilgili kavramların etkinliklerle ilişkisi incelendiğinde; para, para çeşitleri, paranın işlevi ve kullanım amaçları kavramlarının çok etkin şekilde sergilendiği görülmektedir. Ayrıca *birikim* kavramının iki etkinlik dışındaki tüm etkinliklerde, *paranın değerli oluşu/saklanması/korunması* kavramının dört etkinlik boyunca sergilendiği tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak, *alışveriş/alışveriş listesi*, *banka/banka kartı*, *bedava*, *borçlanma*, *çanta ve cüzdan/parayı taşıma*, *istek ve ihtiyaçlar ayrımı*, *para kazanma*, *para bizi mutlu eder mi*, *paranın yapısı ve özellikleri kavramları* etkinliklerde etkin olarak ifade edilmiştir.

4.1.2.2. Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerler

Para teması bağlamında süreçte etkin olarak kullanılan değerler tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerlerin Etkinliklerle İlişkisi

ETKİNLİKLER DEĞERLER	→ “Para” Kitap Sunumu	→ Para Nedir? ve Bedava mı?	→ Para Çeşitleri	→ Paramı Nasıl Harcarım?	→ Para ve Çanta Yapımı	→ Paramla Neler Yapabilirim?	→ Paramı Nasıl Biriktirim?	→ Kumbara Şarkısı	→ Somali'deki Çocuklar
Açgözlü Olmama						★	★		
Cömert Olma						★	★		
Çalışkan Olma		★							
İsraf Etmeme / Tasarruflu Olma				★	★	★		★	
Kanaatkâr Olma		★							
Paylaşma				★		★		★	

Sağlıklı Olmaya Önem Verme				☆		
Sabırlı Olma	☆	☆			☆	
Tutumlu Olma	☆	☆	★	★	★	★
Yardıms severlik		☆				☆

☆ : Etkin ★ : Çok Etkin

Para teması kapsamında yapılan etkinliklerde geçen ekonomiyle ilgili değerlerin etkinliklerle ilişkisi incelendiğinde; *tutumlu olma* değerinin çok etkin bir şekilde sergilendiği göze çarpmaktadır. Ayrıca *israf etmeme/tasarruflu olma* değeri de etkinliklerin çoğunda sergilenen bir değerdir. Tüm bunların yanı sıra; *açgözlü olmama, cömert olma, çalışkan olma, kanaatkâr olma, paylaşma, sağlıklı olmaya önem verme, sabırlı olma ve yardıms severlik* gibi değerlerin de etkinlikler boyunca ifade edildiği/sergilendiği tespit edilmiştir.

4.1.2.3. Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Beceriler

Para teması bağlamında süreçte etkin olarak kullanılan beceriler tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Para Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Becerilerin Etkinliklerle İlişkisi

ETKİNLİKLER BECERİLER	→ “Para” Kitap Sunumu	→ Para Nedir? ve Bedava mı?	→ Para Çeşitleri	→ Paramı Nasıl Harcarım?	→ Para ve Çanta Yapımı	→ Paramla Neler Yapabilirim?	→ Paramı Nasıl Biriktirim?	→ Kumbara Şarkısı	→ Somali'deki Çocuklar
Neden-Sonuç İlişkisi Kurma	☆	★							
Akıl Yürütme	☆	☆	★		★	☆	☆		
Problem Çözme		☆					☆		

Tahminde Bulunma	★								
Sorgulama Yapma								★	
Sıralama Yapma			★						
Eşleştirme Yapma			★						
Karşılaştırma Yapma								★	
Görsel Okuma Yapma		★		★		★	★		
Kendini Yaratıcı Yollarla İfade Etme (müzik, resim, drama vb.)									★
Küçük Kas Kullanma (kesme, yapıştırma, boyama vb.)								★	
Günlük Hayatla İlişkilendirme				★			★	★	★
Empati Yapma									★

★ : Etkin ★ : Çok Etkin

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; para teması bağlamında yapılan etkinlikler boyunca çocukların çok etkin olarak *görsel okuma yapma becerisini* etkin bir şekilde sergiledikleri görülmektedir. Ek olarak, etkinliklerin çoğunda *akıl yürütme ve günlük hayatla ilişkilendirme* becerilerini etkin bir şekilde kullandıkları tespit edilmiştir. Bunların dışında olarak ise, *neden-sonuç ilişkisi kurma, problem çözme, tahminde bulunma, sorgulama/sıralama/eşleştirme/karşılaştırma/empati yapma, kendini yaratıcı yollarla ifade etme ve küçük kas kullanma* gibi becerileri sergilemişlerdir.

4.1.3.İhtiyaç ve Alışveriş Teması Bağlamında Yer Alan Etkinliklere Dair Bulgular

İhtiyaç ve alışveriş etkinlikleri kapsamında 2 farklı günde uygulamalar yapılmıştır. Bu uygulamalardan biri bütünleştirilmiş soru cevap ve oyun etkinliğinden oluşmakta iken diğeri drama etkinliğini içermektedir. Yapılan etkinlikler ile çocukların istek ve ihtiyaç ayrımı hakkında önbilgileri tespit edilmiş, bilgi verilmiş, *sağlıklı olmaya*

önem verme ve israf etmeme değerleri üzerine odaklanılmış ve çocukların temsili bir alışveriş ortamını deneyimlemeleri sağlanmıştır.

4.1.3.1.“İhtiyacım Olan Hangisi?” ve “Sağlıklı ve Sağlıksız Besinler” - Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Etkinlik bütünleştirilmiş bir etkinlik olup soru cevap ve oyun etkinliğinden oluşmaktadır ve istek ve ihtiyaçlar ayırımına odaklanmıştır. Etkinlik boyunca, ihtiyaçlar ve sağlıklı-sağlıksız besinler hakkında çocuklara çeşitli sorular sorulmuştur. Öğretmen her bir sorunun cevabı için iki resimden oluşan slaytlar hazırlamış ve çocuklardan soruların cevapları için resimlerden birisini seçmesini istemiştir. Etkinlik boyunca *sağlıklı olmaya önem verme, israf etmeme* değerleri ve *parayı doğru harcama, istek ve ihtiyaçlarını ayırt etme* kavramları üzerinde sohbet edilmiştir. Ayrıca, soru cevap kısmı bittikten sonra sağlıklı-sağlıksız yiyecekler oyunu oynanmıştır. İçerisine sağlıklı ve sağlıksız yiyecek resimlerinin yapııştırıldığı tabaklar kapalı bir şekilde sınıfa dağıtılmış ve hareketli bir müzik açılmıştır. Çocuklar bu hareketli müzikte dans etmeye başlamışlardır ve öğretmen tarafından bir süre sonra müzik durdurulmuştur. Müzik durduğunda her bir çocuk rasgele bir tabak almıştır. Tabagında sağlıksız besinler olan çocuklar oyundan çıkmışlardır ve oyun bu şekilde tekrarlanarak devam etmiştir. Oyun sağlıklı ve sağlıksız besinler hakkında sohbet edildikten sonra sonlandırılmıştır. Aşağıdaki diyalog, bazı genel ihtiyaçlar hakkında yapılan sohbeti içermektedir.

Diyalog 36: İhtiyacım Olan Hangisi?-Soru Cevap Etkinliği-

Uygulama Tarihi: 09.03.16

- (1) **Ö:** Size bir soru sormak istiyorum. Diyelim ki kış mevsimi geldi, kar yağıyor ve hava çok soğuk. Hangi ayakkabıyı giymemiz gerekir?
- (2) **TÇ:** Booott!
- (3) **EAY:** Öğretmenim şu da yaz ayakkabısı (sandaleti gösterir).
- (4) **Ö:** Evet yaz geldiğinde bunu (sandalet gösterilir), kış geldiğinde ise bunu giymemiz gerekir (bot gösterilir).
- ...
- (5) **Ö:** Diyelim bu sefer de yaz mevsimi geldi. Ve artık havalaar?
- (6) **TÇ:** Sıcaakk!!
- (7) **Ö:** Sıcak olmaya başladı. Ne giymemiz gerekir?
- (8) **TÇ:** Tişöörtrt!
- (9) **Ö:** Peki yaz mevsimi geldiğinde alışverişe çıktığınız zaman kazak mı almamız lazım...?
- (10) **TÇ:** Tişöörtrt!
- (11) **Ö:** Evet. Yaz mevsiminde kalın bir kazağa ihtiyacımız olmayacağı için eğer kazak alırsak paramızı boşuna harcamış oluruz.
- (12) **KE:** Alabiliriz. Alırsak da kışın giyeriz.

- ...
- (13) **Ö:** *Tamam tüm soruları bildiniz. Yeni bir soru daha o zaman size. Dışarıda çok yağmur yağıyor, o kadar çok yağıyor ki ama sizin de okula gelmeniz gerekiyor. Paramızla gidip de güneş gözlüğü mü almalıyız, şemsiye mi?*
- (14) **TÇ:** *Şemsiyeeee!*
- (15) **EB:** *Yağmurda şemsiye alırız.*
- (16) **Ö:** *Güneş gözlüğünü ne zaman almamız gerekir?*
- (17) **TÇ:** *Güneş olduğu zamaaaannn!*
- (18) **EA:** *Bizim paramız varsa babamız çalışırsa adam da ona para verir inşaattaki, vererse ondan sonra harcarsak lazım olmayan şeylere fakir oluruz.*
- (19) **KE:** *Mesela şöyle de olabilir. Bişey alıyosun fiyatını söylüyor ya sonra işte annemiz seçebilir sonra da der ki çalışanlara ya da babamız parayı biraz ucuza söyler sonra da onlar da kabul ederse öyle alabilir.*

Yukarıdaki diyalogda çocuklara, kış mevsiminde hangi ayakkabıyı giyeriz (s1), yaz mevsiminde üstümüze ne giyeriz (s7), şemsiyeye ne zaman ihtiyacımız olur (s13) gibi bazı özel durum örneklemeleri sunulmuştur. Çocukların bu örneklerin hepsinde duruma uygun cevap verdikleri görülmüştür. Bunun yanında EA s18: “*Bizim paramız varsa babamız çalışırsa adam da ona para verir inşaattaki, vererse ondan sonra harcarsak lazım olmayan şeylere fakir oluruz.*” söylemiyle, yapılan etkinlikte kendi hayatı arasında bağ kurmuş ve sebep–sonuç ilişkisi kurarak ihtiyacının olmadığı şeylere para harcamaması gerektiği sonucuna varmıştır. Ayrıca KE, s19: “*Mesela şöyle de olabilir. Bişey alıyosun fiyatını söylüyor ya sonra işte annemiz seçebilir sonra da der ki çalışanlara ya da babamız parayı biraz ucuza söyler sonra da onlar da kabul ederse öyle alabilir.*” söylemiyle kendi gözlemini paylaşmış ve “*pazarlık yapma*” kavramının farkında olduğunu göstermiştir. Aşağıdaki diyalog etkinliğin devamındaki söylemleri içermekte olup, sağlıklı ve sağlıklı besinler hakkındadır.

Diyalog 37: Sağlıklı Olan Hangisi? –Soru Cevap Etkinliği-

Uygulama Tarihi: 09.03.16

- (1) **Ö:** *Peki size bir soru daha diyelim ki karnınız biraz acıkmaya başladı, markete gittiniz ve bi tarafta jelibonlar var şekerler var ve bi tarafta da fındık, fıstık, ceviz, badem bir sürü kuruyemiş var. Markete gittin karnın acıktı hangisini alırsın? Jelibonlar ve şekerlerden mi fındık, fıstık, ceviz mi? (Sunumdaki ilgili resimler çocuklara gösterilmeye devam edilir.)*
- (2) **TÇ:** *Fındık, fıstık, ceviz.*
- (3) **Ö:** *Peki neden?*
- (4) **KA:** *Sağlıklı!*
- (5) **EE:** *Karnımızı ağrıtır.*
- (6) **EB:** *Ama ama onları (şekerleri) yersek karnımız ağrır.*
- (7) **Ö:** *Yine markete gittiniz, yine biraz karnınız acıkmaya başladı ama bu sefer markette sadece çikolata ve muz var. Ne alırdınız?*
- (8) **TÇ:** *Muz, muz, muzzz!*
- (9) **EB:** *Muz karın doyurur ama çikolatalar değil!*
- (10) **EÖA:** *Çikolata yersek dişlerimiz çürür.*
- (11) **EAY:** *Şeyy muz sağlıklıdır öğretmenim.*
- (12) **Ö:** *Evet muz sağlıklıdır EAY'cim. Ama çikolata?*
- (13) **EE:** *Sağlıklı değildir.*

ve sağlıksız besinler konusunda daha kolay ayırım yapabildikleri fark edilmiştir. Buna kanıt olarak, öğretmen dans esnasında müziği durdurduğunda çocuklardan bazılarının içinde zararlı besinler olan tabakları rasgele aldıklarında oyundan çıkmamak için öğretmen görmeden sağlıklı besinlerin olduğu tabaklardan birisini bulmaya çalışmaları gösterilebilir. Ayrıca çocukların tabağında zararlı besinler çıkan diğer arkadaşlarını da uyardıkları görülmüştür. Aşağıdaki diyalog, bu duruma örnek olabilecek söylemlerden bazılarına yer vermektedir.

Diyalog 38: Oyun Etkinliği: Sağlıklı ve Sağlıksız Besinler Oyunu

Uygulama Tarihi: 09.03.16

(Hareketli bir müzik açılır. Çocuklar dans etmeye başlar. Bir süre sonra müzik durdurulur. Her bir çocuk bir tabak alır. Çocukların tabaklarındaki besinlere hep birlikte bakılır.)

(1) Ö: Eveet bakın bakalım çocuklar. Kimin tabağında zararlı besinler var?

(2) EB: Bende zararlı yok.

(3) TÇ: KA 'da zararlı vaaarr!

(4) Ö: EYY'e bakın bir de.

(5) EF: Gazoz almış. Zararlı.

(6) Ö: EK'ya da bakın.

(7) EM: Çikolata. Zararlı.

(8) Ö: Tamam o zaman KA, EYY ve EK çıksınlar. Biz devam ediyoruz.

(9) EA: Öğretmeniimm KE 'de zararlı var. Dondurma var.

(10) Ö: Aaa evet çocuklar. KE'yi unutuyorduk neredeyse. KE de yanmış oldu o zaman. Tamam diğerleri tabaklarını tekrar yere bıraksın. Biz devam edelim.

Müzik durduğu zaman KI ve KA aldığı tabakta zararlı bir besin olduğunu görünce onu yerine bırakıp yararlı besinlerden birisini almaya çalışmıştır. EE ise dondurmanın bulunduğu bir tabağa bakar fakat dondurma resmi olduğunu gördükten sonra hemen kapatır ve oyundan çıkmamak için öğretmen görmeden başka bir tabak almaya çalışmıştır.

Etkinlikler sonucunda; çocukların bazı genel ihtiyaçlar, istek ve ihtiyaçları ayırt etme, sağlıklı ve sağlıksız besinler ve onları tüketmenin sonuçları hakkında önbilgilerinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan etkinlikler ile çocukların parayı doğru harcama, istek ve ihtiyaçlarını ayırt etme kavramları hakkındaki bilgileri pekiştirilmiştir. Çocukların ihtiyacından fazlasını almama, kullanmama ve tüketmeme hakkındaki bilgileri pekiştirilmeye çalışılarak *israf etmeme değerine* odaklanılmıştır. Ayrıca, *sağlıklı olmaya önem verme* değerini etkin bir şekilde vurgulanmıştır. Ek olarak ise, etkinlikler boyunca çocukların birçok kez günlük yaşantılarından örnekler verdikleri ve akıl yürütme, sebep-sonuç ilişkisi kurma becerilerini kullandıkları fark edilmiştir.

4.1.3.2.Kitap Fuarı -Drama Etkinliği-

Bu etkinlikte bir kitapçıyla anlaşılmiş ve kitapçıdan sınıfa çocukların ilgisini çekebilecek çeşitli çocuk kitapları getirmesi istenmiştir. Kitapçının getirdiği kitaplarla bir kitap satış standı oluşturulmuş, kitapçı oyuna uygun bir şekilde kitap satış işlemini gerçekleştirmesi beklenmiş ve drama yapılmıştır. Çocuklar bu oyunda bir önceki sanat etkinliğinde hazırladıkları kendi çanta ve paralarını kullanmışlardır ve bu etkinliğe oldukça ilgi göstermişlerdir. Etkinliğe başlamadan önce çocuklara oyun hakkında bilgi verilmiştir. Etkinlik ile *istek ve ihtiyaçları ayırt edebilme, parayı doğru harcama* kavramlarına odaklanılmış, *israf etmeme, sorumluluk alma* değerleri üzerinde durulmuştur.

Aşağıdaki diyaloglar (39-40), kitap fuarı oyununda geçen söylemlere yer vermektedir. Oyun aynı zamanda şimdiye kadar yapılan etkinliklerle ilgili bir değerlendirme etkinliği niteliğindedir.

Diyalog 39: Kitap Fuarı Draması-1

Uygulama Tarihi: 31.03.16

(1)EB: Öğretmenim bu gün market etkinliği mi yapıcaz?

(2)Ö: Ona benzer bir şey EB. Kitap Fuarı Etkinliği yapacağız. Ben kitap fuarını sınıfımızda hazırlayacağım sizler de paralarınızı alacaksınız, çantalarınıza koyacaksınız ve en çok ihtiyacınız olan kitabı satın alacaksınız.

(3)TÇ: Voouuv!

(4)KE: Peki ben kendim mi alcam?

(5)Ö: Evet. Hani sizler kendi çanta ve paralarınızı yapmıştınız ya KE. İşte onları kullanarak sınıfımızda bir oyun oynayacağız.

(6)KE: Kaç tane kitap alcam kiii?

(7)Ö: Paran kaç tane kitaba yeterse. Beğendiğin kitaplara göre karar verebilirsin.

...

(8)Ö: Birazdan kitapçı sınıfımıza gelecek. Kitapçı geldiğinde beğendiğiniz kitapların kaç para olduğunu sorun. Kitapları inceleyin ve paranızın yettiği beğendiğiniz kitapları alabilirsiniz. Yani şöyle, "Hmmm ben bu kitabı beğendim, satın almak istiyorum. Bu kitap kaç para?"

(9)EE: 1 lira! Bedava!

(10)EA: Ama gerçek para değil ki ooo.

...

(11)Ö: Çocuklar dışarıya çıkarken paramızı nereye koyuyorduk?

(12)TÇ: Çantaaa!

(13)Ö: Çantaya veya cüzdana. Çanta ve cüzdan ne işe yarar?

(14)KAP: Para koymaya.

(15)KA: Şey çanta veya cüzdanın içine bişeyler koyup gereken şeyleri kaybetmememiz için.

(16)KEU: Yanımıza para almak için.

(17)Kİ: Şey mesela çantamız lazım olursa alırız gezmeye gidince içine cüzdanımızı koyarız, telefonumuzu koyarız, paramızı koyarız.

...

(18)Ö: Şimdi ben de size geçen gün etkinlikte yaptığımız çantalarınızı dağıtıyorum, paralarınızı da dağıtacağım. Paralarınızı saydıktan sonra çantalarınızın içine koyacaksınız. Bakın bakalım kaç paranız varmış.. Paralarınızın hepsini çıkartın bakalım.. 1 lirası olanlar gösterebilirsin lütfen.

(Olan çocuklar gösterirler. Olmayan çocukların eksik paraları öğretmen tarafından tamamlanır.)

(19)Ö: Evet şimdi 1 lirayı en aşağıya koyun. İşte benim gösterdiğim gibi. Bunların hepsini üst üste koyacağız.

(20)EB: Öğretmenim ben hepsini üst üste koydum.

(21)KA: Ben de öyle yaptım zaten.

(22)Ö: Tamam şimdi 5 liralınızı gösterin.

(23)KB: Benim 5 liram nerde öğretmenim?

(24)Ö: ... EE o 5 lira değil.

(25)EB: EE bak 5 lira bu. Bak arkadaşım şu.

(26)KE: Kaç lira ediyor bunun hepsi öğretmenim?

...

(27)Ö: Evet sonra 10 liraya geldik. 10 liranı göster. 10 lirayı 5 liranın üstüne koy.

(28)KE: 10 lira yok bende.

(29)Kİ: Öğretmenim benim 6 liram yok.

(30)Ö: Kİ 6 lira yok ya zaten. 5 lira var ve 10 lira var.

...

(31)Ö: Pekiiii 10 liradan sonra hangisi geliyor?

(32)KA: Yirmiii!

(33)Ö: Peki 20 liranı göster. 20 lirayı da 10 liranın üstüne koyabilirsin çünkü 20 lira 10 liradan büyüktür. 20 liradan sonra hangisi geliyor?

(34)EY: Buuu! (elindeki 50 lirayı göstererek)

(35)KA: Elli!

(36)Ö: Evet 50 lira. 50 lirayı da 20 liranın üzerine koyabilirsin.

(37)KA: 50 liranın üstüne de 100!

(38)Ö: Doğru. 50 liranın üzerine de 100 liranızı koyun. Şimdii herkesin 6 tane parası var mı?

(39)TÇ: Eveeet!

(40)Ö: Peki tamaamm. Şimdi kitap alışverişi oyunu için tüm paranızı kaybetmemek için tekrar çantana koyabilirsiniz.

Diyalog 39'da görüldüğü üzere, cüzdan, çanta ve para ile ilgili yapılan etkinlikler çocuklar üzerinde olumlu izler bırakmıştır. Örneğin; öğretmenin kitap alışveriş oyununda çocukların kendi hazırladıkları paraları kullanacaklarını söylemesinin ardından, EA'nın bu paraları kast ederek söylediği, s10: "Ama gerçek para değil ki ooo!" söylemi Para ve Çanta Yapımı Sanat Etkinliği'nin etkilerini göstermektedir. EA'nın bu söyleminden yola çıkarak çocukların sahte ve gerçek para ayrımı yapabildikleri, paranın niteliksel özellikleri hakkında fikir sahibi oldukları söylenebilir. Ayrıca çocukların çanta ve cüzdanın işlevi hakkında sahip olduğu önbilgiler [Bkz.Diyalog 18] bu etkinlikte de görülmektedir. Öğretmenin s3: "Çanta ve cüzdan ne işe yarar?" söyleminden sonra KAP s4: "Para koymaya.", KA s5: "Şey çanta veya cüzdanın içine şeyler koyup gereken şeyleri kaybetmememiz için.", KEU s6: "Yanımıza para almak için." ve Kİ'nin s7: "Şey mesela çantamız lazım olursa alırız gezmeye gidince içine cüzdanımızı koyarız, telefonumuzu koyarız, paramızı koyarız." söylemleri bu duruma kanıt gösterilebilir.

Bunun yanı sıra, para hakkındaki etkinliklerin de para çeşitleri hakkında çocukları olumlu şekilde etkilediği görülmektedir. Çocuklar öğretmenin sırasıyla verdiği "1-5-10-20-50-100 liranı göster" komutlarına uygun davranmışlar ve öğretmenin

söylediği parayı tanımış ve o parayı kendi paraları arasından bulup öğretmene göstermişlerdir. Öğretmenin söylediği paraları bulamayan KB s23: “Benim 5 liram nerde öğretmenim?” ve KE’nin s20: “10 lira yok bende.” söylemleri ve arkadaşına yardım etmek isteyen EB’nin s25: “EE bak 5 lira bu. Bak arkadaşım şu.” söylemi bu duruma kanıt gösterilebilir.

Ayrıca öğretmenin sorularından sonra KA ve EY’nin s31-s37 arasındaki söylemlerinden de anlaşılacağı üzere bazı öğrenciler paraları miktarının büyüklüğüne göre sıraya koyabilmektedirler.

Son olarak, diyalog esnasında Kİ’nin s29: “Öğretmenim benim 6 liram yok.” söyleminden sonra veri kaçırıldığı fark edilmektedir. Kİ’nin söyleminden yola çıkılarak, bu tür bir etkinlikte çocuklarla basit bir matematik etkinliği yapılabileceği görülmektedir. Çocuklarla birlikte 5+1 lira= 6 lira, 5+5 lira= 10 lira olur gibi örnekler verilerek basit toplama işlemleri yapılabilir.

Aşağıdaki diyalog, kitap alışverişi oyununda gerçekleşmiştir. Çocuklara kitap fuarları hakkında kısaca bilgi verilmiş, sınıfa davet edilen kitapçı ile tanışılmıştır. Ayrıca çocuklara kitap almadan önce tam olarak nasıl bir kitaba ihtiyaç duyduklarını düşünmeleri ve kitapları iyice incelemeleri gerektiği hatırlatılmıştır. Çocuklar bir önceki etkinlikte hazırladıkları paralarını yine bir önceki etkinlikte kendi hazırladıkları çantalarına yerleştirmişler ve öğretmenin hazırladığı kitap standına geçip, kitapları incelemeye ve satın almaya başlamışlardır. Çocuklar bu etkinliğe oldukça ilgi göstermişlerdir.

Diyalog 40: Kitap Fuarı Draması-2

Uygulama Tarihi: 31.03.16

- (1)KE: Öğretmenim benim bunlara param yeter miiii?
- (2)EE: KEU bu 3 lira.
- (3)KE: Eee bu kitaplar ne kadar?
- (4)Kitapçı: Kaç paran var?
- (5)KE: 10 liram var.
- (6)KES: Benim de 10 liram var.
- (7)Kitapçı: İki 10 lira.
- (8)KES: 10 liraymış öğretmenim.
- (9)EY: Bu da 10 lira. Benim 10 liram var zaten.
- (10)EA: Öğretmeniiiiim benimki 15 liraaa.
- (11)KZ: Benimki 8 lira.
- (12)EB: Benimki de 5! Bu etkinlik kitabı.
- (13)KA: Öğretmenim ben bunu beğendim, 5 liraymış.
- (14)KE: Bunlar yine 10 muş öğretmeniimm.
- (15)EE: Öğretmenim benimki çıkartma sayfalıı.
- (16)EB: Benimki 5 EY.

- (17)EY: *Seninki 5 müü!?*
(18)KE: *Benim kitabım etkinlik kitabı çok güzel.*
(19)EA: *Benimki de çok güzel.*
(20)KA: *Öğretmenim ben bunu da beğendim 3 liraymış bu da.*
(21)EE: *Bakk KC benimkinde çıkartma sayfası var. Seninkinde?*
(22)KC: *Ama benimki de çok güzel.*
(23)EY: *EE bak benimki de seninle aynı.*
(24)KZ: *Benimki de İngilizce kitabı KC.*
(25)EY: *Bu kaç lira?*
(26)KA: *Bu 5 lira mı 10 lira mı?*
(27)Ö: *Sizin aldığımız tüm kitapların hepsi 10 lira tutuyor KA. İsterseniz 3 kitaba 10 lira verin anlaşalım.*
(Gülüşmeler).
(28)KZ: *Bu 5 liraymış 5 lira verdim ben ona.*

Diyalog 40 incelendiğinde, çocukların paraları tanımaya başladıkları görülmektedir. Sık sık *bu kaç para, kaç paran var, benimki 3-5-10 lira* gibi ifadeleri kullanmaları bu durumun bir göstergesi olabilir. Öte yandan, çocukların seçim yaparken kullandıkları bazı ifadeler de oldukça dikkat çekicidir. Çocuklar alışverişlerini yaparken *güzel olan* veya *beğendikleri* kitapları almışlardır. Bunu yaparken kitapların fiyatlarını ve özelliklerini de dikkate almış ve paralarını doğru bir şekilde harcamaya özen göstermişlerdir. Örneğin; EB s12: *“Benimki de 5! Bu etkinlik kitabı.”*, KA s13: *“Öğretmenim ben bunu beğendim, 5 liraymış.”*, KE s19: *“Benim kitabım etkinlik kitabı çok güzel.”*, EA s19: *“Benimki de çok güzel.”*, KA s20: *“Öğretmenim ben bunu da beğendim 3 liraymış bu da.”*, EE s21: *“Bakk KC benimkinde çıkartma sayfası var. Seninkinde?”*, KC s22: *“Ama benimki de çok güzel.”*, KZ s24: *“Benimki de İngilizce kitabı KC.”*. Ayrıca çocukların bu söylemleri onların karşılaştırma becerilerini kullandıklarının da göstergesi niteliğindedir.

Yapılan drama etkinliği genel olarak değerlendirildiğinde ise, parayla ilgili yapılan etkinliklerin çocukları olumlu bir şekilde etkilediği, çocukların *para çeşitleri, paranın işlevi, paranın değeri, çanta ve cüzdan kullanımı, parayı doğru harcama ve istek ve ihtiyaçlar ayrımı* hakkında daha fazla fikir sahibi oldukları görülmektedir. Ayrıca, çocukların *karşılaştırma yapma, sıralama yapma* gibi becerilerini kullandıkları gözlemlenirken; okul öncesi dönemde yapılan drama etkinliklerinin çocukların öğrendiklerini, duygu ve düşüncelerini yaratıcı yollarla yansıtmadaki önemi fark edilmektedir. Ek olarak ise, etkinlik boyunca *israf etmeme ve sorumluluk alma* değerlerinin etkin bir şekilde pekiştirildiği tespit edilmiştir.

Resim 18: Kitap Fuarı Drama Etkinliği 1 / 2

4.1.4.İhtiyaç ve Alışveriş Temasına Dair Etkinliklerin Bütüncül Olarak Değerlendirmesi

Bu başlık altında istek ve ihtiyaçlar temasına dair etkinliklerin bütüncül olarak değerlendirilmesine yer verilmiştir. Bu bağlamda istek ve ihtiyaçlar ile ilgili süreçte etkin olarak kullanılan kavramlar, değerler ve beceriler tablolaştırılarak sunulmuştur.

4.1.4.1.İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramlar

İstek ve ihtiyaçlar teması bağlamında süreçte etkin olarak kullanılan kavramlar tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramların Etkinliklerle İlişkisi

ETKİNLİKLER KAVRAMLAR	→ ↓	İhtiyacım Olan Hangisi ve Sağlıklı- Sağlıksız Besinler	Kitap Fuarı
Çanta ve Cüzdan /Parayı Taşıma			★
İstek ve İhtiyaçlar Ayrımı		★	★
Para Çeşitleri			★

Parayı Doğru Harcama	★	★
Paranın İşlevi ve Kullanım Amaçları		☆
Sağlıklı ve Sağlıksız Besinler	★	

☆ : Etkin ★ :Çok Etkin

İstek ve ihtiyaçlar teması bağlamında yapılan etkinliklerde geçen ekonomiyle ilgili kavramların etkinliklerle ilişkisi incelendiğinde; yapılan her iki etkinlikte de *istek ve ihtiyaçlar ayrımı* ve *parayı doğru harcama* kavramlarının çok etkin bir şekilde sergilendiği tespit edilmiştir. Ayrıca *çanta ve cüzdan/parayı taşıma, para çeşitleri, sağlıklı ve sağlıksız besinler* kavramlarının da etkinliklerde çok etkin sergilendiği görülürken, *paranın işlevi ve kullanım amaçları* kavramının etkin olarak ifade edildiği görülmektedir.

4.1.4.2.İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerler

İstek ve ihtiyaçlar teması bağlamında süreçte etkin olarak kullanılan değerler tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerlerin Etkinliklerle İlişkisi

ETKİNLİKLER →	İhtiyacım Olan Hangisi ve Sağlıklı-Sağlıksız Besinler	Kitap Fuarı
DEĞERLER ↓		
İsraf Etmeme / Tasarruflu Olma	☆	☆
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	★	
Sorumluluk Alma		★

☆ : Etkin ★ :Çok Etkin

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; istek ve ihtiyaçlar teması bağlamında yapılan etkinlikler boyunca *sağlıklı olmaya önem verme* ve *sorumluluk alma* değerlerinin çok etkin olarak ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca *israf etmeme/tasarruf etme* değeri de yapılan her iki etkinlikte etkin olarak sergilenen bir değerdir.

4.1.4.3.İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Beceriler

İstek ve ihtiyaçlar teması bağlamında süreçte etkin olarak kullanılan beceriler tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. İhtiyaç ve Alışveriş Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Becerilerin Etkinliklerle İlişkisi

ETKİNLİKLER BECERİLER	İhtiyacım Olan Hangisi ve Sağlıklı- Sağlıksız Besinler	Kitap Fuarı
Neden-Sonuç İlişkisi Kurma	✪	
Akıl Yürütme	✪	
Karşılaştırma Yapma		✪
Sıralama Yapma		✪
Kendini Yaratıcı Yollarla İfade Etme (müzik, resim, drama vb.)		✪
Günlük Hayatla İlişkilendirme	✪	

✪ : Etkin ✪ : Çok Etkin

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, çocuklar istek ve ihtiyaçlar teması kapsamında yapılan her iki etkinlikte de farklı beceriler sergilemişlerdir. Bu beceriler arasında *karşılaştırma yapma, sıralama yapma ve kendini yaratıcı yollarla ifade etme* becerileri çok etkin bir şekilde sergilenmiş olup; *neden-sonuç ilişkisi kurma, akıl yürütme ve günlük hayatla ilişkilendirme* becerileri etkin olarak kullanılmıştır.

4.1.5.Meslekler Teması Bağlamında Yer Alan Etkinliklere Dair Bulgular

Meslekler etkinlikleri kapsamında 1 gün boyunca uygulama yapılmıştır. Bu uygulama bütünleştirilmiş soru cevap ve resim yapma ve anlatma etkinliğinden oluşmaktadır. Yapılan etkinlikler ile çocukların *para kazanmak, çalışmak ve çeşitli meslekler* hakkındaki önbilgileri tespit edilmiş ve onlara bilgi verilmiştir. Ayrıca para kazanma ve meslekler kavramları ile *çalışkan olma* değeri arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır.

4.1.5.1.Meslekler – Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Meslekler isimli bütünleştirilmiş etkinlik soru cevap ve resim yapma ve anlatma etkinliklerinden oluşmaktadır. Gün boyunca yapılan etkinlikler kapsamında öncelikle çocukların para kazanmak ve paranın nasıl kazanıldığı, kimlerin para kazandığı hakkında ön bilgileri yoklanmış ve onlarla kısa bir söyleşi yapılmıştır. Ardından öğretmen çocuklara her birinin cevabı bir meslek olan bilmece soruştur. Çocuklar bilmeceyi bildiklerinde, öğretmen tarafından hazırlanan slayttan o mesleği temsil eden resimler incelenmiştir. Bilmece etkinliği bittikten sonra çocuklardan hayallerindeki mesleği düşünmeleri, resmetmeleri ve anlatmaları istenmiştir. Aşağıdaki diyalogda, çocukların kimlerin para kazandığı hakkındaki söylemleri bulunmaktadır.

Diyalog 41: Kimler Para Kazanır? -Soru Cevap Etkinliği-

Uygulama Tarihi: 11.03.16

- (1) Ö: Çocuklar kimler para kazanır?*
- (2) EY: Babalaaaarr!*
- (3) Diğer Öğrenciler: Babalaarr!*
- (4) KB: İştée!*
- (5) KES: Anneler.*
- (6) Ö: Anneler para kazanır mı?*

- (7) **Öğrencilerden Bazıları:** Hayuuuurr!
(8) **KZ:** Anneler de çalışırsa para kazanır.
(9) **EB:** Babalar işe gidip patronu o iyi çalışırsa patronu ona para verir. Azcık daha işe gider daha çok paralar kazanırsa, daha güzel iş yaparsa daha çok para verir. En çok daha güzel yaparsa en çok para verir.

Diyalog 41’de yer alan; KZ s8: “Anneler de çalışırsa para kazanır.” ve EB’nin s9: “Babalar işe gidip patronu o iyi çalışırsa patronu ona para verir. Azcık daha işe gider daha çok paralar kazanırsa, daha güzel iş yaparsa daha çok para verir. En çok daha güzel yaparsa en çok para verir.” şeklindeki söylemlerinden, çocukların para kazanmak ve çalışmak arasında *sebep-sonuç* ilişkisi kurdukları ve işe gidip çalışanların para kazandıklarının farkında oldukları görülmektedir. Aşağıdaki diyalog, çocukların nasıl para kazanıldığı hakkındaki söylemlerini içermektedir.

Diyalog 42: Nasıl Para Kazanılır? -Soru Cevap Etkinliği-

Uygulama Tarihi: 11.03.16

- (1) **Ö:** Para nasıl kazanır çocuklar?
(2) **EÖ:** Öğretmenim benim annem para kazanıyo.
(3) **Ö:** Hmmm nasıl kazanıyor EÖ?
(4) **EÖ:** ???!!!
(5) **KES:** Babamız para kazanır.
(6) **KB:** İşte de kazanılır.
(7) **KE:** Öğremenim ben bişey söylicem. Para olmazsa da hiç kalmadıysa da bankadan şey yapabiliriz.
(8) **KES:** Şeeyy benim babam da işte çok para kazanıyor.
(9) **Ö:** Para kazanmak için ne yapmak lazım yani?
(10) **EÖ:** İşe gitmemiz lazım.
(11) **EB:** Çalışmamız lazım.
(12) **EY:** İşe gidip çalışmamız lazım.
(13) **KAP:** Bi de bankaya gitmek lazım.
(14) **Ö:** Peki bankaya kim para yatırır?
(15) **EY:** Babalarr!
(16) **KE:** Mesela bi oyunlarda da para alabiliyorlar.
(17) **Ö:** Hmmm nasıl bir oyun yani KE anlayamadım?
(18) **KE:** Para alıp oyun olursa falan bu kadar para alabiliyorlar.
...
(19) **Ö:** Para kazanmanın en güzel yolu nedir çocuklar?
(20) **KE:** Kumbaraaa!
(21) **EA:** Mesela paramız bittiği zaman kredi kartı alıp içine sokabiliriz ondan sonra paramız gelebilir.

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde çocukların, “Para nasıl kazanılır?” sorusuna farklı yanıtlar verdikleri görülmektedir. Örneğin, KB s6: “İşte de kazanılır.”, KES s8: “Şeeyy benim babam da işte çok para kazanıyor.”, EÖ s10: “İşe gitmemiz lazım.”, EB s11: “Çalışmamız lazım.” ve EY s12: “İşe gidip çalışmamız lazım.” söylemleri ile para kazanmak için işe gidilmesi ve çalışılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Çocukların bu söylemleri onların para kazanmak ve çalışmak arasındaki ilişkiyi bildiklerini göstermektedir. Öte yandan, KE s7: “Öğretmenim ben bişey

söylücem. Para olmazsa da hiç kalmadıysa da bankadan şey yapabiliriz.” , KAP s13: “Bi de bankaya gitmek lazım” ve EA’nın s21: “Mesela paramız bittiği zaman kredi kartı alıp içine sokabiliriz ondan sonra paramız gelebilir.” söylemlerinden, KE, KAP ve EA’nın bankayı para kazanılan bir yer olarak gördükleri ve bankanın işlevini tam olarak bilmedikleri söylenebilir. Ayrıca, KE’nin ise öğretmenin s19: “Para kazanmanın en güzel yolu nedir yani çocuklar?” sorusuna s20: “Kumbaraaa!” cevabından, KE’nin para kazanmak ve para biriktirmek kavramlarını birbirine karıştırdığı söylenebilir.

Yukarıdaki söyleşi bittikten sonra okul öncesi dönemde sıkça yer verilen Türkçe dil etkinliklerinden biri olan bilmece etkinliğine geçilmiştir. Çocuklara meslekler hakkında bilmeceler sorulmuştur. Çocuklar bilmecenin cevabını bildiklerinde ilgili mesleğin resmi gösterilmiştir. Çocuklar bu etkinliğe kolayca katılım sağlamışlar ve soruları bilmekte zorluk yaşamamışlardır. Buna kanıt olarak, çocukların cevapların çoğunu kolayca bilmeleri ve KE’nin etkinlik ilerlediğinde “Öğretmenim sen çok kolay bilmeceler soruyosun.” söylemi gösterilebilir. Aşağıdaki diyalog, bilmece etkinliğinde sorulan bilmeceleri ve çocukların cevaplarını merkeze almıştır.

Diyalog 43: Bil bakalım Hangi Meslek? -Bilmece Etkinliği-

Uygulama Tarihi: 11.03.16

- (1) **Ö:** Şimdiiiii sıradaki bilmeceye geliyorum. Sokaklarda sizi gezdiririm, uzaklara da götürürüm. Sabah akşam yorulmadan sizi ben taşıyorum.
(2) **EÖ:** Çıtaa!
(3) **Ö:** Hayır EÖ. Sürekli trafikteyim,(öğretmen direksiyon kullanma hareketi yapar), insanları eveee...?
(4) **TÇ:** Arabaaaa!
(5) **Ö:** İnsanları eve götürerek para kazanırım.
(6) **TÇ:** Arabaaa! Otobüüüsss!
(7) **Öğretmen:** Otobüs ama otobüsü kim kullanır?
(8) **KE:** Şöfööörrr!
(9) **EB:** İyi de bu otobüse çok kişi binemez, çok para kazanamaz [Bkz.Resim 19].
(10) **Ö:** ...Yeni bir bilmeceye geçiyorum. Gökyüzünü, kuşları, ağaçları, kırları, çizer, boyar, süsleriiim. Fırçam arkadaşım dır benim. Resim yaparak para kazanırım. Bilin bakalım ben kimim?

Resim 19: Otobüs Şoförü

- (11) **EB:** Boyacı!
(12) **KZ & KE:** Ressamcı!
(13) **Ö:** Evet çocuklar, cevabı ressam. Ressamlar da resim yaparlar ve resim yaparak para kazanırlar.
(14) **EB:** Öğretmenim ben boyacı demiştim.
(15) **Ö:** Ama bu boyacı değil EB’ciğim, bir ressam.
(16) **EB:** (Resmi göstererek) ama boya yapıyor, fırçası var.
(17) **Ö:** Hadi yeni bilmeceye geçelim. Ben sahnede yaşarım, alkışlarla varım. Çocuk – büyük oyunlarında hep ben oyun oynarım. Tiyatrolarda gösteri yaparak para kazanırım. Bilin bakalım ben

kimim?

(18) **EA & KZ:** Gösterici!

(19) **KZ:** Tiyatrocuu!

...

(20) **Ö:** ... Pekii bir diğer bilmecem geliyooorr. EA bence sen bunu bilmelisin (daha önceki konuşmalarda astronot olmak istediğini söylemiştir) Yıldızlara giderim, dünyayı terk ederim. Aya yolculuk yaparuummm, evrende ne var ne yok araştırırım. Ben böyle para kazanırım. Bilin bakalım ben kimim?

(21) **Bazı Öğrenciler:** Uzayyıcı.

(22) **EA:** Astronot.

(23) **Ö:** Eeveet. Astronotlar aya giderler, uzaya giderler. Uzayda araştırmalar yaparlar. Böyle para kazanırlar.

(24) **KE:** Uzaycı diyoruz biz ona öğretmenim.

...

(25) **Ö:** Dikiş makinesi kullanırım, yeni kıyafetler dikerim. Yırtılmış kıyafetleri tamir ederim. Ben böyle para kazanırım. Bilin bakalım ben kimim?

(26) **EA:** Dikici.

(27) **KE:** Dikişçi.

(28) **EB:** Öğretmeniiim burda ütücü yok mu?

(29) **Ö:** Yok EB'ciğim. Senin baban da ütü makinelerini tamir ediyor değil mi?

(30) **EB:** Evet. Ama o çok kirli iş olduğu için yok.

...

(31) **Ö:** Evvveett son bilmeceye geldik. Köyde yaşaruum, tarlaları ekip biçerim. Sebze meyve yetiştiririm. Böyle para kazanırım. Bilin bakalım ben kimim?

(32) **Öğrenciler:** Satıcı!

(33) **Ö:** Hmmm bu defa resmini de göstereyim.

(34) **Öğrenciler:** Traktörcü!

Resim 20: Çiftçi

(35) **KAP:** Çiftlikçi.

(36) **Ö:** Evet KAP biraz yaklaştı.

(37) **EB:** Tarlacı.

(38) **EA:** Çiftçi!

(39) **Ö:** Evvett! Cevap çiftçi!

(40) **KE:** Biliyor musunuz benim dedem de çiftçi. Onla beraber ben traktör sürüyorum.

(41) **Ö:** Evvveett çocuklar bilmeceler bitti. Meslekleri gördünüz. İnsanların para kazanmak için bir mesleği olması gerekir. Burada saymadığımız başka hangi meslekler var sizce?

(42) **EÖ:** Kombici.

(43) **KES:** Cam kesmeçi.

Diyalog 43 incelendiğinde; çocukların akıl yürütme ve görsel okuma yapma becerilerini kullandıkları göze çarpmaktadır. EB'nin Resim 8'i gördükten sonraki s9: "İyi de bu otobüse çok kişi binemez, çok para kazanamaz." söylemi ile s14: "Öğretmenim ben boyacı demiştım." ve s16: "(Resmi göstererek) ama boya yapıyor, fırçası var." söylemleri onun hem akıl yürütme hem de görsel okuma yapma becerilerini kullandığının göstergesi niteliğindedir. Ayrıca çocukların Resim 19'u gördükten sonraki cevapları da [Bkz.s34, s35, s37, s38] görsel okuma yapma becerilerini kullandıklarını örneklemektedir.

Bilmece etkinliği boyunca, çocukların söylemlerinden bilmecelerde sorulan meslekleri daha önceden bildikleri, günlük hayatları ve geçmiş deneyimleri ile ilişkilendirmeler yaptıkları görölmektedir. Öğretmenin s31: “Köyde yaşarım, tarlaları ekip biçerim. Sebze meyve yetiştiririm. Böyle para kazanırım. Bilin bakalım ben kimim?” söyleminden sonra yaz tatillerinde köylerine giden EA’nın “Çiftçi” diyerek cevabı hemen bilmesi ve KE’nin s40: “Biliyor musunuz benim dedem de çiftçi. Onla beraber ben traktör sürüyorum.” söylemi bu duruma örnek gösterilebilir. Bunun yanı sıra, babası ütü tamircisi olan EB’nin s28: “Öğretmeniim burda ütücü yok mu?” ve öğretmenin s41: “Burda saymadığımız başka hangi meslekler var sizce?” sorusundan sonra babası kombi tamircisi olan EÖ’nün s42: “Kombici.” ve babası cam fabrikasında çalışan KES’in s43: “Cam kesmeci.” söylemleri de çocukların *meslek* kavramını bildikleri ve etraflarındaki insanların meslekleri hakkında fikir sahibi olduklarını göstermektedir. Bu durum aynı zamanda Vygotsky’nin savunduğu, psikolojik gelişim araçlarına örnek gösterilebilir. Çocuklar çevrelerinde gördükleri, duydukları mesleklerle ilgili bilgiyi zihinlerinde yorumlamış ve sosyal olarak yapılandırmışlardır (Akt. Coşkun-Keskin, 2007, s164).

Ayrıca, çocukların meslekleri adlandırırken kullandıkları ifadeler onların dil gelişimi açısından da ipuçları vermektedir. Çocukların meslekleri ifade ederken, sözcüğe “bir şeyler satan kişi anlamını kazandıran” “-cı, -ci ” son eklerini kullandıkları görölmektedir. Örneğin; *ressamcı(12)*, *gösterici(18)*, *uzaycı(21&24)*, *dikici(26)*, *traktörcü(34)*, *çiftlikçi(35)*, *cam kesmeci(43)*. Bu durum Vygotsky’nin, çocukların dilin basit anlamlarını öğrenmeye ek olarak, onu çok boyutlu olarak öğrendikleri ve kendi dünyalarında yorumlayıp yapılandırdıkları görüşünü destekler niteliktedir (Akt. Coşkun-Keskin, 2007, s79).

Sorulan bilmeceler hakkında söyleşi bittikten sonra, resim yapma ve anlatma etkinliğine geçilmiştir. Okul öncesi eğitim programında yer alan (MEB, 2013: 28) ve sosyal duygusal gelişim alanının 3. kazanımı olan “*Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.*” kazanımından yola çıkılarak, çocuklardan hayallerindeki mesleği resmetmeleri ve bu resimleri anlatmaları istenmiştir. Etkinlik ile ilgili görseller aşağıda yer verilmiştir.

Resim 21: KE'nin Resmi

KE: Ben öğretmen olmak istiyorum. Çünkü öğretmenleri seviyorum.

KE'nin yaptığı resimde; öğretmenleri sembolize eden (kalem, yazı tahtası vb.) nesnelere resmettiği söylenebilir. Ayrıca, "...Çünkü öğretmenleri seviyorum." söylemi çocukların hayatında model almanın önemini göstermektedir.

Resim 22: EAY'nin Resmi

EAY: Güvenlik çalışıyorlar. Burdan da arabalar gidiyor. Arabalar böyle yoldan gidiyorlar. Yola bakıyorlar yola bişey olmuş mu diye. Bakıyorlar, gözliyorlar. Ondan sonra çalışıyorlar, bankaya da paralar gidiyor. Ondan sonra paraları alıyor. Ben büyüyünce güvenlik olmak istiyorum. Babam da bunun gibi iş yapıyor.

EAY'nin resminde ve söylemlerinde; günlük yaşantısında yaptığı gözlemlerin etkileri görülmektedir. Babası güvenlik görevlisi olan EAY tıpkı onu model almış ve onun gibi olmak istediğini ifade etmiştir.

Resim 23: KB'nin Resmi

KB: Öğretmenim dışarda birisi ölmüş, doktorcu geldi bu çocuğu hastaneye götürdü. Ben doktorculuk olmak istiyorum.

KB'nin resminde doktorluk mesleğine dair sembolik şeyleri (sedye, hasta gibi) resmettiği görülmektedir. Ayrıca KB de seçtiği mesleği belirtirken "-cı" ekini kullanmıştır (bkz. "...doktorculuk olmak istiyorum").

Resim 24: KA'nın Resmi

KA: *Burda çocuklar var öğrenciler var burda daa. Burda küçük öğrenciler var burda büyük. Bu da öğretmen. Bu da sınıfının yukarısı. Burda da kitaplar var. Ben öğretmen olmak istiyorum. Çünkü öğretmenleri seviyorum.*

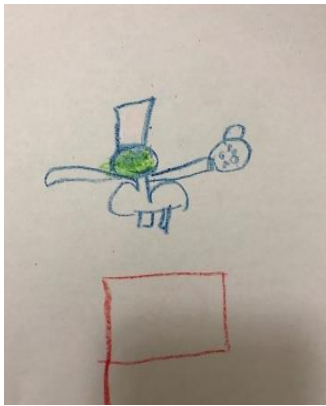
KA'nın resminde ve söyleminde, KE ve KB gibi, öğretmenliğe dair sembolik nesnelere (*çocuklar, öğrenciler, sınıf, kitaplar gibi*) değindiği görülmektedir. Bunun yanı sıra, “Çünkü öğretmenleri seviyorum.” söylemi ile birlikte annesi öğretmen olan KA'nın öğretmen olmak istemesinde de *model almanın* etkileri olduğu söylenebilir.

Resim 25: EY'nin Resmi

EY: *Diş doktoru yaptım. Bi diş çürük olduğu için onu “Zzzzzzzzz” zımbalıcak ve çıkarıcak. Ben büyüyünce diş doktoru olmak istiyorum çünkü insanların dişi ağrırsa onları iyileştirmek istiyorum.*

EY'nin söylemlerinde, seçtiği meslek hakkında neden-sonuç ilişkisini *yardımseverlik* değeri üzerine kurduğu görülmektedir. Bu söylem, çocuklarla yapılan *meslek* etkinliklerinin aynı zamanda değer eğitimiye katkıda bulunabileceğinin göstergesi kabul edilebilir.

Resim 26: EYY'nin Resmi

EYY: *Aşçı olmak istiyorum büyüyünce çünkü benim babam aşçı bide aşçıları çok seviyorum. Aşçılar yemek hazırlar.*

EYY'nin söylemlerinde; onun da babasını model aldığı ve *aşçı* olmak istediğini söylediği görülmektedir. Ek olarak, EYY “Aşçılar yemek hazırlar.” söylemiyle seçtiği mesleğin ne iş yaptığını bildiğini de göstermiştir.

Yapılan resimler genel olarak değerlendirildiğinde; çocukların hayallerindeki mesleği resmederken *model alarak öğrenmenin* etkisi fark edilmiş olup, çocukların resmettikleri mesleklere sahip insanlar hakkında fikir sahibi oldukları görülmektedir.

Etkinlikler değerlendirildiğinde; çocukların para kazanmak, çalışmak ve meslekler hakkında önbilgileri olduğu tespit edilirken çocuklardan bazılarının para kazanma ile banka ve para biriktirme kavramlarını birbirine karıştırdıkları ve bu kavramlar hakkında eksik önbilgiye sahip oldukları fark edilmiştir. Ayrıca çocukların yaşantıları ile ilişkilendirmeler yaptıkları, akıl yürütme becerilerini kullandıkları, kendilerini yaratıcı yollarla ifade ettikleri görülmekle birlikte, okul öncesi dönemde model almanın öğrenmeye etkisi gözlemlenmiştir. Ek olarak, etkinlikler boyunca, *çalışkan olma* ve *yardımsever olma* değerlerinin etkin bir şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir.

4.1.6.Meslekler Temasına Dair Etkinliklerin Bütüncül Olarak Değerlendirmesi

Bu başlık altında meslekler temasına dair etkinliklerin bütüncül olarak değerlendirilmesine yer verilmiştir. Bu bağlamda istek ve ihtiyaçlar ile ilgili süreçte etkin olarak kullanılan kavramlar, değerler ve beceriler tablolaştırılarak sunulmuştur.

4.1.6.1.Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramlar

Meslekler teması bağlamında süreçte etkin olarak kullanılan kavramlar tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramların Etkinliklerle İlişkisi

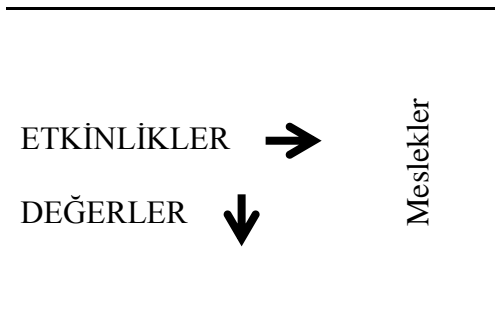

Meslekler teması kapsamında yapılan meslekler etkinliği boyunca *meslekler*, *para kazanma* ve *para kazanan kişiler* kavramlarının çok etkin bir şekilde sergilendiği tespit edilmiştir.

4.1.6.2. Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerler

Meslekler teması bağlamında süreçte etkin olarak kullanılan değerler tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerlerin Etkinliklerle İlişkisi

Çalışkan Olma	✪
Yardımselik	✪

✪ : Etkin ✪ : Çok Etkin

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; meslekler teması kapsamında yapılan etkinlik boyunca *çalışkan olma* değerinin çok etkin, *yardımselik* değerinin ise etkin bir şekilde ifade edildiği görülmektedir.

4.1.6.3.Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Beceriler

Meslekler teması bağlamında süreçte etkin olarak kullanılan beceriler tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: Meslekler Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Becerilerin Etkinliklerle İlişkisi

ETKİNLİKLER → BECERİLER ↓	Meslekler
Neden-Sonuç İlişkisi Kurma	✪
Akıl Yürütme	✪
Kendini Yaratıcı Yollarla İfade Etme (müzik, resim, drama vb.)	✪
Günlük Hayatla İlişkilendirme	✪
Görsel Okuma Yapma	✪

✪ : Etkin ✪ : Çok Etkin

Meslekler teması kapsamında yapılan etkinliklerde geçen ekonomiyle ilgili becerilerin etkinliklerle ilişkisi incelendiğinde; çocukların *akıl yürütme, kendini yaratıcı yollarla ifade etme, günlük hayatla ilişkilendirme yapma* ve *görsel okuma yapma* becerilerini çok etkin olarak kullandıkları, *neden-sonuç ilişkisi kurma* becerilerini ise etkin olarak kullandıkları görülmektedir.

4.1.7.Tasarruf Teması Bağlamında Yer Alan Etkinliklere Dair Bulgular

Tasarruf etkinlikleri kapsamında 14 farklı gün boyunca 14 uygulama yapılmıştır. Bu uygulamalar bütünleştirilmiş etkinliklerden oluşup; okul öncesi dönemde sıkça kullanılan hikâye anlatımı, soru cevap, sanat, müzik ve ritim, drama, resim yapma ve anlatma, fen, afiş hazırlama, çalışma kağıdı ve çizgi film izleme etkinliklerini içermektedir. Etkinlikler *kıtlık ve karar verme* kavramı çerçevesinde planlanmış ve yapılan uygulamalar ile çocukların önbilgileri tespit edilmiş, onlara bilgi verilmiş ve *tasarruf etme, israf etmeme, çevreye duyarlı olma* değerlerine odaklanılmıştır. Ayrıca, tasarruf kapsamında yapılan etkinlikler; *su kirliliği ve tasarrufuna dair, hava kirliliğine dair, çevre kirliliği ve geri dönüşüme dair, enerji tasarrufuna dair* etkinlikler olmak üzere kendi içinde tasnif edilmiştir. Tasarruf teması kapsamında ilk olarak, *tasarruf* kavramına genel bir giriş niteliğinde olan bütünleştirilmiş çizgi film izleme ve müzik etkinliği uygulanmıştır.

4.1.7.1.Pepee Tasarrufu Öğreniyor –Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Tasarruf teması kapsamında ilk olarak, *tasarruf* kavramına genel bir giriş niteliğinde olan “*Pepee Tasarrufu Öğreniyor*” isimli bütünleştirilmiş çizgi film izleme ve müzik etkinliği uygulanmıştır. Gün içinde yapılan etkinliklere başlamadan önce çocuklarla *tasarruflu olmak* hakkında kısa bir söyleşi yapılmıştır. Bu söyleşiyile çocukların konu hakkındaki önbilgileri tespit edildikten sonra *Pepee Tasarruf Ediyor* (URL2) isimli çizgi film çocuklarla birlikte izlenmiştir. Çizgi film izlendikten sonra hakkında sohbet edilmiş ve çizgi filmde geçen *Tasarrufu Öğren Şarkısı* çocuklarla birlikte söylenmiş ve tekrarlanmıştır. Aşağıdaki diyalogda çocukların *tasarruflu olmak* hakkındaki önbilgilerini gösteren söylemleri yer almaktadır.

Diyalog 44: Tasarruflu Olmak Kavramına Dair

Uygulama Tarihi: 13.04.16

- (1)Ö: Çocuklar son zamanlarda size hep tutumlu olmaktan bahsettim. Şimdi bir şey daha soracağım. Tasarruflu olmak ne demek?
- (2)KA: Tasarruflu olmak ben biliyorum. Hmmm bazı şeyleri boşa harcamamak gibi bişey.
- (3)KE: Yaaani tasarruflu olmak bişeyi paylaşmak demek.
- (4)EA: Bişeylerimizi boşuna hiçbişeylerimizi harcamamak. Bazılarına harcamak demek.
- (5)KAP: Paramızı boşa harcamamak demek.
- (6)KB: Eğer bişey alcaksak istediğimizi başka bişey almıcaz.
- (7)KE: Meselaa çok güzelse ama yaaani geri beğenmezsen geri yaani parayı boşuna harcamak demektir.
- (8)Kİ: Şey tasarruflu olmak paraları boşa harcamamaktır.
- (9)EYY: Şey paralarımızı boşa harcamamak.
- (10)Ö: Eeveet tasarruflu olmak, tutumlu olmak birbirine çok benzer. Tasarruflu olmak da bir şeyi ihtiyacımız olduğu kadar kullanmak demektir. Meselaaa elektriği tasarruflu kullanmak ne kadar ihtiyacımız varsa o kadar kullanmak, ihtiyacımızdan fazlasını tüketmemektir. Yani mesela o sırada ışığa ihtiyacımız yoksa ışıkları açmamak gibi bir şey.
- (11)EB: Meselaa yatarken ışıklar kapanır.
- (12)KE: Evet ama gece lambası kapanmaz. Ben gece lambasını açıyorum uyurken.

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde, KA s2: “Tasarruflu olmak ben biliyorum. Hmmm bazı şeyleri boşa harcamamak gibi bişey.”, EA s4: “Bişeylerimizi boşuna hiçbişeylerimizi harcamamak. Bazılarına harcamak demek.”, KAP s5: “Paramızı boşa harcamamak demek.”, Kİ s8: “Şey tasarruflu olmak paraları boşa harcamamaktır.” ve EYY’nin s9: “Şey paralarımızı boşa harcamamak.” söylemlerinden çocukların *tasarruflu olmak* hakkında önbilgilerinin olduğu ve *tasarruflu olmak* ve *tutumlu olmak* kavramlarının benzer anlam taşıdığı farkında oldukları anlaşılmaktadır. Ancak çocuklardan bazılarının *tasarruflu olmanın* anlamını söylerken yalnızca para harcamaktan bahsetmesi aynı zamanda önbilgilerinin eksik olduğunu da göstermektedir. Çocukların *tasarruflu olmak* kavramını *tutumlu olmak* kavramı ile eşleştirdikleri ve şimdiye kadar *para* hakkında yapılan etkinliklerden edindikleri bilgileri transfer ederek söylemlerde buldukları görülmektedir. Ek olarak, KE’nin s3: “Yaaani tasarruflu olmak bişeyi paylaşmak demek.” söyleminden onun *tasarruflu olmayı cömert olmak* kavramı ile karıştırdığı görülmektedir. Kısacası, bu kısa söyleşinin ardından, çocuklardan birçoğunun *tasarruflu olmak* hakkında yetersiz önbilgi sahibi olduğu söylenebilir. Yapılan bu sohbetin ardından, *Pepee Tasarrufu Öğreniyor* (URL2) isimli çizgi film izlenmiştir. Aşağıdaki diyalog çocukların çizgi film esnasındaki söylemleri hakkındadır.

Diyalog 45: Pepee Tasarrufu Öğreniyor

Uygulama Tarihi: 13.04.16

- (1)Ö: Şimdiii Pepee’nin tasarruflu olmakla ilgili bir çizgi filmi var hadi onu izleyelim.
- (2)KZ: Aaaa suyu boşuna açıyorlar.

- (3)EE: *Suyu açık bıraktı!*
- (4)EYY: *Suyu boşuna harcıyolar.*
- (5)Ö: *Pepee neyi unuttu çocuklar? (Pepee bu sahnede elmaları yıkadıktan sonra çeşmeyi açık bırakır.)*
- (6)TÇ: *Çeşmeyi kapatmayı.*
- (7)Ö: *Neyse Pepee de fark etti suyu açık bıraktığını (çizgi filme devam edilir)*
- (8)EA: *Oyuncakları toplamayı da unuttu.*
- (9)KE: *Su çok önemlidir bizim için (çizgi filmde “eğer suyu böyle israf edip boşa akıtırsan bi gün evimize gelicek temiz su bulamayız, o yüzden de tasarruf etmemiz gerekir” cümlesi söylendikten sonra bu cümleyi kurmuştur).*
- ...
- (10)KE: *Öğretmenim su olmazsa biz yaşayamazdık değil mi?*
- (11)Ö: *Evet su olmazsa yaşayamayız o yüzden suyumuzu çok dikkatli kullanmamız gerekiyor.*
- (12)EAY: *Öğretmenim sonra sarı gelir su.*
- ...
- (13)EÖ: *Ben suyu kapatıyorum.*
- (14)Ö: *Hadi devam edelim çizgi filme.*
-
- Şuşu'nun da söylediği gibi tasarruf elektriği, yemeği, ekmeğiii, kıyafetlerimizi, oyuncaklarımızı ve parayı ihtiyacımız olduğu kadar kullanmak demektir çocuklar.*
- (15)KA: *Öğretmenim şey bi de elektrik bi de suları kapatmazsak fatura eve çok gelir, bi de parayı biraz böyle çok vermek zorunda da kalabiliriz.*
- (16)KE: *Öğretmenim mesela bi oyuncak aldık onu da hemen eve gelince kırarsak tasarruf olur.*
- (17)EÖ: *Annem de çöpe atmıyor ekmekleri. (Pepee annem evdeki ekmekleri de hiç çöpe atmıyor mesela dedikten sonra)*
- (18)KE: *Bence şöyle değerlendirebilir. Hayvanlara atıp, hayvanlara verebilir.*
- (19)KB: *Benim babaannemlerde mesela ekmek var biissürü onu hiç çöpe atmıyor. Çünkü ekmekler bittikçe bittikçe atmadığı ekmekleri dolaptan yiyorlar. (Pepee fazla oyuncakları olduğunu fark eder ve Şuşu ona bi düşün bakalım bu oyuncaklarla ne yapabilirsin diye sorar)*
- (20)KE: *Mesela Şila'ya verebilir birazını.*
- (21)KA: *Başka çocuklara verebilir.*
- (22)EE: *Eski oyuncaklarını arkadaşına verebilir.*
- (23)EY: *Televizyonu kapatmazsak boşa harcarız. (Çizgi filme devam edilir. Çizgi filmde Pepee Tasarrufu Öğreniyor şarkısı söylenmeye başlar ve çocuklardan bazıları şarkıya eşlik etmeye çalışır.)*
- (24)TÇ: *Bi daahaaaa!*
- (25)KE: *Öğretmenim açgözlülük de yapmadılar değil mi? (Pepee ninesiyle karşılaşır, ninesi elindeki elma sepetindekilerden Pepee'ye ve kardeşine uzatarak istediğiniz kadar elma alabilirsiniz der. Pepee ise “Hayır ninecim, istediğimiz kadar değil, ihtiyacımız kadar alacağız diyerek yalnızca 1 tane elma alır.)*
- Ve çizgi film biter.*

Yukarıdaki diyalogda görüldüğü üzere, izlenen çizgi film çocuklar için ilgi çekici ve kendi hayatlarıyla ilişkili olup düşündürücü etkiye sahiptir. Çocuklar çizgi filmi izlerken zaman zaman gelişigüzel tepkilerde bulunmuş ve aynı zamanda öğretmenin çizgi film hakkındaki sorularına etkin bir şekilde cevaplar vermişlerdir. Örneğin; KZ s2: “Aaaa suyu boşuna açıyorlar.”, EE s3: “Suyu açık bıraktı!” ve EYY'nin s4: “Suyu boşuna harcıyolar.” çizgi filmin başındaki bu gelişigüzel söylemleri onların filme odaklandıklarının ve “suyu boşuna açmanın” yanlış bir davranış olduğunun farkında olduklarının göstergesidir. Bu sahnenin devamında, Pepee çeşmeyi açık

bıraktığında, öğretmenin s5: “*Pepee neyi unuttu çocuklar?*” sorusundan sonra tüm çocukların s7: “*Çeşmeyi kapatmayı.*” cevabı da bu farkındalığın kanıtı niteliğindedir.

Ek olarak, çizgi film esnasında “...eğer suyu böyle israf edip boşa akıtırsan bi gün evimize gelicek temiz su bulamayız, o yüzden de tasarruf etmemiz gerekir.” cümlesinden sonra KE'nin s9: “*Su çok önemlidir bizim için.*” ve s11: “*Öğretmenim su olmazsa biz yaşayamazdık değil mi?*” söylemleri ile EAY s12: “*Öğretmenim sonra sarı gelir su.*” ve KA s15: “*Öğretmeniim şey bi de elektrik bi de suları kapatmazsak fatura eve çok gelir, bi de parayı biraz böyle çok vermek zorunda da kalabiliriz.*” söylemleri çizgi filmin çocuklar üzerindeki düşündürücü etkisini göstermektedir. Çocuklar akıl yürütme becerilerini kullanmışlar ve *suyun* ve *elektriğin* israf edilmesi hakkında neden-sonuç ilişkisi kurarak yorumlar yapmışlardır. Ayrıca diyalogun devamında KE'nin evdeki fazla ekmeklerle ilgili s18: “*Bence şöyle değerlendirebilir. Hayvanlara atıp, hayvanlara verebilir.*” söylemi ve fazla oyuncaklar hakkında KE s20: “*Mesela Şila 'ya verebilir birazını.*”, KA s21: “*Başka çocuklara verebilir.*” ve EE'nin s22: “*Eski oyuncaklarını arkadaşına verebilir.*” söylemleri çocukların problem çözme becerilerini kullandıklarını da göstermektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, çizgi filmin çocukların problem çözme becerilerini de desteklediği söylenebilir.

Öte yandan, çocukların çizgi filmi kendi hayatlarıyla ilişkilendirdikleri de görülmektedir. Örneğin; çizgi film esnasında Pepee “*Annem evdeki ekmekleri de hiç çöpe atmıyor mesela.*” dedikten sonra çocuklardan EÖ s17: “*Annem de çöpe atmıyor ekmekleri.*” ve KB'nin s19: “*Benim babaannemlerde mesela ekmek var biiissürü onu hiç çöpe atmıyor. Çünkü ekmekler bittikçe bittikçe atmadığı ekmekleri dolaptan yiyorlar.*” söylemleri yaptıkları gözlemlerin bir sonucudur.

Çizgi filmin sonunda çocuklar çizgi filmi yeniden izlemek istemişlerdir. Bu durum çizgi filmin onlar için ilgi çekici olduğunu göstermektedir. Film izleme bittikten sonra çocuklar ile *Pepee*'nin çizgi filmde söylediği ve aşağıda sözleri verilen *Tasarrufu Öğren Şarkısı* söylenmiştir. Çocuklar bu şarkıyı söylerken de aktif katılım göstermişlerdir. Şarkı söylendikten sonra çocuklarla şarkı hakkında kısa bir söyleşi yapılmıştır. Bu söyleşideki yorumlara aşağıdaki diyalogda yer verilmiştir.

TASARRUFU ÖĞREN ŞARKISI

*Dişini fırçalarken suyu boşa akıtma
İhtiyacın yoksa ışık açık bırakma
Evdeki ekmekleri sakın çöpe atma
Tasarrufu öğren sakın israf yapma.
İhtiyacından fazlasını alma
İhtiyacından fazlasını kullanma*

*Oynayabileceğinden daha çok oyuncak alma
Tasarrufu öğren sakın israf yapma
İhtiyacından çok hiçbir şeyi alma
İhtiyacın yoksa boşa israf yapma
İhtiyacından fazlasını alma
İhtiyacından fazlasını kullanma*

Diyalog 46: Tasarrufu Öğren Şarkısı'na Dair

Uygulama Tarihi: 13.04.16

- (1)Ö: İsraf etmemek ne demekmiş yani?
(2)KAP: Bi de çok oyuncak almamız gerekir. Çünkü ihtiyacımız olana kadar almalyız.
(3)EAY: Ziyan etmemek demek.
(4)KB: Bişey aldığımız zaman hemen onu kırmamak.
(5)Ö: Peki biz neleri tasarruflu kullanabiliriz?
(6)EY: Her şeyiiii!
(7)KA: Elektiriiiğiii.
(8)KAP: Oyuncaaağğı.
(9)KC: Işıkları açık bırakmayız.
(10)EA: Mesela bişey aldığımızda onu.
(11)KE: Mesela bi yemek aldık hemen böyle yere atıp şey yapmamalyız.
(12)Ö: Hmmm yani peki suyu tasarruf edebilir miyiz?
(13)TÇ: Eevvvveett!
(14)Ö: Elektriği?
(15)TÇ: Evevveett!
(16)Ö: Peki başka neyi tasarruf edebiliriz?
(17)Kİ: Yemeklerrrii!
(18)EY: Işıkları!
(19)EA: Elektriği!
(20)KES: Oyuncakları!
(21)Ö: Boyalarımızı da tasarruflu kullanabilir miyiz?
(22)TÇ: Eveetttt!
(23)Ö: Boyalarımızı sürekli kırmayarak, onları dikkatli kullanarak tasarruf edebiliriz.
(24)KE: Dünyayı tasarruflu kullanabilir miyiz?
(25)Öğretmen: Dünyadan tasarruf edebilir miyiz çocuklar?
(26)TÇ: Eeveeett!
(27)Ö: Nasıl?
(28)KE: Dünyamıza iyi bakmamız lazım.
(29)KA: Mesela dünyamızı kirletmemeliyiz.
(30)KAP: Öğretmenim bi de çöpümüz varsa çöp kutusuna atmalyız.
(31)KB: Hem öğretmenim çöpleri denize atmamalyız. Sen biliyo musun bi kere babanemlere geliyoduk ordan denizi gördüm. Denize sigara çöpü atmışlardı.
(32)KE: Ama bazı şeyleri de çöpe atmamız lazım, yere atmamalyız.

Diyalog 46 incelendiğinde; çocukların *israf etmeme, tasarruflu olma* değerleri hakkında fikir sahibi oldukları görülmektedir. Öğretmenin s1: “İsraf etmemek ne demekmiş yani?” sorusunun ardından KAP s2: “Bi de çok oyuncak almamız

gerekir. Çünkü ihtiyacımız olana kadar almalıyız.”, EAY s3: “*Ziyan etmemek demek*” ve KB s4: “*Bişey aldığımız zaman hemen onu kırmamak.*” cevaplarını vererek *israf etmemek* hakkında fikir sahibi olduklarını göstermişlerdir. Ayrıca çocukların verdikleri bu cevaplarda *israf etmemek* ve *oyuncak* arasında bağlantı kurmalarından onların konuyu kendi yaşantılarıyla ilişkilendirdikleri anlaşılmaktadır.

Bunların yanı sıra, yukarıdaki diyalogda “*Neleri tasarruf edebiliriz?*” sorusuna çocuklar çok çeşitli cevaplar vermişlerdir. Su, elektrik, oyuncak, yemek, vb. pek çok konuda *tasarruflu* olunacağını farkındadırlar. Örneğin; EY s6: “*Her şeyiii!*”, KA s7: “*Elektiriiiğiii!*”, KAP s8: “*Oyuncaaağğu!*”, KC s9: “*Işıkları açık bırakmayız.*”, EA s10: “*Mesela bişey aldığımızda onu.*”, KE s11: “*Mesela bi yemek aldık hemen böyle yere atıp şey yapmamalıyız.*”, Kİ s17: “*Yemekleriiii!*”, EY s18: “*Işıkları!*”, EA s19: “*Elektriği!*” ve KES’in s20: “*Oyuncakları!*” söylemleri bu bulguyu destekler niteliktedir.

Son olarak, diyalogun doğal akışında, KE’nin s24: “*Dünyayı tasarruflu kullanabilir miyiz?*” sorusu ilerleyen günlerde yapılacak olan *çevre etkinliklerine* bir giriş niteliğinde olmuş olup diğer çocukların konuyla ilgili önbilgileri hakkında ipuçları vermesini sağlamıştır. KE bu söyleminden sonra kendi sorusunu yine kendi cevaplamış s28: “*Dünyamıza iyi bakmamız lazım.*” söyleminde bulunmuş ve onun ardından KA s29: “*Mesela dünyamızı kirletmemeliyiz.*”, KAP s31: “*Hem öğretmenim çöpleri denize atmamalıyız. Sen biliyo musun bi kere babanemlere geliyoduk ordan denizi gördüm. Denize sigara çöpü atmışlardı.*” ve KE s32: “*Ama bazı şeyleri de çöpe atmamız lazım, yere atmamalıyız.*” söylemlerinde bulunmuşlardır. Bu söylemler çocukların *çevreyi koruma* ve *çevreye duyarlı olma* değeri hakkında fikir sahibi olduklarını göstermiştir.

Etkinlikler sonucunda; çocuklardan bazılarının *tasarruflu olmak*, *israf etmemek* değerleri hakkında önbilgileri olmasına rağmen çoğunun yetersiz önbilgiye sahip olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra, çocukların tasarrufun geniş kapsamlı bir kavram olduğunun farkında oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca çocukların etkinlikler boyunca, günlük hayatlarıyla ilişkilendirmeler yaptıkları ve eleştirel düşünerek problem çözme, akıl yürütme ve neden-sonuç ilişkisi kurma becerilerini kullandıkları görülmektedir.

4.1.7.2.Su Kirliliği ve Tasarrufuna Dair Etkinlikler

Su kirliliği ve tasarrufuna dair etkinlikler kapsamında, 4 farklı gün boyunca bütünleştirilmiş etkinliklerden oluşan 10 uygulama yapılmıştır. Bu uygulamalar; hikâye anlatımı, çizgi film izleme, fen, resim yapma ve anlatma, sanat, drama ve afiş hazırlama etkinliklerinden oluşmaktadır. Etkinlikler ile *su kirliliği* ve *su tasarrufu* kavramlarına odaklanılmış ve *tasarruflu olma*, *israf etmeme*, *çevreye duyarlı olma*, *hayvansever olma* ve *temiz olma* değerlerine yer verilmiştir.

4.1.7.2.1.Suyun Değeri –Bütünleştirilmiş Etkinlik

Gün boyunca yapılan bütünleştirilmiş etkinliklerde hikâye anlatımı, çizgi film izleme, fen ve resim yapma ve anlatma uygulamalarına yer verilmiştir. Etkinliklere başlarken, öncelikli olarak çocuklarla konu hakkında kısa bir söyleşi yapılmış, bir önceki etkinlikte öğrenilen Tasarrufu Öğren Şarkısı tekrarlanmıştır. Çocukların bu şarkıyı hatırladıkları ve istekle söyledikleri gözlemlenmiştir. Ardından Doğayı Korumak – Suyun Değeri (Üstünel, t.y.) isimli kitabın ilk sayfalarında konu edinilen, su olmazsa olabilecekleri anlatan slaytlara geçilmiştir. Kitap ise, küçük bir çocuğun su olmadığına yaşadıklarıyla ilgili kötü bir rüya görmesiyle başlamaktadır. Çocuk uyandığında gördüklerinin bir rüya olduğunu anlar fakat bu kötü rüyanın gerçek olmaması için, kitabın geri kalan kısmında, ailesiyle birlikte bir robottan yardım alarak nasıl su tasarrufu yapacağını öğrenmeye çalışır. Kitap, resimler yoluyla çocuklara, su olmazsa neler olabileceğini ve su tasarrufunun nasıl yapılabileceğini anlatmayı hedeflemektedir. Kitabın su tasarrufu hakkındaki kısmı bazı etkinliklerde kullanılmıştır. Ayrıca çocuklarla birlikte *Geleceğimiz Boşa Akmasın* (URL3) isimli çizgi film izlenmiştir. Çocuklar bu çizgi filmi ilgi ve dikkatle seyretmişler ve ardından yapılan sohbette etkin katılım göstermişlerdir. Son olarak ise, zeminine balık ve deniz canlıları şeklinde yapışkanlı etiketler yapıştırılan mavi yuvarlak bir su kabı, içine bir miktar su koyularak sınıfa getirilmiştir. Bunun yanı sıra rengarenk balıkların yüzdüğü bir sualtı resmi, projeksiyon yardımıyla duvara yansıtılmış ve ışıklar kapatılarak sınıfta su altı dünyası ortamı oluşturulmuştur. Tüm bu hazırlıklardan sonra, öğretmen çocuklara elindeki küçük su kaplumbağası maketini göstermiş, onu çocuklara tanıtmış ve ardından kaplumbağaya ve su ile ilgili sohbet yapılmıştır. Çocuklardan kaplumbağanın yalnız kalmaması için ona arkadaşlar

çizimleri istenmiştir. Çocuklar, önceden hazırlanmış küçük kâğıtlara yaptıkları deniz canlılarını suyun içine atmışlar, ardından suyun temiz olup olmadığı, eğer kirlenirse neler olabileceği, suyun içindeki deniz canlılarının neler hissedebileceği hakkında sohbet edilmiştir. Sonra öğretmenin getirdiği kâğıt, karton ve plastik çöpler ve atıklar çocuklarla birlikte suyun içine atılmıştır. Suyun ne hale geldiğine, içindeki deniz canlılarının neler hissetmiş olabileceğine dair yeniden konuşulmuştur. Sohbet bittikten sonra çocuklar masalarına geçmiş ve öğretmenin verdiği iki bölüme ayrılmış kâğıtlara mutlu ve mutsuz balıkların resmini yapmışlardır. Resimler bittikten sonra çocuklar resimlerini anlatmış ve etkinlik sonlandırılmıştır.

Aşağıdaki diyalog; suyun önemi, hayatımızdaki yeri, kirli ve temiz su konularıyla ilgili. Diyalogda çocukların ön bilgilerini tespit amaçlanmıştır.

Diyalog 47: Suyun Önemi, Hayatımızdaki Yeri, Kirli/Temiz Su

Uygulama Tarihi: 14.04.16

- (1)**Ö:** Çocuklar suyu nerelerde kullanırsınız?
(2)**EM:** Çeşmeden.
(3)**Ö:** Evet su çeşmeden akar ama suyla neler yapabiliriz?
(4)**EY:** İçeriz.
(5)**EE:** Ellerimizi yıkarız.
(6)**Ö:** Evet en önemli şeylerden birisidir. Suyu içeriz. Susuz yaşayabilir mi bir insan?
(7)**Çocuklar:** Hayır.
(8)**Ö:** Hayvanlar susuz yaşayabilir mi?
(9)**TÇ:** Hayır.
(10)**Öğretmen:** Bitkiler susuz yaşayabilir mi? Mesela çiçeklere su vermezsek olur mu?
(11)**TÇ:** Hayır.
(12)**EE:** Bi de kediler ölür (su olmazsa).
(13)**KE:** Öğretmenim hayvanlar bol bol su içmiyor, ölebilir belki.
(14)**Ö:** Her hayvanın suya olan ihtiyacı farklıdır Elif, bazıları az su içer bazıları çok su içer ama hepsi mutlaka su içerler.
(15)**EA:** Mesela su olmazsa bitki de olmaz bi de ağzımız kurur ondan sonra su olmazsa biz ölürüz hiç bişey yapamayız.
(16)**Ö:** Mesela diyelim ki hiç su yok. Bitkileri sulayamadık, sebzeleri, meyveleri sulayamadık ıspanakları, havuçları, çilekleri, portakalları yani yediğimiz meyve ve sebzelerin hiçi birini sulayamadık. O zaman hiç biri büyüyemez ve biz de yiyecek bulamayız.
(17)**KB:** Su olmazsa yemek de olmaz.
(18)**KA:** O yüzden suyu da kirletmememiz lazım.
(19)**KE:** Böyle ağaçlaaarr, çimenleerr, bitkiler olmazsa biz aslında yaşayamayız yemeğimiz, suyumuz hiç bişeyimiz olmaz.
(20)**Ö:** Peki suyu başka nerelerde kullanırsınız?
(21)**KA:** Derelerde.
(22)**KC:** Ben kuşuma hiç su vermemiştim ama annem veriyodu sonra hep annem vermedi ben de verdim bazen ama annem hiç vermedi kuşum o yüzden öldüüüü.
...
(23)**Ö:** ...Peki ama hala söylemediniz, su bize ne zaman lazım olur, nerelerde lazım olur?
(24)**KA:** Bulaşıkları yıkamak için.
(25)**EE:** Ellerimizi yıkamak için.
(26)**KB:** Eğer yüzümüz kirlenirse yüzümüzü yıkarız.
(27)**EY:** Çiçekleri sularız.
(28)**KE:** Su olmazsa banyo yapamayız, ellerimizi yıkayamayız.

- (29)Ö: *Peki su kirlenirse ne olur? Burada 2 tane su var, birinde kirli su birinde temiz su var. Hangisini içmek istersin?*
- (30)TÇ: *Ooooooo (temiz su şişesini göstererek)!*
- (31)Ö: *Bu mu (kirli su şişesi gösterilir)?*
- (32)TÇ: *Hayuurr. Temiziiii.*
- (33)Ö: *Pekiiii bu kirli suyu niye içmek istemezsiniz?*
- (34)EY: *Kirli çünkü.*
- (35)EA: *Mikroplar var!*
- (36)KE: *Öğretmenim onun içine ne koydun (kirli su şişesi kast ediliyor)?*
- (37)Ö: *Toz, toprak, pislik ve kir koydum. Peki bu suyu yemek yaparken kullanabilir miyiz?*
- (38)TÇ: *Hayur.*
- (39)Ö: *Hayvanlara verebilir miyiz içmesi için?*
- (40)TÇ: *Hayuurr!*
- (41)Ö: *Bu suyla ellerinizi, yüzünüzü yıkamak ister misiniz peki?*
- (42)TÇ: *Haayuur!*
- (43)KE: *Ama hayvanlar belki içebilir.*
- (44)Ö: *Hayvanlar topraklı suları içebilir Elif ama bunu içemez çünkü bu kirli ve mikroplu bir su.*
- (45)KE: *Ama içerse de mikrop kapar.*
- (46)Ö: *Bu suyla banyo yapmak ister misiniz?*
- (47)TÇ: *Hayuurr!*
- (48)Ö: *Eğer bütün sular kirlenirse, aynı bu hale gelirse, hiç temiz suyumuz kalmazsa ne yaparız o zaman?*
- (49)EY & KB: *Ölürüz!*
- (50)Ö: *Peki ne yapmak lazım suyu kirletmemek için?*
- (51)KA: *Güzel kullanmalıyız.*
- (52)KC: *Çeşmeyi açık bırakmamalıyız.*

Diyalog 47 incelendiğinde ilk olarak, çocukların suyun önemi ve canlıların hayatındaki yeri hakkında fikir sahibi oldukları görülmektedir. Çocuklar öğretmenin s6-8-10: “İnsanlar/hayvanlar/bitkiler susuz yaşayabilirler mi?” sorularına “Hayır!” cevabını vermişlerdir [Bkz.s7-9-11]. Ek olarak s3: “...suyla neler yapabiliriz?” sorusundan sonra ise EY s4: “İçeriz.”, EE s5: “Ellerimizi yıkarız.” ve s12: “Bi de kediler ölür su olmazsa.”, EA s15: “Mesela su olmazsa bitki de olmaz bi de ağzımız kurur ondan sonra su olmazsa biz ölürüz hiç bişey yapamayız.”, KB s17: “Su olmazsa yemek de olmaz.” ve KE s19: “Böyle ağaçlaaarr, çimenleerr, bitkiler olmazsa biz aslında yaşayamayız yemeğimiz, suyumuz hiç bişeyimiz olmaz.” söylemlerinde bulunmuşlar ve neden-sonuç ilişkisi kurmuşlardır. Çocuklardan KC ise s22: “Ben kuşuma hiç su vermemiştım ama annem veriyodu sonra hep annem vermedi ben de verdim bazen ama annem hiç vermedi kuşum o yüzden öldüüüü.” söylemi ile diğerleri gibi neden-sonuç ilişkisi kurmuş ve suyun önemini kendi hayatından verdiği örnekle anlatmaya çalışmıştır. Ayrıca bu söylemlerin devamında KA’nın s18: “O yüzden suyu da kirletmememiz lazım.” söylemi ile konuşulanlardan bir çıkarım yaptığı görülmektedir. Diyalogun ilerleyen kısımlarında, öğretmenin suyun günlük hayatımızdaki yeri hakkında sorduğu s23: “...su bize ne zaman lazım olur, nerelerde lazım olur?” sorusundan sonra KA s24: “Bulaşıkları yıkamak için.”,

EE s25: “Ellerimizi yıkamak için.”, KB s26: “Eğer yüzümüz kirlenirse yüzümüzü yıkarsınız.”, EY s27: “Çiçekleri sularız.” ve KE s28: “Su olmazsa banyo yapamayız, ellerimizi yıkayamayız.” söylemlerinde bulunarak suyun günlük yaşamdaki kullanımı hakkında fikir sahibi olduklarını göstermişlerdir.

Diyaloğun devamında ise, çocukların kirli ve temiz su hakkında önbilgileri göze çarpmaktadır. Öğretmen elinde tuttuğu bir şişe kirli su ve bir şişe temiz suyu göstererek s29: “Peki su kirlenirse ne olur? Burada 2 tane su var, birinde kirli su birinde temiz su var. Hangisini içmek istersin?” sorularını çocuklara yöneltmiştir. Çocuklar ise temiz su şişesini seçmişlerdir [Bkz. s30, s32]. EA ise ek olarak s35: “Mikroplar var.” söyleminde bulunmuştur. Ardından öğretmen çocuklara kirli suyu göstererek, s37: “...Peki bu suyu yemek yaparken kullanabilir miyiz?”, s39: “Hayvanlara verebilir miyiz içmesi için?” s41: “Bu suyla ellerinizi, yüzünüzü yıkamak ister misiniz peki?” ve s46: “Bu suyla banyo yapmak ister misiniz?” sorularını sormuştur. Çocuklar ise tüm bu sorulara “Hayuurr!” cevaplarını vermişlerdir [Bkz. s38-40-42-47]. Ardından öğretmenin, s48: “Eğer bütün sular kirlenirse, aynı bu hale gelirse, hiç temiz suyumuz kalmazsa ne yaparsınız o zaman?” sorusundan sonra EY ve KB s49: “Ölürüz!” söylemlerinde bulunmuşlardır. Bu söylemler çocukların kirli ve temiz suyun farkları ve özellikleri hakkında önbilgi sahibi olduğunu göstermektedir. Bunların yanı sıra öğretmenin s50: “Peki ne yapmak lazım suyu kirletmemek için?” söyleminden sonra KA s51: “Güzel kullanmalıyız.” ve KC s52: “Çeşmeyi açık bırakmamalıyız.” ifadelerini kullanmışlardır. Bu ifadeler ile birlikte diğer çocukların cevap vermemesi ise, çocukların su kirliliğini önleme hakkında fazla bilgi sahibi olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Yapılan etkinliğin ardından öğretmenin *Doğayı Koru – Suyun Değeri* (Üstünel, t.y.) isimli kitabın *su olmazsa olabilecekleri* konu edinen ilk sayfalarını kullanarak hazırladığı sunuma geçilmiştir. Sunum, Deniz isimli kız çocuğunun gördüğü kötü rüya ile başlamaktadır. Aşağıdaki diyalogda, bu sunum boyunca yapılan yorumlar yer almaktadır.

Diyalog 48: Su Olmazsa!

Uygulama Tarihi: 14.04.16

- (1)Ö: Çocuklaaaaar burada bir kız çocuğu var. Kızın ismi Deniz. Deniz o sabah uyanıyor ve gidip çeşmeyi açıyor. Amaaa çeşmeden hiç su gelmiyor. “Hayyyyyuurrrr Allahum ne yapacağım!?” diye düşünüyor. Çünkü hiç su akmamaya başlamış.
(2)KA: Sular kesilmiş galibaaa.

- (3)Ö: *Veee Deniz'in annesi mutfığa gitmiş amaaaa sular olmadığı için çeşmeyi açıyor ama çeşmeden sadece birkaç damla akmış. Sular olmasa annemiz bize yemek yapabilir mi?*
- (4)TÇ: *Hayır.*
- (5)Ö: *Sular olmasa annemiz bulaşıkları yıkayabilir mi?*
- (6)TÇ: *Hayır.*
- (7)Ö: *Temiz tabak olmadığı için hep kirli tabaklardan yemek zorunda kalırız ve bu sefer de mikrop kapabiliriz.*
- (8)KE: *Ama temizler böyle süngerle.*
- (9)Ö: *Evet KE süngerle temizleyebilir ama su olmayınca yine de yeterince temiz olmaz. Peki annemiz kıyafetlerimizi yıkayabilir mi su olmasa?*
- (10)TÇ: *Hayır!*
- (11)Ö: *Kirli kıyafetleri giyersek ne olur ki?*
- (12)EY: *Mikrop kaparız.*
- (13)KB: *Evet ama ıslak bez vardır. Mesela mutfaklarda ıslak bez vardır.*
- ...
- (14)Ö: *Deniz'in babası iseeee lavobaya gitmiişşş, tıraş olmak için sakallarına da sabunları, köpükleri sürmüş amaaa çeşmeyi bir açmış kiii, eyvaahh musluklardan su gelmemiş. Babası da tıraş olamamış.*
- (15)EY: *Beyaz kalmış.*
- (16)Ö: *Deniz en sonunda banyoya gitmiş banyo yapmak için çeşmeyi bir açmış banyo yapmak için amaa su gelmiyoooo.*
- (17)EY: *Banyo edememiş.*
- (18)Ö: *Evet banyo yapamamış, mikroplu mikroplu kalmış. Deniz'in dedessii isee bahçeye gitmiş. Hortumu eline almışş, çeşmeyi açmış ama hortumdan su gelmemiş. Çiçekleri sulayamamış.*
- (19)EY: *Çünkü sular kesilmiş.*
- (20)EA: *Ölmüüüşş (çiçekler)*
- (21)Ö: *En sonunda Deniz'in kardeşinin çok tuvaleti gelmiiş ve artık karnı ağrımaya başlamış ama bir türlü tuvalete gidememiş. Çünkü tuvaletini yaparsa poposunu yıkamak zorunda kalacak ve eğer yıkayamazsa mikroplu kalacak. O yüzden de karnı ağrımaya devam etmiş.*
- (22)EA: *Silsiiinnn. Poposunu silsin.*
- (23)KE: *Silsin o zaman poposunu.*
- (24)Ö: *Evet ama o zaman da yeterince temiz olmayacağını düşünmüş.*
- (25)EY: *Islak mendille silsin.*
- (26)Ö: *Islak mendil için de suya ihtiyacımız vardır. Eğer sular hiç olmazsa mendili de ıslatamayız.*
- (27)EA: *Islak mendilin suyu var amaa..*
- ...
- (28)Ö: *Çocuklar şimdi bana "su olmazsaaa...." ne olur onu söyler misiniz?*
- (29)EY: *Su olmazsa okula gidemeyiz, susuz kalırız.*
- (30)EE: *Su olmazsa dünya da olmaz.*
- (31)KE: *Su olmazsa denizler çöp olur.*
- (32)KA: *Su olmazsa ağaçlar olmaz, çiçekler olmaz, çimenler olmaz.*
- (33)EYY: *Su olmazsa biz yaşayamayız.*

Diyalog 48'de ilk olarak, KE ve KB'nin söylemleri göze çarpmaktadır. Öğretmenin s5: "Sular olmasa annemiz bulaşıkları yıkayabilir mi?" sorusundan sonra KE s8: "Ama temizler böyle süngerle." söyleminde bulunmuş, yine öğretmenin s11: "Kirli kıyafetleri giyersek ne olur ki?" sorusundan sonra KB s13: "Evet ama ıslak bez vardır. Mesela mutfaklarda ıslak bez vardır." söyleminde bulunmuştur. Çocukların bu söylemleri onların akıl yürütme becerilerini kullandıklarını göstermekle birlikte bu söylemler aynı zamanda, *su olmazsa gerçek temizliğin olmayacağını* bilmediklerinin göstergesi de olabilir. Diyaloğun devamında da benzer bir durum tespit edilmiştir. Öğretmenin s21: "En sonunda Deniz'in kardeşinin çok tuvaleti

gelmiiiiş ve artık karnı ağrımaya başlamış ama bir türlü tuvalete gidememiş. Çünkü tuvaletini yaparsa poposunu yıkamak zorunda kalacak ve eğer yıkayamazsa mikrop lu kalacak. O yüzden de karnı ağrımaya devam etmiş.” söyleminin ardından EA, KE ve EY s22: “Silsiiiiinnn. Poposunu silsin.”, s23: “Silsin o zaman poposunu.” ve s25: “Islak mendille silsin.” söylemleriyle yine akıl yürütme becerilerini kullanarak çözümler üretmişlerdir.

Diyaloğun sonunda ise, çocukların *su olmazsa* ne olabileceğine dair söylemleri bulunmaktadır. EY s29: “*Su olmazsa okula gidemeyiz, susuz kalırız.*”, EE s30 “*Su olmazsa dünya da olmaz.*”, KE s31: “*Su olmazsa denizler çöp olur.*”, KA s32: “*Su olmazsa ağaçlar olmaz, çiçekler olmaz, çimenler olmaz.*” ve EYY s33: “*Su olmazsa biz yaşayamayız.*”. Bu söylemlerden, çocukların *suyun önemine* dair önbilgileri olduğu anlaşılmakta ve neden-sonuç ilişkisi kurdukları görülmektedir.

Kitabın ilgili sayfalarından oluşan sunum bittikten sonra *Geleceğimiz Boşa Akmasının* isimli (URL3) çizgi film izlenmiştir. Bu çizgi filmde bir su damlası, suyu kirletmeden kullanmanın gerekliliğini anlatmaktadır. Çizgi film 3.30 dakika sürmekte olup, çocukların ilgisini çekmiştir. Aşağıdaki diyalog çocuklar çizgi filmi izledikten sonra gerçekleşmiştir.

Diyalog 49: Geleceğimiz Boşa Akmasının Çizgi Filmine Dair

Uygulama Tarihi: 14.04.16

- (1)Ö: *Evet çocuklar su damlalarını duydunuz suları kirleten, suyu boşa harcayan çocukların, insanların olduğu yere artık gitmeyeceklerini söylediler.*
- (2)EA: *Öğretmenim ben bi tane kitap almıştım, çöple ilgiliydi ondan sonra dünyanın şurası kirliydi şurası temizdi (elleriyle gösterir) şurda boş bişey vardı dünyamızın heeeerr yeri kirliydi.*
- (3)Ö: *Dünyamızı kirletirsek sularımız da aynen böyle olur işte çocuklar (kirli suyun olduğu şişe gösterilir).*
- (4)KA: *Şey bizim yaşadığımız yer var yaa işte orda birçok kişi orda etrafa çöp atıyor.*
- (5)Ö: *Yaa çok üzuldüm KA. Bunun için önce sizin çöp atmamanız gerekiyor ve sonra sen, annen veya baban etrafa çöp atanları gördüğünüz zaman onları uyurabilirsiniz çünkü bu dünya hepimizin dünyası.*
- Peki eğer denizler, göller ve dereler kirlenirse oralarda yaşayan balıklara ne olur?*
- (6)EÖ: *Ölür.*
- (7)TÇ: *Ölüüüürrr.*
- (8)KC: *Denizler pis olursa ölürler.*
- (9)KB: *Eee öğretmenim su olmazsa duvarlar da siyah beyaz olur mu?*
- (10)KE: *Gemiler gidemez, balıklar yüzemez. Balıkları yiyemeyiz.*

Diyalog 49’da, çocukların çizgi filmi izledikten sonraki söylemleri bulunmaktadır. Çocuklardan EA s2: “*Öğretmenim ben bi tane kitap almıştım, çöple ilgiliydi ondan sonra dünyanın şurası kirliydi şurası temizdi (elleriyle gösterir) şurda boş bişey*

vardı dünyamızın heeerr yeri kirliydi.” ve KA’nın s4: “*Şey bizim yaşadığımız yer var yaa işte orda birçok kişi orda etrafa çöp atıyor.*” söylemlerinden, çizgi filmin çocuklara *çevre kirliliği* hakkında mesaj verdiği, *su kirliliği* ile *çevre kirliliği* arasında bağlantı kurmalarına yardımcı olduğu ve çocukların kendi yaşantılarıyla ilişkilendirerek örnekler verdikleri anlaşılmaktadır. KB’nin s9: “*Öğretmenim su olmazsa duvarlar da siyah beyaz olur mu?*” söylemi de bu bulgunun bir örneği olabilir. Ayrıca, diyalogun sonunda öğretmenin s5: “*Peki eğer denizler, göller ve dereler kirlenirse oralarda yaşayan balıklara ne olur?*” sorusundan sonra çocuklar s7: “*Ölüüüüüürr!*”, KC s8: “*Denizler pis olursa ölürler.*”, ve KE’nin s10: “*Gemiler gidemez, balıklar yüzeemez. Balıkları yiyemeyiz.*” söylemleri, *su kirliliğinin* insanlar dışındaki diğer canlılara da zarar verdiğinin farkında olduklarını göstermektedir.

Çizgi film izleme etkinliği sonlandırıldıktan sonra fen etkinliğine geçilmiştir. Öğretmenin daha önceden balık ve deniz canlıları şeklindeki çıkartmaları yapıştırarak hazırladığı su dolu kap sınıfa getirilmiş ve *suyun temizliği & kirliliği, içinde yaşayan canlılar* hakkında sohbet edilmiştir. Sohbetin devamında öğretmen getirdiği kaplumbağa maketi *Törtül’ü* çocuklar ile tanıştırmış ve çocuklardan *Törtül’a* arkadaşlar yapmalarını istenmiştir. Çocuklar masalarına geçerek önceden hazırlanmış küçük kâğıtlara deniz canlıları yapmışlar ve onları *Törtül’in* yanına, suyun içine atmışlardır. Ardından eğer su kirlenirse neler olabileceği ve sudaki deniz canlılarının neler hissedebileceği hakkında konuşulmuş ve öğretmenin getirdiği kâğıt, karton ve plastik çöpler ve atıklar çocuklarla birlikte suyun içine atılmıştır. Suyun şimdiki hali ve bu haldeyken içindeki deniz canlılarının neler hissetmiş olabileceği hakkında da sohbet edildikten sonra fen etkinliği sonlandırılmıştır.

Çocuklar etkinliğe oldukça fazla ilgi göstermişlerdir ve etkinlik boyunca aktif katılım yüksek olmuştur. Ancak çocukların, etkinlik boyunca suyla oynamak istemesi ve hatta bazı çocukların suyla kendilerini ıslatması, sınıf kontrolünü öğretmen açısından zorlaştırmış olup zaman zaman veri kaybına sebep olmuştur. Fakat etkinlik boyunca çocukların verdikleri bazı tepkilerden, çocukların su kirlendikten sonra çok üzüldükleri ve deniz canlıları için endişelendikleri gözlemlenmiştir. Örneğin; öğretmen suyu kirletmek için elindeki kirli suyun tamamını boşalttıktan sonra çocukların tümünün “*Hiiiiiiii! Olamaz! Dökme Öğretmenim!*” gibi tepkiler verdikleri, EY’nin “*Temiz su yok mu öğretmenim!*” söyleminde bulunduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca etkinliğin sonunda, su iyice kirlendikten sonra KE, “*O*

zaman balıkların yüzecek yeri kalmadıysa denizlerin dibine gitsinler öyle nasıl olur?” söyleminde bulunmuş ve problem çözme becerilerini kullanarak balıkların temiz suya kavuşması için çözüm önerisinde bulunmuştur.

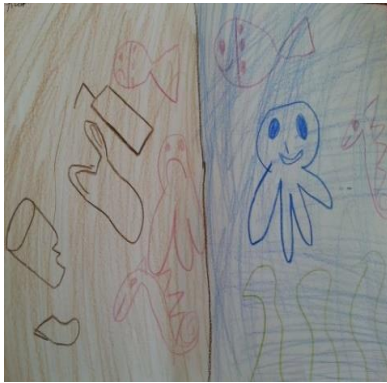
Etkinlik sonrasında resim yapma ve anlatma etkinliğine geçilmiştir. Okul öncesi eğitim programında yer alan (MEB, 2013:21) “*Nesne veya varlıkların özelliklerini karşılaştırır*” kazanımından yola çıkılarak çocuklardan mutlu ve mutsuz balıkları karşılaştırmalı olarak resmetmeleri ve bu resimleri anlatmaları istenmiştir. Etkinlik ile ilgili görsel ve söylemlere aşağıda yer verilmiştir.

KE: *Burası mutsuz burası mutlu balıklar. Çünkü gemi geliyor pis su atıyor oraya. Balıklar da ölüyor, çöp falan atıyorlar. Burda da gemi geliyor çok temiz sular var, yem atıyor balıklara onun için mutlular.*

KE'nin yaptığı resimde; kirli denizde ve temiz denizi birebir karşılaştırdığı söylenebilir.

Resim27: KE'nin resmi

KA: *Kirli denizde yüzenler mutsuz, temiz denizde yüzenler mutlu. Böyle kırık camlar filan vaar, poşetler vaarr.*

KA'nın yaptığı resimde ve söylemlerinde; onun denizleri kirleten ve deniz canlılarına zarar veren şeylerin farkında olduğu görülmektedir.

Resim 28: KA'nın resmi

Resim 29: EA'nın resmi

EA'nın yaptığı resimde; çöplerin olduğu tarafta olan balıkların mutsuz ve siyah renklerde oldukları, çöplerin olmadığı tarafta yüzen balıkların ise mutlu ve sarı, kırmızı ve yeşil gibi canlı renklerde oldukları görülmektedir. Bu durum, EA'nın hayal gücünde koyu renkleri *olumsuz* durumlarla eşleştirmesinin sonucu olarak yorumlanabilir.

Resim 30: KAP'ın resmi

KAP: *Bu balıklar mutlu. Çünkü deniz yaptım, denizin içinde yüzüyorlar. Deniz kirlili değil temiz.*

KAP'ın yaptığı resimde ve söyleminde; denizde çöplerin olmadığı ve denizdeki canlıların hepsinin mutlu resmedildiği görülmektedir.

Resim 31: KZ'nin resmi

KZ: *Bu balıklar arkadaşları olduğu için mutlu. Deniz temiz. Bu da üzgün balık, pis su. Yalnız.*

KZ'nin resminde; kirlili ve temiz denizi birebir olarak karşılaştırdığı söylenebilir. KZ temiz denizde yüzen balıkları *mutlu* ve *hep beraber* resmederken, kirlili denizde yüzen balıkları *mutsuz* ve *yalnız* olarak resmetmiştir.

Yapılan resimler değerlendirildiğinde; çocukların *olumsuz durumları* yansıtmak için genellikle *siyah, kahverengi* gibi koyu renkleri, *olumlu durumları* yansıtmak için ise

sarı, kırmızı, yeşil gibi açık renkleri kullandıkları ve çocukların iki durumu birbiriyle karşılaştırabildikleri görülmektedir.

Yapılan etkinlikler değerlendirildiğinde; çocukların suyun önemi ve canlıların hayatındaki yeri, kirli ve temiz suyun farkları ve özellikleri, su kirliliğinin tüm canlılara olan etkileri hakkında önbilgi sahibi oldukları fark edilirken, su kirliliğini önleme hakkında fazla bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Ek olarak, çocukların etkinlikler boyunca günlük hayatlarıyla ilişkilendirmeler yaptıkları ve akıl yürütme, problem çözme, çıkarım yapma, olay ya da varlıkların özelliklerini karşılaştırma, olay ya da varlıklar arasında ilişki kurma becerilerini kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca etkinlikler ile *tasarruflu olma, çevreye duyarlı olma, temiz olma, hayvansever olma* değerleri pekiştirilmiştir.

4.1.7.2.2. Denizler ve Denizlerdeki Canlılar –Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Gün boyunca yapılan bütünleştirilmiş etkinlikler sanat ve drama etkinliklerinden oluşmaktadır. Bu etkinliklere başlamadan önce, bir önceki gün yapılan etkinlikler hakkında çocuklarla kısa bir söyleşi yapılmıştır. Ardından çocuklar balık boyama ve süslemelerini yapmak için etkinlik masalarına geçmişlerdir. Her bir çocuk balığını istediği renklerde boyadıktan ve öğretmenin verdiği pullar ve boncuklarla istediği şekilde süsledikten sonra bu resimler öğretmen tarafından birer kolye haline getirilmiş ve çocukların boynuna takılmıştır. Ardından çocuklar, öğretmenin mavi çöp poşetlerini 2 ayrı bölgeye sererek hazırladığı alana geçmişlerdir. Bu poşetlerin kapladığı alanlar deniz olmuştur. Bu denizlerden birisi daha büyük ve temiz, diğeri ise daha küçük ve çok kirlidir. Kirli denizin içine bir takım çöpler atılmıştır. Oyuna göre çocuklar balık olmuşlar ve öğretmen 2 ritimden oluşan bir müzik açmıştır. Bu müzikteki ilk ritim neşeli ve hareketlidir ve çocuklar, yani balıklar, bu ritimde temiz ve geniş denizde mutlu bir şekilde dans ederek yüzmüşlerdir; ritim değiştiğinde ise müzik artık daha mutsuz ve ağırdır. Bu ritimde çocuklar kirli denizin içine geçerler ve sıkışmış bir şekilde çöplerin arasında yüzmeye çalışmışlardır. Oyun çocuklar sıkılıncaya kadar devam etmiştir.

Aşağıdaki diyalog, yapılan hatırlatma ve geçiş etkinliği hakkındadır.

Diyalog 50: Hatırlatma ve Geçiş Etkinliği

Uygulama Tarihi: 15.04.16

- (1)Ö: Dün yaptığımız etkinliklerin neyle ilgili olduğunu hatırlıyor musunuz çocuklar?
(2)EY: Parayla!
(3)KA: Suyla!
(4)KAP: Su su!
(5)EE: Susuz kalmak.
(6)Kİ: Ben biliyorum. Balıklar yüzmek için temiz su kalmadığı için kirli suda yüzmek zor bişeydi. Ondan sonra suya çöpleri atmamak lazım.
(7)EAY: Şey denizi kirletmemekle ilgili etkinlik yaptık.
(8)EA: Suya çöp atmamamız lazım.
...
(9)Kİ: İçinde kaplumbağalar da vardı.
(10)Ö: Sonraa da içine çöpleri atınca, suyu kirletincee...
(11)KAP: Sonra da şey olmuştu kirli su koymuştun.
(12)KEU: Çizgi film de izlemiştik.
(13)Ö: Evet bi de çizgi film izlemiştik. Çizgi film neyle ilgiliydi? Ne vardı çizgifilmde?
(14)KAP: Suyla ilgili. Bi tane kız vardı bi tane oğlan vardı.
(15)Ö: Su damlacıkları vardı bi de değil mi? Peki su damlacıkları ne diyordu?
(16)KA: Tasarruf yapmayan çocukların olduğu yerlere gitmicezz diyordu.
(17)Ö: Evvvveet. Diyordu ki tasarruf yapmayan, suyu boşa kullanan insanların olduğu yerlere gitmicez, onları susuz bırakıcaz. Bi de bişey daha yapanların olduğu yere gitmicez diyordu, neydi o?
(18)KA: Suyu kirletenlerin.
(19)Ö: Hatta gitmicez gitmicez diye bağıryorlardı değil mi?
(20)EM: Suyu kirlettikten sora balıklar ölür.
(21)Kİ: Bi de bi adam vardı traş olurken sular kesilmişti.
(22)Ö: Evet İdil Su doğru hatırladı. Bi de bi kız vardı ben size bilgisayardan göstermişim. Babası traş olacaktı, köpükleri yüzüne sürmüştü hatta ama sular kesik olduğu için traş olamamıştı, yüzü köpüklü kalmıştı, yüzünü yıkayamamıştı. Mesela kardeşi sular kesik olduğu için tuvalete gidememişti.
(23)Kİ: Sonra sıkışmıştı çok karnı ağrıyodu.
(24)Ö: Peki annesi?
(25)Kİ: Bulaşıkları yıkayamamıştı.
(26)EY: Annesi de mutfağa gitmişti, musluğu açmıştı, musluktan su gelmemişti.
(27)EA: Şey musluğu açmıştı azcık sular geliyordu.
(28)KAP: Annesi bulaşıkları yıkayamamıştı.
(29)Ö: Peki annesi ne yapamamıştı sular gelmediği için?
(30)EAY&KA: Bulaşıkları yıkayamamıştı.
(31)EA: Dedesi de çiçekleri sulayamamıştı sular olmadığı için.

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde; çocukların bir önceki gün yapılan etkinlikleri hatırladıkları görülmektedir. Örneğin; öğretmenin s1: “Dün yaptığımız etkinliklerin neyle ilgili olduğunu hatırlıyor musunuz çocuklar?” sorusundan sonra çocukların söylemleri onların su kirliliği ile ilgili yapılan fen etkinliğini hatırladıklarını göstermektedir. Kİ s6: “Ben biliyorum. Balıklar yüzmek için temiz su kalmadığı için kirli suda yüzmek zor bişeydi. Ondan sonra suya çöpleri atmamak lazım.”, ve EA’nın s8: “Suya çöp atmamamız lazım.” söylemleri bu duruma örnek gösterilebilir. Ek olarak, KA’nın s16: “Tasarruf yapmayan çocukların olduğu yerlere gitmicezz diyordu.” söylemi ve diğer çocukların benzer söylemlerinden [Bkz.s12, s14] izlenen çizgi filmi de hatırladıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca, çocukların s21, s23,

s25, 26, 27, 28, 30, 31 numaralı söylemleri çocukların *Su Değeri* (Üstünel, t.y.) isimli kitabın ilgili sayfalarını da hatırladıklarını göstermektedir. Sonuç olarak; bir önceki gün yapılan etkinliklerin çocuklar için ilgi çekici, akılda kalıcı ve öğretici nitelikte olduğu söylenebilir.

Yapılan sohbetler sonlandırıldıktan sonra çocuklar boyalarını almış ve etkinlik masalarına geçmişlerdir. Ardından öğretmen onlara üzerinde balık resminin bulunduğu A4 kağıdının yarısı boyutundaki kağıtları dağıtmıştır. Çocuklar balıklarını istedikleri şekilde boyadıktan ve süsledikten sonra çocukların balıklarına ipler takılarak kolye haline getirilmiştir. Çocuklar balıklarını hazırlarken aralarında aşağıdaki konuşmaların geçtiği gözlemlenmiştir.

Diyalog 51: Balık Yapımı Esnasında

Uygulama Tarihi: 15.04.16

(1)EE: *Deniz olmazsa yaşayamaz (balıklar). Çok deniz yap (arkadaşıyla konuşur).*

(2)EA: *Bunlar gerçek değil ama dimiiii?*

(3)EB: *Bunlar gerçek değil ki!!!*

...

(4)EB: *Öğretmenim sen biliyo musun benim babam beni vapura bindirdi, dedem beni motora bindirdi.*

(5)Ö: *...Peki vapura bindiğinizde deniz temiz miydi, kirli miydi?*

(6)KB: *Temizdi, çok temizdi.*

Yukarıdaki diyalogda, EE s1: *“Deniz olmazsa yaşayamaz (balıklar). Çok deniz yap.”*, EA s2: *“Bunlar gerçek değil ama dimiiii?”* ve EB'nin s3: *“Bunlar gerçek değil ki!!!”* söylemleri incelendiğinde çocuklar gerçek ve gerçek olmayan olay ve durumları ayırt edebilmektedir. Ayrıca, EB'nin s4: *“Öğretmenim sen biliyo musun benim babam beni vapura bindirdi, dedem beni motora bindirdi?”* söyleminden yola çıkılarak, etkinliğin çocukların kendi yaşantıları ile bağ kurmalarına olanak verdiği yorumu da yapılabilir.

Tüm çocuklar balıklarını tamamladıktan sonra öğretmenin *deniz* olarak düzenlediği alana geçilmiştir. Öğretmen okul öncesi programında yer alan (MEB, 2013:28) *“Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.”* kazanımından yola çıkılarak planlanmış olan oyunu anlatmış ve oyun çocuklar sıkılıncaya kadar oyun oynanmıştır. Oyun esnasında çocukların *temiz denizin* olduğu alana geçtiklerinde *mutlu* ifadeler içerisinde, *kirli denizin* olduğu alana geçtiklerinde ise *mutsuz* ifadeler içerisinde olmalarından ve çocuklardan bazılarının *kirli denize* geçtiklerinde *ölmüş balık* taklidi

yapmalarından çocukların oyuna adapte olabildikleri, oyunu kolayca oynayabildikleri ve kendilerini özgün yollarla ifade edebildikleri anlaşılmaktadır. Oyun bittikten sonra çocuklarla kısa bir söyleşi yapılmıştır. Bu söyleşiye aşağıdaki diyalogda yer verilmiştir.

Diyalog 52: Kirlil / Temiz Deniz Müzikli Dans Etkinliği Sonrası

Uygulama Tarihi: 15.04.16

- (1)Ö: Çocuklarr balıklar hangi denizde yüzerken mutluydu?
(2)EE: Bu (eliyle temiz denizin olduğu yeri gösterir)
(3)KA: Eeee temiz!
(4)EY & Kİ & KEU & EF: Temizzz!
(5)Ö: Peki hangi denizde yüzerken mutsuzdu?
(6)TÇ: Buuuuuuu! (Kirlil denizin olduğu yeri gösterirler.)
(7)KB: Temiz suda, ay kirlil suda.
(8)Ö: Evet kirlil suda yüzerken mutsuzdular. Peki neden?
(9)EE: Çünkü dans edemiyordu.
(10)KB: Çöpler vardı.
(11)Ö: Eveet çöpler vardı ve çöplerden dolayı balıklara yer kalmamıştı değil mi? Balıklar sıkışıp kalmışlardı. Peki bi de yanlışlıkla çöpleri yem zanneden balıklar vardı onlara ne olmuştu?
(12)KA & KAP & EM: Ölmüştüüü.
(13)Ö: Peki işte bu yüzden ne yapmamız lazım çocuklar?
(14)KC: Yardım etmemiz lazım.
(15)Ö: Ama nasıl yardım edebiliriz onlara?
(16)KAP: Çöp atmamalıyız.
(17)KA: Denizleri kirletmemeliyiz.

Diyalog 52’de, yapılan müzikli dans etkinliğinin çocuklar üzerindeki etkisi görülmektedir. Çocuklar kirlil suların balıklara zarar vereceğini (onları mutsuz edeceğini), temiz suların ise onların yaşaması için gerekli olduğunu (onları mutlu edeceğini) yaşayarak anlamışlardır. Öğretmenin s1: “Çocuklarr balıklar hangi denizde yüzerken mutluydu?” sorusundan sonra çocukların “Temiz!” [Bkz. s2, s3, s4] cevaplarını vermeleri ve öğretmenin s5: “Peki hangi denizde yüzerken mutsuzdu?” sorusundan sonra ise çocukların “Kirlil!” [Bkz. s6, s7] cevaplarını vermeleri bu durumun bir kanıtı olabilir. Ayrıca çocuklar, diyalogun sonunda öğretmenin, s13: “Peki, işte bu yüzden ne yapmamız lazım çocuklar?” söyleminden sonra problem çözme becerilerini kullanarak KC s14: “Yardım etmemiz lazım.”, KAP s16: “Çöp atmamalıyız.” ve KA s17: “Denizleri kirletmemeliyiz.” söylemlerinde bulunmuşlardır. Tüm bu söylemlerden sonra, etkinliğin çocuklar üzerinde olumlu etkiler bıraktığı ve onlara konu hakkında farkındalık kazandırdığı söylenebilir.

Etkinlikler genel olarak değerlendirildiğinde; etkinliklerin çocuklar için ilgi çekici, üzerlerinde olumlu etkiler bırakan, su kirliliği ve kirliliğin canlılara etkisi hakkında

onların farkındalıklarını arttıran, çevreye duyarlı olma, hayvansever olma, temiz olma değerlerini pekiştiren, çocukların yaşantıları ile bağlantı kurmalarına izin veren, problem çözme ve empati becerilerini destekleyen ve kendilerini özgün yollarla ifade etmelerine teşvik eden nitelikte olduğu görülmektedir.

4.1.7.2.3.Dünyamız ve Su Kirliliği –Bütünleştirilmiş Etkinlik

Etkinlikler dünyanın incelenmesinden oluşan fen etkinliği ve su kirliliği hakkındaki afiş hazırlama etkinliklerinin bütünleştirilmesiyle uygulanmıştır. İlk olarak, *Google Earth* isimli programdan dünya haritası çocuklarla birlikte incelenmiştir. Öncelikli olarak dünyanın genel görünümü hakkında çocuklarla sohbet edilmiş, özellikleri hakkında kısaca sohbet edilmiştir. Sonrasında çocuklarla birlikte haritada yakınlaştırılarak dünya üzerinde ülkemizin yeri, İstanbul (*çocukların yaşadığı şehir*), Sancaktepe (*çocukların yaşadığı ilçe*) bulunmuş ve incelenmiştir. Ardından harita büyütülmüş ve yeniden dünyanın genel görünümü hakkında çocuklarla sohbet edilmiştir. Çocuklar etkinliğe ilgiyle katılmışlardır. Sohbet bittikten sonra çocukların evde ebeveynleriyle birlikte buldukları, su kirliliği hakkındaki resimler incelenmiş (her bir çocuk su kirliliği hakkında 3 resim getirmiştir) ve sonrasında bu resimler kullanılarak çocuklarla birlikte bir afiş hazırlanmıştır.

Aşağıdaki diyalog, *Google Earth* isimli programın incelenmesi esnasında çocukların söylemlerine yer vermektedir.

Diyalog 53: Dünyamıza Dair Söyleşi 1

Uygulama Tarihi: 21.04.16

- (1)**KB:** *Bizim dünyaaamız.*
(2)**EE:** *Bu bizim dünyamız.*
(3)**KA:** *Hayır bizim dünya değil.*
(4)**Ö:** *Evveet çocuklar bu bizim dünyamız.*
(5)**EY:** *Ben bizim evi göremiyorum.*
(6)**EE:** *Bizim evi görüyorum ben bak.*
(7)**Ö:** *Çocuklar bu, bizim dünyamız. Şimdiiii dünyamızı biraz döndürelim (Mouse yardımıyla dünya döndürülür). Şimdi de küçütelim birazcık bakuuun. Dünya küçüldüüüü etrafı kapkaranlık. Hadi ışığı kapatalım o zaman daha iyi görürsünüz.*
(8)**EB:** *Öğretmenim mavi olan yerler deniz mi?*
(9)**EY:** *Öğretmenim bu neresi? Bizim evimiz neresi?*
(10)**Tüm öğrenciler:** *(Işıklar kapatıldıktan sonra) Wuuuuuuuuu, ne güzel görünüyooorrr!*
(11)**KA:** *Çok güzel görünüyooorrr. Canlı gibbbiiiii.*
(12)**KZ:** *Yıldızlar da vaaaar.*
(13)**Ö:** *Hadi dünyayı biraz döndürelim.*
(14)**EB:** *Öğretmenim canlı gibiiiii.*

- (15)Ö: *Evet canlı gibi değil mi? Çocuklar bu dünyamızın uzaydan çekilmiş bir fotoğrafı. Dünyamızı biraz döndürelim.*
- (16)KE: *Astronotlar mı çekmiş bu fotoğrafı?*
- (17)Ö: *Evet KE uzayla ilgilenen insanlar çekmiş. Uzaya gönderilen uydulardan çekmişler bu fotoğrafları.*
- (18)KA: *Gerçek gibiiii.*
- (19)Ö: *Dünyanın üzerinde hangi renkler var?*
- (20)Çocuklar: *Yeşil ve maviiii!*
- (21)Kİ: *Beyazz!*
- (22)Ö: *Peki bu mavilerin olduğu yerde ne var sizce?*
- (23)EÖ & EE & KA & EB: *Deniiiiizz!*
- (24)Ö: *Denizleeeer, sulaarrrr,...*
- (25)EB: *Balikklaarrr!*
- (26)EM: *Bulutlaaarrrr!*
- (27)Ö: *Yeşillerin olduğu yerde ne var peki?*
- (28)EY & EE & EÖ: *Ev!*
- (29)KE: *Bahçee.*
- (30)Ö: *Yeşil yerlerde deee topraklar var. Bizim yaşadığımız yerler bu yeşil yerler. Peki mavi yerler mi daha çok yeşil yerler mi?*
- (31)Çocuklar: *Maviiii!*
- (32)KE: *Yeşil.*

Diyalog 53'te çocukların dünyanın özellikleri hakkındaki önbilgileri görülmektedir. KB, EE ve EB'nin dünyayı gördükleri andaki s1: "*Bizim dünyaaamuuuz!*", s2: "*Bu bizim dünyamız.*", s8: "*Öğretmenim mavi olan yerler deniz mi?*" söylemleri onların dünyanın görünümü hakkında doğru bir önbilgiye sahip olduklarını gösterirken, KA'nın s3: "*Hayır bizim dünya değil!*" söyleminde bulunması onun önbilgilerinin yetersiz olduğunu göstermektedir. Ek olarak, öğretmenin çocuklara yönelttiği s22: "*Peki bu mavilerin olduğu yerde ne var sizce?*" sorusundan sonra çocuklardan EÖ, EE, KA ve EB s23: "*Deniiiiizzzz!*" cevabını verirken, EM s25: "*Bulutlaaarrrr!*" söylemlerinde bulunmuşlardır. Öğretmenin s27: "*Yeşillerin olduğu yerde ne var peki?*" sorusundan sonra ise EY, EE, EÖ s28: "*Ev!*", KE s29: "*Bahçee!*" cevaplarını vermişlerdir. Bu söylemler çocukların dünya hakkında önbilgi sahibi olduklarını fakat bu bilgilerin yetersiz olduğunun göstergesidir.

Ayrıca çocukların s10: "*Wuuuuuuuuu, ne güzel görünüyooorrr!*", KA s11: "*Çok güzel görünüyooorrr. Canlı gibiiii.*", KZ s12: "*Yıldızlar da vaaaar.*", EB s14: "*Öğretmenim canlı gibiii.*" ve KA s18: "*Gerçek gibiiii!*" söylemlerinden, etkinliğin onlar için ilgi çekici olduğu anlaşılmaktadır. Ek olarak, KE'nin s16: "*Astronotlar mı çekmiş bu fotoğrafı?*" söylemi ise onun sorgulama yapma becerilerini kullandığının göstergesi niteliğindedir. Çocuklar etkinlik boyunca tüm dikkatleri ile etkinliğe katılmıştır. Bu durum, okul öncesi dönemde yapılan fen ve doğa etkinliklerinin önemi ve etkisini göstermektedir.

Aşağıdaki diyalogda *Google Earth* programı ile dünya incelenmeye devam edilmiştir ve çocuklarla birlikte dünya üzerinde yakınlaşarak sırasıyla Türkiye, İstanbul, Sancaktepe ve Samandıra bölgeleri bulunmuştur.

Diyalog 54: Dünyamıza Dair Söyleşi 2

Uygulama Tarihi: 21.04.16

(1)Ö: Hadi şimdi dünyanın üstünde bizim yaşadığımız ülkemizi bulalım, Türkiye'yi bulalım. Bakalım Türkiye neredeymiş. Biraz yakınlaşalımmm. Evveeeettt, bakın işte burası Türkiye çocuklar.

(Çocukların hepsi tüm dikkatini etkinliğe vermiştir, bu kısım onlar için çok ilgi çekicidir.)
Evvveet Türkiye'ye geldik. İşte burası bizim ülkemiz (öğretmen eliyle dokunarak bölgeyi gösterir). Pekii bizim ülkemizin etrafında neler var çocuklar?

(2)TÇ: Su!

(3)EY: Deniizz!

...

(4)Kİ: Suların içinde tuz olur.

(5)Ö: Evet Kİ, deniz suyunun içinde tuz olur, doğru. Hadi şimdi biraz daha yaklaşalım ülkemizin içinde İstanbul'a gelelim çünkü şu an hepimiz İstanbul'da yaşıyoruz.

(6)EY: Öğretmeniim Samandıra'ya yaklaşsak.

(7)Ö: İşte çocuklaaarr İstanbul da burası.

(8)EM: Vaaaayyyy!

(9)KZ: Öğretmenim biz İstanbul'da yaşıyoruz.

(10)Ö: Pekii İstanbul'un etrafında neler var?

(11)EB: Deniiiiizz!

(12)Ö: Şimdi de sizee Samandıra'yı göstereyim. İstanbul'un içine doğruu gideliimmm.

(13)EY: Öğretmenim büyütsene çoookkk!

(14)EE: Aaaa öğretmenimin eviiii!

(15)Ö: İşteeee burası da Samandıraaaa, burası da şu an bizim olduğumuz yer. Şu an haritadan biz de gözüküyoruz.

(16)EE: Sizin eviniz nerede öğretmenim?

Öğretmen yakınlaştırmaya devam eder.

(17)EM: Hani bizz? Biz neredeyiz?

(18)KE: Aaaa evler görünüyoou.

(19)EYY: Bizim evimiz nerdeeee?

(20)EY: Bizim evimiz 3. Katta.

(21)Ö: Bakalım acaba okulumuzu bulabilecek miyiz?

(22)EE: Okulumuz nerdeee? Yeşil mi?

(23)Ö: ... Şimdi deee geri çikalım hadi. Tekrar sulara bakalım. Geri geri geri geri geriiii... Samandıraa, İstanbuuuulll, etrafında denizler vaaarrrr, Türkiyeee, ülkemizin etrafında daaa Karadeniiz, Marmara Denizi, Ege Denizi ve Akdeniz vaarr...

(24)KE: Onların içine de bakabilir miyiz?

(25)Ö: Tamam hadi biraz da denizlerin içine bakalım.

(26)EA: O zaman yüzeliimmm.

...

(27)Ö: Hem bakalım denizler temiz mi, kirli mi?

(28)KE: Çok temiiiiizz.

(29)Ö: Evet buradan bakınca temiz gibi görünüyor.

Hadi yine geri çikalım. Denizleeerr, okyanuuulaaarr vee dünyamuuzzz... Eveettt dünyamızı gördünüz çocuklar, her tarafında sular var çünküüüüü insanlar sular olmazsaaa yaşayamazlar. Dünyadaki tüm canlıların, hayvanların, balıkların, ağaçlarıunn, bitkilerin suya ihtiyacı vardır.

(30)EE: Benim çok hayvanım var onlara her zaman su veriyorum.

Diyalog 54 incelendiğinde öncelikle, etkinliğin çocuklar için oldukça ilgi çekici olduğu ve onların dünyanın şekli, yapısı ve özellikleri hakkındaki farkındalıklarını

arttırdığı görülmektedir. Çocuklar diyalog boyunca etkin olarak fikirlerini beyan etmişler ve KZ s9: “Öğretmenim biz İstanbul’da yaşıyoruz.”, EE s14: “Aaaa öğretmenimin eviiii!”, EM s17: “Hani bizz? Biz neredeyiz?”, EY s20: “Bizim evimiz 3. katta.”, EE s22: “Okulumuz nerdeee? Yeşil mi?” ve EE s30: “Benim çok hayvanım var onlara her zaman su veriyorum.” söylemleri ile etkinliği kendi yaşantıları ile ilişkilendirmişlerdir. Ayrıca çocukların bu söylemlerinin, okul öncesi programda (MEB, 2013: 21) yer alan “Mekanda konumla ilgili yönergeleri uygular; harita ve krokiyi kullanır.” kazanımına uygun olduğu görülmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında bu tür etkinliklerin bahsedilen kazanımı kazandırmada etkili olabileceği söylenebilir. Ek olarak, Kİ s4: “Suların içinde tuz olur.”, KE s24: “Onların (denizlerin) içine de bakabilir miyiz?” ve EA’nın s26: “O zaman yüzeliimmmm.” söylemleri çocukların denizlerin yapısı ve özellikleri hakkında ön bilgi ve merak sahibi olduklarının göstergesi niteliğindedir.

Aşağıdaki diyalogda, dünya hakkında söyleşiye devam edilmiştir. Ancak bu defa dünyadaki suların ve denizlerin kirlenmesine odaklanılmıştır. Çocuklara dünyadaki sular ve denizler kirlenirse ne olabileceği sorulmuş ve çocuklar konuyla ilgili fikirlerini söylemişlerdir.

Diyalog 55: Su ve Deniz Kirliliği

Uygulama Tarihi: 21.04.16

(1)EY&EÖ: Kirlenir!

(2)EB: Öğretmenim denizler kirli olursa hem balıklar yüzemez hem de insanlar.

(3)EAY: Hayvanlar su içemez.

(4)KA: Öğretmeniim, su olmazsa dünyamız çöl olabilir.

(5)EE: Çöl olur, kupkuru olur!

(6)KE: Öğretmenim sana bişey sorcam çöldekiler nasıl yaşıyooo?

(7)Ö: Çölde çok fazla insan yaşamaz zaten Elifçim. Çölün bazı yerlerinde kuyulardan su çıkar ve çölde yaşayan insanlar da o kuyulara yakın yerlerde yaşarlar.

(8)KE: Bi de toprakların içinden su çıkar.

Çocukların cevapları incelendiğinde, su kirliliğinin sonuçları hakkında fikir sahibi oldukları görülmektedir. Ayrıca KE’nin s6: “Öğretmenim sana bişey sorcam çöldekiler nasıl yaşıyooo?” söyleminden, su ve yaşam arasında kurduğu bağlantı anlaşılmaktadır. KE akıl yürüterek çölde su olmadığı için insanların yaşayamayacağını düşünmüş fakat çölde yaşayan insanların olduğu bilgisi onu bu soruyu sormaya yöneltmiştir. KE’nin diyalogun sonundaki s8: “Bi de toprakların içinden su çıkar.” söylemi ise onun su kaynakları hakkında da fikir sahibi olduğunun göstergesi niteliğindedir.

Dünya hakkındaki incelemeler ve söyleşiler sonlandırıldıktan sonra çocukların *su kirliliği* hakkında getirdikleri resimler hep birlikte incelenmiş ve bu resimler kullanılarak hep birlikte bir afiş hazırlanmıştır. Okul öncesi eğitim programında yer alan “*Görsel materyalleri okur.*” (MEB, 2013: 26) kazanımı göz önüne alınarak, çocuklardan getirdikleri resimleri arkadaşlarına anlatmaları istenmiş ve bu resimler üzerine hep birlikte sohbet edilmiştir [Bkz.Resim34]. Sohbet esnasında çocuklar, buldukları resimler ile suları kirleten sebepleri örneklendirmişlerdir; diş fırçalarken, el ve yüz yıkanırken suyun israf edilmemesi, meyve ve sebze yıkanırken, temizlik yaparken suyun dikkatli kullanılması, banyo yaparken, tuvaleti kullanırken gereğinden fazla su kullanılmaması, bulaşıkların elde değil makineden yıkanması ve atık yağların musluklardan dökülmemesi gibi. Ayrıca çocuklar getirdikleri resimler ile fabrikaların, varillerin suyu kirlletmesi gibi su kirliliğine neden olan sebeplere değinmişler ve su kirliliğinin sonuçlarını gösteren bazı resimleri de arkadaşlarına göstermişlerdir. Çocukların paylaştığı resimlerden bazılarının görsellerine aşağıda yer verilmiştir.

Resim 32: Çocukların Su Kirliliği Hakkında Getirdikleri Resimler 1

Resim 33: Çocukların Su Kirliliği Hakkında Getirdikleri Resimler 2

Resim 34: Su Kirliliği Resim Anlatma

Etkinlikler genel olarak değerlendirildiğinde; okul öncesi dönemde yapılan fen ve doğa etkinliklerinin etkisi ve önemi fark edilmiştir. Etkinlikler boyunca, çocuklardan bazılarının dünyanın şekli, yapısı ve özellikleri hakkında doğru önbilgiye sahip olduğu bazılarının ise eksik ve yetersiz önbilgiye sahip olduğu gözlemlenirken, *çevreye duyarlı olma* değeri merkeze alınarak uygulanan bu etkinliklerin onların bilgi, merak ve farkındalıklarını arttırdığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, çocukların su kirliliğinin sonuçları hakkında da önbilgi sahibi oldukları anlaşılmıştır. Ek olarak ise, çocuklar etkinlik boyunca, *mekânda konumla ilgili yönergeleri uygulama* ve *görsel materyalleri okuma* becerilerini, sorgulama ve akıl yürütme becerilerini kullanırken, etkinlikler ile kendi yaşantıları arasında ilişkilendirmeler de yapmışlardır.

4.1.7.2.4.Su Damlaları –Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Su Damlaları isimli bütünleştirilmiş etkinlik hikâye anlatımı, sanat ve drama uygulamalarının bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Yapılan uygulamalarda *su tasarrufu* ve kirliliği ve *tasarruflu olma*, *israf etmeme* merkeze alınmıştır. Etkinliklere başlarken geçiş etkinliği olarak *Pelin: Suyun Önemi* (URL9) isimli kısa çizgi film izlenmiş ve hakkında kısaca sohbet edilmiştir. Ardından *Doğayı Koru – Suyun Değeri* (Üstünel, t.y.) isimli kitabın, su tasarrufunun nasıl yapılacağı hakkında bilgi ve örnekler veren sayfalarından oluşan sunuma geçilmiştir. Sunum esnasında çocukların kendilerini ifade etmelerine olanak sağlanarak, konu hakkındaki fikirleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Sunumun bitimiyle çocuklar etkinlik masalarına geçmişler ve öğretmenin hazırlamış olduğu su damlacığı kalıplarını keserek, yapıştırarak ve boyayarak kendi su damlacıklarını oluşturmuşlardır. Her bir çocuğun

su damlacığı tamamlandıktan sonra çocuklar su damlacıklarını boyunlarına takarak, bir halka oluşturmuşlardır. Öğretmen her bir çocuğa “*Su damlası, su damlası, EA su damlası! Nasılsın bu gün? Mutlu musun, mutsuz musun?*” ve ardından “*Neden?*” sorularını yöneltmiştir. Her bir çocuk cevabını bir su damlası gibi verdikten sonra etkinlikler sonlandırılmıştır. Aşağıdaki diyalog, gün boyunca yapılan ilk etkinlik olan *Suyun Değeri* (Üstünel, t.y.) isimli kitap sunumu boyunca yapılan sohbet hakkındadır.

Diyalog 56: Suyun Değeri 1

Uygulama Tarihi: 22.04.16

Buradaki çocuk, kardeşi, dedesi, annesi ve babası suyu nasıl tasarruf edebiliriz diye düşünmüşler ve su damlacıklarının olduğu bir su tesisine gitmişler. Orada onları bir robot karşılamış ve “Hah hah haaa, hoş geldiniz! Bu gün size su tasarrufu nasıl yapılır onu anlatacağım.” demiş. Ve başlamış anlatmaya...

“Birincisi eğer bulaşık yıkayacaksanız onları asla elinizde yıkamayın. Mutlaka bulaşık makinesinde yıkayın. İkincisi de bulaşıkları yıkamadan önce bulaşıkları bir tabakta biriktirin ve suda bekletin böylece kirleri de yumuşamış olur. Ayrıca su içeceğiniz zamanlarda hep aynı bardağı kullanın. Su içmek için her seferinde bir bardak kirletip boşuna bulaşık çıkarmayın.” demiş.

(1) **EB:** Ben, abim, annem, babam hep bir tane bardak var o bardaklardan bir tanesi yıkanınca bir tane bardak alıyoruz. Bir de hiç yeni bardak kirletmiyoruz. Bir tane bardakla su içiyoruz sonra gene o bardakla içiyoruz.

(2) **EY:** Biz de her zaman aynı bardakla içiyoruz.

(3) **KA:** Şey ama misafir gelince filan bardakların çoğunu kirletebiliyoruz. Mesela benim doğum günümde Kuran okuttular o zaman da çok bulaşık olmuştu.

(4) **Kİ:** Öğretmenim suyla ilgili tasarruf için dişlerimizi fırçalarken bi tane su açıp dişlerimizi fırçalayıp ondan sonra suyu açmalıyız.

Yukarıdaki diyalogda, çocukların anlatılan hikâye ve kendi yaşantıları arasında bağlantı kurdukları görülmektedir. EB, EY ve KA'nın söylemleri bu durumun kanıtı niteliğindedir. Ayrıca KA'nın s3: “*Şey ama misafir gelince filan bardakların çoğunu kirletebiliyoruz. Mesela benim doğum günümde Kuran okuttular o zaman da çok bulaşık olmuştu.*” söylemiyle normal zamanlar ve özel durumlar arasında karşılaştırma yaptığı da görülmektedir. Ek olarak, Kİ'nin s4: “*Öğretmenim suyla ilgili tasarruf için dişlerimizi fırçalarken bi tane su açıp dişlerimizi fırçalayıp ondan sonra suyu açmalıyız.*” söyleminde ise bir önceki gün yapılan etkinliklerde [Bkz. Su Kirliliği Afiş Hazırlama Etkinliği] konuşulanların etkisi görülmektedir. Bu söylemden yola çıkarak, etkinliğin kalıcı etkilere sahip olduğu söylenebilir. Aşağıdaki diyalog, suyun değeri hakkında yapılan sohbetin devamı niteliğindedir.

Diyalog 57: Suyun Değeri 2

Uygulama Tarihi: 22.04.16

Resim 35: Suyun Değeri

(1)Ö: Bu resimde robot ne diyor olabilir çocuklar?

(2)EA: Peçeteyi tuvaletimizi yaparken bissürü peçete alıp çöpe atmamak.

(3)KAP: Ya iki tane ya da bi tane alırız, peçete kullanırız.

(4)EB: Benim kardeşim gidiyo boşu boşuna bi tane peçete aliyo sonra peçetesini kaybediyor sonra gidiyo yine peçete aliyo.

(5)KA: Şey bu resimde galiba öyle tuvaletimizi yaparken sifonu boşu boşuna çekmemeliyiz diyor.

(6)Ö: Evvett aslında bu söylediklerinizin hepsiyle bir ilgisi var robotun dediklerinin. Bir de “tuvalet kâğıdını kullandıktan sonraa sakın onu tuvaletten içeriye atma, kullandığın kirli tuvalet kağıdını mutlaka bir çöp kutusuna at çünkü onlar suyu çok kirletir” diyor.

Diyalog 57’de, öğretmenin “Bu resimde robot ne diyor olabilir?” sorusundan sonra EA s2: “Peçeteyi tuvaletimizi yaparken bissürü peçete alıp çöpe atmamak.”, KAP s3: “Ya iki tane ya da bi tane alırız, peçete kullanırız.”, EB s4: “Benim kardeşim gidiyo boşu boşuna bi tane peçete aliyo sonra peçetesini kaybediyor sonra gidiyo yine peçete aliyo.” ve KA’nın s5: “Şey bu resimde galiba öyle tuvaletimizi yaparken sifonu boşu boşuna çekmemeliyiz diyor.” söylemlerinde bulunmuşlardır. Bu söylemlerden yola çıkılarak, çocukların tuvalette alınabilecek tasarruf önlemleri hakkında önbilgi sahibi oldukları söylenebilir. Ayrıca çocukların bu söylemleri; doğru ve basit görseller seçildiğinde çocukların görsel yorumlama becerilerini kullanabileceklerini de göstermektedir.

Kitap sunumu sona erdikten sonra çocuklar öğretmenin hazırladığı su damlacıkları kalıplarını ve gerekli materyalleri alarak etkinlik masalarına geçmişlerdir [Bkz.Resim 35]. Çocuklar su damlacıklarını hazırlarken öğretmen “Çıkan kâğıt çöplerinizi toplayalım da geri dönüşüm kutusuna atalım çocuklar.” ve EA “Geri dönüşüm kutusu mu? Geri dönüşüm kutusu ne yaa?” arasında geçen bu söylem dikkat çekicidir ve EA’nın geri dönüşüm hakkında bilgi sahibi olmadığını göstermektedir.

Resim 36: Su Damlacıkları Sanat Etkinliği

Çocuklar su damlacıklarını tamamladıklarında sınıfın ortasında bir çember oluşturmuşlardır ve öğretmen her birisine “*Su damlası su damlası EA su damlası! Nasılsın bu gün, mutlu musun mutsuz musun su damlası?*” sorusunu sormuş ve tek tek onların su damlası gibi konuşmasına fırsat vermiştir. Aşağıdaki diyalogda, çocuklardan bazılarının söylemlerine yer verilmiştir.

Diyalog 58: Su Damlası Su Damlası Mutlu Musun Mutsuz Musun?

Uygulama Tarihi: 22.04.16

- (1) **Ö:** *Su damlası su damlası KA damlası! Nasılsın bu günlerde? Mutlu musun mutsuz musun?*
- (2) **KA:** *Mutluyum.*
- (3) **Ö:** *Neden mutlusun su damlası?*
- (4) **KA:** *Çünkü insanlar bizim yaşadığımız yere çöp atmadığı için.*
- (5) **Ö:** *Su damlası su damlası KZ damlası! Nasılsın bu günlerde? Mutlu musun mutsuz musun?*
- (6) **KZ:** *Mutluyum.*
- (7) **Ö:** *Neden mutlusun su damlası?*
- (8) **KZ:** *İnsanlar suyu kirletmediği için.*
- (9) **Ö:** *Su damlası su damlası KE damlası! Nasılsın bu günlerde? Mutlu musun mutsuz musun?*
- (10) **KE:** *Şaşkın.*
- (11) **Ö:** *Şaşkıııııı! Aa ben de şaşırdım şimdi. Peki neden?*
- (12) **KE:** *Çünkü insanlar çöp hiç atmıyordu çöp atmaya başladıkları için.*
- (13) **Ö:** *Yaaaa! Peki su damlası insanların ne yapmasını istersin?*
- (14) **KE:** *İyi olmasını.*
- (15) **Ö:** *Peki insanlar ne yaparsa sen mutlu olursun su damlası?*
- (16) **KE:** *Beni kirletmediklerinde.*
- ...
- (17) **Ö:** *Su damlası su damlası EE damlası! Nasılsın bu günlerde? Mutlu musun mutsuz musun?*
- (18) **EE:** *Mutluyum.*
- (19) **Ö:** *Neden mutlusun su damlası?*
- (20) **EE:** *Çünkü insanlar denizlere çöp atmıyor.*
- ...
- (21) **Ö:** *Su damlası su damlası EA damlası! Nasılsın bu günlerde? Mutlu musun mutsuz musun?*
- (22) **EA:** *Mutluyum.*
- (23) **Ö:** *Biraz mutsuz gibi görünüyorsun su damlası. Neden mutlusun peki?*
- (24) **EA:** *Çünkü bana çöp atmadığı için, kirletmediği için onlara hiç kızmadım, onlara hiç ağlamadım. Çocuklar bana arkadaş oldu ben de onlarla oynamak istedim, onlarla oynadım.*

Diyalog 58’de çocukların “*Su damlası su damlası EA su damlası! Mutlu musun, mutsuz musun bu günlerde?*” sorusuna benzer cevaplar verdikleri görülmektedir. KE dışında [Bkz.s10: “*Şaşkın*”] diğer çocukların hepsinin “*Mutlu*” cevabını verdikleri görülmektedir [Bkz.s2-6-18-22]. Çocukların tümü *su damlası* olarak verdikleri cevaplarda, hissettikleri duyguların sebebi olarak *su kirliliğini* göstermiştir. Örneğin; KA s4: “*Çünkü insanlar bizim yaşadığımız yere çöp atmadığı için.*”, KZ s8: “*İnsanlar suyu kirletmediği için.*”, KE s12: “*Çünkü insanlar çöp hiç atmıyordu çöp atmaya başladıkları için.*”, EE s20: “*Çünkü insanlar denizlere çöp atmıyor.*”, EA s24: “*Çünkü bana çöp atmadığı için, kirletmediği için onlara hiç kızmadım, onlara hiç ağlamadım. Çocuklar bana arkadaş oldu ben de onlarla oynamak istedim, onlarla oynadım.*”. Bu söylemlerden yola çıkılarak, şimdiye kadar yapılan etkinliklerin çocukların *su kirliliği* hakkındaki düşüncelerini etkilediği yorumu yapılabilir. Ayrıca EA’nın söylemi (s24) onun süreğen düş gücünü kullandığının da göstergesi niteliğindedir.

Yapılan etkinlikler değerlendirildiğinde; çocukların etkinlikler ve kendi yaşantıları arasında bağlantı kurdukları, karşılaştırma, empati yapma ve görsel okuma becerilerini ve süreğen düş gücünü kullandıkları görülmüştür. Ek olarak ise, çocukların geri dönüşüm hakkında önbilgilerinin olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca etkinlik boyunca *çevreye duyarlı olma, hayvanseverlik ve temiz olma* değerleri etkin bir şekilde vurgulanmıştır. *Su kirliliği* ve *tasarrufuna dair* yapılan etkinliklerden sonraki etkinliklerde *hava kirliliği* konusuna odaklanılmıştır.

4.1.7.3.Hava Kirliliğine Dair Etkinlikler

Hava kirliliğine dair etkinlikler kapsamında 2 gün boyunca iki deneyden oluşan fen etkinliği ve hikâye anlatımı ile resim yapma ve anlatmadan oluşan bütünleştirilmiş bir etkinlik uygulanmıştır. Bu uygulamalar ile çocukların konu hakkında önbilgileri tespit edilmiş ve onlara bilgi verilmiştir. Ayrıca *hava kirliliği, sebepleri, sonuçları ve hava kirliliğine engel olmak için alınması gereken önlemler* konularına odaklanılmış ve *çevreye duyarlı olma, tasarruflu olma, israf etmeme, hayvanseverlik* değerlerine yer verilmiştir.

4.1.7.3.1.Hava Hakkında Deneyler -Fen Etkinliği-

Hava kirliliğine dair yapılan etkinliklerde öncelikle, hava kirliliği hakkında çocukların dikkatini çekmek ve onların önbilgilerini tespit etmek amacı ile 2 farklı deney yapılmıştır. Deneylere aşağıdaki diyalogda geçen kısa sohbet ile başlanmış ve çocukların dikkati çekilmeye çalışılmıştır.

Diyalog 59: Hava Hakkında Söyleşi

Uygulama Tarihi: 26.04.16

- (1) **Ö:** Çocuklaaaarr hadi derin bir nefes alalım, şööööyyylleeee (hep birlikte nefes alınır). Ohhhhhh! Bi daha nefes alın. Ohhhhh! Bi daha nefes alın. Ohhhhh! Pekiiii nefes almamız için bize ne lazım?
- (2) **EÖ & EA & KAP:** Havvaaaa!
- (3) **EE:** Su!
- (4) **KE:** Kalp.
- (5) **Kİ:** Çiçek.
- (6) **Ö:** Evet kalp lazım, hava lazım. Pekii eğer hava olmazsa nefes alabilir miyiz?
- (7) **TÇ:** Hayuurr!
- (8) **Ö:** Havanın içinde ne var peki?
- (9) **TÇ:** ???!?!?!?

Diyalog 59’da, öğretmenin “Havanın içinde ne var peki?” sorusundan sonra çocukların hiç birisinin cevap vermemesinden yola çıkılarak, çocukların havanın içinde bulunan şeyler hakkında fikir sahibi olmadıkları söylenebilir. Ayrıca KE’nin s4: “Kalp” cevabından, onun kalbin yaşam için gerekli olduğunun farkında olduğu anlaşılmaktadır.

Bu kısa sohbetin ardından oksijenin (yani havanın) önemini gösteren basit bir deney yapılmıştır. Kibrit, iki küçük mum, bir bardak altlığı ve bir bardak çocukların görebileceği bir masanın üzerine yerleştirilmiştir. Öğretmen mumları bardak altlığına yerleştirip mumları yakmıştır. Ardından bardağı mumların üzerine kapatıp, çocukların mumların sönüşünü gözlemlemeleri sağlanmıştır. Aşağıdaki diyalog, deney esnasında yapılan sohbet hakkındadır.

Diyalog 60: Nefes Alan Mumlar Deneyi

Uygulama Tarihi: 26.04.16

- (1) **Ö:** ... Şimdi sizinle küçük bir deney yapalım, bakalım eğer hava olmazsa ne olur. Şu kibritle mumları yakalım. Gördüğünüz gibi mumlar yanmaya başladı çocuklar. Çünküüüü ateşin yanması için de havanın içindeki oksijene gerek vardır. Bi bakalım eğer bu mumların havasını kesersek, onları havasız bırakırsak ateş ne olacak? O zaman da yanmaya devam edecek mi? (Öğretmen bardağı alır ve mumların üzerine kapatır.)
- (2) **EY:** Söndüüüü.
- (3) **KZ:** Aaa yanmıyor.
- (4) **Ö:** Mumlar niye söndü çocuklar?
- (5) **EE:** Nefes almadığı için.

- (6) **EAY:** *Nefes alamadığı için.*
- (7) **Ö:** *Evveet, nefes alamadığı, oksijen kalmadığı için söndü. Hadi bi daha yapalım mı?*
- (8) **TÇ:** *Evvvetttttt!*
- (9) **KAP:** *Sihir gibi.*
- (10) **KE:** *Öğretmenim nerden öğrendin sen bunuu?*
(*Süreç tekrarlanır.*)
- (11) **Ö:** *Evvvett ateş yanyyor çünkü hava yani oksijen var. Şimdi bu bardakla havayı kapatalımmmm bakalım ne oluyooooorr.*
(*Çocuklar alkışlayarak, “sihir gibiiii” diye bağırırlar.*)
- (12) **Ö:** *Çocuklar acabaaa mumlar oksijensiz kaldığında tam sönerken onlar sönmeden onları yeniden oksijene yani havaya kavuştursak yanarlar mı yine? Hadi bir de bunu deneyelim.*
- (13) **EA:** *Öğretmeniiiiim galiba ben bunu anladım. Burda hava var mumları yaktığımız zaman üstüne bardağı kapadığımız zaman hava gelmiyor mumlar da söniyor.*
- (14) **Ö:** *Evet EA. Şimdi mumları yaktığımızda hava var o havanın içindeki oksijen sayesinde mumlar yanyyor. Ama havayı kapattığımızda oksijen kesiliyor ve mumlar söniyor. Peki eğer insanlar havasız kalırsa, oksijensiz kalırsa ne olur?*
- (15) **EÖ & EAY & KA & EF:** *Ölüüür!*
- (16) **Ö:** *Tıpkı bu mumlar gibi insanlar da havasız kalırsa yaşayamaz. Mesela burnunuzu tutun, nefesinizi tutun birazcık. (Çocuklar nefeslerini tutarlar.) Havasız kaldınız değil mi? Nefes almadan yaşayabilir mi insan?*
- (17) **TÇ:** *Hayuuurrr!*
- (18) **KE:** *Burnu da olmadan yaşayamaz.*

Diyalog 60’da, çocukların deneyi tekrarlamak istemelerinden ve deney boyunca aktif bir şekilde düşüncelerini ifade etmelerinden, deneyin çocuklar için ilgi çekici olduğu yorumu yapılabilir. Ayrıca, EA’nın s13: “*Öğretmeniiiiim galiba ben bunu anladım. Burda hava var mumları yaktığımız zaman üstüne bardağı kapadığımız zaman hava gelmiyor mumlar da söniyor.*” söyleminden yola çıkılarak deneyin çocuklar için anlaşılabilir olduğu da görülmektedir. KE’nin s18: “*Burnu olmadan da yaşayamaz.*” söylemi ise, akıl yürütme becerilerini kullandığını göstermektedir. Öte yandan, çocukların deney boyunca gözlem yapma becerilerini kullandığı da görülmektedir. Deneyin bitiminden sonra *eğer hava olmazsa ne olur, hava kirlenirse neler olur, hava neden kirlenir, havayı kirletmemek için neler yapmak gerekir* soruları hakkında çocuklarla *soru cevap* etkinliği yapılmıştır. Aşağıdaki diyaloglar çocukların bu söyleşilerde geçen bazı söylemlerine değinmektedir.

Diyalog 61: Hava Kirlenirse Ne Olur?

Uygulama Tarihi: 26.04.16

- (1) **Ö:** *Çocuklar bütün canlıların havaya ihtiyacı vardır. İnsanların, ağaçların, bitkilerin, hayvanların yani bütün canlıların havanın içindeki oksijene ihtiyacı vardır. Pekiiii hava eğer kirlili olursa ne olur?*
- (2) **EY:** *Ölürrüüüz.*
- (3) **Kİ & EE:** *Nefes alamayız!*
- (4) **Ö:** *Nefes alamayız veya içimize kirlili hava çekmiş oluruz.*
- (5) **EA:** *İçimizdeki havalar pis kokar. Babam bana söyledi. Ödev vermiştin ya ondan anladım.*
- (6) **KZ:** *Sigara gibi kokar.*
- (7) **EA:** *Bütüüüüün insanlar oksijensiz kalır, leyleklerle kuşlar da ölür.*
- (8) **KES:** *Nefes alamayız.*
- (9) **KE:** *Suriyeli gibi oluruz.*

(10) **EF:** Öğretmeniiiiimmm hava kirlenirse leylekler uçamaz, dünyamız çöle döner.

Diyalog 61 incelendiğinde; çocukların *hava kirliliğinin sonuçları* hakkında fikir sahibi oldukları görülmektedir [Bkz.s2-3-4-5-6-10]. Çocuklardan EA'nın s5: "İçimizdeki havalar pis kokar. Babam bana söyledi. Ödev vermiştin ya ondan anladım." söylemi ise, evde aile ile birlikte yapılan çalışmaların eğitimdeki önemini göstermektedir. KZ'nin s6: "Sigara gibi kokar." söylemi ise, sigaranın havayı kirlettiğinin farkında olduğunun göstergesidir. KE'nin s9: "Suriyeli gibi oluruz." söylemi ise medyanın çocuklar üzerindeki etkisini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Diyalog 62: Hava Kirliliği Ne Demektir?

Uygulama Tarihi: 26.04.16

- (1) **Ö:** Peki o zaman size bir soru daha. Hava kirliliği ne demektir?
- (2) **KE:** Pis hava.
- (3) **KZ:** Duman havaya gelince dünyamız pis kokar.
- (4) **EF:** Fabrikaların bacalarından duman çıkarsa kuşlar, leylekler uçamaz.
- (5) **EY:** Hava olmazsa insanlar havasız kalır.
- (6) **EA:** Hava kirliliği mesela bacalardan gelen dumanlar havaya gelirler leylekler, kuşlar nefessiz kalırlar onlar da ölür havamız kirlenir.
- (7) **KE:** Böyle hem gökyüzü kapkara kalır hiç güneş çıkmaz. Bide hep çamurlu çamurlu yağmurlar yağar.
- (8) **Ö:** Evet harikaa! Çok doğru bir şey söyledi KE. Birazdan ben de anlatacağım sizlere. Ama eğer hava kirliliği olursa yağmurlar bile çamurlu çamurlu yağar, çamur gibi pislik yağar çocuklar.
- (9) **EYY:** Hava kirliliği olursa nefes alamayız.
- (10) **KE:** Peki lağım olmazsa ne olur?

Diyalog 62'de çocukların söylemlerinden, *hava kirliliği* hakkında fikir sahibi oldukları anlaşılmaktadır. Çocuklar *hava kirliliğini* anlatmak için *pis* sıfatını kullanmışlar [Bkz.s2-3], hava kirliliğini kuşlara ve onların yaşam alanlarına verilen zarar ile ilgili ilişkilendirmişler [Bkz. s4-6], kirliliğin insanlara etkilerine değinmişler [Bkz.s5-9] ve çamurlu yağmurlardan bahsederek hava durumu ile bağlantı kurmuşlardır [Bkz.s7]. KE'nin s10: "Peki lağım olmazsa ne olur" sorusundan ise *hava kirliliği* ile *su kirliliği* kavramlarını birbirlerine karıştırdığı ve lağım ve kirlilik arasındaki bağ kurduğu, bu bağ sorguladığı anlaşılmaktadır.

Diyalog 63: Hava Neden Kirlenir?

Uygulama Tarihi: 26.04.16

- (1) **Ö:** ... Peki hava neden kirlenir?
- (2) **KAP:** Çünkü insanlar çöp attığı için.
- (3) **KE:** Belki bazı yerlerde lağım yoktur onun için her yerde pislik olabilir.
- ...
- (4) **KES:** İnsanlar denize çöp attığı için denizler ölür, balıklar da ölür.

(5) **Ö:** *Tamam doğru ama bunlar su kirliliği ile ilgili, ben havanın neden kirlendiğini merak ediyorum aslında.*

(6) **KE:** *Çünkü dünya pis kokarsa olur.*

(7) **EA:** *Meselaa belki kötü insanlar vardır, çevresini kirlenmiştir, kirlenmiştir denize de atmıştır. Belki şelale vardır ona da atmıştır havamız kirlenir.*

Diyalog 63’de çocukların cevapları incelendiğinde, çocukların *hava kirliliğinin* sebebinin insanlar olduğunun farkında oldukları görülmektedir. KAP s2: “*Çünkü insanlar çöp attığı için.*”, KES s4: “*İnsanlar denize çöp attığı için denizler ölür, balıklar da ölür.*” Ve EA’nın s7: “*Meselaa belki kötü insanlar vardır, çevresini kirlenmiştir kirlenmiştir denize de atmıştır. Belki şelale vardır ona da atmıştır havamız kirlenir.*” söylemleri bu durumu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca çocukların çevreyi kirlenme davranışını *iyi-kötü* insan olma davranışı ile özdeşleştirdikleri de görülmektedir. Öte yandan, çocukların bu cevapları ve KE’nin s3: “*Belki bazı yerlerde lağımalar yoktur onun için her yerde pislik olabilir.*” söylemi, onların *hava kirliliği* ile *su kirliliği* arasındaki ayrımı fark edemediklerini göstermektedir.

Diyalog 64: Havayı Kirlenmemek İçin Ne Yapmak Gerekir?

Uygulama Tarihi: 26.04.16

(1) **Ö:** *Peki havayı kirlenmemek için ne yapmak gerekir? Bir fikri olan var mı?*

(2) **KE:** *Dünyayı kirlenmememiz.*

(3) **EA:** *Sigara içmemek gerekir. Sigara içerken sigaramız bitmediği zaman atmamalıyız.*

(4) **EE:** *Bizi kapkara edeer!*

(5) **Ö:** *Evet sigaranın dumanları da havayı kirlenir, içimizi kirlenir.*

(6) **EAY:** *Şey, içersek kalbimiz kapkara olur ondan sonra da ölürüz.*

(7) **EY:** *Babalarımız sigara içerken bulutları yukarı gider ve bulutlar simsiyah olur.*

(8) **KAP:** *Bi de yüzümüz kapkara olur.*

(9) **KE:** *Öğretmenim kağıtları bi de yırtmamamız lazım çünkü ağaçlar da kesilir onun yerine.*

(10) **EA:** *Mesela sigara içtiğimiz zaman denize atmamalıyız, denizimiz kirlenir, duman olur. Denizimiz simsiyah olur, havamız da simsiyah olur, heer yer çöl olur.*

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde, çocukların *hava kirliliği* ve *sigara* arasında ilişki kurdukları görülmektedir. Çocuklar havayı kirlenmemek için yapılması gerekenler arasında yalnızca “*dünyayı kirlenmemek*” ve “*sigara içmemek*” gerektiğini söylemişlerdir. Bu durumdan, onların *hava kirliliği* hakkında eksik ön bilgiye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca, EAY s6: “*Şey, içersek kalbimiz kapkara olur ondan sonra da ölürüz.*” ve EY’nin s7: “*Babalarımız sigara içerken bulutları yukarı gider ve bulutlar simsiyah olur.*” söylemleri, akıl yürütme becerilerini kullanarak neden-sonuç ilişkisi kurduklarını; KE’nin s9: “*Öğretmenim kağıtları bi de yırtmamamız lazım çünkü ağaçlar da kesilir onun yerine.*” söylemi ise *hava kirliliği* ile *ağaç* arasında ilişki kurduğunu göstermektedir.

Hava kirliliği hakkında yapılan sohbetler sonlandırıldıktan sonra çocuklarla hava kirliliği hakkında basit bir deney daha yapılmıştır. Bu deneye göre, plastik bir tabağın ön yüzüne krem sürülmüş ve ucundan bir ip bağlanarak, ertesi gün tabakta biriken tozları gözlemlemek üzere camın dışına asılmıştır. Deneyin amacı, çocuklara havadaki kirleri ve tozları en basit haliyle göstermektedir. Aşağıdaki diyalog, bu deney esnasında gerçekleştirilmiştir.

Diyalog 65: Havamız Kirli mi? / Deney Öncesi

Uygulama Tarihi: 26.04.16

(1) **Ö:** Pekiiii çocuklar merak ediyor musunuz bizim yaşadığımız yerdeki hava kirli mi temiz mi?

(2) **EÖ & KES:** Temiiizzz!

(3) **Ö:** Hmmm nerden biliyorsunuz?

(4) **EA:** Kirli kirliiii!

(5) **Ö:** Havanın kirli olup olmadığı öyle hemen belli olmaz çocuklar. Kirli mi temiz mi ben de bilmiyorum. Hadi sizinle basit bir deney yapalım bakalım şu anda nefes aldığımız hava nasılmış.

(Öğretmen gerekli malzemeleri sınıfın ortasına tüm çocukların görebileceği şekilde yerleştirir. Bunlar; kağıt tabak, vazelin ve bir miktar ip.)

Şimdiiii şu tabağa biraz krem sürelim. İstee gördüğünüz gibiiii tabağın her yerine krem sürdük. Sonra da bunu iple bağlayıp penceremizin önüne dışarıya bağlayalım. Birazcık bekletelim. Bir gün filan kalsın. Bakalım bu tabağa hiç toz yapışacak mı, havada kirli şeyler var mı. Eğer yapışsa anlayabiliriz havanın kirli olup olmadığını. Ama tabi ki havanın kirli olup olmadığını anlayabilmek için daha gelişmiş aletlere ihtiyaç vardır ama biz basitçe bi anlamaya çalışalım. (Kağıt tabak pencerenin dışına asılır ve 1-2 gün tozların yapışması için beklenir.)

Ertesi gün çocuklarla birlikte tabağa tekrar bakılmıştır. Aşağıda bu etkinliğin diyaloguna yer verilmiştir.

Diyalog 66: Havamız Kirli mi? / Deney Sonrası

Uygulama Tarihi: 26.04.16

(1) **EA:** Havamız kirli değilmiş ki öğretmenim.

(2) **Ö:** Nerden anladın peki EA?

(3) **EA:** Ben tabağa bakmıştım hiç toz yoktu.

(4) **Ö:** Şimdi de tabağımıza bakalım mı o zaman? Bakalım havamız ne kadar kirliymiş. Bakın bakalım nasılmış havamız. Bizim havamız çok kirli değilmiş neyse ki. Ama neden biliyor musunuz çocuklar?

(5) **TÇ:** !?!?

(6) **Ö:** Bahçemizde bir sürü ağaç var çünkü. O ağaçlardan dolayı okulumuzun etrafındaki hava çok kirli değil.

(7) **EAY:** Öğretmenim bi de ağacın nefes almasını yapmıştık. Tabağın içine mum koymuştuk sonra bardağı kapatmıştık. Pamuk koymuştuk, sonra bardağı kapatmıştık sönmüştü havasız kalmıştı.

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde, EA'nın s1: "Havamız kirli değilmiş ki öğretmenim.", s3: "Ben tabağa bakmıştım hiç toz yoktu." söylemlerinden çocukların deneyin sonucunu merak ettikleri anlaşılmaktadır. Ek olarak, EAY'nin s7: "Öğretmenim bi de ağacın nefes almasını yapmıştık. Tabağın içine mum koymuştuk

sonra bardağı kapatmıştık. Pamuk koymuştuk, sonra bardağı kapatmıştık sönmişti havasız kalmıştı.” söylemi bir önceki etkinlikte yapılan hava deneyini hatırladığını göstermektedir. Genel olarak ise çocukların bu söylemleri, fen etkinliklerinin okul öncesi dönemdeki etkisini ispatlar niteliktedir.

Etkinlikler değerlendirildiğinde; okul öncesi dönemde yapılan fen etkinliklerinin etkisi ve önemi bir kez daha fark edilmiş olup; etkinlikler boyunca çocukların akıl yürütme, gözlem yapma, sorgulama ve olaylar ve nesnelere arasında ilişki kurma becerilerini kullandıkları tespit edilmiştir. Tüm bunların yanı sıra, çocukların hava kirliliğinin sebepleri, canlılara olan etkisi ve sonuçları, sigaranın hava kirliliğine etkisi hakkında ön bilgi sahibi oldukları ancak bu bilgilerin eksik olduğu görülmüştür. Ayrıca çocuklardan bazılarının *hava kirliliği* ve *su kirliliğini* birbiri ile ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir.

4.1.7.3.2.Hava Kirliliği –Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Resim 37: Hava Kirliliği Dramatizasyonu - Geçiş Etkinliği

Gün boyunca yapılan hava kirliliği hakkındaki bütünleştirilmiş etkinlikler; *Hava Kirliliği* isimli kitabın hikâye anlatımı ve Mutlu ve Mutsuz Dünya isimli resim yapma ve anlatma etkinliğinden oluşmaktadır. Etkinlikler boyunca *hava kirliliğinin sebepleri, sonuçları, etkileri ve havayı kirletmemek için alınması gereken önlemler* konularına ve *çevreye duyarlı olma* değerine odaklanılmıştır. Etkinliklere *Hava Kirliliği* (Üstünel, t.y.) isimli kitaptan esinlenilerek, küçük bir drama ile geçiş yapılmıştır [Bkz.Resim 37]. Buna göre, stajyer öğretmenlerden birisi (LÖ) siyah kıyafetlerinin üzerine siyah bir çöp poşeti giymiştir. Öğretmen ise daha önceden iki su şişesi ve iki huni kullanarak basit bir düzenek kurmuş ve temsili bir temiz hava

maskesi hazırlamıştır. Ayrıca öğrencilerden birisi (KA) seçilmiştir. LÖ kirli havayı, KA kirli havadan kaçan küçük çocuğu, öğretmen ise yanındaki tüplerle temiz hava getirerek KA'yı kirli havadan kurtaran kişiyi canlandırmıştır. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra LÖ üzerindeki siyah çöp poşeti ile KA'yı kovalayarak sınıfa girmişlerdir ve aşağıdaki diyalog gerçekleşmiştir.

Diyalog 67: Hava Kirliliği Dramatizasyonuna Dair

Uygulama Tarihi: 29.04.16

- (1) **LÖ:** *Beeennnn Kirli Havayuum! Ka'yı Yakalayacağummm! (KA kaçır LÖ onu kovalar.)*
- (2) **Ö:** *Hayuurrr KA'ya zarar veremezsin seni pis, kirli havaaaa! Al KA senin için temiz hava getirdim, hemen bunu burnuna tut. (Bu sırada öğretmen de temiz hava koklar gibi huniyi ağzına ve burnuna doğru tutmaktadır.)*
- (3) **LÖ:** *Aaaaaa temiz havaaaa! En sevmediğim şeyy! Ben daha fazla burada kalamayacağım galibaaaa!*
- (4) **Ö:** *Eveet kirli hava bundan sonra biz çevremizi kirletmeyeceğiz! Burada sana yer yok artık! Kaybol git burdan!*
- (5) **LÖ:** *Aaaaa ben çok üzöldüüümm! Yok oluyorum galibaaaa!*
- (6) **Ö:** *İnsanlar, çocuklar bundan sonra çevreyi hiç kirletmeyecekler. Etrafa hiçbir zaman çöp atmayacaklar. Ve sen bundan sonra burada olamayacaksın kirli havaaa!*
- (6) **LÖ:** *Ben gidiyorum size elveda! Daha fazla burada kalamam. Çok temiz tutuyorsunuz her yeri o yüzden ben yokummm... (LÖ sınıfı terk eder)*
- (7) **Ö:** *KA bu şişelerin içinde temiz hava var. Şimdilik kirli havadan kurtulduğumuza göre yeniden bu maskeler olmadan nefes almaya başlayabiliriz.*

Etkinlik boyunca çocukların dramayı ilgiyle takip ettikleri, kahkahalar attıkları, “KA kaç, geliiyyooooor!” gibi yorumlar yaptıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca drama bittikten sonra EY “Öğretmenim çok komikti!!!” söyleminde bulunmuştur. Tüm bunlardan yola çıkılarak, bu tür geçiş etkinliklerinin çocukların konuya odaklanması için oldukça önemli ve etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Bu küçük drama bittikten sonra öğretmenin *Hava Kirliliği* (Üstünel, t.y.) isimli kitaptan hazırladığı slaytlara geçiş yapılmıştır. Bu slaytlar; Ayşegül, Bora ve Melike isimli üç küçük çocuğun kirli havadan kaçışıyla başlayan ve Oksijen Adam'ın çocukları kirli havadan kurtarıp, onlara havanın kirlenmesine sebep olan şeyleri, hava kirliliğinin sonuçlarını ve havayı kirletmemek için yapılması gereken şeyleri anlatmasıyla devam eden bir hikâyeden oluşmaktadır. Sunum bittikten sonra ise çocuklar etkinlik masalarına geçmişlerdir. Öğretmen çocukların her birine önceden hazırlanmış yarısı mavi, yarısı siyah olan A4 boyutunda boş kartonlar vermiştir. Mavi bölüm temiz havayı, siyah bölüm ise kirli havayı temsil etmektedir. Öğretmen çocukların her birisine, ayrıca, küçük boyutlarda kesilmiş mutlu dünya, mutsuz dünya, bacasından kirli dumanlar çıkan bir fabrika, ağaç kesen bir insan, egzozundan kirli dumanlar çıkan araba, ateş resimleri vermiştir. Ancak bu resimler çocuklara

verilirken, her bir resim hakkında gerekli açıklamalar yapılmıştır ve çocuklar resimleri temiz ve kirli dünya bölümlerinden hangisiyle ilişkilendiriyorsa oraya yapıştırmışlardır. Yapıştırma işlemi bittikten sonra ise, çocuklardan mutlu ve mutsuz dünyayı temsil eden kısımlara resimler çizmeleri istenmiştir. Çocuklar resimlerini çizdikten ve anlattıktan sonra gün boyunca yapılan etkinlikler sonlandırılmıştır. Aşağıdaki diyaloglarda, hikâyeye sunumunda geçen söylemlerden bazılarında değinilmiştir.

Diyalog 68: Havayı Kirleten Sebepler

Uygulama Tarihi: 29.04.16

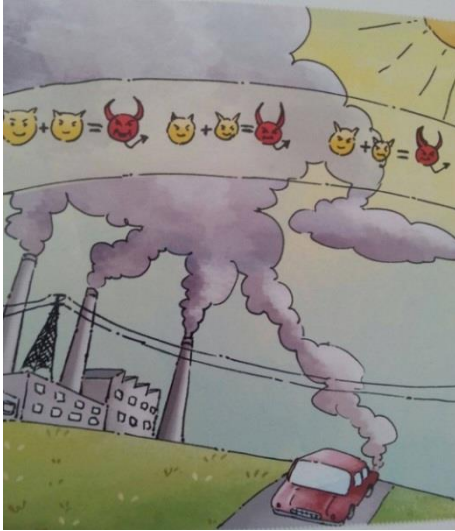
(1) **Ö:** *Ayşegül de sormuş Oksijen Adam'a, "Pekii insanlar dünyayı hiç kirletirler mi?" Oksijen Adam da cevaplamış, "Evet Ayşegül ne yazık ki insanlar da dünyayı kirletiyorlar. Gel sana anlatayım." Ve başlamış anlatmaya, "Biliyor musun Ayşegül dünyamızdaki havayı en çok kirleten şeylerden biri dee..."*

(2) **KA:** *Fabrikalar.*

(3) **Ö:** *"Fabrikalardır. Fabrikaların bacalarından çıkan büyük dumanlar kocaamaaaan bir sis ve kirli hava oluştururlar." Pekii Oksijen Adam ikinci olarak ne demiş olabilir çocuklar?*

(4) **EB:** *Arabanın motoru da havayı kirletir.*

(5) **KA:** *Arabanın dumanları.*

Resim 38: Havayı Kirleten Sebepler

(6) **Ö:** *Eveett, Oksijen Adam arabalardan çıkan pis dumanlar da havayı çok kirletir demiş Ayşegül'e ve devam etmiş. "Biliyor musun Ayşegül, evde kullanılan temizlik malzemeleri, böcek ilaçları, boyalar ve buna benzer kimyasal maddeler havadaki zararlı maddeleri açığa çıkarır ve havamızı kirletir. En son olarak da kömür, yağ gibi şeyleri de yaktığımız zaamaan havayı kirletiriz."*

(7) **KB:** *Biliyor musun bizim çimende böyle bi tane yangın çıktı orda da böyle hava çok kirlenmişti.*

(8) **Ö:** *Evet çocuklar yangından, ateşten çıkan dumanlar da havayı çok kirletir. KB doğru söylüyor.*

...

Oksijen Adam devam etmiş Ayşegül'e anlatmaya devam etmiş çocuklar.

"İşte Ayşegül'cüm, arabanın egzozundan çıkan dumanlar, fabrikalardan çıkan dumanlar, ateş yakınca çıkan dumanlar, kimyasal maddeler işte hep havayı kirletir ve böyleee havada hep mikroplar olur." Bu resimde görüyor musunuz çocuklar havanın içindeki mikropları?

(9) **TÇ:** *Illlyyyyyyy!*

Diyalog 68'de, çocuklar görsel okuma becerilerini kullanarak, havayı en çok kirleten sebeplerden olarak KA s3: "Fabrikalar.", EB s4: "Arabanın motoru da havayı kirletir." ve KA s5: "Arabanın dumanları." cevaplarını vermişlerdir. Bu sebeple, kitaptaki resmin [Bkz.Resim 38] konu hakkında çocuklara yeterli ipuçlarını verdiği anlaşılmaktadır. Bu durum okul öncesi dönemde resimli kitapların etkisinin ve öneminin kanıtı niteliğindedir. Ek olarak, sohbetin devamında s7: "Biliyor musun

bizim çimende böyle bi tane yangın çıktı orda da böyle hava çok kirlenmişti?” söyleminde bulunan KB’nin, konuyu kendi yaşantısıyla ilişkilendirerek, bir örnek verdiği görülmektedir. Hava kirliliği hakkında yapılan diyalogun devamında ise, hava kirliliğinin etkileri hakkında sohbet edilmiştir ve çocukların söylemlerine aşağıdaki diyalogda yer verilmiştir.

Diyalog 69: Hava Kirliliğinin Etkileri

Uygulama Tarihi: 29.04.16

Resim 39: Hava Kirliliğinin Etkileri

- (1) **KB:** Öğretmeniiiiim, çocuk ne içiyor?
- (2) **Ö:** İlaç içiyor KB’ciğim. Hava kirliliğinden dolayı hasta olmuş ve ilaç içiyor. Kirli hava aynı zamanda çocukların zekâsını da kötü etkiler.
- (3) **EA:** O çocuk niye mutlu ki? (Resimdeki gülen çocuğu kast ediyor.)
- (4) **EB:** Öğretmenim şurdaki çocuk hastalanmış mı?
- (5) **EY:** Öğretmeniiiiim şurdaki çocuk niye sapsarı?
- (6) **Ö:** Buradaki çocukların hepsi hava kirliliğinden dolayı hastalanmışlar çocuklar. O çocuk da hastalanmış ve vücudu gelişmediği için sapsarı, zihni, akli gelişmediği için de sadece gülüyor olanların farkında değil. Bunlar hava kirliliğinin zarar verdiği çocuklar.
- (7) **KA & KB:** En üstteki şey neee?
- (8) **Ö:** En üstteki dee bizim böbreklerimiz resmi. Bu resimde böbreğin de hastalandığını göstermek istemişler.

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde, Resim 39’un çocuklar için merak uyandırıcı olduğu görülmektedir. Çocuklar sorgulama becerilerini kullanarak, resimde gördükleri hakkında sorular sormuş ve meraklarını gidermeye çalışmışlardır. Örneğin; KB’nin resimde gördüğü ilaç içen çocuğu kast ederek sorduğu “Öğretmeniiiiim, çocuk ne içiyor?” sorusu, EB’nin öksüren çocuğu kast ederek sorduğu s4: “Öğretmenim şurdaki çocuk hastalanmış mı?”, EY’nin s5: “Öğretmeniiiiim şurdaki çocuk niye sapsarı?” ve KA&KB’nin en üstteki temsili böbrek resmini kast ederek sordukları s7: “En üstteki şey neee?” gibi. Resmin böylesine ilgi çekici olmasının sebeplerinden birisi olarak ise, resimde kullanılan görsellerin küçük çocuklar olması ve çocukların kendileri ile resimdeki bu çocuklar arasında ilişki kurmuş olması gösterilebilir. Ayrıca EA’nın resimdeki gülümseyen çocuğu kast ederek sorduğu s3: “Öğretmenim o çocuk niye mutlu ki?” sorusu dikkat çekicidir. Bu soru, EA’nın akıl yürütme becerilerini kullanarak, hava kirliliği ile mutlu bir çocuğu ilişkilendiremediği bu yüzden de çocuğun neden mutlu olduğunu merak ettiği olarak yorumlanabilir.

Hava kirliliğinin etkileri hakkında sohbet sonlandırıldıktan sonra havayı temiz tutmak için yapılması gerekenler hakkında sohbet edilmiştir. Aşağıdaki diyalog, çocukların bu sohbet içerisindeki söylemlerine değinmektedir.

Diyalog 70: Havayı Kirletmemek İçin Yapılması Gerekenler

Uygulama Tarihi: 29.04.16

“Bora tekrar sormuş, “Peki Oksijen Adam havayı temiz tutmak için neler yapmamız lazım?”

- (1) EA: Sigara içmememiz lazım.
- (2) KB: Hava neden kirleniyor ki?
- (3) Ö: Az önce konuşmuştuk ya KB, fabrikalardan çıkan dumanlaaar, arabalardan çıkan dumanlar...
- (4) KB: Peki duman nasıl çıkıyor ki?
- (5) Ö: Ateş yandığı zaman, bir şey yandığı zaman oradan duman çıkar mesela.
- (6) EY: Benim babamın bi tane arabası vardı, giderken arabanın içinden duman çıktı.
- (7) EYY: Sigaranın dumanları da dünyamızı kirletir.
- (8) KES: Duman çıkarsa bulutlar da duman gibi olur.
- (9) Ö: Evet az önce Leyla Öğretmeniniz de kirli hava gibi simsiyah giyinmişti ya hava kirlenirse bulutlar da artık beyaz ya da mavi olmaz, gri ya da simsiyah olabilir.
- (10) EAY: Arabanın motoru bozulur ondan sonra onun içinden duman çıkar. Duman da havaya karışır, hava da gri olur.
- (11) KB: Öğretmenim ben sigara içen insanları çok gördüm. Sigara çok duman çıkarıyordu. Bi de bi tane sigara yanmış yerde duruyordu, duman çıkarıyordu.
- (12) EA: Çok basit, sigara içmemeliyiz.
- (13) EB: Bi de fabrikalardan duman çıkmamalı, bi de arabalardan.
- (14) KA: Bişeyleri yakmamamız lazım.
- (15) KAP: Öğretmenim ben bi tane çocuk gördüm onlar çöpün içinde yangın yapıyordu.
- (16) EY: Fabrikalardan duman çıkmaması.
- (17) KB: Arabaların içindeki insanlar da gaz yapmamaları lazım.
- (18) Ö: Eveett aslında KB güzel bir örnek verdi çocuklar. Düşünün mesela birisi gaz yaptığı zaman oranın havası nasıl çirkin kokuyorsa aynen hava kirlendiğinde de bu şekilde çirkin olur, etraf kötü kokmaya başlar, mikroplar çoğalır.
- (19) EE: Benzinler de havamızı kirletir.
- (20) Ö: Evet hepiniz doğru şeyler söylediniz. Yani kısacası çocuklar, havayı kirletmemek için kullandığımız her şeyi tutumlu kullanmamız gerek. İsraf etmememiz lazım.
- (21) KAP: Çöpe atmamamız lazım.
- (22) Ö: Meselaa eğer arabamız varsa bile her yere arabayla gitmememiz lazım. Yakın olan yürüyerek gidebileceğimiz yerlere yürüyerek gidelim ki araba kullanıp boşu boşuna arabadan duman çıkmasın, havayı kirletmesin. Benzin yakmasın boşu boşuna. Veya kendi arabamızla değil de minibüslerle, otobüslerle gidersek küçük küçük bir sürü araba gidip de benzin yakacağına tek bir tane otobüs ya da minibüs gitmiş olur.
- (23) KA: Arabayla gitmek yerine bisikletle gidebiliriz. Hem de spor yapmış oluruz.
- (24) EB: Evimiz uzaksa, arabamız da yoksa minibüsle gideriz, otobüsle gideriz. Bisikletimiz varsa bisikletle gidebiliriz.
- (25) EA: Ben okula bazı zamanlar gelirken bi tane çocuklar görüyorum onlar büyük hem bi tanesi küçük. Onlar taş alıp, demir alıp çakmakla oynuyorlar sonra onları yakıyorlar.
- (26) Ö: ... Havayı kirletmemek için her konuda tutumlu olmamız lazım ayrıca çocuklar. Mesela, eğer gerek yoksa ışıkları kapatırsak da havanın kirlenmesine engel olmuş oluruz.
- (27) KA: Nasıl kirletir?
- (28) Ö: Çünkü ne kadar çok elektrik kullanırsak o kadar çok elektrik üretmek zorunda kalırız. Bunun için de dünyadaki bazı kaynakları kullanmak gerekir.
- (29) KA: Hmm fabrikalarda üretildiği için mi?
- (30) Ö: Evet KA'cım bu da sebeplerinden birisi ama bunu size daha ayrıntılı bir şekilde yine anlatacağım.
- (31) KAP: Öğretmenim bi de biz sabah olduğunda ışıkları açık tutmuyoruz.

- (32) **Ö:** Evvveet, eğer sabah olduğunda aydınlık olmasını istiyorsan git perdeyi aç, boşu boşuna elektriği açma, israf etme. Allah bize nasıl olsa bedavadan güneş vermiş, git perdeni aç, onu kullan.
- (33) **KAP:** Zaten güneş parlak.
- (34) **KB:** Gaz yakmamak için yürüyerek de gidebiliriz.
- (35) **EF:** Fabrikaları kullanmamalıyız.
- (36) **Ö:** Havayı kirletmemek için evimizdeki elektrikli eşyaları da daha az kullanmaya çalışmalıyız. Mesela çamaşır makinesini eğer ihtiyacı yoksa anneniz çalıştırmayın. Mesela televizyon, o sırada kimse izlemiyorsa televizyonu kapatabilirsiniz.
- (37) **EB:** Öğretmenim çamaşır makineleri de duman çıkarmaz mı?
- (38) **Ö:** Hayır EB'cim. Çamaşır makineleri duman çıkarmaz ama elektrikle çalıştığı için elektrik kullanır. Ayrıca ihtiyacınız yoksa ateş kullanmayın, ağaçları boşuna kesmeyin, odun yakmayın. Çünkü ağaçlar bize temiz hava üretir. Kirli havayı alıp bize temiz hava verirler. Ne kadar çok ağacımız olursa o kadar çok temiz havamız olur. Ne kadar az ağacımız olursaa o kadar kirli havamız olur. Veee, bu büyükler için geçerli zaten, kesinlikle ama kesinlikleeee sigara içilmemeli.
- (39) **KA:** Hem sağlığımıza da zararlı hem de havayı kirletir.
- (40) **EF:** Evde de sigara içmemeliyiz.
- (41) **KEU:** Benim dedem sigara içiyö.
- (42) **EAY:** Şey benim dayım hem arabada sigara içiyö hem de evde içiyö. Dedem de çok sigara içti içti içti içti öldü.
- (43) **EYY:** Benim dedem var sigara içiyö.
- (44) **EY:** Babalarımız, annelerimiz evde sigara içmemeli.
- ...
- (45) **Ö:** Hadi devam edelim. Havayı kirletmemek için çöp üretmeyi de azaltmalıyız çocuklar. Az önce de dedim ya tutumlu olmak havayı ve dünyayı kirletmemek için çok önemlidir.
- (46) **KA:** Öğretmenim çöpleri çöp kutusuna atmayalım, geri dönüşüm kutusuna atalım.
- (47) **Ö:** Evvvet KA'cığim, doğru söylüyorsun. Önümüzdeki günlerde size geri dönüşüm kutusunu da anlatacağım.
- (48) **EB:** Öğretmenim ben bişey buldum. Orda iki tane çöp kutusu var birisi kırmızı birisi yeşil.

Diyalog 70'de görüldüğü üzere hava kirliliğinin çeşitli boyutları üzerine sohbet edilmiştir. Diyalog boyunca, çocukların da yönlendirmesiyle birlikte birçok konuya değinilmiştir. Bunlardan ilki, sigaranın zararları hakkındadır. Çocuklar hava kirliliğine ilk neden olarak sigara içmeyi göstermişlerdir ve sigara dumanı en çok değindikleri sebep olmuştur; EA s1: "Sigara içmememiz lazım.", EYY s7: "Sigaranın dumanları da dünyamızı kirletir.", KB s11: "Öğretmenim ben sigara içen insanları çok gördüm. Sigara çok duman çıkartıyordu. Bi de bi tane sigara yanmış yerde duruyordu, duman çıkartıyordu.", EA s12: "Çok basit, sigara içmemeliyiz.", KA s39: "Hem sağlığımıza da zararlı hem de havayı kirletir.", EY s44: "Babalarımız, annelerimiz evde sigara içmemeli." söylemleri bu bulguya örnek gösterilebilir. Ayrıca, KEU s41: "Benim dedem sigara içiyö.", EAY s42: "Şey benim dayım hem arabada sigara içiyö hem de evde içiyö. Dedem de çok sigara içti içti içti içti öldü.", EYY'nin s43: "Benim dedem var sigara içiyö." söylemlerinden çocukların etraflarında sigara içen insanları gözlemledikleri, konuya kendi yaşantılarından örnekler verdikleri ve sigaranın kötü olduğu hakkında hemfikir oldukları görülmektedir. Ayrıca çocukların bu söylemleri, öğretmenin hava kirliliği

ve *sağlıklı olmaya önem verme değeri* arasında bağ kurarak örnekler vermesini kolaylaştırmıştır. Böylece *hava kirliliği* bağlamında *sağlıklı olmaya önem verme değeri* ele alınmıştır.

Diyaloğun devamında ise, çocuklar havayı kirletmemek için *dumanların* olmaması gerektiğiyle ilgili yorumlar yapmışlar ve neden-sonuç ilişkisi kurarak *duman* çıkaran herhangi bir şeyin havayı kirleteceğine dair söylemlerde bulunmuşlardır. KES s8: “*Duman çıkarsa bulutlar da duman gibi olur.*”, EAY s10: “*Arabanın motoru bozulur ondan sonra onun içinden duman çıkar. Duman da havaya karışır, hava da gri olur.*”, KB s11: “*Öğretmenim ben sigara içen insanları çok gördüm. Sigara çok duman çıkarıyordu. Bi de bi tane sigara yanmış yerde duruyordu, duman çıkarıyordu.*”, EB s13: “*Bi de fabrikalardan duman çıkmamalı, bi de arabalardan.*”, KA s14: “*Bişeyleri yakmamamız lazım.*”, EY s16: “*Fabrikalardan duman çıkmaması.*” ve EB’nin s37: “*Öğretmenim çamaşır makineleri de duman çıkarmaz mı?*” söylemleri bu duruma örnek teşkil etmektedir. Çocuklar *duman* çıkaran şeyleri hava kirliliğinin başlıca sebeplerinden olarak tanımlamışlardır. Ek olarak, KB’nin s17: “*Arabaların içindeki insanlar da gaz yapmamaları lazım.*” söylemi de ilgi çekicidir. KB konuyu, kendi gözlemlerinden yola çıkarak somutlaştırmış ve örneklendirmiştir. KB’nin verdiği bu örnek, ayrıca, öğretmenin konuyu diğer çocuklara daha açık bir şekilde anlatabilmesi için fırsat sağlamıştır [Bkz. s18]. Son olarak ise, EE ise s19: “*Benzinler de havamızı kirletir.*” söyleminde bulunarak hava kirliliğinin sebeplerine arkadaşlarından farklı bir örnek vermiştir.

Diyalog boyunca çocukların akıl yürütme becerilerini de kullandıkları görülmektedir. Örneğin; öğretmenin havayı kirletmemek için daha az araba kullanmaktan ve yakın yerlere araba kullanarak gitmekten bahsetmesinin [Bkz.s22] ardından KA s23: “*Arabayla gitmek yerine bisikletle gidebiliriz. Hem de spor yapmış oluruz.*” ve EB’nin s24: “*Evimiz uzaksa, arabamız da yoksa minibüsle gideriz, otobüsle gideriz. Bisikletimiz varsa bisikletle gidebiliriz.*” söylemlerinde buldukları görülmektedir. Ayrıca öğretmenin s26: “*Havayı kirletmemek için her konuda tutumlu olmamız lazım ayrıca çocuklar. Mesela, eğer gerek yoksa ışıkları kapatırsak da havanın kirlenmesine engel olmuş oluruz.*” söyleminden sonra çocuklardan KA sorgulama yapmış s27: “*Nasıl kirletir?*” sorusunu sormuş ve ardından akıl yürütme becerilerini kullanarak s29: “*Hmm fabrikalarda üretildiği için mi?*” sorusunu yöneltmiştir. KAP

ise neden sonuç ilişkisi kurarak s31: “ Öğretmenim bi de biz sabah olduğunda ışıkları açık tutmuyoruz”, s33: “Zaten güneş parlak.” söylemlerinde bulunmuştur.

Diyaloğun sonunda ise, çocukların geri dönüşümden bahsettikleri görülmektedir. Öğretmenin havayı kirletmemek için çöp üretme konusunda da dikkatli olunması gerektiğini söylemesinin ardından KA s46: “Öğretmenim çöpleri çöp kutusuna atmayalım, geri dönüşüm kutusuna atalım.” ve EB s48: “Öğretmenim ben bişey buldum. Orda iki tane çöp kutusu var birisi kırmızı birisi yeşil.” söylemlerinden, Diyalog 57’deki EA’nın “Geri dönüşüm kutusu mu? Geri dönüşüm kutusu ne yaa?” söyleminin aksine, çocukların geri dönüşüm hakkında önbilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır.

Hava Kirliliği (Üstünel, t.y.) kitabı hakkındaki sunum ve sohbetler bittikten sonra Mutlu-Mutsuz Dünya sanat etkinliğine geçilmiştir. Ancak bu etkinliğe başlamadan önce geçiş etkinliği olarak çocuklara *Air Pollution For Kids* (URL10) isimli çizgi film izletilmiştir. Çizgi film esnasında EA gördüğü uçaktan sonra “Öğretmenim ben şimdi anladım. Uçaklar da uçar uçar duman yapar uçaklar.”, EB “Öğretmenim bi de arabadayken çok dikkatli olmalıyız çiçekleri ezmemeliyiz.”, EY ise ağacı kesen makineyi ve ateş yakıldığında “Kesmeee!”, “Yapmaa!” söylemlerinde bulunmuşlardır. Bu söylemlerden yola çıkılarak, çizgi filmin çocuklar için anlaşılır ve öğretici nitelikte olduğu söylenebilir. Ayrıca, çizgi film bittikten sonra çocuklar “Öğretmenim bi dahaaaa!” gibi tepkiler vermişlerdir. Bu durum ise, çizgi filmin çocuklar açısından ilgi çekici olduğunu göstermektedir.

Bu çizgi filmde sonra mutlu ve mutsuz dünya isimli etkinliğe geçiş yapılmıştır. Çocukların her birine aşağıdaki resimlerden dağıtılmış ve bu resimler hakkında hep birlikte konuşularak ilgili yerlere yapıştırılmıştır.

Resimler yapıştırıldıktan sonra öğretmen çocuklardan mutlu, temiz bir dünyada başka neler olabileceğini hayal etmelerini ve boyalarını kullanarak hayal ettiklerini resmetmelerini istemiştir. Çocuklar çalışmalarını bitirdikten sonra “Görsel materyalleri okur.” (MEB, 2013: 26) ve “Nesne veya varlıkların özelliklerini karşılaştırır.” (MEB, 2013: 21) kazanımları doğrultusunda, yaptıklarını anlatmışlardır. Aşağıdaki görsellerde çocukların çalışmalarına ve anlatımlarına yer verilmiştir.

Resim 41: KE'nin Resmi

KE: Kalbin içinde duman yok ona sevinmişler onun için çarpı attım üzerine. Burda da kız seviniyor, sevindiği için ağzına kalp yaptım. Birazcık da yıldızlar yaptım.

KE'nin yaptığı resimde havanın temizliğinden bahsederken *duman* örneğini yinelediği görülmektedir. KE'nin bu yorumundan, onun duman kavramının kirli hava ile ilgili olduğu yönünde bir fikre sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Resim 42: EAY'nin Resmi

EAY: Çiçek, araba yaptım.

Ö: Araba mı?

EAY: Duman çıkarmayan araba. Bunlar da bulut, güneş, kuş, gökkuşuğu, çocuk. Hepsi mutlu.

EAY'nin yorumlarından; arabalardan çıkan dumanlar nedeniyle havanın kirlendiğini bildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca EAY'nin *mutlu ve temiz dünyayı* resmederken rengârenk boyalar kullandığı ve *gökkuşuğu, kuş, güneş, bulut ve çocukları* mutluluğu

simgelemek için kullandığı görülmektedir.

Resim 43: EY'nin Resmi

EY: Çocuk, çimen, deniz, çiçek, ağaç, güneş yaptım. Hava temiz diye hepsi mutlular.

EY'nin resminde, onun da temiz ve mutlu dünyayı betimlerken, EAY gibi [Bkz.Resim 43] güneş, çiçek ve çocuk resimleri yaptığı görülmektedir.

Resim 44: EA'nın Resmi

EA: Burası çok güzel temiz bir dünyaydı, burada heeeep herkes dünyayı kirletmiş. Simsiyah olmuş, yağmurlar yağarken göökkkuşağı bile simsiyah olmuş.

EA'nın çalışmasında, kirlenen bir dünyayı resmettiği görülmektedir. Bunu yaparken ise siyah rengini kullanmıştır. EA'nın siyah gibi koyu renk tonları kötü, istenmeyen şeylerle eşleştirdiği anlaşılmaktadır.

Resim 45: KA'nın Resmi

KA: Her yerde ağaç olduğu için dünya çok mutlu, yemyeşil dünya. Ondan sonra hiç araba kullanmayan çocuklar var, herkes bisiklete biniyor. İşte onu filan çizdim ben. Yürüyen çocuklar var.

KA'nın yaptığı resim ile etkinlik boyunca hava kirliliği hakkında yapılan söyleşilerden (Örn; kısa mesafelerde araba kullanmak yerine bisikletle gitmek gibi) bazılarını birebir yansıttığı söylenebilir.

Resim 46: KAP'ın Resmi

KAP: *Temiz dünyada şey var. Çocuklar çiçeği hiç kirlilememiş. Ondan sonra da mutlu bir tane ağaç var.*

KAP'ın resminde temiz dünya için çiçek ve ağaçlar yaptığı görülmektedir. Ayrıca KAP kirlenmiş dünyadaki resimlerin üzerine çarpı

koymuş, temiz dünyadaki resimlerin üzerine yıldız atmıştır. Bu durum onun havayı kirlileten ve havayı temizleyen şeylerin ayrımının farkında olduğunu göstergesi olabilir.

Resim 47: KZ'nin Resmi

KZ: *Temiz havada böyle çocuk denizleri hiç kirlilememiş, çocuklar hiç çiçekleri koparmamış, çocuk da çiçekleri kirlileme demiş.*

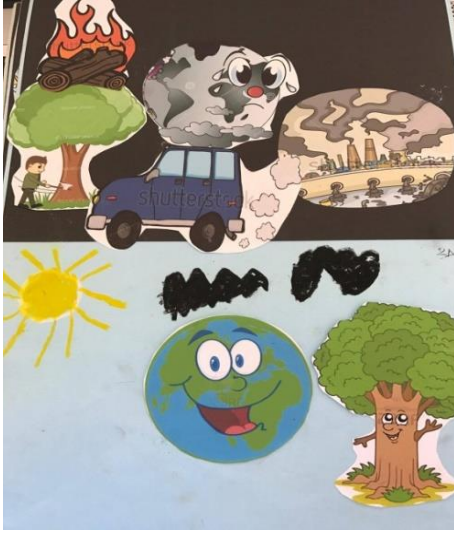
KZ'nin de diğer çocuklar gibi mutlu ve temiz havayı betimlerken canlı renkler kullandığı ve çiçek resmi çizdiği görülmektedir. Ayrıca KZ, çevreyi koruma konusunu başkalarını uyarılmayı vurgulayarak resmetmiştir.

Resim 48: EF'nin Resmi

EF: *Çiçekler var, dünya var, güneş var. Mutlular.*

EF'nin resminden açık tonlu, canlı renkleri tercih ettiği görülmektedir. Ayrıca EF'nin hayalindeki temiz dünyada; güneş, çiçekler, mutlu çocuklar olduğu fark edilmektedir.

Resim 49: KB'nin Resmi

KB: *Temiz bir dünyada çimenler var, insanlar gelip ateş yakmış. Buralara hep arabalar gelmiş kirletmiş, buralara hep kara bulut gelmiş, çimenleri de hep kapkara etmiş.*

KB'nin resminde ve anlatımında da diğer çocuklar gibi koyu tonlu renklerin *olumsuzluk* bildiren ifadeler için kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, KB'nin *hava kirliliğine* sebep olan şeyler hakkında fikir sahibi olduğu da görülmektedir.

Hava kirliliği hakkında yapılan etkinlikler değerlendirildiğinde; yapılan etkinliklerin çocuklar üzerindeki etkileri fark edilmektedir. Etkinliklerin çocukların hava kirliliğinin sebep, sonuç ve etkileri ve hava kirliliğinin önlenmesi hakkındaki önbilgilerini arttırarak *çevreye duyarlı olma, temiz olma, sağlıklı olmaya önem verme, israf etmeme/tasarruf etme* ve *hayvanseverlik* değerlerini daha da pekiştirdiği söylenebilir. Ayrıca etkinlikler boyunca çocukların, görsel okuma yapma, sorgulama, karşılaştırma ve akıl yürütme becerilerini kullandıkları; günlük hayatlarıyla bağ kurdukları, durum ve olaylar arasında ilişkilendirmeler yaparak neden-sonuç ilişkisi kurdukları tespit edilmiştir.

4.1.7.4.Çevre Kirliliği ve Geri Dönüşüme Dair Etkinlikler

Çevre kirliliği ve geri dönüşüme dair etkinlikler bağlamında 5 farklı gün boyunca hikâye anlatımı, çizgi film izleme, drama, resim yapma ve anlatma, çalışma kağıdı, soru cevap ve sanat etkinliklerinden oluşan bütünleştirilmiş uygulamalar yapılmıştır. Bu uygulamalar ile *çevre kirliliği, sebepleri, sonuçları ve çevre kirliliğine engel olmak için alınması gereken önlemler* ve *geri dönüşüm* konularına odaklanılmış, çocukların konu hakkında önbilgileri tespit edilmiş ve onlara bilgi verilmiştir. Ayrıca etkinlikler boyunca, *çevreye duyarlı olma, tasarruflu olma, israf etmeme, hayvanseverlik* değerleri etkin bir şekilde vurgulanmıştır.

4.1.7.4.1.Hasta Dünya –Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Gün boyunca yapılan etkinliklerde “Hasta Dünya Hikâyesi” hikâye anlatımı ve “Geri Dönüşüm Ne Demek” çizgi film izleme etkinlikleri bütünleştirilmiş olup çevre kirliliği ve geri dönüşüm konusuna odaklanılmış ve çocukların bu konu hakkında önbilgileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Etkinliklere başlarken ise öğretmen sınıfa mavi çöp poşetlerinin üzerine çöpler yapıştırarak hazırladığı kostümü giyerek girmiş ve üzerine çöpler yapıştırılmış dünya maketini eline almıştır. Yardımcı öğretmen ise üzerine sarı kartonlardan hazırlanmış güneş şeklindeki kostümü giymiştir. Öğretmen kirlenmiş dünyayı, yardımcı öğretmen de güneşi canlandırmıştır. Hikâye anlatımına başlanmadan önce çocuklarla öğretmenin ve yardımcı öğretmenin görünüşü, neden böyle giyindikleri ve öğretmenin elinde tuttuğu dünya maketi hakkında sohbet edilmiştir. Sohbet sonlandırıldıktan sonra aşağıdaki hikâye anlatılmıştır.

Dünya o sabah, “Öhhhhhööö, öhhhööö! Ayyyyy!” diye öksürerek uyanmış. Kendisini çok bitkin, halsiz ve pis hissediyormuş. Ve güneşe selam vermiş, “Öhhhö öhhöö öhhhöö! Günaydın güneş nasılsın bu sabah? Yine çok sıcaksın. Öhhhhhööö öhhööö!”

Güneş: Teşekkür ederim Dünya’cığim. Ne oldu? Kış geldiği için mi bu kadar üşüttün yoksa sen? Sürekli öksürüyorsun. Isıtamadım mı seni yeterince?

Dünya: Aaaaaah Güneş’çiğim hiç sorma. Nefes alamıyorum. Üzerimde çok fazla pislik ve kir var. Öhhhööö öhhhööh öhhhöö! Temiz hava dünyada çok az kaldı, denizler ve çevre insanların attığı çöplerle doldu. Yağlar, çöpler, kirliler, piller, her tarafım pislikle dolu. Öhhhöö, öhhöö! Nefes almakta çok zorlanıyorum, bu durum beni hasta ediyor. Niçin insanlar ağaçları kesiyor ki?! Ağaçlar temiz havanın oluşması için çok önemli. Neden denizleri kirletiyorlar? Neden eski, kullanılmış yağlarını musluktan içeri atıyorlar? Neden tasarruf etmiyorlar, neden sürekli israf ediyorlar? Neden, neden, neden?? Beni çok hasta ediyorlar! Öhhhöö, öhhhöö!

Güneş: Çok üzüldüm! Üzülme Dünya’cığim, ben seni ısıtırım. Ama daha temiz hava alman, denizlerin temizlenmesi ve çevrenin kirlenmemesi için insanlar sana yardım etmeli.

Dünya: Evet Güneş’çiğim, çok doğru söylüyorsun! Benim doktorum da insanlar. Hasta olduğumda insanlar ve çocuklar bana yardım etmezse, iyileşemeyeceğim ve en sonunda hastalıktan öleceğim. Bu kirliler, bu mikroplar beni hasta ediyor, beni öldürüyor! İnsanlar ihtiyaçları için ağaçları kesip kâğıt yapıyorlar, bunu anlıyorum. Ama keşke kullandıkları kâğıtları biriktirseler. Onları geri dönüşüme gönderip yeniden kullansalar. Böylece daha az ağaç kesilir ve ben daha çok temiz hava alabilirim. Anneleri yağları çöpe atmasa, biriktirse ve geri dönüşüme gönderse mesela. Piller toprak için çok zararlı. Onları da toplayarak geri dönüşüm merkezlerine götürebilirler. Ve daha az tüketim yaparak, tasarruflu olup, israf etmeyerek beni kurtarabilirler.

Güneş: Aaa evet çok heyecanlandım. Hadi söyle dünya, seni kurtarmak için ne yapılması gerekiyorsa söyle eminim senin için bunu yaparlar.

Dünya: Evet Güneş haklısın. Artık ben de sadece çocuklara güveniyorum bundan sonra. Çocuklar yapmaları gereken şeyleri yaparsa, tasarruflu olursa ve israf etmezse iyileşebilirim. Geri dönüşüme dikkat ederseler de iyileşebilirim. Yapmaları gereken şey bu kadar basit.

Güneş: Gerçekten böyle bir şey olabilir mi Dünya?

Dünya: Evet. Eğer çocuklar isterse olabilir tabi ki Güneş.

Güneş: Haklısın Dünya’cığim. Umarım seni duyan çocuklar olur.

Hikâye bitiminde çocuklar alkışlayarak beğenilerini göstermiş ve “Çok güzeldii!”, “Öğretmenim bi daha bi daha!” gibi söylemlerde bulunmuşlardır. Ayrıca hikâye boyunca çocukların anlatılanlara odaklandıkları gözlemlenmiştir. Tüm bunlar, okul öncesi dönemde hikâye anlatımında görseller kullanmanın önemini göstermektedir. Hikâyenin bitiminde aşağıdaki diyalogda yer alan sohbet yapılmıştır.

Diyalog 71: Havayı Kirletmemek İçin Yapılması Gerekenler

Uygulama Tarihi: 05.05.16

(1) **Ö:** İşte çocuklar, eğer dünyamızdaki kaynakları iyi kullanmayıp, suyu, havayı, toprağı kirletirsek dünyamızın üstü çöplerle, kirlle, pisliklerle dolu olur. Dünyamız da en sonunda hasta olur. Hatırlıyor musunuz çocuklar bizim öğrendiğimiz bir şarkı vardı, doktorum şarkısı? Onda da mikropların, pisliklerin insanları hasta ettiğini öğrenmiştik. Aynı şekilde pislikler, çöpler ve kirliler dünyamızı hasta ederler. Dünyamız da en sonunda ölebilir çocuklar. 1

(2) **KE:** Hiçbir yerde. E o zaman uzaya kaçarız uzayda yaşarız.

(3) **Ö:** Uzay insanların yaşaması için uygun değil EA. Uzayda hava yok, su yok.

(4) **KE:** Astronotlar dünyada da yaşıyorlar ama uzaya gidince onlar nasıl yaşıyorlar? Onların da suya, yemeğe ihtiyaçları var.

(5) **Ö:** ...

(6) **Kİ:** Şey hani bi kere EF şey demişti ya dünyamız çöl olursa, pisliklerle dolursa ölür, biz de yaşayamayız.

(7) **EM:** Kirli sulardan dünyamız da hasta olur dimi öğretmenim?

Resim 50: Hasta ve Kirli Dünya Görseli

çocuklar?

(15) **EM & KEU:** Fabrikaa!

(16) **KE & Kİ & KES:** İnsanlar!

(17) **EB:** Arabaların motorları!

(18) **Ö:** ... Dünyayı temizlemek için ne yapmak lazım sizce?

(19) **KA:** Tutumlu olmak. İnsanların ağaçları kesmemek lazım.

(20) **KB:** Dünyamızı kirletmemek için her şeyi yerlere atmamak lazım. Güzel kullanmamız lazım.

(21) **EM:** Kağıtları boşu boşuna hep kesmememiz lazım.

(22) **KES:** Dünyamızı kirletirsek insanlarla çocuklar da kirletir, bi de temizlemek gerekir.

(23) **EAY:** Şey çöpleri her zaman her zaman atarsak yere dünyamız çöl olur, sapsarı olur.

(24) **KE:** Şey kağıtları yırtarsak ağaçlar kesilir.

(25) **EB:** Çünkü kağıtlar ağaçtan yapılır.

(8) **KB:** Eğer çocuklar dünyadaki yerlere çöpler atarsa, yerleri yakarsa çimenlikleri, fabrikalar da duman çıkartırlarsa, dünyamız hasta olur ve ölür biz yaşayamayız.

(9) **KA:** Iuuu şey, dünya nasıl yok olur ki?

(10) **Ö:** Yaani dünyamız yaşanmayacak bir yere dönüşmesi demek aslında.

(11) **KE:** Dünyamızın yüzü gözü yoktur ki ölemez zaten (Resim 50'deki dünyayı göstererek).

(12) **Ö:** Dünyamızın yüzü gözü yoktur ama dünyamız da yaşar.

(13) **KE:** Ee o resmi neden öyle yapmışlar o zaman?

(14) **Ö:** Sizlerin dikkatini çeksin diye öyle yapılmış. Peki dünyayı kim kirletmiş

Diyalog 71'de ilk olarak, öğretmen ve KE arasındaki konuşmalar göze çarpmaktadır.

Öğretmenin s1: “Dünyamız ölürse biz nerde yaşarız çocuklar?” sorusunun ardından

KE'nin s2: "Hiçbir yerde. E o zaman uzaya kaçarız uzayda yaşarız.", s4: "Astronotlar dünyada da yaşıyorlar ama uzaya gidince onlar nasıl yaşıyorlar? Onların da suya, yemeğe ihtiyaçları var." söylemleri onun özelden özele akıl yürütmesinin sonucu olarak yorumlanabilir. Diyalogun devamında ise, Kİ s6: "Şey hani bi kere EF şey demişti ya dünyamız çöl olursa, pisliklerle dolursa ölür, biz de yaşayamayız.", EM s7: "Kirliliğinden dünyamız da hasta olur dimi öğretmenim?", KB'nin s8: "Eğer çocuklar dünyadaki yerlere çöpler atarsa, yerleri yakarsa çimenlikleri, fabrikalar da duman çıkartırlarsa, dünyamız hasta olur ve ölür biz yaşayamayız." söylemlerinde, hava kirliliği ve su kirliliği hakkında yapılan önceki etkinliklerin etkileri görülmektedir. Ek olarak, KB'nin s8 söylemi, onun görsel okuma becerilerini kullanarak kirliliğin sebepleri hakkında neden-sonuç ilişkisi kurduğunu; KA'nın s9: "İuuu şey, dünya nasıl yok olur ki?" söylemi ise, sorgulama becerisini kullandığının göstergesidir. Diyalogun devamında, KE'nin de s13: "Ee o resmi neden öyle yapmışlar o zaman?" söylemiyle, tıpkı KA gibi, sorgulama yaptığı görülmektedir. Ayrıca, KE'nin Resim 50'deki dünyayı göstererek s11: "Dünyamızın yüzü gözü yoktur ki ölemez zaten." söyleminde bulunması ise dikkat çekicidir. Gelişim dönemi itibarıyla animizm döneminde olan KE'nin animizm yapmadığı ve dünya hakkında söylenenlere gerçekçi bir yaklaşımla yaklaştığı fark edilmektedir.

Tüm bunlara ek olarak, KA s19: "Tutumlu olmak. İnsanların ağaçları kesmemek lazım.", KB s20: "Dünyamızı kirletmemek için her şeyi yerlere atmamak lazım. Güzel kullanmamız lazım.", EM s21: "Kağıtları boşu boşuna hep kesmememiz lazım.", KES s22: "Dünyamızı kirletirsek insanlarla çocuklar da kirletir, bi de temizlemek gerekir.", EAY s23: "Şey çöpleri her zaman her zaman atarsak yere dünyamız çöl olur, sapsarı olur.", KE s24: "Şey kağıtları yırtarsak ağaçlar kesilir." ve EB'nin s25: "Çünkü kağıtlar ağaçtan yapılır." söylemlerinden, yapılan etkinliklerin çocukları etkilediği ve çocukların kirlilik ve tutumluluk hakkında bilgi sahibi olmaya başladıkları anlaşılmaktadır.

Yapılan sohbetin devamında, çocuklara *geri dönüşüm işareti* gösterilerek, anlamını bilip bilmedikleri sorulmuş ve çocukların *geri dönüşüm* hakkında önbilgileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Aşağıdaki diyalog *geri dönüşüm* hakkındaki konuşmaları içermektedir.

Diyalog 72: Geri Dönüşüm

Uygulama Tarihi: 05.05.16

- (1) **Ö:** Şu işaretini hiç gördünüz mü? (Geri dönüşüm işareti gösterilir.)
- (2) **EAY:** Öğretmenim yani o çöp kutusu.
- (3) **KA & KE:** Geri dönüşüm işareti!
- (4) **Ö:** Hmmm geri dönüşüm işareti evet doğru. Peki geri dönüşüm ne demek?
- (5) **EM:** Ben ne bileyim?!
- (6) **KE:** Mesela banka gibi bişey. Bankaya paraları atıp orda tutuyosun ya onun gibi. Geri dönüşüm eski eşyaları çöpe atma diyor mesela, eski eşyaları oraya koyup istersen bi daha kullanabilirsin onun için ona at diyor.
- (7) **KA:** Geri dönüşüm mesela KE'nin dediği gibi kullanmadığımız bişeyi saklayıp başka bişeyde kullanmak.
- (8) **KE:** Ama bi de şöyle bişey var. Geri dönüşümü bilmeyen çocuklar onu böyle çöp gibi kullanırsa ne olacak?
- (9) **Ö:** İşte şimdi ben sizlere anlatacağım KE, sizler de öğrendikten sonra herkese anlatın ki, insanlar yanlışlıkla çöp kutusu sanmasın geri dönüşüm kutularını.
- (10) **KB:** Geri dönüşüm meselaaa bişeyleri alıp oynamak istemiyorsan alıp onu bi yere saklaman lazım.
- (11) **KE:** Sınıfımızın şu yanında da var geri dönüşüm işareti (sınıfın girişinde bulunan geri dönüşüm kutularından bahsediyor)
- (12) **KA:** Dışarısında da var annem bana göstermişti.
- (13) **EB:** Ben bilmiyorum geri dönüşümü.
- (14) **EM:** Çöplerin içine girmemek.
- (15) **EYY:** Eski şeylerimizi çöpe atmamalıyız yoksa her yerimiz kirlenir.
- (16) **KA:** Öğretmenim geri dönüşüm kullanmadığımız bir şeyi çöpe atmamak geri dönüşüm kutusuna atmak.
- (17) **KE:** Şey geri dönüşümün içinde böyle eşyalar aynı şeyler karışırsa ne olur?
- (18) **Ö:** Hadi ben size anlatayım geri dönüşümle ilgili her şeyi. Aslında KE az önce çok güzel bir şey söyledi geri dönüşümle ilgili olarak. Geri dönüşüm demek çöplerimizi ve artık kullanamadığımız şeylerimizi belirlenmiş geri dönüşüm kutularına atıp orada biriktirmek demek.
- (19) **KE:** Çöple aynı şey aslında ama yani özelliği farklı.
- (20) **Ö:** Çöpe benzer ama çöpü ayrıştırarak kullanmak demek aslında. Meselaaa plastik çöplerini bir kutuda, cam çöplerini bir kutuda, metalleri bir kutuda, kağıt çöplerini bir kutuda biriktirip sonra onları çöp toplama merkezlerine götürüyorlaaarr. Veee o çöp toplama merkezinde kullanılmış olan o şeylerin hepsi tertemiz yeni şeylere dönüştürülüyor. Eski kullanılmış kağıtları, yeni tertemiz kağıtlara dönüştürüyorlar mesela. Böyleceee kağıt yapmak için yeni ağaçlar kesmeye gerek kalmıyor mesela. Bir kağıdı tekrar tekrar defalarca kullanabiliriz bu yöntemle. Geri dönüşüm tekrardan kullanabilmek için oluşturulmuş bir sistemdir aslında.
- (21) **KAP:** Öğretmenim hani sen üstüne mavi poşet giymişsin ya böyle onu çıkarınca geri dönüşüm kutusuna mı koyacaksın?
- (22) **Ö:** Evet KAP, bu poşet artık yırtıldığı ve yeniden kullanılmaz hale geldiği için bunu geri dönüşüm kutusuna koyacağım. Geri dönüşüm fabrikasına gitsin ki yeniden poşet ya da plastik olabilsin.
- İşte bakın çocuklarım burada da anlatıyor (geri dönüşüm logosunu resimlerle açıklayan amblem açıklanır). Önce plastik artık kullanılmaz şişe geri dönüşüm kutusuna gidiyor, geri dönüşüm kutusundan fabrikaya gidiyoor, fabrikada hepsini birbirinden ayırıyorlar, makinelerden geçiyor, veee tekrardan bir su şişesine dönüştüyooooorrr. Geri dönüşümle ilgili kısa bir çizgi film seyredelim mi hadi?

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde; KE, KA ve EAY dışında çocukların geri dönüşüm işaretini ve anlamını bilmedikleri görülmektedir. EM s5: "Ben ne bileyim?!", KB s10: "Geri dönüşüm meselaaa bişeyleri alıp oynamak istemiyorsan alıp onu bi yere saklaman lazım.", EB s13: "Ben bilmiyorum geri dönüşümü.", EM

s14: “Çöplerin içine girmemek.” ve EYY’nin s15: “Eski şeylerimizi çöpe atmamalıyız yoksa her yerimiz kirlenir.” söylemleri bu duruma örnek gösterilebilir.

Ek olarak, KA ve KE’nin söylemleri ise ayrı ayrı incelenmeye değer niteliktedir. KE’nin *geri dönüşüm* hakkındaki s6: “Mesela banka gibi bişey. Bankaya paraları atıp orda tutuyosun ya onun gibi. Geri dönüşüm eski eşyaları çöpe atma diyor mesela, eski eşyaları oraya koyup istersen bi daha kullanabilirsin onun için ona at diyor.”, s11: “Sınıfımızın şu yanında da var geri dönüşüm işareti (sınıfın girişinde bulunan geri dönüşüm kutularından bahsediyor).”, s18: “Çöple aynı şey aslında ama yani özelliği farklı” söylemleri onun *geri dönüşümü* analoji yaparak tanımlayabilecek kadar iyi bildiğini ve *geri dönüşümle* ilgili olarak etrafına dikkat ettiğini göstermektedir. KA’nın s7: “Geri dönüşüm mesela KE’nin dediği gibi kullanmadığımız bişeyi saklayıp başka bişeyde kullanmak.”, s12: “Dışarısında da var annem bana göstermişti.” ve s16: “Öğretmenim geri dönüşüm kullanmadığımız bir şeyi çöpe atmamak geri dönüşüm kutusuna atmak.” söylemlerinden ise, onun da KE gibi *geri dönüşümün* anlamını bildiği anlaşılmaktadır.

Diyaloğun sonuna doğru, KAP’ın önceki etkinliklerde öğretmenin giydiği poşetten kıyafeti hatırlayarak yönelttiği s21: “Öğretmenim hani sen üstüne mavi poşet giymişsin ya böyle onu çıkarınca geri dönüşüm kutusuna mı koyacaksın?” sorusu onun *geri dönüşümü* gerçek hayatındaki gözlemleri ile bütünleştirmeye başladığının göstergesi niteliğindedir. Ayrıca, KAP’ın bu söylemi ile KE’nin s8: “Ama bi de şöyle bişey var. Geri dönüşümü bilmeyen çocuklar onu böyle çöp gibi kullanırsa ne olacak?” söyleminden, onların sorgulama becerilerini kullandıkları da anlaşılmaktadır.

Geri dönüşüm hakkındaki sohbet sonlandırıldıktan sonra çocuklarla birlikte *Çöpler Geri Dönüşüme* (URL4) (1.30 dakika), *Obur Fil* (URL5) (1.22 dakika) ve *Çöp Kamyonları* (URL6) (2.43 dakika) isimli çizgi filmler izlenmiştir. Çocukların bu süre içerisinde sıkılmadıkları ve çizgi film hakkında yorumlar yaparak aktif izledikleri gözlemlenmiştir. Çizgi filmler izlendikten ve bu çizgi filmler hakkında kısa konuşmalar yapıldıktan sonra gün boyunca yapılan etkinlikler sonlandırılmıştır.

Gün boyunca yapılan etkinlikler incelendiğinde; birkaç çocuk dışında, çocukların *geri dönüşüm işareti* ve kavramı hakkında önbilgileri olmadığı tespit edilirken, *kirlilik* ve *tutululuk* hakkında bilgi sahibi olmaya başladıkları, konu hakkında

yapılan etkinliklerin çocukları olumlu yönde etkilemeye başladığı fark edilmiştir. Ayrıca, yapılan etkinlikler boyunca çocukların sorgulama, özelden özele akıl yürütme, görsel okuma, analogi yapma gibi becerilerini kullandıkları ve gerçek hayat gözlemlerinden örneklendirmeler yaptıkları gözlemlenmiştir.

4.1.7.4.2.Geri Dönüşüm Etkinlikleri–Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Yapılan bütünleştirilmiş etkinlikler; “Çevki ve Arkadaşlarıyla Geri Dönüşüm Eğitim Filmi” (URL7) çizgi film izleme, “Geri Dönüşüm Dansı” drama ve “Geri Dönüşüm Resmi” sanat etkinliklerinden oluşmaktadır. Etkinliklere başlamadan önce, çocukların konuya olan ilgisini çekmek için öğretmen sınıfa 3 ayrı renkte geri dönüşüm kutusu getirmiştir. Bu kutuların her birinin üzerinde kutuya hangi materyalin atılması gerektiğini gösteren farklı geri dönüşüm amblemleri bulunmaktadır. Etkinliklere geçilmeden önce bu kutular hakkında çocuklarla kısa bir söyleşi yapılmıştır. Aşağıdaki diyalog, yapılan bu söyleşiye değinmektedir.

Diyalog 73: Geri Dönüşüm Kutuları

Uygulama Tarihi: 06.05.16

- (1) **Ö:** Çocuklar, ben bu kutuları niye getirmiş olabilirim? Ne kutusu bunlar?
- (2) **KE & KA & EY & EAY & KAP & KZ:** Geri dönüşüüüümmm! Geri dönüşüm kutusu!
- (3) **Kİ:** Eee şey çöpçü arabalarla kırmızı arabalar kırmızı çöpü içine atıyorlar ve geri dönüşüm. (Bir önceki gün izlenen Çöp Kamyonları çizgi filmini hatırlatıyor)
- (4) **Ö:** Pekii neden 3 tane kutu getirdim çocuklar? Neden burada sarı, mavi ve kırmızı renkler var?
- (5) **EYY:** Çünkü plastikleri plastiğe atmalıyız.
- (6) **EB:** Camları cam kutusuna.
- (7) **KAP & KA** Kağıtları da kağıt kutusunaaa!
- (8) **KE:** Çünkü geri dönüşüm kutusu belli olsun diye, çöp sanmasınlar diye.
- (9) **KAP:** Öğretmenim bi de çünkü değişik değişik atmasınlar diye.

Diyalog 73 incelendiğinde, bir önceki gün *geri dönüşüm* hakkında yapılan etkinliğin çocuklar üzerindeki etkileri görülmektedir. Bir önceki etkinlikte *geri dönüşüm* hakkında fikri olmayan çocukların yapılan etkinlikten ve izlenen çizgi filmlerden sonra *geri dönüşüm kutusunu* tanıdıkları ve *geri dönüşüm kutularının* farklı işlevleri hakkında fikir sahibi oldukları anlaşılmaktadır. Tüm bunlar okul öncesi dönemde yapılan *geri dönüşüm* etkinliklerinin etkisini ve önemini göstermekte olup, bu etkinliklerin çocuklarda olumlu davranış değişikliği oluşturabileceğinin kanıtı niteliğindedir.

Bu kısa söyleşi sonlandırıldıktan sonra “Çevki ve Arkadaşlarıyla Geri Dönüşüm Eğitim Filmi” (URL7) isimli, bir kedinin ağzından *geri dönüşümün* anlatıldığı kısa çizgi film izlenmiştir. Çocukların çizgi filmi ilgiyle izledikleri gözlemlenmiştir. Çizgi film bitince hakkında sohbet edilmiş ve önceki etkinlikte kullanılan, üzerine çeşitli çöpler yapıştırılmış dünya maketi alınmıştır. Çocuklarla birlikte dünyanın üzerindeki çöpler, uygun geri dönüşüm kutularına atılarak dünya temizlenmiştir. Dünyanın üzerindeki çöpler temizlenirken çocuklara sorularak uygun kutulara atılmıştır (Örn; plastikler plastik kutusuna, kağıtlar kağıt kutusuna vb. gibi). Ardından öğretmen çocuklara bir resim göstermiş ve çocuklarla bu resim hakkında sohbet edilmiştir. Aşağıdaki diyalog, çocukların söylemlerine yer vermektedir.

Diyalog 74: Çöp Kutuları

Uygulama Tarihi: 06.05.16

Resim 51: Çöp Kutuları ve Geri Dönüşüm İşareti

- (1) **Ö:** Sizlere birkaç resim göstermek istiyorum. Bu iki resimde ne var çocuklar(çöp kutularının olduğu resimler kast ediliyor)?
- (2) **TÇ:** Çööööppp!
- (3) **KEU:** Bir sürü çöp!
- (4) **KE:** Geri dönüşüm kutusuna atsaydılar iyi olurdu.
- (5) **EAY:** Kokarsa sinekler oluyo.
- (6) **Ö:** Çöp kutuları var ve kokuşmuş sinekler oluşmuş. Peki sizce bunlar geri dönüşüm kutusu mu?
- (7) **TÇ:** Hayuurr!
- (8) **Ö:** İçine ne bulduysalar atmışlar. Cam, plastik, kağıtlaarr, yemek çöpleriii...
- (9) **KE:** Hatta hepsi bitmeden atmışlar.
- (10) **Ö:** Doğru KE, bazılarını da bitirmeden atmışlar. Bunların hepsi artık kullanılamayacak halde. Ama eğer plastikleri plastik kumbarasına, camları cam kumbarasına ve kağıtları kağıt kumbarasına atsaydılar onlar fabrikada tekrar kullanılabilir hale getirilebilirdi.
- (11) **EAY:** Elma da atmışlar.
- (12) **KE:** Çorap da atmışlar ya çorap yapamazlar kiii!
- (13) **EA:** Muz kabuğu da atmışlar.
- (14) **Ö:** Peki bu neydi çocuklar?
- (15) **TÇ:** Geri dönüşümm!
- (16) **Ö:** Bu işareti biraz inceleyin bakalım çocuklar.
- (17) **KA:** Geri dönüşüm kutularında da var bu işareten.
- (18) **Ö:** Evet geri dönüşüm kutularında var. Bu işareti gördüğünüz zaman oranın bir geri dönüşüm fabrikası, geri dönüşüm kutusu ya daa bir geri dönüşüm kamyonu olduğunu anlayabilirsiniz çocuklar. Hadi biraz daha dikkatlice inceleyin bu işareti.

Yukarıdaki diyalogda çocukların söylemlerinden, *geri dönüşüm kutusu* ve diğer çöp kutuları arasındaki farkı anlamaya başladıkları bir kez daha fark edilmektedir. Ayrıca KE'nin, çöp kutusu resminde bulunanları kast ederek, "*Hatta hepsi bitmeden atmışlar.*" söylemi ile israf etme kavramına değindiği de görülmektedir.

Yapılan söyleşinin sonunda, öğretmen çocuklardan birkaç dakika boyunca *geri dönüşüm* simgesini incelemelerini ve hakkında düşünmelerini istemiştir. Ardından çocuklara hareketli müzikler açmış ve çeşitli komutlar vererek onları müzikli dramaya yönlendirmiştir. Bu komutlar arasında ilk olarak, çocuklardan kendilerini *geri dönüşüm işareti* olarak hayal etmeleri ve buna uygun bir şekilde dans etmeleri istenmiştir. Çocukların bu esnada dönerek dans ettikleri gözlemlenmiştir. Çocuklara bunun sebebi sorulduğunda ise, KA "*Adı üstünde geri dönüşüm, dönüyor!*" söyleminde bulunmuştur. KA'nın bu söyleminden sonra çocuklara sırasıyla aşağıdaki komutlar verilmiştir.

- Eveett geri dönüşüm işaretleri şimdi kendiniz bir cam kavanoz gibi hayal edin!
- Şimdii birer kağıtsınız! Yırtık kağıt olun şimdi de! Buruşuk kağıt olun! Kirlenmiş kağıt olun! Şimdi deee geri dönüşüm fabrikasından çıkmış tertemiz bir kağıtsınız!
- Şimdi dee plastik şişe olun! Buruşturulmuş bir plastik şişesiniz! Geri dönüşüm kutusuna atılmış bir plastik şişesiniz! Çöp kutusuna atılmış bir plastik şişesiniz! Pekii geri dönüşüm fabrikasına gittiniz şimdii, veee geri dönüşüm fabrikasında sizi yeniden yepyeniüü, tertemiz bir plastik şişe yaptılar. (Çocuklar mutlu yüzlerle "Oollleeeeyyy!" diye bağırlarlar.)
- Şimdii okunmuş, eski bir gazete olun!
- Şimdi de geri dönüşüm kamyonusun!
- Şimdii geri dönüşüm çöp kutususun!
- Şimdi de bir geri dönüşüm fabrikasın! Sana getiriyorlar her şeyi!
- Geri dönüşüm kutusuna atılmamış bir camsın, seni geri dönüşüm kumbarasına atmamışlar, çok kırılmışsın, bekliyorsun! (çocuklardan bazıları yüzlerini kızgın ve üzgün, ağlama işareti yaparlar)
- Şimdi ise eski bir kağıtsın ama seni geri dönüşüm kutusuna atmışlar (çocuklar mutlu yüz ifadeleri yaparlar)
- Eski bir plastik poşetsin, seni geri dönüşüm fabrikasına getirmişler ve fabrikadaki makinelerden geçerek yepyeni bir poşet oluyorsun. ("ooooooo" diyerek ve zıplayarak dans eder çocuklar.)
- Son olarak iseee, tertemiz bir dünyasın! İnsanlar geri dönüşüme dikkat etmişler. (Tüm çocuklar mutlu bir şekilde dönerek dans ederler.)
- Şimdi isee mutsuzsun, kirlisin, kimse geri dönüşüme dikkat etmemiş. Suları kirletmişleerr, hava çok kirlili, her tarafta çöpler vaarr, hep israf etmişler.. (Çocuklar yavaşlar ve öksürmeye başlarlar.)
- Şimdi iseee çocuklar gelmiş vee her yeri temizleyip, dünyayı kurtarmışlar!

Müzikli drama boyunca çocukların çok eğlendikleri, tüm dikkatlerini vererek etkinliğe odaklandıkları görülmüştür. Ayrıca, çocuklar bu oyunu tekrarlamak istemişlerdir. Bunlardan yola çıkılarak, bu etkinliğin çocuklar için ilgi çekici olduğu söylenebilir. Ek olarak, etkinliğin çocuklara okul öncesi programda yer alan sosyal ve duygusal açıdan “*Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.*” (MEB, 2013: 28) kazanımını kazandırdığı da söylenebilir.

Drama bittikten sonra resim yapma ve anlatma etkinliğine geçilmiştir. Bu etkinlik kapsamında; çocuklar etkinlik masalarına geçmişler, boş bir kâğıda önceden hazırlanmış geri dönüşüm amblemlerini kullanarak *geri dönüşüm* hakkında resim yapmışlardır. Çocuklar bu amblemi resimlerinde istedikleri yere yapıştırmışlardır. Çocuklar çalışmalarını tamamladıktan sonra resimlerini anlatmışlardır. Etkinlik ile ilgili görsellere aşağıda yer verilmiştir.

Resim 52: EA'nın Resmi

EA: *Burda çocuklar uu şey bunun elinde bi tane siyah poşet var, bunun elinde de bi tane eski bir oyuncak var geri dönüşüm kutusuna atmışlar.*

EA'nın *geri dönüşüm kutusunu* resmettiği görülmektedir.

Resim 53: EAY'nin Resmi

EAY: *Şey bu adam çöp atmış geri dönüşüm kutusuna atmamış, çöp kutusuna atmış. Keşke geri dönüşüm kutusuna atsaydı. Elinde de plastik var.*

EAY'nin *geri dönüşüm kutusunu* resmettiği ve plastiklerin *geri dönüşüm kutusuna* atılması gerektiğinin bilgisine sahip olduğu görülmektedir.

Resim 54: EB'nin Resmi

EB: Geri dönüşüm çöp kutuları yaptım. Buraya iki tane adam. Üç tane geri dönüşüm kutusu yaptım. Rengarenk yaptım. Bu adamlar geri dönüşüm çöplerini atıyorlar.

EB'nin geri dönüşüm kutularını resmettiği görülmektedir. Ayrıca bu kutuları rengarenk yaparak her bir materyal için farklı bir toplama kutusu olduğunu da vurgulamıştır.

Resim 55: KA'nın Resmi

KA: Eee şey, burdaki çocuk plastiği plastik kutusuna atıyor, geri dönüşüme gitmiş onlar da. Ben geri dönüşüm kutusu yaptım.

KA'nın da diğer çocuklar gibi geri dönüşüm kutusunu resmettiği görülmektedir. KA'nın plastiklerin geri dönüştürülebileceğini bildiği anlaşılmaktadır.

Resim 56: KB'nin Resmi

KB: Bi çocuk gelip buraya geri dönüşüm çöplerini atmış burda. Plastik şeyleri buraya atmış. Ondan sonra camları da kırmızıya atmış. Dünya da böyle olduğu için çok mutlu olmuş.

KB'nin renklerine dikkat ederek geri dönüşüm kutularını resmettiği görülmektedir. Ayrıca KB'nin, daha iyi bir dünya için geri dönüşümün gerekli olduğunu farkında olduğu anlaşılmaktadır.

Resim 57: KE'nin Resmi

KE: Burda çöpler var. Dünyamızı hiç güzel kullanmamışlar, çöl olmuş dünyamız. Burda çok güzel kullanmışlar, denizleri filan. Geri dönüşüm yapmışlar burda.

KE'nin geri dönüşüm yapılan ve yapılmayan dünyayı karşılaştırdığı görülmektedir. KE'nin geri dönüşümün önemini bildiği anlaşılmaktadır.

Resim 58: KAP'nin Resmi

KAP: *Burdaki çocuklar buraya atmamış (geri dönüşüm logosunu yapıştırdığı kutuyu kast ediyor) çöp kutusuna atmış. Çünkü kötü bi çocuk.*

KAP'ın da geri dönüşüm kutusu resmettiği görülmektedir. Ayrıca KAP'ın söyleminden, onun geri dönüşüme dikkat etmeyi iyi olma & kötü olma değerleri ile ilişkilendirdiği anlaşılmaktadır.

Resim 59: KC'nin Resmi

KC: *Ben renkli renkli boyadım bunları. Bunun içinde plastik tabakk, kağıtt. Bu dünyanın döndüğü şey. Bu yüzden ben de böyle yapmak istedim.*

KC'nin geri dönüşüm kutularını resmettiği görülmektedir. Ek olarak, KC'nin söyleminden ise, onun farklı farklı geri dönüşüm kutusu olduğunu bildiği ve geri dönüşüm sembolünü dünyanın dönüşüyle ilişkilendirdiği anlaşılmaktadır.

Resim 60: KZ'nin Resmi

KZ: *Çocuk tahtayı geri dönüşüm kutusuna atmış.*

KZ'nin resmi hakkında çok fazla konuşmamasına rağmen, onun geri dönüşüm kutusunu resmettiği ve geri dönüşüm kutusuna atılan nesnelere hakkında fikir sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki resimler değerlendirildiğinde; çocukların geri dönüşüm ile ilgili anlatılanları kavrayarak ve zihinlerinde hayal ederek resimlere aktardıkları söylenebilir. Bu durum, okul öncesi dönemde çocuklara ekonomik değerler eğitimi içerisinde yer alan çevre duyarlılığına dair konu ve değerler hakkında farkındalık kazandırılabilmesinin kanıtı niteliindedir.

Etkinlikler genel olarak değerlendirildiğinde; geri dönüşüm hakkında yapılan etkinliklerin çocuklar üzerindeki olumlu etkileri fark edilmektedir. Önceki etkinliklerde, geri dönüşüm kavramı hakkında önbilgileri olmayan çocukların etkinliklerden sonra konu hakkında yorum yapabildikleri ve fikir sahibi olmaya başladıkları görülmüştür. Bu bulgudan yola çıkılarak, okul öncesi dönemdeki çocuklara çevreye duyarlı olma değerinin kazandırılabilceği sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak, etkinlikler boyunca çocukların kendilerini yaratıcı yollarla ifade edebildikleri, görsel okuma yapma, akıl yürütme gibi becerilerini kullandıkları da gözlemlenmiştir.

4.1.7.4.3.Çöpler ve Geri Dönüşüm –Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Gün boyunca yapılan etkinlikler, “Çöp Yığını” (Üstünel, t.y.) isimli kitabın slayt sunumundan oluşan hikâye anlatımı ile geri dönüşüm hakkında yapılan çalışma kağıdı etkinliklerinden oluşmaktadır. Etkinlikler ile çevre kirliliği ve geri dönüşüm konularına odaklanılmıştır. İlk olarak “Çöp Yığını” (Üstünel, t.y.) isimli kitap sunumu ile çocukların konu hakkındaki önbilgileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Aşağıda hikâyenin bazı kısımlarına ve çocukların söylemlerine yer verilmiştir.

Diyalog 75: Çöp Yığını Hikâyesi

Uygulama Tarihi: 11.05.16

Caner, Asuman, Oya ve Oktay bir gün bir çöplüğe gitmişler. Oktay, “Oooff Ümit Amca'nın doğru söylediğine emin misiniz arkadaşlar? Burada nasıl bir hazine olabilir ki” çünkü Ümit Amca diye birisi çocuklara bu çöplüğün içinde bir hazine olduğunu söylemiş ve “Gidin ve o hazineyi bulun.” demiş. Ve çocuklar da bu çöplüğe gelmişler ama Oktay, “Yaa bu çöplüğün içinde hazine olamaz!” demiş. Çocuklar tam da geri dönmeye karar verdikleri sırada Ümit Amca çıkmış ortaya.

“Çocuklar, sizi bu çöplüğün içinde çalışırken görmeyi bekliyordum. Ama siz gidiyorsunuz. Nereye böyle?” demiş çocuklara. Caner de, “Yaa Ümit Amca bu çöplüğün içinde hazinenin ne işi var? Baksanıza her yer çöp! Siz burayı temizleyelim diye bizi kandırdınız mı yoksa?” Ümit Amca gülümsemiş, “Biraz haklısın ama sizi buraya çöplüğü temizlemeniz için göndermedim. Bu çöplüğün altında yatan hazineyi görmenizi istedim.” demiş.

(1)Ö: *Acaba çöplüğün içinde nasıl bir hazine olabilir çocuklar?*

(2)Kİ: *Birisi atmış olabilir.*

(3)TÇ: *??!?!*

“Çocuklar etrafınıza şöyle bir bakın. Fabrikadan çıkan şeyler, insanların kullandığı bazı şeyler suları kirletir, bunlara sıvı atıklar denilebilir. Bi de katı atıklar vardır. Bunlar da eski tekerlekler, yiyecekler, gazeteler ve diğer yerlerden gelen çöp ve istenmeyen şeylerdir. Başka yiyecek artıkları vardır, sebze ve meyve kabukları, hayvanların dışkısı ve çiçekler gibi. Bunlara organik atıklar da denir.” demiş Ümit Amca.

(4)EAY: Öğretmenim muz da varrr.

Ümit Bey çöplükte neler olduğunu anlatmaya devam etmiş, “Böcek ilacı, pil, eski aletler gibi zararlı atıklar da vardır ve bunlardan bazıları patlayabilir ve alev alabilir. Son olarak da alüminyum kutular, cam şişeler, kağıt ve plastik şişeler vardır. Bunlar da geri dönüşebilen atıklardır.”

(5)Ö: Çöplüklerde bunlar gibi şeyler varmış çocuklar. Peki sizce bu çöpler nereden geliyor?

(6)Kİ: Eee çöp kutusundan.

(7)EY: Çünkü insanlar çöp atar.

(8)KA: Eeee insanların kullandığı şeylerden olabilir.

(9)KB: Çünkü insanlar çöp olarak kullandığı şeyleri saklasaydı, kullanmadığı şeyleri saklamamışlar böyle yerlere falan atmışlar o yüzden olabilir.

...

Ger i dönüşürüleemeyen çöpleri büyük sobaların içinde yakıyorlar ve böylece o çöpleri yok etmiş oluyorlar. Ama bu sırada onlar yanarken çıkardıkları dumanlar havayı kirletiyorlar. O yüzden bu çok doğru bir yöntem değil.

Kocaman çöplüklerde temizlik görevlileri çöpleri ayırırlar. Önce geri dönüşürülebil en çöpleri bir kenara koyarlar. Sonra ıslak olan çöpleri bir kenara toplarlar. Gübre olabilecekleri de bir kenara toplarlar. En sona kalanları da bir araya toplayarak onları da kenara koyarlar. Sonra bu çöplere bazı işlemler yaparlar.

(10)Ö: Peki size bir soru, bu kadar çöpün olmaması için neler yapmalıyız?

(11)KA: Ger i dönüşürülebilirleri şeye atmalyız, bi de etrafa çöp atmamalyız. Naylonları ayırabiliriz.

(12)KB: KA'nın dediği gibi ger i dönüşüm kutularına atmalyız.

(13)Ö: Pekii EM senin baban ne iş yapıyordu?

(14)EM: Benim babam çöpçü, hem de koşarak çöpün arkasına atlıyor. Çöpü kamyonun içine atıyor.

(15)Ö: EM'nin babasının dünyaya ve doğaya karşı çok yararlı bir işi var çocuklar. Hatta bence aslında o bir çevre kahramanı sayılabilir. Çöpçüler çevreyi temizleyen, çevrenin daha temiz olması için kahramanlık yapan insanlardır. Eğer temizlik görevlileri olmasaydı bizim yaşadığımız yerler daha pis, kirli ve mikroplu olabilirdi.

(16)EM: Şey öğretmenim benim babam hep biz yemek yedikten sonra dışarları süpürüyor. İnsanlar çünkü çöp atarsa benim babam çok yoruluyor. İşe gitmek zorunda kalıyor.

(17)Ö: EM çok güzel bir şey söyledi ve hatırlattı çocuklar. Eğer insanlar çok fazla çöp atarsa çöpçüler daha çok çalışmak zorunda kalır ve daha çok yorulurlar. Bence çevreyi kirletmeden önce EM'nin babası gibi olan temizlik görevlilerini de düşünmemiz lazım. Teşekkürler EM paylaştığın için.

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde, çocukların çevre kirliliği hakkında farkındalıklarının artmaya başladığı görülmektedir. KA s11: “Ger i dönüşürülebilirleri şeye atmalyız, bi de etrafa çöp atmamalyız. Naylonları ayırabiliriz.” ve KB'nin s12: “KA'nın dediği gibi ger i dönüşüm kutularına

atmalıyız.” söylemleri bu duruma örnek gösterilebilir. Ayrıca, öğretmenin “Peki sizce bu çöpler nereden geliyor?” sorusunun ardından, EY s7: “Çünkü insanlar çöp atar.” KA s8: “Eeee insanların kullandığı şeylerden olabilir.” ve KB’nin s9: “Çünkü insanlar çöp olarak kullandığı şeyleri saklasaydı, kullanmadığı şeyleri saklamamışlar böyle yerlere falan atmışlar o yüzden olabilir.” söylemleri çocukların çevre kirliliğine sebep olan şeyin insanların tutum ve davranışları olduğunun farkında olduklarının göstergesi niteliğindedir. Öte yandan çocukların diyalog boyunca akıl yürütme becerilerini de kullandıkları görülmektedir [Bkz.s2-6-7-8-9-11-12]. Aşağıdaki diyalog ise, hikâyenin devamındaki sohbet hakkında olup, geri dönüşümün azalt, tekrar kullan ve geri dönüştür ilkelerine odaklanmıştır.

Diyalog 76: Geri Dönüşüm; Azalt, Tekrar Kullan, Geri Dönüştür

Uygulama Tarihi: 11.05.16

- (1) **Ö:** Bu kadar fazla çöp olmaması için çok basit 3 tane kural var çocuklar.
(2) **EE:** Çöpçüler!
(3) **Ö:** Azaltmak, Tekrar Kullanmak, Geri Dönüştürmek! Çevreyi kirletmemek için 3 kural işte bu çocuklar.
(4) **EB:** Azalt, tekrar kullan, geri dönüşüm.
(5) **Ö:** Birinci kural az kullanmak, yani hep söylüyoruz yaa, ihtiyacından fazlasını almamak, ihtiyacından fazlasını kullanmamak. Bunun için alışveriş listesi çok faydalı olur.
(6) **KA:** Öğretmenim biliyor musun biz şeye gittiğimizde liste yapmıştık.
(7) **Ö:** Çok güzel KA. İkinci kural ise, yeniden kullanmak. Mesela, plastik tabak, bardak, çatal gibi şeyler kullanmak yerine cam tercih edebiliriz. Çünkü plastik şeyleri tekrardan kullanmamız çok zor olur, ama cam olan şeyleri kırıluncaya kadar tekrar tekrar kullanabiliriz. Üçüncü kural ise, kullandığımız şeyleri çöpe atmak yerine geri dönüşüme göndermek. Mesela, plastik, kağıt, cam ve metal gibi şeyleri ayırmak. Evde de geri dönüşüm hakkında ailenizle konuşmak da yapılması gerekenlerden bir tanesi.
(8) **KA:** Eee şey evimizde geri dönüşüm kutusu olmasa da bazı şeyleri ayırabiliriz.
...
(9) **KA:** Bana küçük gelen kıyafetlerimi kardeşlerime veriyorum.
(10) **EB:** Öğretmenim benim bazı eşyalarım küçük geliyor, erkek kuzenime veriyorum.
(11) **Ö:** ... Özellikle cam şişe ve kavanozları da atmayın. Onlar yeniden tekrar tekrar kullanılabilir çünkü. Meselaaa biz bu kendi kumbaramızı nasıl yaptık? Cam bir kavanozdan. Onu tekrardan başka bir amaç için kullandık. Ya daaa sınıfımızdaki bu şişelere bir bakar mısınız?
(12) **TÇ:** Şişeeee!
(13) **EE:** Plastik şişeee!
(14) **Ö:** Evet bunlar önceden birer şişeydi. Ama şimdi kapakları toplamak için bir kutu olmuş artık. (Sınıfta duran, damacanalardan yapılmış mavi kapak toplama kutuları gösterilir.) Bir geri dönüşüm kumbarası olmuş.
(15) **KZ:** Araba da yapmışız. (Oyuncak dolabında duran, yumuşatıcı şişesinden yapılmış arabayı gösteriyor.)
(16) **Ö:** Evet KZ çok dikkatlisin. Bu da eskiden bir deterjan kutusuydu ama ben ondan bir araba yapmıştım. Birlikte de yapsak mı acaba?
(17) **TÇ:** Evvvveett!
(18) **Ö:** Evinizdeki bu tür şeyleri atmazsanız, onları yeniden kullanabilirsiniz. Tekrar güzel şeyler üretebilirsiniz.
(19) **EE:** Ama biz atmıyoruz geri dönüşüme.
(20) **KA:** Kartonlardan, kağıtlardan da bir şey yapabiliriz. Mesela rulo olanlardan bişey yapabiliriz. Onlardan da kukla gibi bir şey yapabiliriz. Ben yapıyorum zaten.

Diyalog 76'da *geri dönüşümün* çocukların hayatında olduğu ve çocukların geri dönüşümle ilgili gözlemler yaptıkları anlaşılmaktadır. KA s8: “*Eee şey evimizde geri dönüşüm kutusu olmasa da bazı şeyleri ayırabiliriz.*”, s9: “*Bana küçük gelen kıyafetlerimi kardeşlerime veriyorum.*” ve EB'nin s10: “*Öğretmenim benim bazı eşyalarım küçük geliyor, erkek kuzenime veriyorum.*” söylemleri kendi yaşantılarında yaptıkları gözlemlere kanıt niteliğindedir. Ayrıca, KZ'nin oyuncak dolabında bulunan ve yumuşatıcı şişelerinden yapılmış arabayı göstererek s15: “*Araba da yapmışız.*” söylemi ile KA'nın s20: “*Kartonlardan, kâğıtlardan da bir şey yapabiliriz. Mesela rulo olanlardan bişey yapabiliriz. Onlardan da kukla gibi bir şey yapabiliriz. Ben yapıyorum zaten.*” söylemi, onların *yeniden kullanma* kavramını, örnekler verebilecek kadar anladıklarını göstermektedir.

Kitap hakkındaki sohbet sonlandırıldıktan sonra aşağıdaki çalışma sayfaları çocuklarla birlikte tamamlanmıştır. Geri dönüşüm konusunun değerlendirme etkinliği niteliğinde olan bu sayfaların tamamlanması esnasında, çocukların eşleştirmeleri yaparken zorlanmadıkları, “*Öğretmenim bu çok kolaymış!*” gibi söylemlerde buldukları gözlemlenmiştir. İlgili çalışma kağıtlarına aşağıda verilmiştir.

Resim 61: Çalışma Sayfaları 1-2

Etkinlikler değerlendirildiğinde; çocukların çevre kirliliği ve sebepleri hakkında fikir sahibi olduğu görülmüştür. Ayrıca, çevre kirliliği, geri dönüşüm gibi konuların çocukların hayatında sıkça yer aldığı ve çocukların bunları gözlemledikleri tespit

edilirken, onların bu kavramlarla ilgili yaşantılarından örnekler verebildikleri de gözlemlenmiştir.

4.1.7.4.4. Geri Dönüşüm Hakkında Neler Öğrendik? –Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Gün boyunca yapılan bütünleştirilmiş etkinlik *geri dönüşüm* konusu hakkında değerlendirme niteliğinde olup soru cevap ve sanat etkinliklerinden oluşmaktadır. Yapılan etkinlikler ile geri dönüşüm hakkında yapılan önceki etkinliklerin çocuklar üzerindeki etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Öncelikle, çocuklara bir yumurta kutusu gösterilmiş ve bu kutuyla neler yapılabileceği hakkında çocuklarla soru – cevap etkinliği uygulanmıştır. Ardından yumurta kutusu kullanılarak tırtıl yapma sanat etkinliğine geçiş yapılmıştır.

Aşağıdaki diyalogda, *geri dönüşüm* hakkında yapılan etkinliklerin çocuklar üzerindeki etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Diyalog 77: Geri Dönüşüm Değerlendirme

Uygulama Tarihi: 16.05.16

- (1) **Ö:** Çocuklar en son öğrendiklerimizi hatırlıyor musunuz? Mesela geri dönüşüm ne demektir?
- (2) **KES:** Çöp atmamak.
- (3) **KC:** Geri dönüşüm meselaaa kağıt çirkin olmuş, onu sonra şeye götürmüşler düzeltmeye.
- (4) **KA:** Geri dönüşüm kullanmadığımız bir şeyi geri dönüşüm kutusuna atıp geri dönüştürmek.
- (5) **EY:** Böyle kağıtları biriktirip fabrikaya götürüyorsun, yeni kağıda dönüşüyor.
- (6) **KB:** Geri dönüşüm mesela kağıt böyle yırtıldı, bi kağıt yırtılmış geri dönüşüm çöpüne atmışlar, yeni kağıt olmuş.
- (7) **Ö:** Peki sadece kağıtlar mı geri dönüşüme gider?
- (8) **EA:** Hayyurr öğretmenim. Mesela cam, kağıt, şişe falan yırtıldığında, kırıldığı zaman camlar onu geri dönüşüme atıp yenisinle yapıp yenisini alabiliriz.
- (9) **KES:** Eee bi tane şey vardı, onu oyuncaklara dönüştürmüşlerdi.
- (10) **Kİ:** Şey mesela eski oyuncaklarımızı kullanmadığımızda arkadaşımıza verebiliriz.
- ...
- (11) **Ö:** Peki bu elimde gördüğünüz şey ne olabilir?
- (12) **KES & EAY & KB & EY:** Yumurta kutusu.
- (13) **Ö:** Evet bu bir yumurta kutusu. Yumurtalar hazır olduktan sonra yumurtaları kırılmasın diye bu boş yerlere koyuyorlar ve böyle taşıyor. Aaaa bu kutu artık kullanılmıyor, içinde yumurta da yok. Ben marketten yumurta almıştım, yumurtalar bunu içindeydi, sonra kırılmadan evime getirdim. Yumurtaları buzdolabına dizdim ve böylece kutu boşaldı. Bu kutuya da ihtiyacım kalmadı. Sizce ben bu kutuyla artık ne yapabilirim?
- (14) **KES:** Geri dönüşüme götür.
- (15) **Ö:** Evet doğru, geri dönüşüme gönderebilirim. Ama ondan önce bu kutuyu yeniden kullanarak başka işime yarar veya istediğim bir şey yapabilir miyim?
- (16) **EM:** İçine mesela yumurta koyabilirsin.
- (17) **EY:** Şey onu fabrikaya götürebilirsin.
- (18) **EYY:** Kağıt ya da karton yapabilirsin.
- (19) **KES:** Oyuncak yapabilirsin.
- (20) **Ö:** ...Size bazı resimler göstereceğim, bakın neler yapmışlar yumurta kutularından. (Öğretmen yumurta kutusundan yapılmış bazı sanat etkinliklerinden örnek resimler gösterir.)

İşteee bir tırtuull, bir yılaann, bir kaplumbağa yapmışlaarr..

(21) EE: Biz de öyle yapalım!

(22) Ö: Hadi bu gün biz de geri dönüşüm fabrikası olalım veee bu yumurta kutularından kendimize oyuncaklar yapalım ne dersiniz?

(23) EE & EB: Yılan yapalım mıu??

(24) EA: Uğurböceği yapaluummmm.

(25) KB: Tırtıl yapalım mmuuu?? Ya da o yumurta kabuklarını keselim, böyle birleştirip yapıştırıcıyla böyle birleştirip kolye de yapabiliriz.

(26) EA: Öğretmenim mesela onları bissürü kesip altını keselim, ondan sonra üstünü keselim. Ondan sonra teker teker kesip delik açalım kalemle onun içini iple bağlayalım. Ondan sonra kağıtla bişey çizelim tren yapalım.

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde, öncelikle çocukların “Geri dönüşüm ne demektir?” sorusuna verdikleri cevaplar göze çarpmaktadır. KES s2: “Çöp atmamak.”, KC s3: “Geri dönüşüm meselaaa kağıt çirkin olmuş, onu sonra şeye götürmüşler düzeltmeye.”, KA s4: “Geri dönüşüm kullanmadığımız bir şeyi geri dönüşüm kutusuna atıp geri dönüştürmek.”, ve EY’nin s5: “Böyle kağıtları biriktirip fabrikaya götürüyorsunuz, yeni kağıda dönüşüyor.” söylemleri çocukların geri dönüşüm hakkındaki tanımlarını yansıtmaktadır. Ayrıca, öğretmenin s7: “Peki sadece kağıtlar mı geri dönüşüme gider?” sorusunun ardından EA s8: “Hayyuurr öğretmenim. Mesela cam, kağıt, şişe falan yırtıldığında, kırıldığı zaman camlar onu geri dönüşüme atıp yenisinle yapıp yenisini alabiliriz.” ve KES’in s9: “Eee bi tane şey vardı, onu oyuncaklara dönüştürmüşlerdi.” söylemlerinden çocukların geri dönüşüm kavramını öğrendikleri anlaşılmaktadır. Ek olarak, Kİ’nin s10: “Şey mesela eski oyuncaklarımızı kullanmadığımızda arkadaşımıza verebiliriz.” şeklindeki söylemi, onun geri dönüşümün yeniden kullan kuralını hatırladığını göstermektedir.

Diyalogun devamında ise, öğretmen elindeki yumurta kutusunu göstererek çocuklara s13: “Sizce ben bu kutuyla artık ne yapabilirim?” sorusunu yönelterek, onları düşünme becerilerini kullanmaya teşvik etmiştir. Çocuklar bu soruyu, KES s14: “Geri dönüşüme götür.”, EM s16: “İçine mesela yumurta koyabilirsin.”, EY s17: “Şey onu fabrikaya götürebilirsin.”, EYY s18: “Kağıt ya da karton yapabilirsin.”, ve KES s19: “Oyuncak yapabilirsin.” şeklinde yanıtlamışlardır. Görüldüğü üzere, çocukların aklına gelen ilk şey kutuyu geri dönüşüme vermek olmuştur. Çocuklardan yalnızca KES s19: “Oyuncak yapabilirsin.” söylemiyle geri dönüşüm kutusuna gitmeden, onunla bir şeyler yapılabileceğini kast etmiştir. Bu söylemlerden yola çıkılarak, çocukların artık materyallerin yeniden kullanımı hakkında kısıtlı fikre sahip oldukları söylenebilir. Öğretmenin yumurta kutusuyla yapılmış bazı sanat etkinliklerinin resimlerini çocuklara göstermesinin ardından çocuklar yeniden

yaratıcı düşünme becerilerini kullanmışlardır. Özellikle KB s25: “Tırtıl yapalım mmuu?? Ya da o yumurta kabuklarını keselim, böyle birleştirip yapıştırıcıyla böyle birleştirip kolye de yapabiliriz.”, ve EA’nın s26: “Öğretmenim mesela onları bissürü kesip altını keselim, ondan sonra üstünü keselim. Ondan sonra teker teker kesip delik açalım kalemle onun içini iple bağlayalım. Ondan sonra kağıtla bişey çizelim tren yapalım.” söylemleri bu duruma örnek niteliğindedir.

Sohbetin bitiminde, yumurta kutusundan *tırtıl* yapımına karar verilmiştir. Ardından çocuklardan kendilerini bir geri dönüşüm fabrikası olarak hayal etmeleri istenmiştir. Çocuklar etkinlik masalarına geçmişler ve parçalanmış kutuları parmak boyası kullanarak renklendirmişlerdir. Etkinlik boyunca çocuklardan bazıları çeşitli renkleri karıştırmak istemiş ve bu durum ana ve ara renklerin oluşumu hakkında konuşmalara fırsat vermiştir. Bu bağlamda, okul öncesi dönemde ana ve ara renkler kullanılarak yapılacak bu tür etkinliklerin, çocukları hem geri dönüşüm hakkında düşündüreceği hem de onların ana ve ara renk konusunda farkındalıklarını arttıracacağı sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak ise, çocuklar tırtılların göz ve antenlerini yapıştırmışlar ve etkinlik sonlandırılmıştır. Aşağıda ilgili çalışmanın etkinlik süreci ve etkinlikte elde edilen ürünle ilgili görsellere yer verilmiştir.

Resim 62: Tırtıl Sanat Etkinliği Çalışma Süreci / Tırtıl Sanat Etkinliği Örnekleri

Etkinlikler genel olarak değerlendirildiğinde; *geri dönüşüm* hakkında yapılan etkinliklerin çocuklar üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu ve çocukların *geri dönüşüm* kavramını öğrendikleri anlaşılmaktadır. Ek olarak, çocukların etkinlik boyunca yaratıcı düşünme becerilerini de kullandıkları gözlemlenmiştir.

4.1.7.4.5.Geri Dönüşüm ve Çevre –Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Gün boyunca yapılan bütünleştirilmiş etkinlikler “geri dönüşüm ve çevre” konulu soru cevap ve “Doğayı Sen Korur Musun” (URL8) isimli çizgi film izleme etkinliklerinden oluşmaktadır. Etkinliklere öncelikli olarak çocuklarla etkileşimli bir şekilde uygulanan soru cevap etkinliği ile başlanmıştır. Bu etkinlik boyunca çocuklara, geri dönüşüm hakkında sorular sorulmuş ve çevre kirliliği hakkında konuşulmuştur. Aşağıdaki diyalogda, çocukların geri dönüşüm hakkındaki sorulara verdikleri cevaplar yer almaktadır.

Diyalog 78: Geri Dönüşüm ve Çevre Soru-Cevap

Uygulama Tarihi: 23.05.16

- (1) **Ö:** Çocuklar tahtadaki işareti hatırlıyorsunuz değil mi?
- (2) **KB:** Geri dönüşüüüüüüm.
- (3) **TÇ:** Geri dönüşümm!
- (4) **Ö:** Evvvet ben söylemeden hatırladınız, teşekkür ederim. Peki geri dönüşüm ne işe yarıyordu?
- (5) **KAP:** Eski şeyleri koymaya yarıyordu.
- (6) **Ö:** Sadece eski şeyleri mi?
- (7) **KB:** Hayır kırılan şeyleri.
- (8) **Ö:** Peki biz sizinle en son etkinliğimizde ne olmuştuk? Siz bir şey olmuştunuz?
- (9) **KA & EA:** Geri dönüşüm fabrikası.
- (10) **Ö:** Pekiii geri dönüşüm fabrikası olduktan sonra ne yapmıştınız?
- (11) **EB:** Tırtıl.
- (12) **Kİ:** Tırtıl yapmıştık.
- (13) **Ö:** Bizim sınıfımızda da geri dönüşüm kutuları var. Dışarıda da var. Hatta az önce EA geri dönüşüm kutularından birine tuvalet kağıdının artan rulosunu geri dönüşüm kutusuna atmıştı ben de çok mutlu oldum. Peki bu kutunun içinde geri dönüşüm olarak neleri biriktirmişiz (içinde mavi kapakların biriktirildiği kutuyu göstererek)?
- (14) **TÇ:** Kapak!
- (15) **Ö:** Evet çocuklar, bu bir kapak kumbarası. Eski su şişelerinden artan kapakları bunun içinde biriktiriyoruz sınıfımızda. Bu kutuda ne var?
- (16) **KEU:** Piiiiill!
- (17) **Ö:** Evet, bu da pil kumbarası. Pilleri de çöpe atmak yerine bu kumbaraya atıyoruz. Onlar da geri dönüşüme gittikten sonra yeniden kullanılabilirler.
- (18) **KE:** Öğretmenim marketlerde de oluyor bunlardan, onlar ne için?
- (19) **Ö:** Evet KE, bu kutulardan marketlerde de oluyor. Marketlerde olanlar da geri dönüşüm için. Evinizdeki pilleri mesela gidip marketlerdeki kutulara atabilirsiniz. Onlar da geri dönüşüm fabrikasına gönderirler.
- (20) **EM:** Şey öğretmenim pilleri de gömersek, toprağı karışmasına da hayvanların ölmesine de sebep olabiliriz.
- (21) **Ö:** Aynen öyle EM, çok doğru. Eğer pilleri toprağı atarsak, geri dönüşüme atmazsak bu piller toprakta kalır ve toprağı kirletir. Toprakta yaşayan bitkilere ve hayvanlara zarar verir, suya zarar verir. Mesela toprakta yaşayan bir solucan pillerin yaydığı pisliklerden ölebilir ya da başka bir hayvan bu piller yiyerek ölebilir. Piller hayvanları zehirleyebilir.
- (22) **EA:** Öğretmenim hem pilleri denize atarsak deniz patlar ve balıklar havaya uçup ölür.
- (23) **KE:** Öğretmenim şey toprağı atarsak pilleri meyveler büyüyemezler.
- (24) **EY:** Şey öğretmenim kullandığımız şeyleri geri dönüşüme atıp fabrikadan yeni şeyler alabiliriz.
- (25) **Ö:** Evet haklısınız çocuklar. Pekiii dünyamızı kirletmemek için başka neler yapabiliriz?
- (26) **Kİ:** Çöpleri geri dönüşüm kutusuna atabiliriz, şişeleri şişe kutusuna mesela.
- (27) **EA:** Biliyorum, çöp atmamalıyız.

Diyalog 78 incelendiğinde, çocukların *geri dönüşüm* hakkındaki bilgilerinin gözle görülür bir şekilde arttığı hissedilmektedir. Çocukların tümü geri dönüşüm işaretini zorlanmadan tanıyabilmekte [Bkz.s2-3] ve geri dönüşümün ne işe yaradığı hakkında yorum yapabilmektedirler. KAP s: “*Eski şeyleri koymaya yarıyordu.*” ve KB’nin s7: “*Hayır kırılan şeyleri.*” söylemleri bu durumun kanıtı niteliğindedir. Ayrıca, konuyla ilgili yapılan etkinliklerin ise çocuklar için akılda kalıcı nitelikte olduğu söylenebilir. Öğretmenin s8: “*Peki biz sizinle en son etkinliğimizde ne olmuştuk? Siz bir şey olmuştunuz?*” söyleminden sonra KA ve KE’nin s9: “*Geri dönüşüm fabrikası.*” söylemi ile yine öğretmenin s10: “*Pekiii geri dönüşüm fabrikası olduktan sonra ne yapmıştınız?*” sorusunun ardından EB s11: “*Tırtıl.*”, Kİ s12: “*Tırtıl yapmıştık.*” söylemleri, çocukların etkinliği hatırladığını örneklendirmektedir. Ek olarak ise, etkinlikten önce EA’nın biten tuvalet kâğıdı rulosunu geri dönüşüm kutusuna attığı gözlemlenmiştir.

Diyaloğun devamında ise, öğretmenin *atık pil kumbarasını* çocuklara tanıttırmasının ardından KE’nin s18: “*Öğretmenim marketlerde de oluyor bunlardan, onlar ne için?*” söylemi dikkat çekicidir. Bu durum, KE’nin hayatında iyi bir gözlemci olduğunun ve *ekonomik kavramların* öğretiminin hayatın içinde olmasının önemini göstergesidir. Tüm bunların yanı sıra, diyalogun sonlarına doğru çocukların *pillerin geri dönüşümünü*, herhangi bir yönlendirme olmaksızın, *çevre kirliliği* ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Örneğin; EM s20: “*Şey öğretmenim pilleri de gömersek, toprağı karışmasına da hayvanların ölmesine de sebep olabiliriz.*”, EA s22: “*Öğretmenim hem pilleri denize atarsak deniz patlar ve balıklar havaya uçup ölür.*” ve KE s23: “*Öğretmenim şey toprağı atarsak pilleri meyveler büyüyemezler.*”. Bu söylemlerden yola çıkılarak, çocukların *geri dönüşümün* çevre kirliliğini azaltıcı etkisini bildikleri söylenebilir.

Yukarıdaki sohbet sonlandırıldıktan sonra çocuklarla birlikte “*Doğayı Sen Korur Musun?*” (URL8) isimli 3.30 dakika süren şarkılı animasyon izlenmiştir. Videoda geçen şarkının sözleri aşağıda belirtilmiştir.

*Ne güzeldir yemyeşil ağaçlar, havamızı tertemiz yaparlar
Ama biri onları keserse ayakları yoktur ki kaçsınlar
Acaba ağaçları sen korur musun, onların kahramanı sen olur musun?
Ne güzeldir masmavi denizler bütün suları o temizler.
Ama biri çöpünü atarsa elleri yoktur ki temizlesinler
Acaba denizi sen korur musun, onların kahramanı sen olur musun?
Ne güzeldir dostumuz hayvanlar, birlikte uyum içinde yaşarlar
Ama biri onlara kötülük ederse, dilleri yoktur ki anlatsınlar
Acaba hayvanları sen korur musun, onların kahramanı sen olur musun?
Ne güzeldir rengarenk çiçekler, meyve olur bal olur bizi beslerler
Ama biri onları dalından koparırsa, güçleri yoktur ki dur desinler
Acaba çiçekleri sen korur musun, onların kahramanı sen olur musun?
Ne güzeldir yerdeki topraklar onlarla beslenir türlü varlıklar
Ama biri üstlerine çöp atarsa gözleri yoktur ki ağlasınlar
Acaba toprağı sen korur musun, onların kahramanı sen olur musun?*

Çocukların videoyu ilgiyle takip ettikleri ve şarkıyı söylemeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca videonun bitiminde, EB: “Ağaçları kesme ağaçların ayakları yok!”, EA: “Ben çöp görüyorum böyle anneme diyorum bunları temizlicem izin vermiyor kii!”, EB: “Öğretmenim bişey dicem, sakın sivri taşlarla solucanları kesmeyin.”, Kİ: “Öğretmenim şey bi de, mesela ben bakkaldan cips alıyorum, onu bitiriyorum sonra geri dönüşüme atıyorum.”, EK: “Benim arkadaşım var yere çöp atıyor.”, EY: “ Öğretmenim ben bi film izlemiştim, orda çocuk çiçekleri koparıyordu.”, EM: “Şey benim arkadaşım var denizlere çöp atmaya bayılıyor, çiçekleri koparmaya bayılıyor.” ve EF: “Bizim mahalleye çöp atıyorlar.” söylemlerinde bulunmuşlardır. Çocukların bu söylemleri, onların “Doğayı Sen Korur Musun?” (URL8) isimli videodan etkilendiklerinin göstergesi niteliğindedir. Ek olarak, videonun çocukların empati yapma becerisini desteklediği de söylenebilir.

Yapılan etkinlikler incelendiğinde; çocukların çevre kirliliği ve geri dönüşüm arasındaki ilişkinin farkında oldukları tespit edilmiş olup, çocukların bu kavramlar hakkında kendi yaşantılarında yaptıkları gözlemlerin, onların farkındalıklarını arttırdığı görülmüştür.

4.1.7.4.Enerji Tasarrufuna Dair Etkinlikler

Enerji tasarrufuna dair etkinlikler kapsamında 2 farklı gün boyunca soru cevap, hikâye anlatımı ve sanat etkinliklerinden oluşan bütünleştirilmiş uygulamalar

yapılmıştır. Bu uygulamalar ile *elektrikli eşyalar*, *enerji* ve *enerji tasarrufu* kavramları merkeze alınmış, *çevreye duyarlı olma*, *israf etmeme/tasarruflu olma* değerlerine odaklanılmıştır. Etkinlikler boyunca çocukların konu hakkında önbilgileri tespit edilmiş ve onlara bilgi verilmiştir.

4.1.7.4.1.Elektrikli Eşyalar ve Enerji Tasarrufu –Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Gün boyunca yapılan bütünleştirilmiş etkinlikler; “*Elektrikli Eşyalar ve Enerji Tasarrufu*” isimli soru cevap etkinliği ile “*Selin Tasarrufu Öğreniyor*” isimli hikâye anlatımı etkinliğine yer vermektedir. Etkinliklere elektrikli eşyalar hakkında yapılan soru-cevap etkinliği ile başlanmıştır. Bu etkinlik boyunca çeşitli görsellerden yararlanılmış ve yer yer konu hakkında basit bilmece sorulmuştur. Ardından ise, hikâye kartları kullanılarak Selin isimli küçük bir kızın enerji tasarrufu hakkındaki hikâyesi çocuklara anlatılmıştır. Bu hikâyenin anlatımında, boş çerçeve görevi gören hikâye kartları kullanılmış olup, hikâyedeki kahramanlardan bahsedildikçe, hikâye kartlarına tek tek yapıştırılmıştır. Aşağıdaki diyalog, çocukların elektrikli eşyalar hakkındaki söylemleri hakkındadır.

Diyalog 79: Elektrikli Eşyalar

Uygulama Tarihi: 24.05.16

- (1) **Ö:** Çocuklar resimlere bakın bakalım neler varmış?[Sırasıyla resimler gösterilir.]
- (2) **TÇ:** Fırın! Buzdolabı! Lambaa! Çamaşır makinesi! Bulaşık makinesi! Süpürge! Saç kurutma makinesi! Ütü! Televizyon! Fırın!
- (3) **Ö:** Hepsini bildiniizzz! Peki bu aletler ne ile çalışır? Çalışması için neye ihtiyacı vardır?
- (4) **TÇ:** Elektriiiiikkkk!
- (5) **Ö:** Evet, elektrikle çalışırlar.
- (6) **EB:** Öğretmenim fırın kabloyla çalışır.
- (7) **Ö:** Evet ama kabloyu nereye takıyoruz?
- (8) **KA:** Priz.
- ...
- (9) **Ö:** ...Prizlerden bize elektrik gelir. Elektrik olmazsa buzdolabı, çamaşır makinesi, televizyon, bilgisayar çalışır mı? Işıklar olur mu?
- (10) **TÇ:** Hayyurr!
- (11) **KAP:** Hiç bişey çalışmaz.
- (12) **Ö:** O zaman size bir bilmece. Evimizi aydınlatır, makineleri çalıştırır. Giderse evden, karartır her yeri.
- (13) **TÇ:** Elektriiiiükk!
- (14) **EB:** Priz.
- (15) **Ö:** Elektrik doğru cevap. Tamam size bir bilmece daha öyleyse. Düğmesine basılır, her tarafı aydınlatır. İşin bitince kapatmazsan, faturanı çok kabartır.
- (16) **TÇ:** Işşşşuukkk!

Yukarıdaki diyalogda, çocukların elektrikli eşyaları tanımakta zorlanmadıkları ve onlar hakkındaki bilmece ve sorulara kolayca cevap verdikleri görülmektedir. Bu durum, elektrikli eşyaların küçük yaşlardan itibaren çocukların hayatına girdiğinin ve bu yüzden enerji tasarrufu hakkındaki bilincin çocuklar için ne derece önemli olduğunun kanıtı niteliğindedir. Yukarıdaki diyalogun devamında ise fatura ve enerji tasarrufu hakkında sohbet edilmiştir. Aşağıdaki diyalog bu sohbet hakkındadır.

Diyalog 80: Elektrik Faturası ve Enerji Tasarrufu

Uygulama Tarihi: 24.05.16

- (1) **Ö:** *Peki bu elimde gördüğümüz şey nedir?*
- (2) **TÇ:** *Faturaa!*
- (3) **KES:** *Elektrik.*
- (4) **KA:** *Elektrik faturası.*
- (5) **Ö:** *Evet bu bir elektrik faturası. Faturayı ödemezseniz ne olur?*
- (6) **EÖ:** *Su gelmez.*
- (7) **EYY:** *Öğretmenim elektrik olmaz.*
- (8) **KAP:** *Işıklar da kesilir.*
- (9) **KC:** *Ananemde de var.*
- (10) **Ö:** *Herkesin evine geliyor bu faturalardan çocuklar. Faturaların üzerinde ne kadar elektrik kullanıldığı yazıyor. Elektrikçiler gelip sizin evinizdeki sayaç denen bir makine var onu okuyorlar. Ne kadar elektrik tükettiğinizi faturanıza yazıyorlar. Sonra da onun parasını ödüyoruz. Faturada yazan sayı ne kadar büyükse, ne kadar çok elektrik kullandıysak o kadar çok para ödemek zorunda kaurız. Peki elektrik faturasının çok gelmemesi için ne yapmamız gerekir?*
- (11) **KE:** *Tutumlu olmak.*
- (12) **KA:** *Elektrikleri boşa harcamamız lazım.*
- (13) **EK:** *Uyuyorsak kapatmalıyız.*
- (14) **KE:** *Gece lambası da açmamalıyız.*
- (15) **EY:** *Bi yere giderken de kapatmalıyız ışıkları.*
- (16) **EYY:** *Elektrikleri ve suyu boşa harcarsak hiç bişeyimiz çalışmaz.*
- (17) **EB:** *Elektrikler kesilir, elektrikler olmazsa makine de çalışmaz. Bi de fotoğraf makinesi de çalışmaz, telefon da çalışmaz.*
- (18) **Ö:** *... Peki elektrik biter mi?*
- (19) **KC & EM & EK:** *Hayyuurr.*
- (20) **EÖ & KB:** *Eveett!*
- (21) **Ö:** *Elektrik nereden gelir peki?*
- (22) **KA & Kİ & KEU:** *Fabrikadan.*
- (23) **EYY:** *Elektrik kablolarından.*
- (24) **Ö:** *Peki fabrikalar elektriği nereden bulur?*
- (25) **TÇ:** *???!!!!*

Diyalog 80’de, ilk olarak çocukların *fatura* ve onun *işlevi* hakkında önbilgiye sahip oldukları göze çarpmaktadır. Çocukların hemen hepsi öğretmenin elinde tuttuğu kâğıdın fatura olduğunu anlamış ve öğretmenin s5: “...Faturayı ödemezseniz ne olur?” sorusuna cevaplar verebilmişlerdir. EÖ s6: “Su gelmez.”, EYY s7: “Öğretmenim elektrik olmaz.”, KAP s8: “Işıklar da kesilir.” ve KC s9: “Ananemde de var.” söylemleri çocukların faturanın ne işe yaradığını bildiklerinin ve günlük yaşantılarında fatura ile karşılaştıklarının kanıtı niteliğindedir. Ayrıca, çocukların

faturanın çok gelmemesi için yapılabilecekler hakkında da önbilgiye sahip oldukları görülmektedir. Örneğin; KE s11: *“Tutumlu olmak.”*, KA s12: *“Elektrikleri boşa harcamamız lazım.”*, EK s13: *“Uyuyorsak kapatmalıyız.”*, KE s14: *“Gece lambası da açmamalıyız.”*, EY s15: *“Bi yere giderken de kapatmalıyız ışıkları.”*, EYY’nin s16: *“Elektrikleri ve suyu boşa harcarsak hiç bişeyimiz çalışmaz.”* söylemleri gibi. EB’nin s17: *“Elektrikler kesilir, elektrikler olmazsa makine de çalışmaz. Bi de fotoğraf makinesi de çalışmaz, telefon da çalışmaz.”* söylemleri ise fatura ödenmemesinin sonuçları hakkında fikir sahibi olduğunu göstermektedir. Ancak, çocukların elektriğin bitip bitmeyeceği ve elektriğin kaynağı hakkında net bir önbilgileri olmadığı görülmektedir. Öğretmenin s18: *“...Peki elektrik biter mi”* sorusunun ardından çocuklardan bazılarının s19: *“Hayyyuur!”*, bazılarının ise s20: *“Eveett!”* cevabı vermesi bu duruma kanıt gösterilebilir. Ek olarak, öğretmenin s21: *“Elektrik nereden gelir peki?”* söyleminden sonra ise çocuklardan KA&Kİ&KEU s22: *“Fabrikalardan.”*, ve EYY’nin s23: *“Elektrik kablolarından.”* söylemleri ile öğretmenin s24: *“Peki fabrikalar elektriği nereden bulur?”* sorusundan sonra çocukların cevap vermeyişi, çocukların elektriğin kaynağını bilmediklerinin göstergesi sayılabilir.

Soru cevap etkinliğinin bitimiyle birlikte aşağıda yer alan *Selin Tasarruf Ediyor* isimli hikâyeye geçilmiştir. Öğretmen daha önceden hazırladığı hikâye kartlarını tahtaya yapıştırmış ve hikâyenin karakterlerini tek tek yapıştırarak hikâyeyi anlatmaya başlamıştır.

İlkbahar mevsimi gelmişti, her yerde çiçekler açmış, gökyüzü masmavi, gölde kurbağalar, “Vırrraakk! Vırrraakk!” diye bağıyordu. Ağaçlar yemyeşildi. Orman ilkbaharda çok güzeldi. Selin ise 6 yaşında küçük bir kızdı. O gün evde oturmaktan Selin’in canı çok sıkılmıştı ve ormanda yürüyüşe çıktı. Selin ormanda yürürken bu kocaman yemyeşil ağacı gördü ve onun altına uzanıp biraz dinlenmeye karar verdi. Selin tam ağacın altına uzanmıştı ki bir ses duydu.

“Heeeyyy, küçük kız!” Selin neye uğradığını şaşırılmıştı. Ne oluyordu böyle? Anlamadı, etrafına bakındı. Selin çok şaşkınlıktı, bu ses de nereden geliyordu, etrafta hiç kimse yoktu. Yalnızca bir ağaç vardı. Selin hemen yerinden doğrulup kalktı ve ağaca baktı. O sırada ağacın üzgün ve mutsuz olduğunu gördü. Selin daha da çok şaşırdı çünkü ağaçlar konuşamazdı ki! Selin ağacı dinlemeye başladı. Ağaç hüngür hüngür ağlıyordu ve sonra Selin’le konuşmaya başladı.

“Heeeyyy, küçük kız sen beni duyabiliyor musun?” dedi. Selin de şaşkınlıkla, “Evet duyabiliyorum ama böyle bir şey nasıl olabilir?” Ağaç konuşmasına devam etti, “Demek ki sen çok iyi bir kızsın o yüzden beni duyabiliyorsun. Çünkü beni ancak benim arkadaşlarım ve çevreyi seven, çevreyi koruyan insanlar duyabilir. Selin biliyor musun ben çok üzgün ve çok mutsuzum?” Selin, “Evet farkındayım ama neden? Nedir seni bu kadar mutsuz eden?” dedi.

Ağaç derdini anlatmaya başladı, “Biliyor musun Selin insanlar suları, elektrikleri, doğayı hiç tasarruflu kullanmıyorlar. Evet, insanların hayatını kolaylaştırmak için elektriğe ihtiyaçları var ama bazı insanlar bizi hiç düşünmüyorlar. Daha fazla elektrik için bu suları kirletiyorlar, ağaçları kesiyorlar. Ama bizim de yaşama hakkımız var.”

Ve Selin ağacın bu söylediklerine çok üzüldü. “Ağaç kardeş ağaç kardeş senin için ne yapabilirim peki?” diye sordu. Ağaç da düşünmeye başladı ve, “Bilmiyorum Selin, enerjiyi boşa harcamama konusunda bir şeyler düşünebiliriz. Bence sen bu gün eve git, ben de düşüneyim. İkimiz de bu gece düşünelim, bakalım insanların daha fazla enerji tüketmemesi için neler yapabiliriz.” dedi. Selin de ağaca tamam diyerek evine gitti.

Selin eve geldiğinde anne babasının ona inanmayacağını düşündüğü için o gün yaşadıklarını onlara anlatmadan odasına gitti. Odasına geldiğinde hava karanlık olduğu için ışığı açtı ve lambayı yaktı. Tam bu sırada lambanın da konuştuğunu fark etti, “Aaaahh ah! Keşke bizi anlayan bir insan olsa.” diyordu lamba. Selin yine çok şaşırdı ama bu sefer hazırlıklıydı; “Ben seni anlayabiliyorum lambaaa, benimle konuşabilirsin. Az önce de ormandaki ağaçla konuştum zaten.” dedi. Ve lamba anlatmaya başladı, “Biliyorsun Selin kaç yıldır seninle birlikte aynı odayı paylaşıyoruz ve ben elektrikle çalışıyorum. İnsanlar kullandıkları bazı şeyleri çalıştırmak için elektriğe ihtiyaç duyuyorlar. Bundan hiç şikayetim yok. Ama insanların bazıları elektriği boşa harcıyor. Elektriği boşa harcarsalar sonunda elektriksiz kalırlar. Lütfen Selin hem bizler için hem de tüm insanlar için bana yardım et!”

Ve Selin lambanın söylediklerine de çok üzüldü, “İyi de ben ne yapabilirim ki! Ben daha çocuğum! Kimse beni dinlemez ki!”

Hikâye bu noktada yarıda kesilmiş ve çocuklara “Sizce Selin yardım etmek için ne yapabilir çocuklar? Bir şey yapabilir mi?” sorusu yöneltilmiştir. Aşağıdaki diyalogda çocukların bu soru hakkındaki söylemleri bulunmaktadır.

Diyalog 81: Selin Enerji Tasarrufu Yapıyor

Uygulama Tarihi: 24.05.16

(1) **EB:** Lambayı kapatabilir.

- (2) **KE:** Ya da tasarruflu olabilir.
(3) **KEU:** Tasarrufu güzel öğrenmeliyiz.
(4) **KAP:** İhtiyacın yoksaaa suyu boşa akıtma (Pepee Tasarruf Ediyor Şarkısını söylüyor).
(5) **KA:** Selin herkesi elektrik konusunda uyarabilir.
(6) **KB:** Belki mum yakabiliriz.
(7) **Ö:** Neden KB elektrik gitmesin diye mi?
(8) **KB:** Hayır elektrikler gidiyor ama elektrikler gidince de çakmakla mumu yakıyoruz.
(9) **KE:** Güneş ışığını da açabiliriz.
(10) **KC:** Şey Selin bize de öğretebilir.

Yukarıdaki diyalogda çocukların akıl yürütme becerilerini kullandıkları görülmektedir. Çocukların verdikleri cevaplarda şimdiye kadar yapılan etkinliklerin de etkileri göze çarpmaktadır. KE s2: “Ya da tasarruflu olabilir.” ve KEU’nun s3: “Tasarrufu güzel öğrenmeliyiz.” söylemleri ile KAP’ın s4: “İhtiyacın yoksaaa suyu boşa akıtma.” söylemi ile daha önceki etkinliklerde öğrenilen *Pepee Tasarruf Ediyor Şarkısı*’nı tekrarlaması bu durumu örneklemektedir. Diyalogun bitiminde hikâyeye devam edilmiştir.

Selin lambayla konuştuktan sonra lamba ona, “Olsun Selin sen küçük bir çocuksun ama yine de yapabileceğin şeyler olduğuna eminim. Sen düşünmekten vazgeçme” dedi. Selin lambaya da tamam dedi ve artık gece gündüz enerji tasarrufu için, ağaçları kurtarmak için ne yapabileceğini düşünmeye başladı. En sonunda Selin’in aklına çok güzel bir fikir geldi ve hemen ağacın yanına gitti. Ağacın yanındaki göle baktı.

“Buldum buldummm!” diye bağırdı göle bakarken. “Madem insanlar enerji tasarrufu yapmıyorlar biz de onlara bir oyun oynayalım. Böylece belki tasarruflu olmanın önemini anlarlar.” dedi Selin. “Peki nasıl olacak bu Selin?” diye sordu ağaç heyecanla. “Şimdi gidip elektrik fabrikasındakilerle konuşacağım, elektriği hiçbir yere göndermesinler. İnsanlar bir müddet elektriksiz kalsınlar.” diye cevap verdi Selin. Sonra fabrikaya gitti ve fabrikadakileri buna ikna etti. Su damlalarıyla da konuştu ve onlar da bundan sonra çeşmelerden akamaya karar verdiler. Ve tüm bunlardan sonra neler olacak, insanlar neler yapacak diye beklemeye başladılar.

Her yerde elektrikler kesildi... Işıklar söndü.. Buzdolabı, televizyon, çamaşır makinesi, bilgisayarlar, bulaşık makinesi, elektrikle çalışan her şey durmuş ve artık çalışmamaya başladı. Dünya çok karanlık ve yaşanmaz bir hale gelmişti. Tüm bunlardan sonra insanlar ne yaptıklarının farkına vardılar ve şimdiye kadar tasarruflu olmadıkları için çok pişman oldular. Ve bundan sonra herkes üstüne düşen görevi yerine getirmeye ve suyu, elektriği ve dünyadaki doğal kaynakları gerektiği kadar tüketmeye, tasarruflu kullanmaya karar verdiler.

Selin ise insanların artık pişman olduğunu ve hatasını anladıklarını görünce, su ve elektrikle tekrar konuştu ve elektrikler geri geldi. Işıklar yanmaya başladı, her yer yine aydınlık oldu, tüm elektrikli aletler yeniden çalışmaya başladılar. Tüm bunlardan sonra Selin ağacın yanına gitti. Ona bütün olanları anlattı. Ağaç duyduklarına çok sevindi. Dünya tekrar yemyeşil ve mutlu bir yer haline geldi. Artık insanlar enerji tasarrufu yapmaya, geri dönüşüme, tutumlu olmaya daha çok dikkat etmeye başlamışlardı.

Hikâyenin bitiminde çocuklar hikâye hakkında söylemlerde bulunmuşlardır. Bu söylemlerden bazılarını aşağıdaki diyalogda yer verilmiştir.

Diyalog 82: Selin Enerji Tasarrufu Yapıyor Hikâyesinin Sonu

Uygulama Tarihi: 24.05.16

- (1) **KB:** Öğretmenim mesela kumu kazarız orda da su çıkabilir.
- (2) **Ö:** Haklısın, çıkabilir KB. Onlar yer altı sularıdır ve toprağın altında bulunur. Ama dünyamız ve toprak kirlenirse toprağın altındaki o sular da kirlenebilir.
- (3) **KES:** Şey bişey dicem. Sular bitmişti bi kere bizde. Ondan sonra da tuvaletimizi yaptığımız sular var. Ordaki sular azıcık akıyor. Eee şey mutfaktaki su açıyoruz bakıyoruz ondan sonra daha çok oluyor.
- (4) **EB:** Öğretmenim elektrik kesilirse biz de banyo yaparsak köpük sürdüyssek kendimize su dökmeden önce köpük üstümüzde kalır.
- (5) **KE:** Yani toprağın içinden su nasıl çıkar?
- (6) **Ö:** Yeraltı suları vardır, yağmur yağdığı zaman bazı sular yerin altında birikirler. Sonra da toprağı biraz kazdığımız zaman o sular ortaya çıkar.
- (7) **EK:** Sular kirlenirse pis su içeriz.
- (8) **Ö:** Evet haklısın EK, kirlenirse mikroplu sular içmek zorunda kalabiliriz.
- (9) **EM:** Faturaları ıslatırsak faturaları okuyamayız değil mi öğretmenim?

Diyalog 82’de, çocukların hikâyeden sonra kendi yaşantılarından örnekler verdikleri görülmektedir. KES’in s3: “Şey bişey dicem. Sular bitmişti bi kere bizde. Ondan sonra da tuvaletimizi yaptığımız sular var. Ordaki sular azıcık akıyor. Eee şey mutfaktaki su açıyoruz bakıyoruz ondan sonra daha çok oluyor” söylemi bu duruma örnek gösterilebilir. Ayrıca, KB’nin s1: “Öğretmenim mesela kumu kazarız orda da su çıkabilir” söyleminden ise suyun yer altından geldiği bilgisine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan KE’nin s5: “Yani toprağın içinden su nasıl çıkar?” söylemi sorgulama, EK s7: “Sular kirlenirse pis su içeriz.” ve EM s9: “Faturaları ıslatırsak faturaları okuyamayız değil mi öğretmenim?” söylemleri ise neden-sonuç ilişkisi kurma becerisini kullandığını göstermektedir.

Yapılan etkinlikler sonucunda; öncelikli olarak elektrikli eşyaların küçük yaşlardan itibaren çocukların tüm hayatlarında yer aldığı bu yüzden de enerji tasarrufu hakkında bilincin bu dönemdeki çocuklar için oldukça önemli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çocukların enerji tasarrufu ile ilişkili olarak *fatura* gibi bazı kavramlar hakkında da ön bilgi sahibi oldukları gözlemlenmiştir. Ancak tüm bunlara rağmen, enerjinin kaynağı ve tükenip tükenmeyeceğine ilişkin çocuklardan net bir ön bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır. Son olarak ise, etkinlikler boyunca çocukların akıl yürütme, sorgulama ve neden sonuç ilişkisi kurma becerilerini kullandıkları ve kendi yaşantıları ile ilişkilendirmeler yaptıkları görülmüştür.

4.1.7.4.2.Enerji Kahramanları –Bütünleştirilmiş Etkinlik-

Yapılan bütünleştirilmiş etkinlikte, “*Enerji Tasarrufu*” (Üstünel, t.y.) isimli kitabın sunumundan oluşan hikâye anlatımı ve enerji tacı yapımına yer veren sanat etkinliği uygulanmıştır. Etkinliklere ilk olarak *Enerji Tasarrufu* (Üstünel, t.y.) isimli kitabın slayt sunumu ile başlanmıştır. Kitap boyunca, Güngör Amca isimli karakterin çocuklara enerji tasarrufunun nasıl yapılacağını anlattığı görseller kullanılmıştır. Kitabın içeriğinde bulunan hikâyeye ve çocukların hikâyeye hakkındaki söylemlerine aşağıda yer verilmiştir.

Murat ve Ayşe o sabah uyanmışlar ve uyandıklarında Güngör Amca gelmiş, “Çocuklaarr, çocuklaarr! Hadi uyanın bu gün sizinle bir oyun oynayacağız.” demiş onlara.

“Ooouuff Güngör Amcaaa, bir dakika lütfenn, daha uyanmaya çalışıyoruz.” demişler. Ve uyandıktan sonra Güngör Amca onlara enerji tasarrufu oyunu oynayacaklarını söyleyerek oyunu anlatmaya başlamış. “Size bu gün iki sepet altın getirdim, eğer bu gün evde enerji tasarrufu yaparsanız bu altınları size vereceğim. Her yaptığınız tasarruflu şeyde size bir altın vereceğim.” demiş.

Çocuklar, “Ollleeyyy, çok mutlu olduk! Tamam yaa çok kolay bir oyunmuş bu, bütün altınları kazanacağımıza eminiz. Biz zaten enerji tasarrufunu biliyoruz.” diye bağırılmışlar. “Çocuklar ama dikkatli olun, enerji tasarrufu o kadar basit bir şey değildir, dikkatli olmanız gerekir.” demiş Güngör Amca da.

Daha sonra oyun başlamış. Murat ve Ayşe evin içinde dolaşmaya başlamışlar. Amaaa bazı şeyleri unutmuşlar. Mesela odaya girdiklerinde televizyonu açık bırakmışlar, lambayı açık bırakmışlar, bilgisayarını açık bırakmışlar. Mutfığa gittiklerinde buzdolabını açmışlar içinden yemekleri almışlar ama kapağını kapatmamışlar. Oysaki buzdolabının kapağı açık kaldığında daha fazla enerji tüketilir, enerji kaybı olur.

Diyalog 83: Enerji Tasarrufu Kitap Sunumu

Uygulama Tarihi: 25.05.16

(1) EB: Öğretmenim bi de yemekler bozular.

Oyunun süresi dolmuş ve Güngör Amca gelmiş. Çocuklar onu görünce, “Güngör Amcaaa Güngör Amcaaa hadi altınlarımızı ver oyunu kazandık değil miiii?” diye bağırılmışlar. Ama Güngör Amca onlara, “Hayır çocuklar, ne yazık ki oyunu kaybettiniz. Çünkü enerji tasarrufu yapamadınız. Lambayı, televizyonu, bilgisayarını ve buzdolabının kapağını açık bıraktınız, boş yere enerji harcadınız. İhtiyacınız olmadığı halde hiç birini kapatmadınız.” demiş.

Çocuklar çok üzölmüşler, “Yaaa Güngör Amca biz bunların enerji tasarrufu için gerekli olduğunu bilmiyorduk kiii! Bize öğretir misin?” Güngör Amca, “Tamam çocuklar, hiç merak etmeyin. Ben sizlere bunu öğretebilirim. Nasıl enerji tasarrufu yapıldığını şimdi anlatacağım sizlere. Ondan sonra bu oyunu tekrar oynarız o zaman kazanırsanız altınları veririm çocuklar.” çocuklar bunu duyunca çok sevinmişler.

Ve Güngör Amca anlatmaya başlamış. “Çocuklar enerji tasarrufu için yapmanız gereken ilk şeylerden birisi, eğer odada başka kimse yoksa odadan çıkarken ışıkları kapatmak. Gündüzleri ışık yakmayıp, güneş ışığını kullanmaktır. Çünkü gündüzleri güneş olduğu için lambanın ışığına ihtiyac yoktur. Güneş bizleri aydınlatır.”

- (2) **EAY:** Güneşin ışığı var öğretmenim.
- (3) **Ö:** Evet EAY güneş bize hem ışık hem de sıcaklık verir.
- (4) **KC:** Benim babam hep banyoya girdiğinde ışığı açıyo.
- (5) **Ö:** Hmmm eğer banyonuz karanlık değilse gündüzleri banyo yaparken ışığı açmasına gerek yok KC tabi, bunu babana söyleyebilirsin sen de.
- (6) **EM:** Şey benim babam işten geldikten sonra ee mutfağı açıyoruz, yemek ısıttıktan sonra mutfağın ışığını kapatmayı unutuyor, sonra da ben hep mutfağın ışığını kapatıyorum.
- (7) **Ö:** Çok güzel EM. Gündüzleri lambaların boşuna yandığını görüyorsanız hemen kapatın. Gündüzleri güneş olduğu için ışığa ihtiyacımız yoktur.
- (8) **EY:** Şey ben de televizyon izlemediğimiz zaman televizyonu kapatıyorum.
- (9) **KA:** Şey hani sen demiştin ya bi yerde ışığı filan açık görürseniz kapatın diye ben aslında bunu her gün yapıyorum. Annem zaten biliyor ama kardeşlerime öğretiyorum.
- (10) **EK:** Öğretmenim benim babam ışıkları unutuyor hep.
- (11) **EA:** Öğretmenim ama biz sınıfımızda güneş olduğu zaman hep ışıkları açıyoruz.
- (12) **Ö:** Hmmm, evet EA. Bizim sınıfımıza yeterince güneş ışığı gelmediği için gündüzleri de ışığı açmak zorunda kalıyoruz sınıfımızda. Yoksa siz etkinliklerinizi yaparken yaptığınız şeyleri tam göremezsiniz. Ama yine de haklısın. Sınıfımızdaki ışıkları kullanırken de bundan sonra daha dikkatli olabiliriz.

Yukarıdaki söylemlerden ilk olarak, çocukların enerji tasarrufu hakkında iyi birer gözlemci oldukları fark edilmektedir. EM s5: “Şey benim babam işten geldikten sonra ee mutfağı açıyoruz, yemek ısıttıktan sonra mutfağın ışığını kapatmayı unutuyor, sonra da ben hep mutfağın ışığını kapatıyorum.”, EK s9: “Öğretmenim benim babam ışıkları unutuyor hep.” ve EA’nın s10: “Öğretmenim ama biz sınıfımızda güneş olduğu zaman hep ışıkları açıyoruz.” söylemleri bu duruma kanıt niteliğindedir. Ek olarak, EY s7: “Şey ben de televizyon izlemediğimiz zaman televizyonu kapatıyorum.” ve KA’nın s8: “Şey hani sen demiştin ya bi yerde ışığı filan açık görürseniz kapatın diye ben aslında bunu her gün yapıyorum. Annem zaten biliyor ama kardeşlerime öğretiyorum.” söylemleri ise, çocukların bu değerleri kazanmaya açık olduklarının göstergesi olarak kabul edilebilir. Çocukların hikâyenin devamındaki söylemleri ise bu bulguları destekler niteliktedir. Hikâyenin devamı ve çocukların söylemleri aşağıda yer almaktadır.

Yazın klima kullanmayın çocuklar. Çünkü klimalar çok elektrik harcar. Eğer çok sıcaklarsanız, pervaneler kullanabilirsiniz. Pervaneler elektriksiz veya az elektrik kullanarak çalışırlar. Ayrıca yaz geldiğinde kendinizi sıcaktan koruyarak enerji tüketimini azaltabilirsiniz. Mesela şapka, şemsiye kullanabilirsiniz.

Odadan çıkarken ihtiyaç yoksa ışıkları kapatın, televizyonu kapatın, bilgisayarı kapatın.

- (13) **EY:** Sıcak çok olursa güneşte şapka takabiliriz.
- (14) **KES:** Eee şey dün akşam gece olmuştu da annem ışığı açık bırak demişti, babam da dedi ki ışığı kapat dedi. Ben de babamın yaptığı gibi yaptım, ışığı kapattım.
- (15) **EB:** Öğretmenim yengem girişin ışığını bazen açık bırakıyor ben de hep kapatıyorum.
- (16) **Ö:** Öyleyse bu öğrendiklerimizi yengene de anlatıp onu da uyarabilirsin EB.

- (17) **KAP:** Öğretmenim hiç kimse yoktu bizim odada halam ışığı açık bırakmıştı ben de kapattım.
- (18) **EY:** Şey öğretmenim benim bi tane yengem var. O televizyon izlemediği zaman televizyonu kapatıyor.
- (19) **Ö:** Çok iyi yapıyor EY, yengen tutumlu olmaya, israf etmemeye dikkat eden bir insan demek ki.
- (20) **KE:** Şey benim dedem ama televizyonu açık bırakıyor sonra uyuyor biz de geliyoruz sonra televizyonun fişini çekiyoruz, televizyonu kapatıyoruz.
- (21) **EA:** Öğretmenim ama bizim evde annem tuvalete bazı zamanlar giriyor, ışığı açık unutupuyor. Kapıyı da ben anneme söylüyorum, ondan sonra ışığı, kapıyı kapatıyorum.

Yukarıdaki söylemler, çocukların enerji tasarrufu konusunda iyi birer gözlemci oldukları bulgusunu desteklemektedir. Çocuklar hikâyede enerji tasarrufu ile ilgili anlatılanları kolaylıkla kendi hayatları ile özdeşleştirebilmiş ve örneklendirebilmişlerdir. Çocukların bu özelliği, onlara *enerji tasarrufu hakkında duyarlılık* kazandırmanın kolaylığını ve önemini göstermektedir. Hikâyenin sonuna ise aşağıda yer verilmiştir.

“Heeeey çocuklar biliyor musunuz, insanlar banyoda da çok fazla enerji tüketirler. Banyo yaparken ne kadar çabuk yaparsanız, o kadar fazla elektrik ve su tasarrufu yapmış olursunuz.” demiş Güngör Amca ve çocukları Ali Amca diye birisiyle daha tanıştırmış. Ali Amca da çocuklara daha fazla enerji tasarrufu yapmak için evde yapılabilecek şeyleri anlatmaya başlamış. Meselaaa evinizin etrafına ağaçlar dikebilirsiniz, demiş. Çünkü ağaçlar evleri fazla sıcaktan ve fazla soğuktan koruduğu için daha fazla enerji tasarrufu yapılabilirmiş.

Ali Amca devam etmiş, “Çocuklar ayrıca evinizde tasarruflu ampuller kullanabilirsiniz, çünkü tasarruflu ampuller hem daha az enerji tüketir, hem de sizi daha fazla aydınlatır.”

Çocuklar Ali Amca ve Güngör Amca'yı dikkatle dinlemişler ve anlattıkları şeyleri öğrenmişler. Geri dönüşüm oyununu tekrardan oynamak istemişler ve bu defa oynadıklarında bütün kurallara uymuşlar ve bütün altınları kazanmışlar. Bundan sonra da hep dikkat etmişler tasarruflu olmaya ve etraflarındaki insanlara da enerji tasarrufunun önemini anlatmaya başlamışlar.

Hikâyenin bitiminde çocuklar etkinlik masalarına geçmişlerdir. Çocuklara bundan sonra birer enerji kahramanı oldukları ve bir enerji tacı yapacakları söylenmiştir. Çocuklar bunun için öğretmenin verdiği ampulleri boyamışlar ve kesmişlerdir. Bu işlemden sonra çocuklar ampullerin yüzünü çizmişlerdir. Ardından şeritler halinde kesilmiş kartonlara yapıştırmışlardır [Bkz.Resim 63]. Yapılan bu etkinlik ile çocukların *sorumluluk alma* değeri pekiştirilmeye çalışılmıştır.

Resim 63: Enerji Tacı Örnekleri

Etkinlikler genel olarak değerlendirildiğinde; çocukların enerji tasarrufu kavramını kendi hayatlarıyla ilişkilendirmekte zorlanmadıkları ve bu kavramın günlük hayatlarında olduğu fark edilmiştir. Bu durum ekonomi ile ilişkili olan *enerji*, *enerji tasarrufu*, *israf etmeme/tasarruf etme* kavram ve değerlerinin çocuklara aktarılabilirliğinin göstergesi niteliğindedir.

4.1.8.Tasarruf Temasına Dair Etkinliklerin Bütüncül Olarak Değerlendirmesi

Bu başlık altında tasarruf temasına dair etkinliklerin bütüncül olarak değerlendirilmesine yer verilmiştir. Bu bağlamda istek ve ihtiyaçlar ile ilgili süreçte etkin olarak kullanılan kavramlar, değerler ve beceriler tablolaştırılarak sunulmuştur.

4.1.8.1.Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramlar

Tasarruf teması bağlamında süreçte etkin olarak kullanılan kavramlar tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12 Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Temel Kavramların Etkinliklerle İlişkisi

ETKİNLİKLER KAVRAMLAR	Pepee Tasarrufu Öğreniyor	Su Kirliliği ve Tasarrufuna Dair Etkinlikler	Hava Kirliliğine Dair Etkinlikler	Çevre Kirliliği ve Geri Dönüşüme Dair Etkinlikler	Enerji Tasarrufuna Dair Etkinlikler
Çevre Kirliliği		☆	★	★	
Enerji					★
Enerji Tasarrufu	★				★
Geri Dönüşüm			☆	★	
Hava Kirliliği			★		
Kıtlık		★			
Su Tasarrufu	★	★			
Su Kirliliği		★	☆	☆	
Tasarruf	★	★		★	★
Tüketim	★	☆	☆	☆	★

☆ : Etkin ★ : Çok Etkin

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; tasarruf teması bağlamında tasarrufa dair, su tasarrufuna dair, enerji tasarrufuna dair uygulanan etkinlikler boyunca *tasarruf* kavramının çok etkin bir şekilde sergilendiği görülmektedir. Ayrıca *tüketim* kavramının tüm etkinliklerde; *çevre kirliliği* ve *su kirliliği* kavramlarının da iki etkinlik hariç etkinliklerde etkin olarak ifade edildiği tespit edilmiştir. Tüm bunların yanı sıra, *enerji*, *enerji tasarrufu*, *geri dönüşüm*, *hava kirliliği*, *kıtlık* ve *su tasarrufu* kavramları da etkinliklerde yer almıştır.

4.1.8.2. Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerler

Tasarruf teması bağlamında süreçte etkin olarak ifade edilen değerler tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Geçen Ekonomiyle İlgili Değerlerin Etkinliklerle İlişkisi

ETKİNLİKLER DEĞERLER	Pepee Tasarrufu Öğreniyor	Su Kirliliği ve Tasarrufuna Dair Etkinlikler	Hava Kirliliğine Dair Etkinlikler	Çevre Kirliliği ve Geri Dönüşüme Dair Etkinlikler	Enerji Tasarrufuna Dair Etkinlikler
Açgözlü Olmama	☆				
Çevreye Duyarlı Olma	★	★	★	★	★
Hayvanseverlik		★	★	★	
İsraf Etmeme /Tasarruflu Olma	★	★	☆	☆	★
Sağlıklı Olmaya Önem Verme			★		
Sorumluluk					☆
Temizlik		★	★	☆	

☆ : Etkin ★ : Çok Etkin

Tasarruf teması kapsamında yapılan etkinliklerde geçen ekonomiyle ilgili değerlerin etkinliklerle ilişkisi incelendiğinde; tasarruf ile ilgili yapılan tüm etkinliklerde *çevreye karşı duyarlı olma* değerinin çok etkin bir şekilde sergilendiği görülmektedir. Ayrıca *israf etmeme/tasarruflu olma* değeri de tüm etkinliklerde sergilenen bir değerdir. *Hayvanseverlik* ve *temizlik* değerleri iki etkinlik hariç etkinliklerde çocuklar tarafından ifade edilmiştir. Bunun dışında *sağlıklı olmaya önem verme* çok

etkin, *açgözlü olma* ve *sorumluluk* değerleri ise etkin bir şekilde etkinliklerde ifade edilmiştir.

4.1.8.3. Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Beceriler

Tasarruf teması bağlamında süreçte etkin olarak kullanılan beceriler tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Tasarruf Teması Kapsamında Yapılan Etkinliklerde Sergilenen Becerilerin Etkinliklerle İlişkisi

ETKİNLİKLER → BECERİLER ↓	Pepee Tasarrufu Öğreniyor	Su Kirliliği ve Tasarrufuna Dair Etkinlikler	Hava Kirliliğine Dair Etkinlikler	Çevre Kirliliği ve Geri Dönüşüme Dair Etkinlikler	Enerji Tasarrufuna Dair Etkinlikler
Neden-Sonuç İlişkisi Kurma	★	★	★	★	★
Akıl Yürütme	★	★	★	★	★
Problem Çözme	★	★	★		
Çıkarımda Bulunma		★			
Karşılaştırma Yapma		★	★	★	
Tahminde Bulunma		★			
Sorgulama Yapma		★	★	★	★
Görsel Okuma Yapma		★	★	★	
Gözlem Yapma			★		
Kendini Yaratıcı Yollarla İfade Etme (müzik, resim, drama vb.)		★		★	
Küçük Kas Kullanma (kesme, yapıştırma, boyama vb.)		★		★	★

Günlük Hayatla İlişkilendirme	★	★	★	★	★
Empati Yapma		★		★	
Konumla İlgili Yönergeleri Yerine Getirme		★			

★ : Etkin ★ : Çok Etkin

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; tasarruf teması kapsamında yapılan etkinlikler boyunca çocukların pek çok beceri sergilediği görülmektedir. Bu beceriler arasında çocukların *günlük hayatla ilişkilendirme*, *neden-sonuç ilişkisi kurma* ve *akıl yürütme* becerilerini tüm etkinliklerde; *sorgulama yapma becerilerini* bir etkinlik hariç etkinliklerde; *görsel okuma yapma*, *küçük kas kullanma*, *problem çözme* ve *karşılaştırma yapma* becerilerini iki etkinlik hariç etkinliklerde çok etkin bir şekilde kullandıkları tespit edilmiştir. Tüm bunlara ek olarak ise, *çıkarımda bulunma*, *tahminde bulunma*, *gözlem yapma*, *kendini yaratıcı yollarla ifade etme*, *empati yapma* ve *konumla ilgili yönergeleri yerine getirme* becerilerinin de sergilendiği gözlemlenmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Önceki bölümde araştırma sürecinde elde edilen bulgular yer almıştır. Bu bölümde ise, elde edilen bulgular ve araştırmanın alt problemleri doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır. Sonrasında ise, bu değerlendirmeler çerçevesinde öneriler sunulmuştur.

5.1.SONUÇ

Bu araştırma doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında ekonomi odaklı etkinlikler bağlamında; ekonomiye ait bazı değer ve kavramlar 4 tema çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu temalardan ilk olarak “*para teması*” ele alınmış ve bu çerçevede; paranın işlevi ve özellikleri, para çeşitleri, parayı kullanma, harcama, saklama ve biriktirme konulu uygulamalar için “*hikâye anlatımı, soru-cevap, oyun oynama, sanat, müzik ve ritim, video izleme*” etkinliklerinin uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci tema olarak “*ihtiyaç ve alışveriş teması*” üzerine odaklanılmış olup bu bağlamda yapılan istek ve ihtiyaçlar ayrımı ile alışveriş konulu uygulamalar için “*soru-cevap, oyun, drama*” etkinliklerinin uygulanabileceği tespit edilmiştir.

Üçüncü bir tema olan “*meslekler teması*” kapsamında yapılan çeşitli mesleklere dair etkinlikler için “*soru-cevap, resim yapma ve anlatma*” etkinliklerinin uygulanabileceği görülmüştür.

Dördüncü ve son tema olan “*tasarruf teması*” çerçevesinde yer verilen tasarruf, su kirliliği ve tasarrufu, hava kirliliği, çevre kirliliği ve geri dönüşüm, enerji tasarrufu konulu uygulamalar için “*hikâye anlatımı, soru-cevap, sanat, müzik ve ritim, film izleme, drama, resim yapma ve anlatma, fen, afiş hazırlama, çalışma kağıdı*” etkinliklerinin uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

2. Okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında ekonomi odaklı etkinlikler bağlamında; 4 tema (para, ihtiyaç ve alışveriş, meslekler, tasarruf) çerçevesinde yapılan etkinliklerde; *açgözlü olmama, cömert olma, çalışkanlık, çevreye duyarlı olma, hayvansever olma, israf etmeme/tasarruflu olma, kanaatkâr olma, kıskanç olmama, paylaşma, sabırlı olma, sağlıklı olmaya önem verme, sorumluluk, temiz olma, tutumlu olma, yardımseverlik* değerlerinin sergilendiği tespit edilmiştir.

3. Bu değerlerin yanında; *alışveriş/alışveriş listesi, banka/kredi kartı, bedava, birikim borçlanma, cömert, cüzdân/çanta, çevre kirliliği, enerji, enerji tasarrufu, fakir, geri dönüşüm, hava kirliliği, istek ve ihtiyaçlar ayrımı, kıtlık, meslekler, para, para çeşitleri, paranın değeri/ korunması/saklanması, para harcama, para kazanma, paranın işlevi ve kullanım amaçları, para mutlu eder mi, paranın yapısı ve özellikleri, sağlıklı ve sağlıksız besinler, su tasarrufu, su kirliliği, tasarruf, tüketim, zengin* kavramlarının değerler eğitimi kapsamında ekonomi odaklı etkinlikler içerisinde yer alabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

4. Okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında ekonomi odaklı etkinlikler bağlamında bazı değer ve kavramların öğretilmesi çerçevesinde yapılan etkinlikler sonucunda çocukların; *akıl yürütme, çıkarımda bulunma, empati yapma, eşleştirme yapma, görsel okuma yapma, gözlem yapma, günlük hayatla ilişkilendirme, karşılaştırma yapma, kendini yaratıcı yollarla ifade etme (müzik, resim, drama vb.), küçük kas kullanma (kesme, yapıştırma, boyama vb.), konumla ilgili yönergeleri yerine getirme, neden-sonuç ilişkisi kurma, problem çözme, sıralama yapma, sorgulama yapma, tahminde bulunma* becerileri sergiledikleri tespit edilmiştir.

5. Okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında ekonomi odaklı etkinlikler bağlamında ele alınan 4 temadan en fazla hatırlanma düzeyine sahip olunan temanın “*tasarruf teması*” olduğu, en az hatırlanma düzeyine sahip temanın ise “*para teması*” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6. Tüm etkinliklerin uygulanmasının ardından 12 çocukla³ değerlendirme görüşmesi yapılmıştır. Bu görüşmeler bağlamında araştırma boyunca yer verilen 26 değer ve kavramdan; 3 çocuğun 25’ini, 1 çocuğun 24’ünü, 2 çocuğun 23’ünü, 1 çocuğun 22’sini, 1 çocuğun 19’unu, 1 çocuğun 17’sini, 2 çocuğun 16’sını ve 1 çocuğun 11 değer ve kavramı hatırladığı tespit edilmiştir.

7. Tüm çocukların; fiziksel olarak aktif rol aldıkları drama, müzik ve ritim, oyun çalışmalarına yüksek oranda etkin katılım gösterdikleri ve bu tür etkinliklerle daha fazla ilgili oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca yapılan fen etkinliklerinin ise çocukların merakını ve etkinliklere aktif katılımını artırdığı tespit edilmiştir.

5.2.TARTIŞMA

Araştırmanın bu kısmında; araştırma boyunca alt problemler çerçevesinde elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Süreç boyunca elde edilen sonuçların yapılan diğer çalışmalar bağlamında değerlendirilmesine yer verilmiştir.

5.2.1.Okul Öncesi Dönemde Ekonomik Değerler Eğitime Dair Düşünceler

İlk bölümde değinildiği gibi okul öncesi dönem çocuklarda pek çok kavram ve becerinin gelişmesi için hayati önem taşımaktadır. Bu araştırmada da okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında uygulanan ekonomi odaklı etkinliklerin sonuçları incelenmiştir. Ülkemizdeki okul öncesi eğitimi programları incelendiğinde, pek çok disipline yer verilmesine rağmen ekonomi eğitime dair konu, kavram, beceri ve değerlere yeterince yer verilmediği görülmektedir. Oysaki küçük yaşlarda

³ Araştırmaya toplam 18 çocuk katılmış olmasına rağmen değerlendirme görüşmelerine 12 çocuk katılabılmıştır. Diğer 6 çocuğa ise, okuldan ayrılma ve devamsızlık gibi sebeplerden dolayı ulaşılamamıştır.

yapılacak ekonomi eğitimi çocukların yaşadıkları dünyadaki bazı ekonomik gerçekleri anlamasını ve sahip oldukları imkânları daha doğru kullanmasını kolaylaştırmakta ve onları geleceğin yetişkinleri olarak dünyaya daha hazır hale getirmektedir. Ancak çocukların gelişimine uygun, onlara ileriki yaşamlarında gerekecek olan ekonomik değer, kavram ve becerilerin kazandırılmasına yönelik etkinlik, uygulama ve araştırmaların yetersizliği ülkemiz okul öncesi eğitimi programlarındaki eksikliği ortaya sermektedir.

Okul öncesi dönem eğitimcilerinin, aldıkları lisans eğitimi boyunca pek çok alan bilgisi ile donatılırken, ekonomi eğitimi kapsamında yeterince donatılmaması da bir diğer eksikliği göstermektedir. Bu eksiklik okul öncesi eğitimcilerinde ekonomi eğitimine karşı bir önyargı oluşmasına, bu dönemde yapılacak ekonomi eğitimini gerekli görmemelerine ve sınıflarında yaptıkları uygulamalarda ekonomik değer, kavram ve becerilere dair etkinliklere yeterince yer vermemelerine neden olmaktadır. Konuyla ilgili olarak, Staubs'un (2007) araştırması öğretmen adaylarının ekonomi eğitimine bakış açısını göstermektedir. Öğretmen adayları ile çalışılan bu araştırmanın sonucunda öğrencilerin ekonomiye ait değer ve kavramları öğrenme sürecinin öğretmenlerin ekonomi bilgilerine olan inançlarından ve ekonomiye ait değer ve kavramlara yer verme biçimlerinden etkileneceği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada Yuvacı'nın (2013) araştırması dikkat çekmektedir. Yuvacı (2013) araştırma grubunda bulunan okul öncesi öğretmenlerine ilk olarak *“Değer eğitimi süresince hangi değer başlıklarını seçiyorsunuz?”* sorusunu yöneltmiştir. Soruya verilen cevaplar analiz edildiğinde öğretmenlerin sevgi, saygı, iyilik, hoşgörü, paylaşma, şefkat, yardımlaşma, işbirliği, sorumluluk, güven, adalet, merhamet, nezaket, sabır, dostluk, empati, emanet, doğruluk, görgü kuralları ve iktisat değerlerine yer verdikleri sonucuna ulaşılrken; öğretmenlerin seçtikleri değer başlıkları incelendiğinde, en çok tercih edilen başlıkların; sevgi, saygı, sorumluluk, nezaket, dostluk, empati, emanet ve doğruluk olduğu tespit edilmiştir. Bu cevaplar arasında iktisadi (ekonomik) değerlerin tercih edilen değerler arasında yer almadığı göze çarpmaktadır. Araştırmanın devamında araştırmaya katılan öğretmenlere okul öncesi dönemde yapılan değerler eğitiminde en çok önem verdikleri değer sorulduğunda ise öğretmenlerin çoğunun sevgi değerinde hem fikir oldukları görülürken ekonomiye dair değerlerle ilgili herhangi bir cevaba rastlanmamıştır. Bu bağlamda, Yuvacı'nın (2013) araştırması okul öncesi öğretmenlerinin ekonomik değerler eğitimine olan

tutumlarını örnekler niteliktedir. Birçok okul öncesi dönem eğitimcisinin ekonomi eğitiminin sadece ileriki yaşlarda gerekli olduğunu düşünmesinin başka bir nedeni ise, ekonomi eğitiminin yalnızca para gibi mali konulara odaklandığı düşüncesi olabilir. Oysaki, okul öncesi dönemde ekonomi eğitimi genel çerçevede çocuklara sahip olunan imkânları en doğru şekilde kullanmayı öğretmeyi hedeflemektedir.

Ülkemizde okul öncesi dönemde değerler eğitimine dair yapılan araştırmaların çoğu *sevgi, saygı, sorumluluk, merhamet, paylaşma, doğruluk, dürüstlük, iş birliği, dayanışma, nezaket, sabır, barış, hoşgörü, farklılıklara saygı, yardımlaşma/yardımseverlik, dostluk/arkadaşlık, doğruluk/dürüstlük, özgüven* gibi değerlere odaklanmaktadır (Gökçek, 2007; Tatar, 2009; Biberici, 2010; Öztürk-Samur, 2011; Neslitürk, 2013; Yuvacı 2013; Atabey, 2014; Eren, 2015; Ördek, 2015; Sözkesen, 2015; Sapsağlam, 2015; Ada, 2016; Erikli, 2016; Halat, 2017; Kılıç, 2017; Bakan, 2018). Ekonomi ve ekonomiye dair değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmaların çoğu ise ilköğretim yıllarında başlayıp ilgili konuya okul öncesi dönemde yer veren akademik çalışmalara rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra ekonomi eğitimine dair yapılan en kapsamlı çalışmalardan biri olarak Süntar-Akhan'ın (2010) "*İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğrencilerinde Ekonomi Okuryazarlığının Durumu ve Geliştirilmesi*" adlı doktora tezi ile karşılaşmaktadır. Süntar-Akhan'ın (2010) 7. sınıf öğrencileriyle çalıştığı araştırmanın sonunda, hazırlanan ekonomi okuryazarlığı geliştirme programının geleneksel yöntemlerle işlenen derslere göre ilköğretim seviyesindeki öğrencilerin başarısını daha olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonuç, okul öncesi seviyesindeki çocuklarla yapılan bu çalışmanın sonucu ile benzerlikler taşımaktadır. Bu çalışma sonucunda, okul öncesi dönemde de ekonomiye ait değer ve kavramlar hakkında çeşitli etkinlikler planlanabileceği ve uygulanabileceği tespit edilmiş ve konuya dair yapılan etkinliklerin çocuklar üzerinde olumlu etkiler bıraktığı gözlemlenmiştir.

Dünyada ise küçük yaşlarda ekonomi eğitimine dair birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalara Lawrence Senesh (1963) *Bizim Çalışan Dünyamız*, Marilyn Kourilsky (1977) *Çocuk Ekonomisi Programı* ve (1970) *Mini Toplum*, Jahoda (1979, 1981), Schug ve Birkey (1985), Schug ve Hagedorn (2005) *Parada Deneyimli Çocuklar* örnek olarak gösterilebilir. Tüm bu çalışmaların ortak noktası, küçük yaşlardan itibaren yapılan ekonomini eğitiminin çocukların ekonomiyi öğrenme

başarıları üzerindeki olumlu etkilerini göstermiş olmalarıdır (Akt.Staub, 2007). Bu çalışmalara paralel olarak, okul öncesi çocuklarıyla yapılan bu araştırmada uygulanan etkinliklerin, çocukların ekonomiye ait değer ve kavramları öğrenme başarılarını olumlu olarak etkilediği tespit edilmiştir. Etkinliklerin uygulama sürecinin bitiminde araştırma sürecine dâhil olan 12 çocukla yapılan birebir görüşmelerde, araştırma boyunca yer verilen 26 kavramdan; 3 çocuğun 25 kavramı, 1 çocuğun 24'ünü, 2 çocuğun 23'ünü, 1 çocuğun 22'sini, 1 çocuğun 19'unu, 1 çocuğun 17'sini, 2 çocuğun 16'sını ve 1 çocuğun 11 kavramı hatırladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tüm bunların yanı sıra ülkemizde okul öncesi dönemde ekonomiye ait değer ve kavramlara odaklanan çalışma olmamasına rağmen çevre eğitime dair birçok çalışma bulunmaktadır (Şallı, 2011; Tanrıverdi, 2012; Yalçın, 2013; Kurt-Göçerli, 2015; Koçak-Tümer, 2015; Ahi, 2015; Uslucan, 2016). Tüm bu çalışmalar sonucunda çocukların çevre ve geri dönüşüme ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin anlamlı derecede arttığı ve çevre eğitimi programlarının çocukların çevreye yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, ekonomik değerler eğitimi kapsamında tasarruf, su kirliliği ve tasarrufu, hava kirliliği, çevre kirliliği, geri dönüşüm, enerji tasarrufu konularına değinen bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Araştırma sonucunda, elde edilen verilerin analizi ile çocukların tasarrufa ve çevre duyarlılığına dair tanıtılan kavram ve değerleri anlamlı derecede hatırladıkları tespit edilirken, ekonomik değerler eğitimi bağlamında ele alınan 4 tema arasından “*tasarruf*” temasının çocuklar tarafından en fazla hatırlanan tema olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.2.Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Kapsamında Ekonomi Odaklı Etkinlikler Bağlamında Bazı Değer ve Kavramlara Nasıl ve Hangi Etkinliklerle Yer Verilebileceğine Dair Düşünceler

Değerlerin aktarılması, içselleştirilmesi, karaktere dönüştürülmesi ve değerler eğitime dair uygulamaların ve etkinliklerin planlanması; aileler, öğretmenler ve okullar için oldukça karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte hangi değerlerin nasıl ve hangi yollarla aktarılacağı belirlenirken bilimsel çalışmalar ve yaklaşımlar göz önünde bulundurulmalı ve bu doğrultuda planlamalar yapılmalıdır (Kaymakcan ve Meydan, 2015). Değerler eğitimi etkinliklerinde çocukların konuya daha aktif olarak

odaklanabilmeleri için kullanılan yöntem, teknik ve etkinliklerin çeşitlendirilmesi gerekmektedir (Yuvacı, 2013). Akto ve Akto'nun (2017) yaptığı araştırmada öğretmenlerin değerler eğitimi etkinliklerinde eğitici oyunlar tekniği, sunum ile anlatım tekniği, hikâye yöntemi, buluş yöntemi, soru-cevap yöntemi, drama yöntemi, analizle öğretim tekniği, senaryo ile öğretim yöntemi, rol play yöntemi, gösteri tekniği, beyin fırtınası tekniği, bilgisayar destekli öğretim yöntemi, benzetim yöntemi ve tartışma yöntem ve tekniklerini kullandıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda ise değer eğitimi etkinlikleri boyunca kullanılan yöntem ve tekniklere karar verilirken seçilen değerlerin özellikleri, çocukların yaş grupları ve bireysel farklılıkları gibi etkenler doğrultusunda planlama yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Ülkemizde değerler eğitimi üzerine yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde ise soru-cevap, eğitsel oyun, tartışma, dramatizasyon, anlatım, hikâye okuma, sergi, mikro öğretim, kukla oynatma, yaratıcı drama, gösterip yaptırma, örnek olay incelemesi, okuma yazmaya hazırlık çalışmaları, etkileşimli kitap okuma gibi yöntem ve teknikler çerçevesinde etkinliklerin uygulandığı tespit edilmiştir (Gökçek, 2007; Tatar, 2009; Atabey, 2014; Öztürk-Samur, 2015; Sözkese, 2015; Sapsağlam, 2015; Ada, 2016; Kılıç, 2017; Halat, 2017; Bakan, 2018).

Değerler eğitimi ve kavram eğitiminin birbiriyle yakından ilişkili olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Coşkun-Keskin ve Can, 2016). Ekonomiye ait değerlerin öğretimi aynı zamanda ekonomiye ait kavram ve konuların öğretimi ile de doğrudan bağlantılıdır. Schug (1985) araştırmasında, erken yaşlardaki çocukların ekonomi konularını öğrenebileceklerini savunmaktadır. Ancak bu öğrenmenin kalıcı olabilmesi için çocukların ekonomik bilgi, becerileri ve beklendik davranışları uygulamalarına izin veren ilgili deneyimlerin sağlanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda hazırlanan programların uygulanabilir olması ve çocukların günlük yaşantılarına kolayca adapte edilebilir tarzda planlanması gerektiğini vurgulamaktadır (Akt.Süntar-Akhan, 2010). Bu noktadan hareketle araştırmanın *“Okul öncesi dönemde değerler eğitimi kapsamında ekonomi odaklı uygulamalar nasıl ve hangi etkinliklerle yapılabilir? Bu etkinliklerde çocuklar hangi kavramları kullanırlar ve hangi değerleri sergilerler?”* soruları bağlamında; ekonomiye ait bazı değer ve kavramlar 4 tema çerçevesinde ele alınmıştır. Bu temalardan ilk olarak *“para teması”* kapsamında *“hikâye anlatımı, soru-cevap, oyun oynama, sanat, müzik*

ve ritim, video izleme” etkinliklerinin; ikinci tema olarak “ihtiyaç ve alışveriş teması” kapsamında “soru-cevap, oyun, drama” etkinliklerinin; üçüncü bir tema olan “meslekler teması” kapsamında “soru-cevap, resim yapma ve anlatma” etkinliklerinin; dördüncü ve son tema olan “tasarruf teması” kapsamında ise “hikâye anlatımı, soru-cevap, sanat, müzik ve ritim, film izleme, drama, resim yapma ve anlatma, fen, afiş hazırlama, çalışma kağıdı” etkinliklerinin uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak, bu etkinliklerin uygulanması sürecinde, açgözlü olmama, cömert olma, çalışkanlık, çevreye duyarlı olma, hayvansever olma, israf etmeme/tasarruflu olma, kanaatkâr olma, kıskanç olmama, paylaşma, sabırlı olma, sağlıklı olmaya önem verme, sorumluluk, temiz olma, tutumlu olma, yardımseverlik değerlerinin sergilendiği ve alışveriş/alışveriş listesi, banka/kredi kartı, bedava, birikim borçlanma, cömert, cüzdân/çanta, çevre kirliliği, enerji, enerji tasarrufu, fakir, geri dönüşüm, hava kirliliği, istek ve ihtiyaçlar ayrımı, kıtlık, meslekler, para, para çeşitleri, paranın değeri/ korunması/saklanması, para harcama, para kazanma, paranın işlevi ve kullanım amaçları, para mutlu eder mi, paranın yapısı ve özellikleri, sağlıklı ve sağlıklı besinler, su tasarrufu, su kirliliği, tasarruf, tüketim, zengin kavramlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar aynı zamanda Kourilsky’nin (1977) *Çocuk Ekonomisi Programı* ile vardığı sonuçlarla da örtüşmektedir. Kourilsky (1977), anaokulu çocukları ile yaptığı çalışmada dönem boyunca her gün 30 dakika süren uygulamalar yapmış ve deneyimle, bilgilendirme, pekiştirme basamaklarından oluşan bir program geliştirmiştir. Bu program ile okul öncesi çocuklarına kıtlık ve karar verme; fırsat maliyeti ve maliyet-fayda analizi; üretim, uzmanlık ve dağılım; tüketim ve tasarruf; arz-talep, iş organizasyonu ve iş ortaklığı; para ve takas kavramlarının öğretilabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Cassuto (1980), Kourilsky, (2001), Larkins ve Shaver (1969) ve Schug ve Hagedom (2005) gibi araştırmacıların yaptığı araştırmalar, öğrencilerin eleştirel düşüncelerine odaklanan ekonomi eğitimi programlarının daha etkili olduğunu ve bu programların genellikle yapılandırmacı bir yaklaşım üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Laney (1999) ise gerçek yaşama dayalı ve deneyimleme üzerine olan etkinliklerin erken yaşlardaki çocukların iktisadi kavramları tecrübe ederek öğrenmelerine fırsat verdiğini öne sürmektedir (Akt. Staubs, 2007). Ayaydın (2010) okul öncesi dönemde sanat eğitimi yoluyla değerlerin kazandırılabilirliğini savunmuş ve okul öncesinde sanat eğitiminin; çocuğun kendini tanımasını, başkalarıyla işbirliği yapmasını; kendi

kültürünün ve diğer kültürlerin özelliklerinin farkında olmasını; dil, müzik, hareket, dans, resim yoluyla etkili iletişim kurmasını sağlayabileceğini; devimsel becerileri, çok yönlü düşünme ve problem çözme becerilerini; estetik ve yaratıcılık becerilerini geliştirebileceğini ifade etmiştir. Ek olarak; oyun, müzik, drama ve diğer sanat etkinlikleri okul öncesi dönemdeki çocukların psikomotor, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimin alanlarında sağlıklı bir gelişim göstermesini desteklediği gibi onların kişilik gelişimlerine de katkı sağlamaktadır (Galbraith, vd., 2014).

Bu doğrultuda, ekonomik değer ve kavramlar eğitimine odaklanan bu çalışma boyunca çocukların aktif rol aldıkları drama, müzik ve ritim ve oyun etkinliklerine yüksek oranda katılım gösterdikleri ve daha kolay odaklanabildikleri tespit edilmiştir. Bu sonuç Ayaydın ve diğerlerinin iddialarını destekler niteliktedir. Çocukların bu etkinliklerde kendilerini daha iyi ifade edebildikleri, hedeflenen değer ve kavramlar hakkında daha hızlı bir şekilde fikir sahibi oldukları ve birçok beceriyi aynı anda sergiledikleri gözlemlenmiştir.

Oktay'a (2000) göre meraklı ve aktif bir araştırmacı olmak okul öncesi dönemdeki çocukların en belirleyici özelliklerinden birisidir. Bu dönemde çocuklar olayların içinde olmayı, pasif bir şekilde izleyici olmaktan daha çok severler. Çocukların bu özelliği okul öncesi eğitimin olmazsa olmazlarından biri olan aktif katılım ilkesinin temeli niteliğindedir (Akt. Kırtel, 2012). Okul öncesi dönemde yapılan fen etkinlikleri çocuklara aktif katılım imkanı sağlayan ve onların merak duygularını teşvik eden en etkili uygulamalar arasındadır. Ayrıca çocukların duyu organlarını en iyi şekilde kullanmalarına, gözlem yapabilmelerine ve doğal yollarla öğrenebilmelerine olanak sağladığı için okul öncesi eğitim programlarında önemli bir yere sahiptir (Ulusoy, 2008). Arı ve Öncü (2005) ise uygun planlanmış fen ve doğa etkinliklerinin çocukların bilime karşı olumlu tutumlarını, merak duygusunu, araştırma ve keşfetme isteğini arttırıp, onları daha çok motive edeceğini ifade etmişlerdir. Bu noktada araştırma boyunca yapılan fen etkinlikleri doğrultusunda benzer bir olguyla karşılaşılmış ve fen etkinliklerinin çocukların merakını pekiştirdiği, onların etkinliklere ve konuya olan ilgilerini arttırdığı ve bu etkinliklerde aktif katılımın yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Gezgin ve Kılıç (2015) araştırmalarında okul öncesi öğretmenleri ile çalışmış ve öğretmenlerin yaptıkları fen etkinliklerini değerlendirmeye çalışmışlardır. Bu

doğrultuda öğretmenlerin fen etkinliklerini planlarken en çok dikkatini verme, tahminde bulunma, sıralama ve karşılaştırma becerilerine yönelik kazanımlara yer verdiklerini tespit etmişlerdir. Bu sonuç çalışmanın sonuçları ile de örtüşmektedir. Araştırma boyunca yer verilen fen etkinliklerinde yer verilen kazanımlar arasında dikkatini verme, akıl yürütme, çıkarımda bulunma, görsel okuma yapma, gözlem yapma, günlük hayatla ilişkilendirme, karşılaştırma yapma, konuyla ilgili yönergeleri yerine getirme, neden-sonuç ilişkisi kurma, problem çözme, sorgulama yapma, tahminde bulunma gibi kazanımlar bulunmaktadır.

Tüm bunlara ek olarak, araştırma boyunca planlanan etkinliklerde sürenin de çok önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle soru-cevap ve hikâye anlatımı gibi uzun süren etkinliklerde bir süre sonra çocukların ilgisinin kaybolmaya başladığı fark edilmiştir. Fidan (1990) okul öncesi eğitimde planlanan etkinliklerin çocukların dikkatini sürekli tutma, hatırlaması için uyarma, ipuçlarını kolayca yakalamasını ve öğrenme sürecine bizzat katılmasını sağlama gibi işlevleri olması gerektiğini ifade etmiştir (Akt. Zembat ve Zülfikar, 2006). Daysal-Ersoy (2011) çalışmasında durağan etkinliklerde, öğrencilerin kısa sürede sıkıldıklarını gözlemlemiş ve bu tip etkinlikleri çocukların sevdikleri bir etkinlikte birlikte uygulanmanın yerinde olacağını ifade etmiştir. Bu açıdan araştırmada etkinlik süreleri hakkında varılan sonuçla benzerlikler olduğu görülmektedir. Yapılan etkinliklerin aktif-pasif dengesi sağlanarak ve çocukların ilgi ve dikkat süreleri göz önünde bulundurularak planlanması gerektiği tespit edilmiştir.

Son olarak ise, yapılan değerlendirme görüşmeleri sonucunda; konu hakkında ön bilgiye sahip olan ya da etkinliklerde aktif katılım gösteren çocukların ekonomiye ait kavram ve değerleri daha çok hatırladıkları görülmüştür. Bu doğrultuda ülkemizde okul öncesi eğitim programında yer verilmeyen ekonomiye ait konu, kavram ve değerlerin uygun ve doğru etkinlikler çerçevesinde çocuklara öğretilbileceği sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.3. Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Kapsamında Ekonomi Odaklı Etkinliklerde Çocukların Hangi Becerileri Sergileyebileceklerine Dair Düşünceler

Günümüz dünyasında çocukların kazanması gereken en önemli beceriler arasında düşünme becerileri bulunmaktadır. Çocukların okulda aldıkları eğitimi günlük yaşantılarıyla ilişkilendirmeleri ve düşünme becerileri arasında sıkı bir ilişki vardır. Yaratıcı yollar ve farklı olanaklar sağlayan eğitim programları çocukların düşünme ve karar verme becerilerini etkilemektedir. Ekonomi disiplini ise içeriğinde çok fazla problem barındırdığından, küçük yaşlarda ekonomi eğitimi alan çocuklar iyi bir ekonomik karar verme becerisine sahip olma şansını yakalarlar (Süntar-Akhan, 2010). Ekonomi eğitimi, öğrencilere ekonomiye ait temel konu, kavram ve değerleri öğretmeyi amaçlamaktadır. Miller'e (1991) göre ise ekonomi, "karar verme bilimi"dir. Bu bağlamda Miller ekonomi eğitiminin öğrencilerin kişisel ve sosyal problemlerle karşılaşan bağımsız karar verenler olarak ekonomiyi kullanma becerisi kazanmalarını sağlayabileceğini ileri sürmektedir. Böylece öğrenciler dünyayı anlayabilecek ve iyice düşünülmüş kararlar verebileceklerdir (Akt.Süntar-Akhan, 2010). Bunun yanında temel ekonomik kavram ve ilkelerin anlaşılması ve uygulanması süreci yetkin ve katılımcı vatandaşlar olmak için öğrencilere bazı beceriler de kazandırmaktadır. Kişisel ve toplumsal, eleştirel düşünme ve karar verme becerileri bu beceriler arasındadır. Kısacası ekonomi eğitimi öğrencileri temel konular hakkında düşünmeye sevk eder ve bu sayede öğrenciler, yaşantıları boyunca gerekli olan düşünme becerilerini geliştirebilirler (Schug, 1985).

Ekonomi eğitimine dair çalışmalarda bulunan Staubs (2007), ekonomi eğitiminin erken yaşlardaki çocukların durumları ve problemleri analiz etme ve çözme becerilerini geliştirebileceğini savunmaktadır. Ek olarak, Fox (1978) ilköğretim dönemindeki ekonomi eğitiminin üç bileşenden ibaret olduğunu söylemektedir. Bunlar: ekonomi tutumları, ekonomi tecrübeleri ve bilişsel becerilerdir. Bu üç bileşeni barındıran ekonomi eğitimi insanların tüketici, üretici, birikimci, yatırımcı ve sorumlu vatandaşlar olarak görevlerini yerine getirmelerine fırsat veren becerilerin kazandırılmasını da sağlar. Bu beceriler arasında; ekonomik akıl yürütme, karar verme, problem çözme ve gerçek yaşam durumlarını analiz etme becerileri bulunmaktadır (Süntar-Akhan, s.54, 2010). İlgili literatüre paralel olarak bu araştırma boyunca uygulanan etkinliklerin de çocukların düşünme, problem çözme, sorgulama

yapma, akıl yürütme, çıkarımda bulunma, karşılaştırma yapma, sıralama yapma, eşleştirme yapma, neden-sonuç ilişkisi kurma gibi bilişsel becerileri sergilemeleri ve geliştirmeleri için fırsat sunduğu tespit edilmiştir.

Ekonomik deneyimlerin pek çok örneği çocuk edebiyatında, temel okuma kitaplarında, şiirlerde ve şarkılarda ortaya çıkar (Schug, 1985; Coşkun-Keskin ve Can, 2016). Türkçe dil etkinlikleri ile ekonomiye ait kavram ve değerler öğretilbileceği gibi aynı zamanda çocukların dil ve bilişsel gelişimleri de desteklenebilir. Bu etkinlikler ile çocukların dinleme, dinlediklerini anlama, soru sorma, cevap verme ve bir grup içinde aktivitelere katılma becerileri desteklenebilir (Zembat ve Zülfikar, 2006). Bu araştırmada ekonomiye ait konu, değer ve kavramların öğretilmesi sürecinde bir önceki bölümde de değinilen birçok farklı yöntem ve teknik kullanılarak çeşitli etkinlikler planlanmış ve uygulanmıştır. Bu etkinlikler arasında dil etkinlikleri kapsamında kitap okuma, şarkı ve şiir söyleme, bilmece sorma, drama, oyun, hikâye kartları kullanma ve soru-cevap etkinlikleri yer almaktadır. Akçay ve Okur-Akçay'ın (2017) çalışması hikâye kartlarının okul öncesi dönem çocuklarının görsel ifade becerilerini geliştirdiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, araştırma boyunca ekonomiyle ilgili olarak yapılan dil etkinlikleri çerçevesinde çocukların görsel okuma yapma, kendini yaratıcı yollarla ifade etme (müzik, resim, drama vb.), küçük kas kullanma (kesme, yapıştırma, boyama vb.) ve empati yapma gibi becerilerini kullandıkları gözlemlenmiştir.

Okulda öğretilenlerin günlük yaşamla ilişkisinin kurulabilmesi ve günlük hayata aktarılabilmesi önemli bir konudur (Kırtel, 2012). Bu doğrultuda uygulanan etkinlikler esnasında çocukların sık sık günlük hayatlarıyla ilişkilendirmeler yaptıkları ve günlük yaşantılarından örnekler verdikleri görülmüştür. Bu durum ekonominin hem çocukların hayatının içinde olduğunun hem de çocukların ekonomiye dair konu, kavram ve değerleri kolaylıkla kendi hayatlarına adapte edebileceğinin kanıtı niteliğindedir.

Son olarak ise, bu çalışma boyunca yapılan fen etkinlikleri kapsamında ise çocukların konuyla ilgili yönergeleri yerine getirme ve tahminde bulunma gibi becerilerini kullandıkları tespit edilmiştir. Tüm bu sonuçlar doğrultusunda ekonomiye dair planlanan ve uygulanan etkinliklerin çocukların becerilerini çok yönlü bir şekilde geliştirdiği söylenebilir.

5.3.ÖNERİLER

Eylem araştırmasıyla gerçekleştirilen bu çalışma, araştırmacının aynı zamanda sınıf öğretmenliğini yaptığı sınıfta yapılmıştır. Bu durum araştırmacının uygulama sürecini daha yakından takip etmesini kolaylaştırmakla birlikte konuya dair eksiklikleri daha kolay tespit edebilmesini de sağlamıştır. Bu doğrultuda bulgular bölümünde tespit edilen, sonuç ve tartışma bölümünde yer verilen konularla ilgili olarak araştırmaya yönelik “*Milli Eğitim Bakanlığı’na*” ve “*eğitim alanında çalışan akademisyenlere*” öneriler getirilmiştir.

5.3.1.Milli Eğitim Bakanlığı’na Öneriler

- Mevcut okul öncesi eğitim müfredatında değerler eğitimi kapsamında ekonomi eğitimine yer verilmeli ve kazanım ve göstergeler hazırlanarak etkinlik önerileri geliştirilmelidir.
- Okul öncesi eğitimde ekonomik değerler eğitimine yönelik materyal ve araç gereç sağlanmalıdır.
- Okul öncesi eğitim veren kurumlar bu konuda bilgilendirilmeli, gerekirse hizmet içi eğitimler verilmelidir.
- Ekonomik değer ve kavramlar eğitimine dair etkinliklerde kullanılacak kitap, şarkı, şiir, tekerleme, bilmece ve çizgi filmlerin hazırlanması için gerekli kurum ve kişiler teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.
- Ekonomik değer ve kavramlar eğitimine dair yabancı literatürde bulunan çocuk kitapları dilimize kazandırılmalıdır.
- Çocukların ekonomiyle ilgili olabilecek müze, sergi vb. mekanları gezmelerine ve deneyimlemelerine olanak sağlanmalıdır.
- Meslekte bulunan öğretmenlerin konu hakkında bilgilendirilmesi ve eğitim etkinliklerinde konuya doğru bir şekilde yer verebilmesi için hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir.

5.3.2.Yüksek Öğretim Kurulu ve Eğitim Alanında Çalışan Akademisyenlere Öneriler

- Akademisyenler okul öncesi öğretmen adaylarının üniversite eğitimi boyunca; okul öncesi dönemde değerler eğitimi ve ekonomi eğitimi konusunda dersler almasını ve konu hakkında farkındalık kazanmalarını sağlamalıdır.
- Ekonomik değer ve kavramlar eğitimine dair farklı ülkelerin güncel çalışmaları takip edilmeli ve bu doğrultuda çalışmalar, projeler yapılmalıdır.
- Okul öncesi eğitimdeki gelişmeler ve değişimler kurumlarda aktif olarak çalışan öğretmenlere hizmet içi eğitimler yoluyla aktarılmalıdır.
- Ekonomiye dair değer ve kavramlar eğitimi kapsamında farklı etkinlikler planlanarak çalışmalar yapılmalıdır.

5.4.GELECEK ÇALIŞMALARA DOĞRU

Çalışmanın önceki bölümlerinde görüldüğü gibi araştırma boyunca, güncel eğilimin aksine okul öncesi dönemde ekonomiye ait konu, kavram ve değerler eğitimine odaklanılmış ve tüm hayatı büyük oranda şekillendiren okul öncesi dönemde uygun etkinlikler doğrultusunda ekonomik kavram ve değerler eğitimi yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ülkemizde bu alanda yapılan çalışmaların genellikle ilerleyen yaşlarda yapıldığı ve okul öncesi döneme ait çalışmaların yetersizliği fark edilmiş ve gelecek çalışmalara örnek teşkil etmek amaçlanmıştır. Ayrıca konuya dair çalışmalarda ailelerin de dahil edilmesinin ve ailelerin ekonomik değer ve kavramlar eğitimine etkileri üzerine çalışmalar yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Ek olarak, gelecek çalışmalarda farklı sosyoekonomik düzeylerin ekonomik değer ve kavramları öğrenme hızına etkisinin incelendiği karşılaştırmalı araştırmalar da yapılabilir.

KAYNAKÇA

1.Yazılı Kaynaklar

- Ada, E. (2016). *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcı Drama Yönteminin Değerler Eğitimine Olan Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Ahi, B. (2015). *Okul Öncesi Eğitim Programına Kaynaştırılan Çevre Eğitimi Programının Çocukların “Çevre” Kavramı Hakkındaki Zihinsel Model Gelişimine Etkisi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbar, H.; Khanam, A.; Aslam, N.; Fatima, H. G.; Muhammad, N. (2017). Effect of Institutional Culture on the Moral Development of Children. *Journal of Arts and Social Sciences*. Cilt: 7 Sayı: 4.
- Akçay, A. ve Akçay, N. O. (2017). *Hikâye Kartlarının Çocukların Görsel İfade Becerileri Üzerindeki Etkisi*. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 5(3), 417-432.
- Akyüz, Z. (2009). *İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Tüketim Davranışları ve Tüketicilik Bilinç Düzeyi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşletme Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Akto, A. ve Akto, S. (2017). Okul Öncesi Değerler Eğitiminde Kullanılan Yöntem Ve Teknikler (Nitel Bir Araştırma). *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*. Cilt: 9 Sayı: 2. (Kasım): 1074-1095.
- Arı, M. ve Öncü, E. 2005. *Okul Öncesi Dönemde Fen-Doğa ve Matematik Uygulamaları (Etkinlik Örnekleri)*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Asano, T. ve Yamaoka, M. (2015). How to Reason with Economic Concepts: Cognitive Process of Japanese Undergraduate Students Solving Test Items. 40:3 (412-436): <http://dx.doi.org/10.1080/03075079.2015.1004240> .
- Atabey, D. (2014). *Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Sosyal Değerler Eğitimi Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal Değerler Kazanımına Etkisinin İncelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ayaydın, A. (2006). Okul Öncesi Dönemde Görsel Sanatlar Eğitiminin Bireye Kazandırdığı Değerler. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12 Sayı: 1.
- Bakan, T. (2018). *Değerler Eğitim Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Değer Kazanımı Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bayhan, P.; Yükselen, A.; Kaysılı, B. (2007). Çocukların Ekonomiyle İlgili Kavramlara Yönelik Algılarının Yaşlara Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 32 (143), 3-11.
- Berg, L.B. ve H. Lune (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Çev: Hasan Aydın. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Biberci, F. (2010). *2-7 Yaş Arası Çocuklarda Sevgi ve Merhamet Değerlerinin Hadisler Işığında Öğretimi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. 2. Basım. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cengiz, Ş. ve Duran, E. (2017). Analysis of Values on Preschool Period Children Story and Tale Books. *Education and Science*. Vol: 42/191, (205-233).
- Coşkun-Keskin, S. ve Can, Ş. (2016). *Erken Çocukluk Dönemine Yönelik Çocuk Yazınlarında Ekonomi Kavramları ve Değerleri Üzerine Bir İnceleme*. Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Kongresi Bildiri Kitabı, 519-532.
- Çalışkur, A. ve Aslan, A. E. (2013). Rokeach Değerler Envanteri Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Balikesir University The Journal of Social Sciences Institute*. Vol: 16/29 (June). 81-106.
- Çetinkaya, C. (2006). *Türkiye’de Okul Öncesi Eğitiminin Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çınaroğlu, A. (2009). *Para*. 2. Basım. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg’in Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt: 1 Sayı:1 (Ocak): 43-77.

- Çiftçioğlu, H.; Polat, Ö. A.; Eren, E. (2016). Kişilik Gelişimi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*. Vol: 6/2.
- Daysal-Ersoy, D. (2011). *Erken Çocukluk Döneminde Sosyo-Kültürel Eğitim: Ünlü Türk Büyüklere*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Deniz, M. E. (2017). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. 8. Basım. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erden, M. ve Y. Akman (2018). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretme*. 24. Basım. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Eren, S. (2015). *Öyküleştirme Yöntemine Dayalı Eğitimin Beş Yaş Çocuklarında Farklılıklara Saygı Kazanımına Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ergün, S. (2013). *Türkiye’de Okul Öncesi Eğitiminin Öz Düzenleme Üzerindeki Etkisinin Sınanması*. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programı ve Öğretimi Bilim Dalı, Konya.
- Erikli, S. (2016). *Development And Implementation Of A Values Education Program For Pre-School Children*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ersoy, S. (2005). *İlköğretim Öğrencilerinin Tüketici Eğitimine Yönelik Bilgi ve Tutum Düzeyleri*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi Ve Beslenme Anabilim Dalı, Ankara.
- Ertürk, E. (2006). *Ders Kitaplarında Toplum, Yurttaşlık, Vatanseverlik ve Ekonomi Anlayışının Dönüşümü: 1997 Ve 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Üzerine Bir İçerik Analizi*. Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı, İstanbul.
- Fox, K. F. A. (1978). What Children Bring To School: The Beginnings of Economic Education. *Social Education*. 42 (6): 478-481.

- Freakler, M.; Tilt-MacSporran, L.; Burgh, G. (2008). *Values Education in Schools : A Resource Book for Student Inquiry*. Vic : Australian Council for Education Research. Veritabanı: eBook Collection (EBSCOhost).
- Galbraith, J.; Özgün, O.; Yaşar, M. (2014). *Contemporary Perspectives and Research on Early Childhood Education*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. eBook., Veritabanı: eBook Collection (EBSCOhost).
- Geukes, K.; Zalk, M.; Back, M. D. (2018). Understanding Personality Development: An Integrative State Process Model. *International Journal of Behavioral Development*. Vol: 42/1 (Jan): 43-51.
- Gezgin, D. ve Kılıç, D. (2015). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Fen Etkinliklerinde Tercih Ettikleri Kazanım ve Yöntemlerin Belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt: 11 Sayı: 3, (620-630).
- Glesne, G. (2012). *Nitel Araştırmaya Giriş*. Çev: Ali Ersoy ve Pelin Yalçınoğlu. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gökçek, B.S. (2007). *5-6 Yaş Çocukları İçin Hazırlanan Karakter Eğitimi Programının Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Gören-Niron, D. (2010). *Avrupa Birliği Ülkeleriyle Uyumlu Bir Okul Öncesi Eğitim Model Önerisinin Benimsenme Durumu ve Uygulanabilirliği*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Teftişi Bilim Dalı, Ankara.
- Güler, A.; Halıcıoğlu, M.B. ve Taşgın, S. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 1. Basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güven, , G., ve Efe-Azkeskin, K. (2010). *Erken Çocukluk Eğitimi ve Okul Öncesi Eğitim*. *Erken Çocukluk Eğitimi*. Diken, İ.H. (Editör). s. 2-50. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Halat, A.A. (2017). *5-6 Yaş Grubu Çocuklara Paylaşma, İş Birliği ve Sorumluluk Değerlerinin Kazandırılmasında Etkileşimli Kitap Okuma Tekniğinin Etkililiğinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Harris, M. (2008). *Exploring Developmental Psychology: Understanding Theory and Methods*. Los Angeles : SAGE Publications Ltd. 2008. eBook., Veritabanı: eBook Academic Collection (EBSCOhost).
- Hawthorne, S.; Rodgers, Y. V.; Wheeler, R. C. (2003). Economic Literacy Among Primary-Grade Students. College of William and Mary Faculty Research Assignment.
- Hökelekli, H. ve T. Gündüz, (2007). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri. İçinde R. Kaymakcan; S. Kenan; H. Hökelekli; Z. Ş. Aslan; M. Zengin (Eds.), *Değerler ve Eğitimi* (s. 371-397). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Hurlbut, S.P. (1981). *Economic Education in the Public Secondary Schools of Alabama*. Submitted in partial fulfillment of the requirement for the degree of Doctor of Education in the Department of Secondary Education in the Graduate School of The University of Alabama.
- İnan-Kızıltepe, G.; Can-Yaşar, M.; Uyanık, Ö. (2017). Bilişsel Becerileri Destekleme Programının 61-72 Aylık Çocukların Yaratıcı Düşünme, Akademik ve Dil Becerilerine Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt: 32 Sayı: 3. (Temmuz): 621-629.
- Johnson, A.P. (2015). *Eylem Araştırması El Kitabı*. Çev: Yıldız Uzuner ve Meltem Özten Anay. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kandır, A. (2001). Çocuk Gelişiminde Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yeri ve Önemi. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı: 151, (Temmuz –Ağustos- Eylül) : https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/kandir.htm.
- Kartaltepe, O. (2014). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Barış Eğitimine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2015). “Öğretmenlere Göre Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği”; *Değerler ve Eğitimi II: Dem Yayınları*, İstanbul, s(277-306).

- Kılıç, Z. (2017). *Yaratıcı Dramaya Dayalı Etkinliklerin 60 - 66 Aylık Çocuklara Değer Kazandırılmasında Etkisi*. Yüksek lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Kırbaş, A. (2017). Teacher Opinions on the Implementation of Values Education in Teaching Turkish. *International Journal of Language Academy*. Vol: 5/2 (April): 303-321.
- Kırtel, A. (2012). *Erken Çocukluk Döneminde Sosyo-Kültürel Eğitim: Türk Tarihine Ait Bazı Önemli Olay ve Olgular Üzerine Bir Eylem Araştırması*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kızılçelik, S. ve Y. Erjem. (1996). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*. İzmir: Saray Yayıncılık.
- Kleyn, K. ve Shaughnessy, M. F. (2012). *Handbook of Early Childhood Education*. Series: Education in a Competitive and Globalizing World. Hauppauge, N.Y.: Nova Science Publishers, Inc. 2012. eBook., Veritabanı: eBook Academic Collection (EBSCOhost).
- Koçak-Tümer, N. B. (2015). *Okul Öncesi Çocuklar İçin "Çocuklar İçin Çevre Ölçeği"nin Geliştirilmesi ve Çevre Eğitim Programının Çocukların Çevreye Karşı Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koçyiğit, S. (2007). *Farklı Ülkelerde Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Gelişimi*. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Kourilsky, M. L. (1977). The Kinder-Economy: A Case Study Of Kindergarten Pupils' Acquisition of Economic Concepts. *Elementary School Journal*, 77(3): 182-191.
- Kourilsky, M. L. (1987). Children's Learning of Economics: The Imperative and The Hurdles. *Theory Into Practice*. 26 (3), 198-205. Web: <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=5202008&site=ehost-live>> adresinden 20 Temmuz 2018'de alınmıştır.

- Kourilsky, M. (1993). *An Integrated Teacher Education Model for Enhanced Economic Literacy of Primary Teachers*. University of California, Los Angeles.
- Kurt-Göçerli, F. (2015). *Çevre Eğitim Programının 48-66 Aylık Çocukların Çevresel Farkındalıklarına Etkisi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Littrell, R. L. (1999). *Concept Mapping: an Instructional Tool for Learning "Economics and a Research Tool for Determining Students' Understanding of Economics"*. Submitted to the Department of Teaching and Leadership and the Faculty of the Graduate School of the University of Kansas in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy.
- Llewellyn, C. ve M. Gordon (2013). *Para Nedir?* Çev: Burcu Ünsal. İstanbul: Sev Yayıncılık.
- Llewellyn, C. ve M. Gordon (2013). *Paramı Nasıl Biriktirim?* Çev: Burcu Ünsal. İstanbul: Sev Yayıncılık.
- Llewellyn, C. ve M. Gordon (2013). *Paramı Nasıl Harcarım?* Çev: Burcu Ünsal. İstanbul: Sev Yayıncılık.
- Llewellyn, C. ve M. Gordon (2013). *Paramla Neler Yapabilirim?* Çev: Burcu Ünsal. İstanbul: Sev Yayıncılık.
- Mayring, P. (2000). *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş*. (Çev. A. Gümüş ve M.Sn Durgun). Adana: Baki Kitapevi.
- MEB (2013). *Okul Öncesi Eğitimi Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (2016). *Çocuk Gelişimi Eğitimi: Okul Öncesi Eğitim Programı*. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Okul%20%C3%96ncesi%20E%C4%9Fitim%20Program%C4%B1.pdf . Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2018.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Çev: Selahattin Turan. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Morgan, H. (2011). *Early Childhood Education: History, Theory, and Practice*. Edition: 2nd ed. Lanham, Md: Rowman & Littlefield Publishers. 2011. eBook., Veritabanı: eBook Collection (EBSCOhost).
- Neslitürk, S. (2013). *Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ninivaggi, F.J. (2013). *Biometal Child Development : Perspectives on Psychology and Parenting*. Lanham, Md: Rowman & Littlefield Publishers. eBook., Veritabanı: eBook Collection (EBSCOhost).
- Odabaş, N. (2003). *Tüketici Olarak İlköğretim Öğrencilerinin Tüketim Faaliyetleri Sırasındaki Çevre Bilinci Düzeylerinin İncelenmesi ve Bir Eğitim Modelinin Uygulanması*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı Aile Ekonomisi Ve Beslenme Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Oktay, A. (1990). Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim. M.Ü. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. Cilt:2 Sayı: 2, (151-160).
- Öktem, G. (2006). *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Kavramları Anlama ve Kazanma Düzeyleri*. Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Ördek, S. (2015). *İnsancıl Değerler Eğitim Programının Hayvan Temalı Etkinlikler Aracılığıyla Okul Öncesi Eğitimde Uygulanması*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özdemir, O.; Güzel-Özdemir, P.; Kadak, M.T.; Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik Gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. Cilt: 4 Sayı: 4 (566-589).
- Özli-Özdemir, Z. (2012). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi: Etkinlik Kitabı*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Özmen, C.; Er, H.; Gürgil, F. (2012). İlköğretim Branş Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri Üzerine Bir Araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt: 9 Sayı: 17, (297-311).

- Öztürk-Samur, A. (2011). *Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Peker, M. (1998). Vygotsky'nin Gelişim Psikolojisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt: 11, Sayı: 1. <http://dergipark.gov.tr/uefad/issue/26994/283746> .
- Pınarcı, G.G. (2007). *İlköğretim Öğrencilerine Farklı Yöntemlerle Verilen Tüketici Eğitiminin Etkisinin Belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Poyraz, H. ve Dere, H. (2003). *Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Saban, A. ve A. Ersoy (2017). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. 2.Basım. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Saklan, E., (2001). *Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim Politikaları, Finansmanı ve Uygulamaya İlişkin Görüşler*. Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Tokat.
- Sapsağlam, Ö. (2015). *Anasınıfına Devam Eden Çocuklara Uygulanan Sosyal Değerler Eğitimi Programının Sosyal Beceri Kazanımına Etkisinin İncelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schug, M. C. (1985). Introduction. In M. Schug (Ed.), *Economics in the School Curriculum, K-12*. Washington, DC: The Joint Council on Economic Education and The National Education Association.
- Schug, M. C. ve Birkey, C. J. (1985). The Development of Children's Economic Reasoning. *Theory and Research in Social Education*, 13(1),31-42.
- Senemoğlu, N. (2018). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. 25. Basım. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sert, P. (2002). *İlköğretim Öğrencilerinin Tüketici Davranışları*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Sözkesen, A. (2015). *60-72 Aylık Çocukların Değer Eğitiminde Öykü Temelli Yaratıcı Drama Yönteminin Etkisi*. Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Staubs, M. O. (2007). *Economics Education: Attitudes and Practices of Elementary and Middle Grade Teacher Candidates*. Degree of Doctor of Philosophy in the Department of Elementary Education in the Graduate School of the University of Alabama. Alabama: Tuscaloosa.
- Süntar-Akhan, N. E. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğrencilerinde Ekonomi Okuryazarlığının Durumu ve Geliştirilmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şafak, M.; Bayrak, F.; Nurşen, Ş.; Uslu, B.; Gür, Ç.; Koçak, N.; Yazıcı, C.; Demircan, A. (2015). A Study on Extending the Values Education Program in Preschool. *Journal of Education and Future*. Vol: 7 (17-35).
- Şallı, D. (2011). *Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı ile 48-60 Aylık Çocuklara Geri Dönüşüm Kavramının Kazandırılması*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tanrıverdi, Ö. (2012). *Yaratıcı Drama Yöntemi ile Verilen Eğitimin Okul Öncesi Öğrencilerinin Çevre Farkındalığına Etkisi*. Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Tatar, A. F. (2009). *Okul Öncesi Eğitiminde (5-6 Yaş) Hoşgörü Eğitimi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TDK (Türk Dil Kurumu). (2007). *Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu Etkileşimli Yoğun Diski*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Toy, H. (2012). *İlköğretimin Öğrencilere Kazandırmayı Amaçladığı Ekonomiyle İlgili Eğitsel Nitelikler Konusunda Öğrenci Görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı (Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programı), Ankara.
- Tahiroğlu, M.; Yıldırım, T.; Çetin, T. (2010). Değer Eğitimi Yöntemlerine Uygun Geliştirilen Çevre Eğitimi Etkinliğinin İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin

- Çevreye İlişkin Tutumlarına Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı: 30, (231-248).
- Trawick-Smith, J. (2017). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim: Çok Kültürlü Bir Bakış Açısı*. Çev: Berrin Akman. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tuğrul, B. (2002). Erken çocukluk döneminde öğrenmeyi ve öğretimi kolaylaştıran özellikler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22: 142-147.
- Turan, İ. (2010). Bazı Batı ve Türk Çocuk Klasiklerinde Dini ve Ahlaki Değerler. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. Cilt:10 Sayı: 1 (171-194).
- Ulusoy, A. (Editör). (2016). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ulusoy, S. (2008). *Anaokulu Öğretmenlerinin Fen ve Doğa Etkinliklerini Kullanma Durumlarının İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulusoy, K. (2009). Tarih Eğitiminde Hermeneutik Yaklaşım. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 51-68.
- Uslucan, S. (2016). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların (60-72 Ay) Çevreye Yönelik Tutumlarına Çevre Eğitim Programının Etkisi (Çanakkale İl Örneği)*. Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Uyanık-Balat, G. (2012). *Okul Öncesinde Değerler Eğitimi*. (Editör: Balat Uyanık). *Okul Öncesinde Değerler Eğitimi ve Etkinlik Örnekleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Uyanık-Balat, G. ve Balaban-Dağal, A. (2011). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*. 3.Basım. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Ülavere, P. ve Veisson, M. (2015). Values and Values Education in Estonian Preschool Child Care Institutions. *Journal of Teacher Education for Sustainability*. Vol: 17/2 (108-124).
- Ünal, S., (2000). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Yöneticilerin Kişilik Özellikleri ile Toplam Kalite Yönetimi İlişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Üstünel, H. (Editör), (t.y.). *Doğayı Koru-Çöp Yığılı. Çev: Kamer Oğur. İstanbul: Dört Göz Yayınları.*
- Üstünel, H. (Editör), (t.y.). *Doğayı Koru-Enerji Tasarrufu. Çev: Kamer Oğur. İstanbul: Dört Göz Yayınları.*
- Üstünel, H. (Editör), (t.y.). *Doğayı Koru-Hava Kirliliği. Çev: Kamer Oğur. İstanbul: Dört Göz Yayınları.*
- Üstünel, H. (Editör), (t.y.). *Doğayı Koru-Suyun Değeri. Çev: Kamer Oğur. İstanbul: Dört Göz Yayınları.*
- Veugelaers, W. (2000). Different Ways of Teaching Values. *Educational Review, Vol:52/1, (37-46).*
- Yaka, Ş.; Yalçın, D.; E, Denizli.(2014). Okul Öncesi Eğitimde Verilecek Öncelikli Değerlere İlişkin Veli Görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt:12 Sayı: 28 (Aralık): 169-192.*
- Yalçın, B. (2013). *Doğal Çevreyi Koruma Programının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Çevreye Yönelik Tutumlarına Olan Etkileri (Çanakkale İl Örneği).* Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *TÜBAR. Sayı: 19 (499-522) : <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/156875> .*
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* 10. Basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, G. (2016). *Vatandaşlık Yeterlikleri Bağlamında Ortaokul Ekonomi Okuryazarlığı Standartlarının Belirlenmesi ve Öğretim Programlarındaki Yerinin İncelenmesi.* Doktora tezi, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Yuvacı, Z. (2013). *Okul Öncesi Değerler Eğitimi Uygulayan Okullardan Seçilen Değerlerin ve Etkinliklerin İncelenmesi.* Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Kütahya.

Wunder, T.A.; Kemp, T.; England, S. (2009). Fact Based Economic Education. *Journal of Economic Issues*. 43:2 (467-476): <http://dx.doi.org/10.2753/JEI0021-3624430220> .

Zembat, R. ve Zülfikar, S. (2006). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sohbet ve Hikâye Etkinliklerinde Kullandıkları Öğretim Yöntemlerinin İncelenmesi. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 6(2), 587-608.

2. İnternet Kaynakları

1. https://www.youtube.com/watch?v=Jbrj2H_-Nbw
2. <https://www.youtube.com/watch?v=2Uc2qUsvrIM>
3. https://www.youtube.com/watch?v=DsC_v9kq1Vc
4. <https://www.youtube.com/watch?v=hamwJ5TX7ms>
5. <https://www.youtube.com/watch?v=-pExFl-O56c>
6. <https://www.youtube.com/watch?v=xnIKEhIIEIM>
7. https://www.youtube.com/watch?v=Dn_KJ1sb0LM
8. <https://www.youtube.com/watch?v=cLNybwMq2W8>
9. <https://www.youtube.com/watch?v=RNa6544aKu0>
10. <https://www.youtube.com/watch?v=sAKyhfxxr7s>

Ek 1: Araştırma rneklemesinin Kodlaması ve ocuklara Dair Bilgiler

Araştırmaya katılan çocukların isimlerinin kodlaması cinsiyeti simgeleyen kız için (K), erkek için (E) harflerinin çocukların isimlerinin baş harfinin önüne getirilmesiyle, iki isim varsa iki ismin baş harflerinin önüne getirilmesiyle oluşturulmuştur.

EA: 2010 doğumlu. Anne alışmıyor, baba inşaat ustası. Anne baba birlikte yaşıyorlar. Tek ocuk.

KE: 2010 doğumlu. Anne hemşire, baba sağlık personeli. Anne baba birlikte yaşıyor. Tek ocuk.

KZ: 2011 doğumlu Anne alışmıyor, baba inşaat ustası. Anne baba birlikte yaşıyor. 4 kardeşin en küçüğü.

Kİ: 2011 doğumlu. Anne bakkal işletiyor, baba pastane işletiyor. Anne baba birlikte yaşıyor. 4 kardeşin en küçüğü.

EYY: 2011 doğumlu. Anne satış elemanı, baba özel sektörde yönetici olarak alışıyor. Anne baba birlikte yaşıyor. Tek ocuk.

EB: 2011 doğumlu. Anne alışmıyor, baba makine imalatında usta. Anne baba birlikte yaşıyor. 2 kardeşin küçüğü.

EF: 2011 doğumlu. Anne alışmıyor, baba fabrikada işçi. Anne baba birlikte yaşıyor. 3 kardeşin en küçüğü.

E: 2011 doğumlu. Anne alışmıyor, baba makine ustası. Anne baba birlikte yaşıyor. 2 kardeşin büyüğü.

KB: 2010 doğumlu. Anne alışmıyor, baba elektrik teknikeri. Anne baba birlikte yaşıyor. 2 kardeşin büyüğü.

KES: 2011 doğumlu. Anne alışmıyor, baba camcı. Anne baba birlikte yaşıyor. 2 kardeşin büyüğü.

EM: 2011 doğumlu. Anne hizmet sektöründe çalışıyor, baba temizlik işçisi. Anne baba birlikte yaşıyor. 3 kardeşin en küçüğü.

KC: 2011 doğumlu. Anne çalışmıyor, baba esnaf. Anne baba birlikte yaşıyor. Tek çocuk.

KEU: 2011 doğumlu. Anne çalışmıyor, baba tekstil işçisi. Anne baba birlikte yaşıyor. 2 kardeşin küçüğü.

EE: 2010 doğumlu. Anne çalışmıyor, baba oto tamircisi. Anne baba birlikte yaşıyor. 2 kardeşin büyüğü.

KA: 2010 doğumlu. Anne çalışmıyor, baba fabrikada işçi. Anne baba birlikte yaşıyor. 3 kardeşin en büyüğü.

KAP: 2010 doğumlu. Anne çalışmıyor, baba sağlık sektöründe işçi. Anne baba birlikte yaşıyor. Tek çocuk.

EY: 2010 doğumlu. Anne çalışmıyor, baba terzi. Anne baba birlikte yaşıyor. 2 kardeşin küçüğü.

EAY: 2011 doğumlu. Anne hizmet sektöründe çalışıyor, baba güvenlik görevlisi. Anne baba birlikte yaşıyor. Tek çocuk.

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİSİ

Şeyma Can Korkmaz 1990 yılında Malatya’da doğdu. Lise öğrenimini 2008 yılında Sakarya Arifiye Anadolu Öğretmen Lisesi’nde tamamladı. Lisans öğrenimini 2008-2013 yılları arasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği programında sürdürdü ve 2013 yılında şeref öğrencisi olarak mezun oldu. Lisansüstü öğrenimine ise 2014 güz yarıyılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilimdalı Değerler Eğitimi Bilimdalı’nda başladı. 2013 Eylül ayından beri Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında okul öncesi öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

İletişim: seyma_can@yahoo.com